

Projekt współfinansowany jest przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego oraz budżetu województwa opolskiego w ramach pomocy technicznej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Opolskiego na lata 2014-2020

Ekspertyza z realizacji badania pn.

„Analiza powiązań społeczno-gospodarczych i przestrzennych zachodzących w województwie opolskim oraz prognoza wskaźników dla nich istotnych w perspektywie do 2030 roku”.

Opole, listopad 2018 r.

Ekspertyza opracowana przez:

Państwowy Instytut Naukowy – Instytut Śląski w Opolu
„Sondaż” Olgierd Gwizdź

Zespół w składzie:

prof. dr hab. Krystian Heffner – kierownik badania

dr hab. Brygida Solga prof. PIN IŚ

dr hab. Teresa Sołdra-Gwizdź prof. UO

dr Piotr Gibas

mgr Olaf Gwizdź

mgr Robert Wiczorek

STRESZCZENIE

Cel i uwarunkowania analizy i prognozy wskaźników

Głównym celem ekspertyzy jest ocena układu powiązań społeczno-gospodarczych i przestrzennych zachodzących w województwie opolskim w okresie funkcjonowania i realizacji strategii rozwoju regionu w latach 2008-2016, a także wskazanie kluczowych uwarunkowań rozwojowych oraz prognoza wartości wskaźników dla nich istotnych w perspektywie do 2030 roku.

Analizę zależności przyczynowo-skutkowych w poszczególnych dziedzinach (społeczeństwo, gospodarka, przestrzeń, środowisko i samorząd) oraz pomiędzy nimi oparto o raport *Województwo opolskie – stan i trendy rozwojowe. Raport za okres 2008-2016* oraz o zapisy obowiązujących krajowych i europejskich dokumentów strategicznych. Umożliwia to ocenę sytuacji społeczno-gospodarczej i przestrzennej woj. opolskiego, a także wskazanie trendów i zależności o istotnym znaczeniu dla rozwoju regionu wraz z uwarunkowaniami rozwoju.

Zaproponowany katalog wskaźników opisuje kluczowe uwarunkowania społeczno-gospodarcze i przestrzenne rozwoju woj. opolskiego, a oszacowanie wartości tych wskaźników dla roku 2030 pozwala na sformułowanie oceny ich prawdopodobnego poziomu i przystąpienie do prac nad przygotowaniem strategii rozwoju regionu. Zakres aktualności analizy SWOT wraz z wyzwaniem wskazanymi w *Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 r.* również jest elementem oceny uwarunkowań rozwoju Opolszczyzny do 2030 r.

Założenia badania uwarunkowań i trendów rozwoju woj. opolskiego

Oceny sytuacji woj. opolskiego w kontekście możliwości rozwojowych dokonano poprzez analizę dokumentów strategicznych poziomu regionalnego, krajowego i europejskiego zawierających zarówno elementy diagnostyczne jak i syntetyczne wskazania potencjalnych trendów rozwoju oraz celów polityki ekonomiczno-społecznej i przestrzennej. Wykonano także analizę opierającą się na wybranych wskaźnikach trendów rozwojowych regionu, której efektem jest prognoza wartości tych wskaźników dla 2030 roku. Analiza diagnostyczna odnosi się do czterech sfer funkcjonowania regionu – Społeczeństwa, Gospodarki, Przestrzeni i Środowiska i Samorządu.

Analiza sfer rozwoju regionu

W sferze społecznej woj. opolskie charakteryzuje się długotrwale utrzymującą się niekorzystną (kryzysową) sytuacją ludnościową (ujemny przyrost naturalny, niski poziom dzietności, zawężona reprodukcja ludności, systematyczne zmniejszanie się populacji, niekorzystna struktura wiekowa, procesy starzenia się), permanentne zjawiska odpływu migracyjnego zarówno zagranicznego jak i krajowego, w tym znaczące przepływy edukacyjne (długotrwale ujemne saldo migracji, rosnący odpływ wewnętrzny), spadająca ranga Opola jako ośrodka akademickiego (zmniejszenie liczby studentów i absolwentów), niekorzystne trendy w opiece medycznej (niewystarczająca liczba lekarzy i personelu medycznego, niedopasowanie profili służb medycznych do struktury populacji), niekorzystne procesy związane z tworzeniem kapitału społecznego (malejąca aktywność kulturalna mieszkańców) i słaby poziom tzw. społeczeństwa obywatelskiego.

Z drugiej strony widoczne są korzystne tendencje w tworzeniu kapitału ludzkiego (wzrost liczby osób z wyższym wykształceniem, zmniejszenie się populacji młodzieży nieaktywnej zawodowo), poprawa warunków życia (więcej osób z dostępem do Internetu, wzrost powierzchni użytkowej mieszkań, wzrost rocznego dyspozycyjnego dochodu brutto), ograniczenie zasięgu ubóstwa (spadek liczby osób zagrożonych ubóstwem).

Wskazane w raporcie cechy regionu nabierają nowego znaczenia w szerszym kontekście trendów globalnych i europejskich, a szczególnie ogólnego spadku tempa przyrostu ludności oraz zmniejszania się populacji europejskiej. Zmienia się model rodziny (spadek liczby zawartych małżeństw, wzrost liczby rozwodów i separacji) i dominujące style życia (tzw. "pułapka niskiej dzietności" (urodzenia pozamałżeńskie)). Nowych kontekstów rozwojowych nabierają cechy związane z regionalną specyfiką kapitału ludzkiego (znajomość jęz. obcych (odsetek uczniów uczących się języka niemieckiego), skłonność podnoszenia kwalifikacji (udział osób dorosłych uczestniczących w kształceniu lub szkoleniu)).

Ze względu na długotrwałość, intensywność oraz siłę oddziaływania na zjawiska z pozostałych analizowanych obszarów, kluczowym problemem rozwojowym woj. opolskiego w sferze społecznej jest zespół zjawisk, które łącznie można określić, jako kryzys demograficzny. Wskazanie go znajduje uzasadnienie w licznych analizach demograficznych i społecznych województwa opolskiego oraz w ocenach formułowanych przez środowisko demografów.

Konkludując, charakterystyki cech społecznych i demograficznych oraz poprawa warunków życia nie rekompensują efektów zjawisk negatywnych w tej sferze i nie skutkują korzystnym oddziaływaniem na przebieg procesów demograficznych w regionie. Wskazują raczej na determinujące znaczenie uwarunkowań demograficznych dla procesów rozwoju.

W sferze gospodarczej za kluczowy problem uznano małą dynamikę rozwoju gospodarki woj. opolskiego względem innych województw w Polsce, a tym samym relatywne obniżenie pozycji w hierarchii regionów. Jakkolwiek wiele wskaźników wykazuje tendencję wzrostową, tym niemniej ich dynamika nie jest tak znaczna jak w innych województwach. Długotrwałym problemem jest relatywnie niski poziom współpracy przedsiębiorstw z sektorem B+R oraz, niewielkie zatrudnienie w tym sektorze oraz efekty w zakresie innowacyjności produkcji.

Znaczącym obciążeniem rozwojowym jest kwestia inwestycji zagranicznych. Nie rośnie ich wielkość oraz zatrudnienie w przedsiębiorstwach z udziałem kapitału zagranicznego. Wprawdzie bilans wymiany zagranicznej jest dodatni, ale zarówno eksport jak i import towarów i usług charakteryzuje się gorszą dynamiką niż średnie wartości dla kraju. Stosunkowo korzystna sytuacja charakteryzuje sektor małych i średnich przedsiębiorstw w regionie jednak rosnącym problemem jest zmniejszająca się podaż zasobów pracy, szczególnie w zakresie młodych i wykwalifikowanych pracowników. Niedobory pracowników przekładają się w perspektywie na spadek atrakcyjności inwestycyjnej regionu i obniżenie konkurencyjności jego gospodarki.

W sferze przestrzennej i środowiskowej, tworzącej swoisty kapitał dla działalności gospodarczej i społecznej, jako kluczowy problem woj. opolskiego zidentyfikowano obciążenia środowiskowe w zakresie emisji zanieczyszczeń powietrza, wytwarzania i zagospodarowania odpadów komunalnych, odprowadzania ścieków, poboru i czystości wód powierzchniowych oraz retencji wodnej. Niekorzystnym uwarunkowaniem rozwoju jest również: niski odsetek korzystających z ekologicznych nośników energii, niewielki udział korzystających z sieci gazowej (wiąże się ze słabo rozwiniętą siecią gazową), rosnące zużycie wody i brak poprawy jakości wód powierzchniowych w regionie. Niższe od średniej krajowej są udziały obszarów o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chronionych. W kontekście problemu kluczowego korzystnym uwarunkowaniem jest duża gęstość sieci kolejowej oraz znaczący udział alternatywnych źródeł napędu w komunikacji zbiorowej. Warto także zwrócić uwagę na słabe powiązanie z kluczowym problemem takich charakterystyk regionu jak wysoki poziom selekcji odpadów, lepszy niż w innych regionach dostęp do sieci wodociągowej i

kanalizacyjnej. Wyróżnikiem regionu jest niski poziom urbanizacji przy stosunkowo gęstej sieci miast małych i średnich. Charakterystyczny jest też niższy niż w większości regionów udział ludności mieszkającej w miastach powyżej 100 tys. mieszkańców, co wiąże się ze słabością procesów urbanizacyjnych w regionalnym centrum.

W sferze samorządności sytuacja woj. opolskiego przedstawia się korzystnie, chociaż wartości niektórych wskaźników – jakkolwiek rosną, należą do najniższych w kraju (m. in. korzystna sytuacja finansowa samorządów, dochody i wydatki publiczne *per capita*), zauważalny jest również spadek wydatków majątkowych inwestycyjnych, co w połączeniu z bardzo dobrą jakością rządzenia ma łącznie istotne znaczenie dla kształtowania możliwości rozwojowych regionu. Zidentyfikowanym, kluczowym problemem woj. opolskiego w sferze szeroko rozumianej samorządności jest kwestia ostrożności inwestycyjnej samorządów. Dochody i wydatki samorządu na poziomie regionalnym (UMWO) są wyższe niż średnio w kraju. Jednak na poziomie lokalnym sytuacja jest odwrotna. W sumie prowadzi to do sytuacji, w której ograniczeniu ulega wykorzystanie środków UE oraz zmniejszają się wydatki inwestycyjne.

W sumie, zidentyfikowane dysproporcje rozwojowe (kluczowe problemy rozwoju regionu opolskiego) generują rozbieżne z oczekiwanymi tendencje zmian. W obszarze społeczeństwo są to postępujące niekorzystne trendy demograficzne oraz nasilający się odpływ migracyjny, który jest konsekwencją utrzymującej się różnicy potencjału ekonomicznego w relacji do krajów zachodnich. W obszarze gospodarka kluczowe znaczenie ma relatywnie niska konkurencyjność i słaba dynamika rozwoju względem innych województw. W obszarze przestrzeń i środowisko obciążenia środowiskowe związane z wytwarzaniem i zagospodarowaniem odpadów komunalnych, odprowadzaniem ścieków, poboru i czystości wód powierzchniowych oraz retencji wodnej. Natomiast w sferze samorządowej spowalniającym rozwój czynnikiem jest ostrożność inwestycyjna.

Prognoza wskaźników istotnych dla oceny rozwoju

Identyfikacja kluczowych problemów oraz powiązanych z nimi uwarunkowań rozwoju – zarówno regionalnych jak i egzogenicznych stała się podstawą prognozy wskaźników istotnych dla rozwoju woj. opolskiego w perspektywie do 2030 roku. Szacowanie wartości wskaźników dla tej cezurę czasowej przeprowadzono z użyciem trzech dopełniających się metod prognostycznych - trendu monotonicznego, średniorocznego tempa zmian i trendu logarytmicznego.

Przeprowadzona analiza umożliwiła wyróżnienie kluczowych **społecznych, gospodarczych, środowiskowych i samorządowych** uwarunkowań koniecznych do uwzględnienia w diagnozie dla woj. opolskiego. W sferze społecznej wskazano niekorzystne trendy demograficzne, depopulację i migracje, kapitał ludzki (dostępność infrastruktury w edukacji i zdrowiu: dostęp do opieki zdrowotnej, opieka zdrowotna i opieka długoterminowa), kapitał społeczny i rozwój społeczeństwa obywatelskiego, infrastruktura społeczna, warunki życia, ubóstwo i wykluczenie społeczne, uwarunkowania specyficzne dla woj. opolskiego (wielokulturowość). W obszarze gospodarki wyróżniono innowacyjność/reindustrializacja, inwestycje, przedsiębiorczość, rynek pracy i dostęp do zatrudnienia, małe i średnie przedsiębiorstwa, cyfryzację, kapitał zagraniczny i ekspansję zagraniczną, a także związek z gospodarką niemiecką).

Natomiast w sferze **środowiskowo-przestrzennej** postuluje się uwzględnienie gospodarki odpadami, emisji zanieczyszczeń gazowych i pyłowych, energii ze źródeł odnawialnych, infrastruktury komunalnej, gospodarki wodnej, obszarów o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chronionych, powierzchni objętej miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego i sieci

osadniczej oraz infrastruktury transportowej. W obszarze samorządowym wskazano finanse samorządów, wykorzystanie funduszy UE oraz jakość zarządzania.

Ocena analizy SWOT i konkluzje

Wskazanie istotnych powiązań społeczno-gospodarczych i przestrzennych zachodzących w woj. opolskim dla sformułowania *Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego do 2030 r.* objęło także ocenę aktualności analizy SWOT. Zidentyfikowane uwarunkowania i problemy rozwojowe uzasadniają zaproponowanie w przyszłej strategii nowych wyzwań rozwojowych, a zwłaszcza wyzwania horyzontalnego. W obowiązującej *Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 r.* – chodzi o *Zapobieganie i przeciwdziałanie procesom depopulacji* - jakkolwiek nadal aktualne, sugeruje skoncentrowanie działań i aktywności w regionie na przezwyciężaniu skutków procesu, który w znaczącym stopniu ma charakter niezależny od realizujących strategię interesariuszy. Jakkolwiek utrzymywanie się w woj. opolskim najbardziej niekorzystnych w skali kraju procesów demograficznych, w tym odpływu migracyjnego to najważniejsza bariera rozwoju regionu, oddziałującymi na niemal wszystkie sfery życia gospodarczego i społecznego, to wyzwaniem rozwojowym jest tworzenie warunków, których jednym ze skutków będzie przełamanie lub odwrócenie tych zjawisk. Jednym z nich jest wzmocnienie integrującej roli ośrodka regionalnego (Opola) oraz podnoszenie jego atrakcyjności i konkurencyjności w układzie krajowym i europejskim.

Zmiana tematycznych wyzwań rozwojowych *Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 roku* jest konsekwencją dostosowania się do zapisów wynikających z krajowych dokumentów strategicznych. Tematyczne wyzwania z tej strategii - przygotowanie do rynku pracy, aktywne społeczeństwo, atrakcyjne obszary do zamieszkania, inwestowania i wypoczynku, konkurencyjna gospodarka oparta na innowacyjności i współpracy z nauką, oraz zrównoważony rozwój aglomeracji opolskiej, miast i obszarów wiejskich regionu, można zastąpić wyzwaniami, które nawiązują do wskazanych w analizie dokumentów i prognozie wskaźników kluczowych problemów rozwojowych regionu (*Strategia Rozwoju Województwa do 2030 roku*) - rozwój i wykorzystanie kapitału ludzkiego oraz społecznego w regionie, rozwój infrastruktury podnoszącej atrakcyjność inwestycyjną regionu oraz poziom życia mieszkańców, wzrost innowacyjności i konkurencyjności gospodarki oraz tworzenie wysokiej jakości miejsc pracy, zrównoważony w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym rozwój regionu, współzarządzanie procesami rozwojowymi przez samorządy terytorialne oraz społeczeństwo obywatelskie, środowisko biznesu i przedstawiciele nauki, wzrost efektywności zarządzania działaniami rozwojowymi i poprawa jakości usług publicznych.

Zastosowanie instrumentów terytorialnych, koncentrujących się na obszarach strategicznej interwencji, które wymagają kompleksowego i dopasowanego do regionalnego wymiaru, wsparcia z poziomu krajowego. Będzie to ważne w kontekście rozwoju obszarów, które szczególnie wymagają równoczesnej, kompleksowej interwencji, zarówno ze sfery gospodarczej, jak i społecznej. Stąd tak istotne jest uwzględnienie specyficznych uwarunkowań rozwoju i różnicowań regionalnych.

Konkluzja

Płynącym z poziomu krajowego przesłaniem dokumentów strategicznych jest generowanie wzrostu gospodarczego, którego redystrybucja ma służyć ogółowi społeczeństwa zarówno w układach terytorialnych jak i w sektorowych niwelując nierówności w dochodach obywateli. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego wskazuje również podmioty mające wpływ na osiągnięcie określonych celów rozwojowych. Samorządy terytorialne oraz inni interesariusze, w swoich działaniach zmierzają do zwiększenia konkurencyjności regionów, podniesieniu jakości kapitału ludzkiego i społecznego,

rozwoju przedsiębiorczości i innowacyjności oraz generowania rozwoju terytorialnie zrównoważonego. Ekspertyza odnosi się do kluczowych endo i egzogenicznych uwarunkowań rozwoju regionu, wpływających na wskazanie i osiągnięcie celów rozwojowych. Woj. opolskie i jego samorząd będzie musiało odpowiedzieć na takie wyzwania jak zwiększenie poziomu potencjalnego PKB, trendy dywergencyjne w układzie regionów oraz zagrożenia ze spodziewanym obniżeniem koniunktury. W tym kontekście warto podkreślić, że potencjał rozwojowy opolskiej gospodarki będzie warunkowany zarówno przez wewnętrzne procesy rozwoju, ale również poprzez zmiany w otoczeniu zewnętrznym.

SPIS TREŚCI

1	WSTĘP	8
2	ZAŁOŻENIA METODOLOGICZNE	9
3	KONCEPCJA REALIZACJI BADANIA	10
4	ANALIZA ZALEŻNOŚCI PRZYZYNOWO SKUTKOWYCH	11
4.1	Sposób realizacji badania	11
4.2	Wyniki badania	11
4.2.1	Obszar tematyczny „społeczeństwo”	11
4.2.2	Obszar tematyczny „gospodarka”	23
4.2.3	Obszar tematyczny „przestrzeń i środowisko”	33
4.2.4	Obszar tematyczny „samorząd”	40
5	KLUCZOWE UWARUNKOWANIA SPOŁECZNO-GOSPODARCZE I PRZESTRZENNE	45
5.1	Sposób realizacji badania	45
5.2	Wyniki badania	47
5.2.1	Obszar tematyczny „społeczeństwo”	47
5.2.2	Obszar tematyczny „gospodarka”	53
5.2.3	Obszar tematyczny „przestrzeń i środowisko”	59
5.2.4	Obszar tematyczny „samorząd”	64
6	OSZACOWANE WARTOŚCI WSKAŹNIKÓW DO 2030 R.	68
6.1	Metodologia szacowania	68
6.2	Wyniki szacowania	69
6.2.1	Zestawienie prognozowanych trendów w obszarze tematycznym „społeczeństwo”	69
6.2.2	Zestawienie prognozowanych trendów w obszarze tematycznym „gospodarka”	73
6.2.3	Zestawienie prognozowanych trendów w obszarze tematycznym „przestrzeń i środowisko”	77
6.2.4	Zestawienie prognozowanych trendów w obszarze tematycznym „samorząd”	79
7	ANALIZA ZALEŻNOŚCI PRZYZYNOWO SKUTKOWYCH MIĘDZY OBSZARAMI	81
8	AKTUALIZACJA ANALIZY SWOT.....	84
9	UWAGI KOŃCOWE	100
10	BIBLIOGRAFIA	102
11	KARTY WSKAŹNIKÓW	103
12	ZAŁĄCZNIK	131
12.1	Prognozowane trendy zmian wartości wskaźników w obszarze tematycznym „społeczeństwo”	131
12.2	Prognozowane trendy zmian wartości wskaźników w obszarze tematycznym „gospodarka”	144
12.3	Prognozowane trendy zmian wartości wskaźników w obszarze tematycznym „przestrzeń i środowisko”	157
12.4	Prognozowane trendy zmian wartości wskaźników w obszarze tematycznym „samorząd”	164
13	SPIS TABEL	169
14	SPIS WYKRESÓW	170

1 WSTĘP

Woj. opolskie, w podobnym do dzisiejszego kształcie przestrzennym, funkcjonuje od 1950 roku. Wprawdzie od początku należało do najmniejszych struktur regionalnych, pod względem potencjału ludnościowego i terytorialnego, ale aż po lata 90. dwudziestego wieku było zaliczane do grupy wysoko rozwiniętych regionów Polski. W okresie poprzedzającym transformację ustrojową Opolszczyzna rozwijała się w oparciu o wysokotowarowe rolnictwo oraz zróżnicowaną i wielokierunkową produkcję przemysłową, a udział w produkcji krajowej regionalnego przemysłu i rolnictwa był wyższy niżby to wynikało z liczby mieszkańców.

W fazie wejścia w transformację, woj. opolskie lokowało się na relatywnie wysokim poziomie rozwoju gospodarczego, ale w początkowym okresie przemian stopniowo zaczęło jednak tracić dystans do szybko rozwijających się województw z dużymi aglomeracjami miejskimi, m. in. do sąsiadujących aglomeracji - wrocławskiej i górnośląskiej. W tym czasie ujawniły się przede wszystkim negatywne skutki transformacji w sferze gospodarczej i społecznej, związane z pojawieniem się bezrobocia i upadkiem wielu zakładów przemysłowych, przekształceniami własnościowymi w państwowym rolnictwie oraz niesłabnącą i dużą skalą migracji zagranicznych - zarówno trwałych jak i czasowych. Te ostatnie, zwłaszcza widoczne we wschodniej części regionu, stały się stałym składnikiem regionalnego rynku pracy, a szerzej również sytuacji demograficznej. W sferze gospodarczej położenie zdecydowanej większości przedsiębiorstw ulegało systematycznemu pogorszeniu ze względu na spadek produkcji sprzedanej, wzrost poziomu kosztów, a także spadek rentowności i zyskowności kapitału własnego oraz pogorszenie płynności finansowej.

Równolegle, przekształcenia strukturalne na regionalnym rynku pracy będące efektem spadku udziału pracujących w rolnictwie oraz wysoki poziom mobilności mieszkańców (migracje zagraniczne w znaczącym stopniu nabrały charakteru wahadłowego) spowodowały, że transformacja gospodarcza nie skutkowała wyższym niż przeciętnie w kraju wzrostem bezrobocia. Zdecydowana przewaga odpływu migracyjnego, w połączeniu z relatywnie niską atrakcyjnością osiedleńczą woj. opolskiego i niesatysfakcjonującymi możliwościami rozwoju zawodowego (region bez ośrodka metropolitalnego oferującego liczne i różnorodne propozycje pracy, nauki, aktywności, uczestnictwa) prowadziły do sytuacji ujawniającej poważne zagrożenia dla podtrzymania trendów rozwojowych w gospodarce regionu. Jeśli uznać, że znaczenie zasobów kapitału ludzkiego w nowoczesnej gospodarce jest decydujące, to wszystkie te procesy stopniowo osłabiały pozycję konkurencyjną regionu, a w dłuższej perspektywie zainicjowały jego marginalizację¹. Tempo rozwoju woj. opolskiego stało się wolniejsze w porównaniu do innych regionów w Polsce, a podjęta modernizacja i restrukturyzacja gospodarki, mimo wielu korzystnych zmian, nie przyczyniły się do istotnej poprawy konkurencyjności i wzrostu atrakcyjności inwestycyjnej woj. opolskiego. Wstąpienie Polski do Unii Europejskiej w 2004 r. nie poprawiło pozycji woj. opolskiego w porównaniu do sytuacji społeczno-gospodarczej innych regionów. Stosunkowo niski poziom eksportu świadczył o utrzymującej się słabej konkurencyjności regionalnej gospodarki, w której zaszły tylko niewielkie zmiany strukturalne i w której kluczowe znaczenie ciągle miał tradycyjny przemysł.

¹ Por. G. Blazycyca, K. Heffner, E. Helińska-Hughes, Poland - Can Regional Policy Meet the Challenge of Regional Problems? *European Urban and Regional Studies* vol. 9 no. 3, 2002, s. 263-276; *Profil wrażliwości gospodarki regionalnej na integrację z Unią Europejską. Województwo opolskie*, pod red. K. Gawlikowskiej-Hueckel, IBnGR, Gdańsk 2003.

Jako istotny czynnik rozwoju uznaje się korzystne położenie woj. opolskiego w przestrzeni krajowej i europejskiej oraz „naturalne ciążenie” do najbliższego partnera handlowego - Niemiec. Równoległe, rozległe i dobre kontakty mieszkańców z tym krajem implikują wzrost zainteresowania regionalnym rynkiem usług, chociaż brak transgranicznego bezpośredniego kontaktu osłabia oddziaływanie tego czynnika w porównaniu do woj. dolnośląskiego, lubuskiego czy zachodniopomorskiego.

Już w fazie wejścia w transformację ustrojową zwracano uwagę, że zjawiska depopulacyjne, jako skutek głównie migracji zagranicznych, dotyczą szczególnie obszarów wiejskich w regionie, przede wszystkim peryferyjnych w relacji do ośrodka opolskiego. W skali lokalnej, są istotne także dla miejscowości słabiej wyposażonych w infrastrukturę techniczną oraz społeczną². Głównym czynnikiem oddziałującym na możliwości rozwoju tych obszarów jest przede wszystkim odpływ osób młodych (w wieku 18-35 lat), głównie kobiet oraz ludzi wykształconych.

Aktualizacja kluczowych uwarunkowań rozwojowych woj. opolskiego w wymiarze społeczno-gospodarczym i przestrzennym jest konsekwencją zarówno kontekstu globalnego (wyzwania cywilizacyjne determinują nasilające się w ostatnich latach długotrwałe, strukturalne zmiany społeczno-demograficzne, ekonomiczno-technologiczne i zasobowo-klimatyczne, tzw. megatrendy o nieodwracalnym oraz długoterminowym charakterze). Pomimo, że nie są to zjawiska nowe, to zarówno ich skala jak i tempo zmian w najbliższych dekadach będzie intensywnie oddziaływać na rozwój regionów. Uzyskanie przewag rozwojowych wiąże się z identyfikacją regionalnych konsekwencji tych procesów oraz określeniem uwarunkowań i perspektyw rozwoju.

2 ZAŁOŻENIA METODOLOGICZNE

Metodologia realizacji ekspertyzy została oparta na mającej szerokie zastosowanie w badaniach społeczno-gospodarczych triangulacji technik, źródeł danych i podejść badawczych³. Przyjęcie takiego założenia podyktowane było specyfiką zamówienia (konieczność szczegółowej analizy) oraz skutkowało wzajemną weryfikacją i uzupełnianiem się danych na trzech poziomach

- Na poziomie technik badawczych – poprzez zastosowanie różnych, uzupełniających się wzajemnie sposobów analizy danych.
- Na poziomie źródeł informacji – pozyskanie danych z odmiennych źródeł (dokumentów i danych zastanych dotyczących badanej problematyki) w celu zapewnienia zróżnicowanych informacji.
- Na poziomie zespołu – badanie i analizy realizowane były przez zespół badawczy składający się z ekspertów reprezentujących różne dziedziny i perspektywy badawcze. Pozwoliło to zminimalizować wpływ badacza na osiąganе wyniki poprzez wzajemną weryfikację i konfrontację dokonywanych analiz i formułowanych wniosków.

Zastosowanie szerokiego wachlarza metod badawczych i analitycznych pozwoliło na dokonanie rzetelnej i wyczerpującej analizy oraz udzielenie pełnych, rzeczowych i opartych o wyniki badań odpowiedzi na postawione pytania badawcze, co przełożyło się na sformułowanie użytecznych wniosków i rekomendacji.

² K. Heffner, Regionalny wymiar wyzwań demograficznych stojących przed polskimi regionami, *Zachodniopomorskie Studia Regionalne* nr 9/1/2016, Urząd Marszałkowski Województwa Zachodniopomorskiego, Szczecin 2016, s. 23-38.

³ Norman K. Denzin.: *Sociological Methods: A Sourcebook*. Aldine Transaction, 2006.

Do analizy powiązań między zjawiskami, problemami i wskaźnikami wykorzystano metodę ekspercką należącą do grupy metod heurystycznych, wykorzystujących wiedzę, doświadczenie i opinię ekspertów w danej dziedzinie. Eksperti kilkakrotnie dokonują ocen powiązań między zjawiskami i poprzez dyskusję dochodzą do przyjęcia określonego stanowiska, uzasadniając w dyskusji grupowej swoje sądy. Bazując na prawdopodobieństwie zajścia określonych zdarzeń i opierając się na swej wiedzy ogólnej oraz wiedzy szczegółowej z danej dziedziny są w stanie wskazać relacje pomiędzy zjawiskami lub problemami.

3 KONCEPCJA REALIZACJI BADANIA

Przedmiotowa ekspertyza została podzielona na cztery obszary tematyczne: społeczeństwo, gospodarka, przestrzeń i środowisko, samorząd. Realizacja badania w ramach każdego z czterech obszarów została podzielona na cztery etapy.

Na etapie pierwszym opisano zależności przyczynowo-skutkowe zachodzące w ramach i pomiędzy obszarami tematycznymi raportu o sytuacji społeczno-gospodarczej i przestrzennej województwa opolskiego pt.: „Województwo opolskie – stan i trendy rozwojowe. Raport za okres 2008-2016”. Dodatkowo w analizie uwzględniono zależności pomiędzy zjawiskami i wskaźnikami ujętymi w raporcie, a zjawiskami i wskaźnikami nieuwzględnionymi tam, a mającymi istotny wpływ na zaobserwowane w raporcie trendy/zmiany.

Na etapie drugim wskazano kluczowe uwarunkowania społeczno-gospodarcze i przestrzenne, konieczne do przeanalizowania w warstwie diagnostycznej *Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego do 2030 roku*. Wskazanie uwarunkowań nastąpiło poprzez analizę treści raportu pt.: „Województwo opolskie – stan i trendy rozwojowe. Raport za okres 2008-2016”. jak i zapisów obowiązujących regionalnych, krajowych i europejskich dokumentów strategicznych w tym:

- Strategia „Europa 2020”,
- Wniosek Komisji Europejskiej. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu i Migracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu na rzecz Zarządzania Granicami i Wiz, Strasburg dnia 29.5.2018 COM(2018)375 final, wraz z załącznikami
- Strategia Na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 roku). Warszawa 2017.
- Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030. Projekt z dn. 08.06.2018.
- Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 roku. Diagnoza. Projekt z 5 grudnia 2017.
- Załącznik do projektu Diagnozy.
- Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 roku. Opole 2012.
- Regionalna Strategia Innowacji Województwa Opolskiego do roku 2020. Opole kwiecień 2017.
- Program Specjalnej Strefy Demograficznej w województwie opolskim do 2020 roku. Opolskie dla Rodziny. Opole 2014.
- Projekt Zmiany planu zagospodarowania przestrzennego województwa opolskiego i stanowiącego jego część Planu zagospodarowania przestrzennego obszaru funkcjonalnego ośrodka wojewódzkiego.

Na etapie trzecim opracowano katalog wskaźników opisujących kluczowe uwarunkowania społeczno-gospodarcze i przestrzenne oraz oszacowano wartości tych wskaźników dla roku 2030. Do wartości bazowych wskaźników zostały przypisane źródła danych.

Na etapie czwartym Oceniono aktualność analizy SWOT i wyzwań wskazanych w *Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 r.* z punktu widzenia obserwowanych uwarunkowań rozwojowych Opolszczyzny. Ocena aktualności zapisów została dokonana pod kątem przyszłej *Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego do 2030 roku*.

4 ANALIZA ZALEŻNOŚCI PRZYZYNOWO SKUTKOWYCH

4.1 Sposób realizacji badania

Pierwszym krokiem była analiza wniosków wynikających z raportu pt. „*Województwo opolskie – stan i trendy rozwojowe. Raport za okres 2008-2016*” w ramach każdego z czterech obszarów tematycznych. **Natomiast drugim** identyfikacja, zjawisk nie uwzględnionych w raporcie i mających wpływ na rozwój województwa opolskiego. Wybór został dokonany i uzasadniony w oparciu o analizę literatury przedmiotu i wiedzę ekspercką w ramach każdego z czterech obszarów tematycznych. **Kolejnym trzecim krokiem** była analiza siły relacji (powiązań) pomiędzy wyróżnionymi w poszczególnych obszarach zjawiskami. W tym celu opracowano macierz korelacyjną. Siłę związku oznaczano posługując się skalą numeryczną, w której 0 oznaczało brak związku; 1 oznaczało istnienie związku; 2 oznaczało silny związek. Analiza relacji między zjawiskami jakie zachodzą pomiędzy problemami rozwojowymi województwa opolskiego, zarówno tymi które zostały zidentyfikowane w raporcie pt.: *Województwo opolskie – stan i trendy rozwojowe. Raport za okres 2008-2016* jak i tymi, które nie zostały tam uwzględnione, pozwoliła wytypować kluczowe problemy województwa oraz wskazać na ich przyczyny oraz skutki. **W kroku czwartym** zidentyfikowane zależności przyczynowo-skutkowe zobrazowano za pomocą „drzewa problemów”.

4.2 Wyniki badania

4.2.1 Obszar tematyczny „społeczeństwo”

Wnioski wynikające z raportu pt. „Województwo opolskie – stan i trendy rozwojowe. Raport za okres 2008-2016”

Z przedstawionego raportu pt. „*Województwo opolskie – stan i trendy rozwojowe. Raport za okres 2008-2016*” wynikają następujące wnioski odnoszące się do sytuacji województwa opolskiego w obszarze „społeczeństwo” w kontekście jego problemów rozwojowych. Województwo opolskie charakteryzuje się:

- **niekorzystną (kryzysową) sytuacją ludnościową** (niepożądane zjawiska demograficzne: ujemny przyrost naturalny, niski poziom dzietności, zawężona reprodukcja ludności, systematyczne zmniejszanie liczby ludności, wyludnianie, niekorzystna struktura ludności pod względem ekonomicznych grup wieku, nasilające się procesy starzenia);
- **utrzymującymi się nasilonymi migracjami z regionu zarówno zagranicznymi jak i krajowymi**, w tym znaczącymi migracjami edukacyjnymi; (ujemne saldo migracji, wzrost znaczenia migracji wewnętrznych w ruchu wędrownym);
- **zaznaczającym się spadkiem rangi Opola jako ośrodka akademickiego** (malejąca liczba studentów i absolwentów);

- **zarysowującymi się niekorzystnymi trendami w opiece medycznej** (mimo minimalnego wzrostu liczby lekarzy, ich liczba jest niewystarczająca; rozbierzość między profilami służb medycznych, a procesami starzenia);
- **występującymi niekorzystnymi procesami dotyczącymi tworzenia kapitału społecznego** (malejąca aktywność kulturalna mieszkańców);
- **zaznaczającym się słabym rozwojem społeczeństwa obywatelskiego**, (aczkolwiek wykazującego tendencje wzrastające);
- **zarysowującymi się korzystnymi tendencjami w tworzeniu kapitału ludzkiego** (wzrost liczby ludności z wyższym wykształceniem, zmniejszająca się liczebność młodzieży nieaktywnej zawodowo);
- **wyraźnie uwidaczniającymi się korzystnymi warunkami życia** (wzrost liczby ludności z dostępem do internetu, rosnąca przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania, wzrost rocznego dochodu do dyspozycji brutto);
- **ograniczeniem zasięgu ubóstwa** (malejąca liczba osób zagrożonych ubóstwem ustawowym).

Dobór zjawisk i wskaźników nie uwzględnionych w raporcie

W ocenie ekspertów koniecznym jest uzupełnienie zjawisk charakteryzujących obszar społeczeństwo wyróżnionych na podstawie raportu pt. *„Województwo opolskie – stan i trendy rozwojowe. Raport za okres 2008-2016* o następujące zjawiska i wskaźniki:

1. Narastające tendencje globalne polegające na zmniejszaniu liczby ludności w Europie (wskaźnik: liczba ludności świata wg. kontynentów 2000 i 2050 roku).
2. Przemiany modelu rodziny (wskaźniki: małżeństwa zawarte w ciągu roku na 1000 mieszkańców; rozwody w ciągu roku na 1000 mieszkańców; separacje w ciągu roku na 10 tys. mieszkańców , GUS).
3. Przemiany stylów życia – ”pułapka niskiej diety” (wskaźniki: urodzenia pozamałżeńskie jako odsetek urodzeń żywych, GUS).
4. Dostępność infrastruktury i wysoka jakość edukacji (wskaźniki: osoby dorosłe (wiek 25-64) uczestniczące w kształceniu lub szkoleniu jako odsetek osób dorosłych; absolwenci szkół zawodowych na 1000 mieszkańców, uczniowie przypadający na 1 komputer z dostępem do Internetu przeznaczony do użytku uczniów szkół ponadgimnazjalnych, GUS).
5. Dostępność infrastruktury oraz wysoka jakość usług zdrowotnych (wskaźniki: przychodnie na 10 tys. mieszkańców; świadczenia zdrowotne udzielone osobom w wieku 65 i więcej lat jako procent świadczeń zdrowotnych ogółem; leczeni w szpitalnych oddziałach ratunkowych w wieku 65 i więcej lat jako procent leczonych ogółem; łóżka w hospicjach na 10 000 osób w wieku 65 i więcej lat; łóżka w oddziałach opieki paliatywnej na 10 000 osób w wieku 65 i więcej lat (GUS).
6. Wielokulturowość regionu (wskaźnik: odsetek uczniów uczących się języka niemieckiego, GUS).

Uzasadnienie doboru

Problemy demograficzne należą do kluczowych zagadnień dotyczących współczesnego świata i noszą globalny charakter. Demografowie są zgodni w swoich opiniach, że „w perspektywie kilkudziesięciu najbliższych lat na obszarze Europy (w tym Polski i jej poszczególnych regionów) wystąpią negatywne zjawiska o demograficznym charakterze: spadek dzietności, starzenie się społeczeństwa i

wielokierunkowa migracja”⁴. Analizując owe zmiany demograficzne w wymiarze poszczególnych kontynentów okazuje się, że Europa jest jedynym kontynentem, na którym wyraźnie zachodzą niekorzystne zmiany demograficzne polegające na zmniejszaniu się populacji oraz starzeniu się społeczeństwa. Niepokój demografów, socjologów i polityków społecznych budzą również zmiany struktury wieku w układzie grup ekonomicznych, bowiem od lat 2010-2020 następuje spadek ludności w wieku produkcyjnym, co oznacza zwiększone obowiązki utrzymania ludności w wieku nieprodukcyjnym (przedprodukcyjnym oraz poprodukcyjnym o coraz dłuższym przeciętnym trwaniu życia). Rodzi to określone konsekwencje społeczne, które wymagają stworzenia i opracowania mechanizmów zaradczych. Przewidywane niekorzystne trendy rozwojowe zjawisk ludnościowych dla Europy znajdują swoje odzwierciedlenie w sytuacji Polski, przede wszystkim w wymiarach niskiej dzietności i wysokiej emigracji, co wywołuje zmniejszanie się ludności kraju. Według prognoz Polska mieści się w zbiorze 15 państw o największych ubytkach ludności w latach 2007-2050, a bardzo niekorzystny scenariusz rozwoju ludności prognozuje ubytek ludności o 7 mln osób w 2050 roku⁵. Pozycja Polski w zakresie dzietności lokuje nasz kraj wśród państw UE na przedostatnim miejscu (TFR 1,27), przed Słowacją (TFR 1,24). Zróżnicowanie regionalne współczynników demograficznych wskazuje na katastrofalną pozycję województwa opolskiego, którego sytuacja demograficzna jest „najbardziej niekorzystna i najgorsza w całym kraju” i może być określana mianem „kryzysu demograficznego”, a nawet „katastrofy demograficznej”⁶. W świetle uzyskanych wyników badań demograficznych i socjologicznych zaznaczają się następujące trendy w zakresie modelu rodziny: rośnie popularność i znaczenie alternatywnych form życia rodzinnego, maleje dzietność. Zostały one dobitnie ukazane w monografii Krystyny Slany w 2008 r.⁷ oraz ostatnio w pracy zbiorowej pod. red. Anny Matysiak⁸. Rejestrują je także badania sondażowe prowadzone od wielu lat przez CBOS. Niekorzystne zmiany demograficzne coraz częściej są determinowane niechęcią młodych ludzi do posiadania większej liczby potomstwa lub w ogóle niechęcią do posiadania dzieci⁹. W województwie opolskim¹⁰ mamy do czynienia ze zjawiskiem nazwanym przez demografów austriackich „pułapką niskiej dzietności”¹¹. Polega ono na ustaleniu nowego wzorca dzietności i życia rodzinnego

⁴ K. Szczygieski, Opolska Specjalna Strefa Demograficzna, w: Sytuacja demograficzna Śląska Opolskiego jako wyzwanie dla Polityki Społecznej i gospodarczej, pod red. J.Hryniewicz, A.Potrykowskiej, Rządowa Rada Ludnościowa, Warszawa 2017, s. 88.

⁵ Dane ze spisu w 2011 roku świadczą o stabilności sytuacji ludnościowej, jednak, jak pisze K. Szczygieski, dane nie obrazują one rzeczywistego poziomu zaludnienia Polski, bowiem nie uwzględniają kategorii ludności rezydującej, której mierzenie zaleca Eurostat.

⁶ R.Rauziński, Specyficzna sytuacja demograficzna województwa opolskiego na tle Polski w latach 1945-2050; J.Kuźnicka, D.Michon, Sytuacja demograficzna województwa opolskiego – stan obecny i perspektywy, w: Sytuacja demograficzna Śląska Opolskiego..., op., cit, s. 22-68.

⁷ K. Slany, Alternatywne formy życia małżeńskiego - rodzinnego w ponowoczesnym świecie, Kraków 2008.

⁸ Nowe wzorce formowania i rozwoju rodziny w Polsce. Przyczyny oraz wpływ na zadowolenie z życia. Red. A.Matysiak, Warszawa 2014.

⁹ Por. N.Hipsz, Społeczne oceny alternatyw życia małżeńskiego. Komunikat z badań CBOS, BS, 32/2013. Warszawa marzec 2013; R.Boguszewski, Rodzina jej współczesne rozumienie i znaczenie. Komunikat z badań CBOS, BS 33/2013. Warszawa, marzec 2013; M.Omyła-Rudzka, Postawy prokreacyjne kobiet. Komunikat z badań CBOS, BS, 29/2013. Warszawa marzec 2013; Polityka prorodzinna – oceny i postulaty. Komunikat z badań CBOS, BS, 110/2013. Warszawa, sierpień 2013.

¹⁰ T.Sołdra-Gwiżdż, Czy „pułapka niskiej dzietności” w województwie opolskim? Perspektywa socjologiczna, „Studia Ekonomiczne” 2017, nr 309, s. 39-48.

¹¹ Wywiad z Piotrem Szukalskim, pt. Dzieci są już niemodne <http://www.dzienniklodzki.pl/artykul/967739,polska-w-pulapce-niskiej-dzietnosci-dzieci-sa-niemodne-wywiad,id,t.html>

spowodowanego szeroko rozumianymi uwarunkowaniami społecznymi. I chodzi tu nie tylko o bezrobocie, które w latach dziewięćdziesiątych w Polsce miało wpływ na, jak to nazywa Krystyna Slany¹², „syndrom opóźnienia”, czyli na odkładanie decyzji o posiadaniu dzieci na późniejszy, lepszy czas. Chodzi o zjawisko ze sfery „społecznej świadomości” polegające na ukształtowaniu postaw niechęci do posiadania więcej niż jednego dziecka, jak również na niechęci do posiadania potomstwa w ogóle. Owe przemiany mentalne znajdują swoje odzwierciedlenie w przekonaniach i wizjach dotyczących rodziny, w tym w ukształtowaniu się nowych wzorów dzietności (bezdzietność i jednodzietność). Można je klasyfikować, jako wynikające z przemian stylu życia. Rodzina nuklearna jest tylko jedną z możliwych form rodziny, a w wysoko rozwiniętych społeczeństwach nastąpiła popularyzacja „nie-nuklearnych stylów życia”; „bezdzietnej kultury” i „gorących związków”. Opolszczyzna znalazła się w kręgu oddziaływania owych zjawisk, co odzwierciedlają przemiany w rozumieniu pojęcia rodziny, w postawach wobec alternatywnych form życia rodzinnego oraz we wzorach dzietności.

Wskazane przez ekspertów dodatkowe zjawiska do analizy sytuacji demograficznej województwa opolskiego są konieczne do uwzględnienia w części diagnostycznej Strategii Województwa Opolskiego na lata 2021-2030, jako uwarunkowania makrostrukturalne, pewne tło procesów społecznych zachodzących w województwie opolskim. Tak też czyni również Strategia Odpowiedzialnego Rozwoju, zaznaczając jedynie globalne trendy bez przeprowadzania szczegółowych analiz ich oddziaływania na Polskę.

W opisie zmian wzorców rodziny i wzorców dzietności nie można posłużyć wskaźnikami bezpośrednimi np. liczbą istniejących związków nieformalnych, ani też liczbą dzieci urodzonych w tych związkach, bowiem GUS nie zbiera danych na ten temat. W tej sytuacji możemy się posłużyć jedynie wskaźnikiem pośrednim: urodzenia pozamałżeńskie w % do urodzeń żywych oraz wskaźnikami dotyczącymi małżeńskości. Zdecydowano się uzupełnić analizę zawartą w raporcie o wskaźniki w nim nie uwzględnione takie jak: małżeństwa zawarte w ciągu roku na 1000 mieszkańców, rozwody w ciągu roku na 1000 mieszkańców oraz separacje w ciągu roku na 1000 mieszkańców.

Należy też zaznaczyć, że zaprzestano badań w kwestii rodziny prowadzonych przez CBOS, PGSS (ostatnie badania prowadzono w 2013 roku) oraz Diagnozę Społeczną (ostatnie dane dotyczące rodziny z 2013 roku, ostatnia edycja badania w 2015 roku). Dlatego też nie można wykorzystywać wskaźników werbalnych z tych badań. Jedyne badania na terenie województwa opolskiego dotyczące „pułapki niskiej dzietności” prowadziła Teresa Sołdra-Gwiżdż w 2014 roku, (ale również poprzez analizę zjawisk pośrednich), na ograniczonej próbie celowej, ze względu na niemożność przeprowadzenia pełnych badań reprezentatywnych. Badania dotyczyły: zmiany definicji rodziny, akceptacji alternatywnych form życia rodzinnego, planów prokreacyjnych oraz przemian stylu życia w młodym pokoleniu mieszkańców Opolszczyzny. Wyniki tych badań wskazują na, zmianę miejsca rodziny w systemie wartości młodego pokolenia (spadek z pierwszego miejsca na trzecie), zmniejszającą się popularność małżeństwa, rosnącą akceptację dla alternatywnych form rodziny, coraz częściej pojawiającą się niechęć do posiadania dzieci¹³. Ze względu na wagę i znaczenie tych

¹² K. Slany, Alternatywne formy życia małżeńsko – rodzinnego ..., op., cit.

¹³ T. Sołdra – Gwiżdż, Czy „pułapka niskiej dzietności w województwie opolskim? Perspektywa socjologiczna.” *Studia Ekonomiczne*. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, 2017, s.39-48; Taż, Wzory życia rodzinnego w świadomości młodego pokolenia mieszkańców Opolszczyzny a polityka

zjawisk w naszym przekonaniu powinno się o nich wspomnieć w Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego na 2030 rok.

Kolejnym problemem jest obecne zróżnicowanie etniczno-narodowościowe województwa opolskiego stanowiące signum specyfikum regionu. GUS nie publikuje danych na ten temat. Strukturę etniczno - narodowościową regionu obrazują jedynie dane z przeprowadzonego w 2011 roku Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań, bowiem na bieżąco nie prowadzi się badań tego typu. Dane te obrazują skomplikowane procesy kształtowania tożsamości etnicznej i narodowościowej, czego wyrazem jest zmienność i łączenie tożsamości. Dodatkowym, chociaż niedoskonałym wskaźnikiem specyfiki regionu jest liczony przez GUS wskaźnik: odsetek uczniów uczących się języka niemieckiego, bowiem jest ich więcej niż przeciętnie w Polsce, który proponujemy uwzględnić w przyszłej Strategii. Uzupełnia on nie tylko obraz specyfiki regionu, ale może być ważną informacją dla potencjalnych inwestorów, szczególnie niemieckojęzycznych.

Kapitał ludzki to jeden z najważniejszych czynników determinujących możliwości rozwojowe regionu sprzężony z procesami demograficznymi. Znaczącym czynnikiem wpływającym na rozwój kapitału ludzkiego jest kształcenie ustawiczne. Zatem proponujemy dla zjawisk z obszaru „dostępność infrastruktury i wysoka jakość edukacji” uwzględnić wskaźnik: osoby dorosłe (wiek 25-64) uczestniczące w kształceniu lub szkoleniu jako odsetek osób dorosłych.

Jednym ze sposobów zapewnienia wysokiej jakości edukacji jest wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnych, które są niezbędne do funkcjonowania w społeczeństwie informacyjnym. Stawia to przed szkołami zadanie wykorzystania tych technologii w pracy z uczniami. Zatem proponujemy uwzględnić wskaźnik: uczniowie przypadający na 1 komputer z dostępem do Internetu przeznaczony do użytku uczniów szkół ponadgimnazjalnych.

O jakości życia decyduje stan zdrowia społeczeństwa oraz szeroko rozumiane warunki życia. Stan zdrowia społeczeństwa jest zjawiskiem trudno mierzalnym statystycznie. Niemniej jednak do oceny wykorzystuje się te wskaźniki, które mierzą rezultaty działań nakierowanych na poprawę stanu zdrowia oraz te, które obrazują dostępność do usług medycznych i poziom ich świadczenia. Proponujemy więc uwzględnić następujące wskaźniki w obszarze „dostępność infrastruktury oraz wysoka jakość usług zdrowotnych”: przychodnie na 10 tys. mieszkańców; a ze względu na postępujące procesy starzenia regionalnego społeczeństwa: świadczenia zdrowotne udzielone osobom w wieku 65 i więcej lat jako procent świadczeń zdrowotnych ogółem; leczeni w szpitalnych oddziałach ratunkowych w wieku 65 i więcej lat jako procent leczonych ogółem; łóżka w hospicjach na 10 000 osób w wieku 65 i więcej lat; łóżka w oddziałach opieki paliatywnej na 10 000 osób w wieku 65 i więcej lat (GUS).

Analiza relacji pomiędzy wyróżnionymi zjawiskami

Do celów dalszej analizy ustalono następującą listę znaczących zjawisk/problemów z obszaru społeczeństwo, które mają kluczowe znaczenie dla rozwoju województwa opolskiego:

1. Malejąca liczba ludności województwa.
2. Ujemny przyrost naturalny w województwie opolskim, Wzrastający wiek matek. Niska dzietność.
3. Nasilone migracje krajowe i zagraniczne, w tym migracje edukacyjne.

4. Zaburzona struktura ludności według wieku ekonomicznego. Nasilone procesy starzenia się społeczeństwa.
5. Spadek rangi Opola jako ośrodka akademickiego.
6. Wzrastający poziom wykształcenia mieszkańców na poziomie wyższym.
7. Wzrastająca aktywność-zawodowa -zatrudnienie młodzieży.
8. Słaby rozwój społeczeństwa obywatelskiego. Niska aktywność kulturalna mieszkańców
9. Dobre warunki życia.
10. Malejąca liczba osób zagrożonych ubóstwem ustawowym.
11. Narastające tendencje globalne polegające na zmniejszaniu liczby ludności w Europie.
12. Przemiany modelu rodziny.
13. Przemiany stylów życia – "pułapka niskiej dzietności".
14. Niski poziom uczestnictwa w edukacji ustawicznej i niższa niż w innych województwach dostępność infrastruktury informatycznej w edukacji.
15. Niższy niż w innych województwach poziom usług zdrowotnych oraz niższa dostępność infrastruktury w obszarze zdrowia.
16. Wielokulturowość regionu.

Analiza powiązań pomiędzy poszczególnymi zjawiskami została przedstawiona w tabeli 1. Cyframi od 1 do 16 oznaczono zjawiska według przedstawionej numeracji, a następnie, przy pomocy skali numerycznej oznaczono siłę związku między zjawiskami: 0 oznaczało brak związku; 1 oznaczało istnienie związku; 2 oznaczało silny związek. Suma ocen znajdująca się w kolumnie Y oznacza wpływ i siłę powiązań pomiędzy poszczególnymi zjawiskami np. czy zmniejszająca się liczba ludności (1) wpływa na poszczególne zjawiska (2-16) i jaka jest tego zjawiska siła wpływu. Natomiast suma ocen znajdująca się w kolumnie X oznacza, jak mocno warunkowane są poszczególne zjawiska od 1-16 i przez ile czynników.

Tabela 1 Analiza relacji między zjawiskami

Zjawiska	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	Y
1	X	2	0	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	6
2	2	X	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4
3	2	2	X	2	1	0	0	1	1	0	0	1	1	0	0	0	12
4	0	1	0	X	0	0	1	1	0	1	0	0	0	0	1	0	6
5	1	0	1	0	X	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3
6	0	1	1	0	0	X	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	3
7	0	0	0	0	0	0	X	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1
8	0	0	0	0	0	0	0	X	0	0	0	0	0	0	0	0	0
9	0	0	0	0	0	0	0	0	X	1	0	0	0	0	0	0	1
10	0	0	0	0	0	0	0	1	0	X	0	0	0	0	0	0	2
11	1	1	1	1	0	0	0	0	0	0	X	0	0	0	0	0	4
12	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	X	1	0	0	0	4
13	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	X	0	0	0	3
14	0	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	X	0	0	2
15	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	X	0	1
16	1	0	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	X	4
X	9	9	8	8	2	0	1	3	4	2	0	2	2	0	1	0	X

Źródło: Opracowanie własne

Aby wyznaczyć kluczowy problem rozwojowy w obszarze społeczeństwo wyróżniono zjawiska demograficzne (1, 2, 4)

- ☐ malejąca liczba ludności województwa (1) otrzymała 6 punktów;

- ujemny przyrost naturalny w województwie opolskim, wzrastający wiek matek, spadająca dzietność (2) otrzymał 4 punkty
- zaburzona struktura ludności według wieku ekonomicznego (4) otrzymała 6 punktów.

Następnie zsumowano liczby wyrażające siłę związku i otrzymano najwyższą liczbę punktów 16, co oznacza, że **obszar zjawisk demograficznych stanowi kluczowy problem rozwojowy województwa opolskiego**. Ze względu na długotrwałość, głębokość oraz siłę jego oddziaływania na zjawiska z pozostałych analizowanych obszarów, zdecydowano się go określić jako **Kryzys demograficzny w regionie**, co znajduje uzasadnienie w analizach demograficznych województwa opolskiego oraz ocenach opolskich demografów zamieszczonych w literaturze przedmiotu.

Następnie wyodrębniono zjawiska, które zdaniem ekspertów, stanowią przyczyny i skutki problemu kluczowego:

Przyczyny:

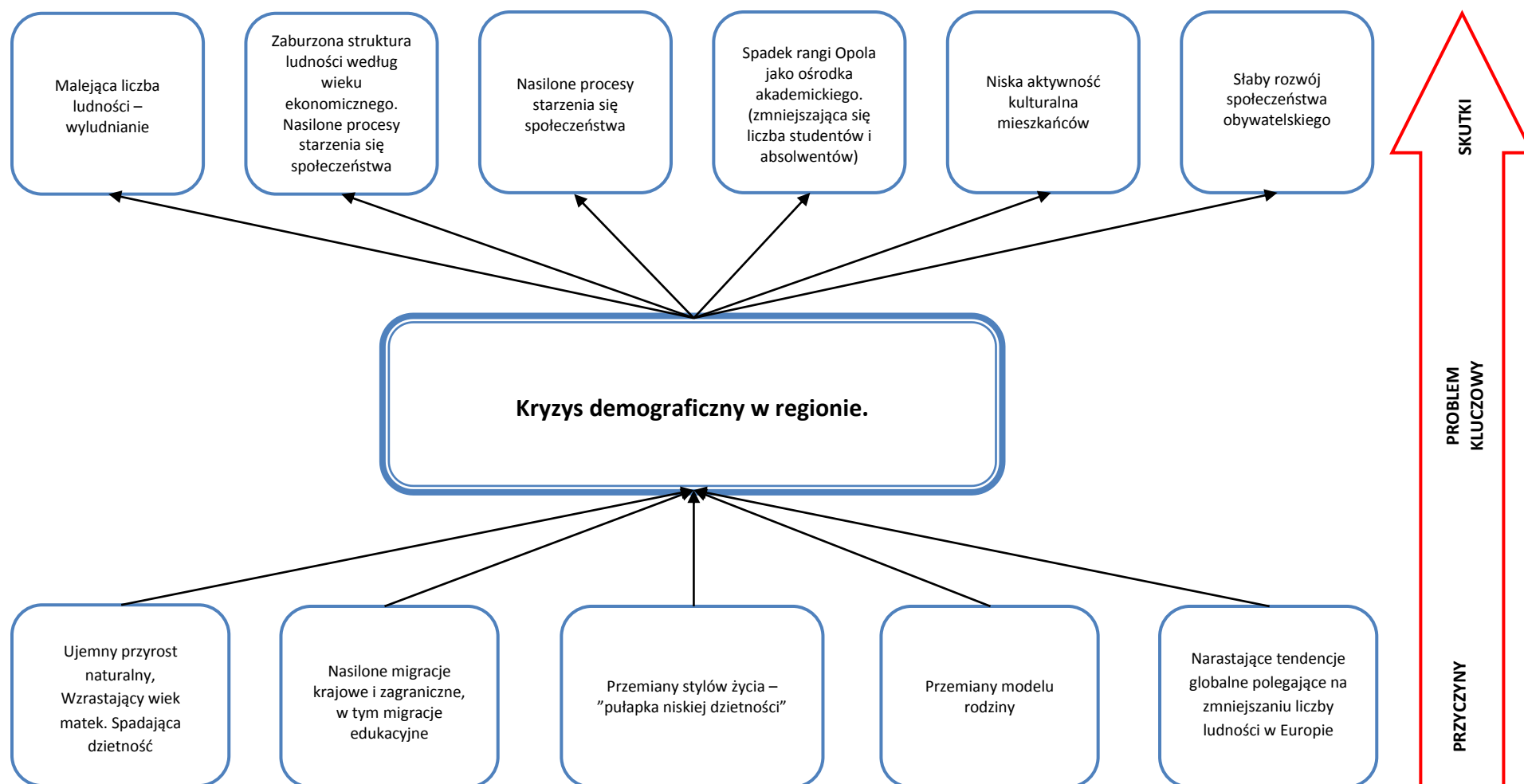
- ujemny przyrost naturalny,
- wzrastający wiek matek,
- niska dzietność,
- nasilone migracje krajowe i zagraniczne, w tym migracje edukacyjne,
- przemiany stylów życia – „pułapka niskiej dzietności”,
- przemiany modelu rodziny,
- narastające tendencje globalne polegające na zmniejszaniu liczby ludności w Europie.

Skutki:

- malejąca liczba ludności – wyludnianie,
- zaburzona struktura ludności wg. wieku ekonomicznego,
- nasilone procesy starzenia się społeczeństwa,
- spadek rangi Opola jako ośrodka akademickiego (zmniejszająca się liczba studentów i absolwentów),
- słaby rozwój społeczeństwa obywatelskiego, niska aktywność kulturalna mieszkańców.

Przyczyny i skutki problemu kluczowego - **Kryzys demograficzny w regionie** - przedstawiono na diagramie **Drzewo problemów**.

Drzewo problemów

Podsumowanie

Procesy demograficzne odrywają najważniejszą rolę w rozwoju regionu. Stale pogarszająca się sytuacja demograficzna województwa wywołuje silną presję na wszystkie sfery społecznej rzeczywistości stwarzając poważne zagrożenie dla jego możliwości rozwojowych. Dlatego też podstawowym problemem społecznym jest kryzys demograficzny w regionie, którego przyczyny stanowią następujące negatywne zjawiska:

- ujemny przyrost naturalny odnotowany po raz kolejny w 2017 roku, co wyraża wskaźnik wynoszący: -1,81 wobec średniej krajowej: -0,26, który w 2030 roku wyniesie: -2,15;
- niska dzietność, bowiem współczynnik dzietności nadal świadczy, mimo nieznacznego wzrostu, o niezapewnianiu prostej zastępowalności pokoleń: w 2017 roku wyniósł 1,28 wobec średniej krajowej 1,42, w 2030 roku osiągnie wartość 1,20;
- wzrost wieku środkowego matek rodzących pierwsze dziecko, w 2017 roku wyniósł 30 lat, przy średniej krajowej 29 lat, w 2030 wyniesie również 30 lat.

„W świetle badań demograficznych –pisze R. Rauziński- można w pełni udowodnić tezę, że Śląsk Opolski na mapie demograficznej Polski jest specyficznym i niepowtarzalnym obszarem kraju, o istotnych odmiennościach procesów i struktur demograficznych [...] Śląsk Opolski jest aktualnie regionem kryzysu demograficznego i kryzysu emigracyjnego, o czym świadczą liczne wskaźniki obrazujące niekorzystną sytuację demograficzną Śląska Opolskiego wśród pozostałych województw”¹⁴. U podłoża owych niekorzystnych trendów demograficznych w województwie opolskim leży zróżnicowana struktura etniczno-narodowościowa oraz struktura pochodzenia regionalnego mieszkańców ukształtowana w pierwszych latach po drugiej wojnie światowej. Wówczas „na obszarach zamieszkałych w przewadze przez ludność napływową przyrost naturalny był znaczny i wahał się rocznie w granicach 22-35 promili, na obszarach ludności śląskiej od 6-12 promili. Istniejące różnice w przyroście naturalnym i strukturze wieku i płci mają miejsce jeszcze w 2017 roku, pomimo upływu 70 lat i kilku pokoleń”¹⁵. Obecne zróżnicowanie etniczno-narodowościowe województwa opolskiego stanowiące signum specyfikum regionu obrazują jedynie dane z przeprowadzonego w 2011 roku Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań. Zgodnie z możliwościami wyrażania tożsamości w Narodowym Spisie Powszechnym struktura etniczno-narodowościowa mieszkańców województwa opolskiego przedstawiała się następująco: wyłącznie polską tożsamość deklarowało 822 tys., co stanowi 80,9% całej populacji; polską i niepolską tożsamość deklarowało 60, tys., czyli 5,9%; wyłącznie niepolską tożsamość deklarowało 84 tys., 8,3% całości, w tym. dwie niepolskie deklarowało 20 tys., czyli 2,0% całości populacji. W Spisie nie ustalono deklaracji narodowo-etnicznej dla 50 tys. osób, czyli dla 9,4% całości. Deklaracje związane z Polską stanowią 882 tys., czyli 86,8% całej populacji, inne deklaracje niż polska stanowią 145 tys. czyli 14,2% całej populacji. Na 1mln 116 tys. ludności, niemiecką tożsamość zadeklarowało 60 tys., w tym 18 tys. zadeklarowało niemiecką i polską, natomiast śląską 100 tys., w tym 39 tys. śląską i polską¹⁶. Z sytuacją narodowościowo-etniczną jest związana liczebność uczniów uczących się języka niemieckiego. Odsetek uczniów uczących się języka niemieckiego w 2017 roku w województwie opolskim wyniósł

¹⁴ R. Rauziński, Specyficzna sytuacja demograficzna..., op., cit., w: Sytuacja demograficzna Śląska Opolskiego ..., op., cit., s. 40-41.

¹⁵ Ibid., s. 48-49.

¹⁶ Raport z wyników województwa opolskiego. Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011. Urząd Statystyczny w Opolu. Opole 2012, s. 65.

30,05, natomiast średnia krajowa wyniosła 25,83, zatem jest wyższy niż średnio w kraju. W 2030 roku wskaźnik wg prognozy osiągnie wartość 26,86.

Kryzys demograficzny w regionie opolskim ma swoje źródło również w masowych migracjach zagranicznych ludności (stałych i czasowych) już od lat pięćdziesiątych XX wieku, co potwierdza Robert Rauziński pisząc „Ponad 80,0% przyrostu naturalnego w latach 2002 -2015 to emigranci stali. Konsekwencją tej masowej emigracji jest bardzo niski wskaźnik przyrostu rzeczywistego, przyrostu naturalnego, urodzeń i małżeństw w województwie opolskim, który odbija się niekorzystnie w świetle pozostałych województw w kraju i świadczy o regresie demograficznym województwa opolskiego”¹⁷. Należy podkreślić, że w województwie opolskim saldo migracji zagranicznych w 2017 roku nadal było ujemne i wyniosło -0,48, przy średniej krajowej 0,04, jakkolwiek wykazuje ono tendencję malejącą. W 2030 roku prognozowana wartość tego wskaźnika wyniesie -0,38. Negatywne skutki migracji zagranicznych są wzmacniane migracjami wewnętrznymi, w tym migracjami edukacyjnymi najczęściej do województwa dolnośląskiego, mazowieckiego, małopolskiego i wielkopolskiego, czyli do dużych ośrodków akademickich i chłonnych rynków pracy. Saldo migracji wewnętrznych w 2017 roku wyniosło -0,75, przy średniej krajowej -0,42, a w 2030 roku osiągnie -0,92.

Oddzielny zespół przyczyn stanowią tendencje globalne w zakresie negatywnych zjawisk demograficznych na obszarze Europy w perspektywie kilkudziesięciu najbliższych lat, bowiem znajduje się ona w sytuacji „przejścia demograficznego” polegającego na przekształcaniach modelu rodziny, wzroście popularności i znaczenia alternatywnych form życia rodzinnego z którymi to zjawiskami wiąże się malejąca dzietność (niekorzystne zmiany demograficzne coraz częściej są determinowane niechęcią młodych ludzi do posiadania większej liczby potomstwa lub w ogóle niechęcią do posiadania dzieci). W województwie opolskim mamy do czynienia ze zjawiskiem nazwanym przez demografów austriackich „pułapką niskiej dzietności”. Polega ono na ustaleniu nowego wzorca dzietności i życia rodzinnego. Przemiany mentalne znajdują swoje odzwierciedlenie w przekonaniach i wizjach dotyczących rodziny, w tym w ukształtowaniu się nowych wzorów dzietności (bezdzietność i jednodzietność) wynikających z przemian stylu życia. Pośrednio świadczy o tym wskaźnik urodzeń pozamałżeńskich w regionie; jest on niższy niż w kraju i wyniósł w 2016 roku 0,25, przy średniej krajowej 0,26, a w 2030 roku wyniesie 0,33, bowiem coraz popularniejszym wzorem dzietności staje bezdzietność, natomiast coroczny wzrost wskaźnika może świadczyć o wzrastającej popularności związków alternatywnych dla tradycyjnego małżeństwa.

Rodzina nuklearna jest tylko jedną z możliwych form rodziny, a Opolszczyzna znalazła się w kręgu oddziaływania owych zjawisk. Wyrazem owych zjawisk może być spadająca liczba zawartych małżeństw, wskaźnik małżeństw zawartych na 1000 mieszkańców w 2017 roku wyniósł 4,80, przy średniej krajowej 4,96, w 2030 roku osiągnie wartość 4,19. Z kolei wskaźnik rozwodów na 1000 mieszkańców w 2017 roku wyniósł 1,60, przy średniej krajowej 1,68, w 2030 roku osiągnie wartość 1,78, natomiast wskaźnik separacji w ciągu roku na 10000 mieszkańców w 2017 wyniósł 0,03, przy średniej krajowej 0,04 w 2030 roku wyniesie 0,02.

Skutkiem opisanych zjawisk jest coroczny spadek liczby ludności w regionie: w 2017 roku zmiana liczby ludności wg stanu na 31 grudnia na 1000 mieszkańców wyniosła:-2,99 wobec średniej krajowej:-0,63, co obrazuje nasilenie procesów depopulacyjnych w regionie; w 2030 roku wartość wskaźnika wyniesie:-5,42.

¹⁷ Ibid., s. 50.

Niska dzietność powoduje nasilenie procesów starzenia się ludności, a co za tym idzie wzrost obciążenia dla osób w wieku produkcyjnym. Wskaźnik obciążenia demograficznego: osoby w wieku poprodukcyjnym w stosunku do osób w wieku produkcyjnym wyniósł w 2017 roku 0,34, przy średniej krajowej 0,33, natomiast w 2030 roku osiągnie wartość 0,45. Z kolei wskaźnik osoby w wieku przedprodukcyjnym w stosunku do osób w wieku produkcyjnym w 2017 roku wyniósł 0,25, przy średniej krajowej 0,29, a w 2030 roku wyniesie 0,18, a wskaźnik osoby w wieku nieprodukcyjnym w stosunku do osób w wieku produkcyjnym w 2017 roku wyniósł 0,59, przy średniej krajowej 0,62, w 2030 roku wyniesie 0,56. W województwie opolskim nastąpi pogłębianie tego procesu według prognozy GUS z 2014 roku w 2050 roku ludność w wieku poprodukcyjnym stanowić będzie 33,0% ogółu mieszkańców województwa przy średniej krajowej wynoszącej 29,0%.

Kolejnym skutkiem kryzysu demograficznego jest spadek rangi Opola, jako ośrodka akademickiego przejawiający się corocznym zmniejszaniem liczby studentów i absolwentów: w 2016 roku wskaźnik obrazujący liczbę studentów na 1000 mieszkańców przyjął wartość 22,98, przy średniej krajowej 31,37, a w 2030 przyjmie wartość 20,52, natomiast wskaźnik obrazujący liczbę absolwentów szkół wyższych na 1000 mieszkańców w 2016 roku wyniósł 7,44, przy średniej krajowej 8,66, w 2030 roku przyjmie wartość 12,05. W tym kontekście należy podkreślić specyfikę województwa opolskiego w zakresie kształcenia na poziomie zawodowym powiązaną ze strukturą etniczno-narodowościową regionu, w którym wśród ludności śląskiej dominowały wzory kształcenia zawodowego. Obecnie wskaźnik absolwenci szkół zawodowych na 1000 mieszkańców w 2016 wyniósł 1,78, przy średniej krajowej 1,54, co potwierdza tę cechę, natomiast w 2030 roku wyniesie 0,99.

Kapitał ludzki i społeczny to jedne z najważniejszych czynników determinujących możliwości rozwojowe regionu sprzężone z procesami demograficznymi. Znaczącym czynnikiem wpływającym na rozwój kapitału ludzkiego jest kształcenie ustawiczne. Sytuacja w tym zakresie w województwie opolskim nie jest korzystna, bowiem wskaźnik osoby dorosłe (wiek 25-64) uczestniczące w kształceniu lub szkoleniu jako odsetek osób dorosłych w 2017 roku wyniósł 3,40, czyli pozostawał niski, przy średniej krajowej 3,58, a w 2030 roku osiągnie wartość 3,57, co ma kluczowe znaczenie dla rozwoju regionu, gdyż edukacja i kształcenie ustawiczne stanowią główne siły napędowe rozwoju gospodarki.

Znaczący wpływ na losy edukacyjne młodzieży wywiera wczesna edukacja dzieci. W regionie odsetek dzieci objętych opieką żłobkową w 2017 roku wyniósł 13,00, przy średniej krajowej 8,56 i w roku 2030 osiągnie wartość 26,55. Z kolei liczba dzieci objętych opieką przedszkolną na 1000 dzieci w wieku od 3-5lat w 2016 roku wyniosła 875,00, przy średniej krajowej 797,25 i w 2030 roku osiągnie wartość 949,40. Stawia to województwa opolskie w zdecydowanie korzystniejszej sytuacji w porównaniu z innymi regionami kraju.

Jednym ze sposobów zapewnienia wysokiej jakości edukacji jest wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnych, które są niezbędne do funkcjonowania w społeczeństwie informacyjnym. Stawia to przed szkołami zadanie wykorzystania tych technologii w pracy z uczniami. Wskaźnik: uczniowie przypadający na 1 komputer z dostępem do Internetu przeznaczony do użytku uczniów szkół ponadgimnazjalnych obrazuje korzystniejszą sytuację w regionie w tym względzie; w 2012 roku wskaźnik ten kształtował się na poziomie 6,61, przy średniej krajowej 7,62, a w 2030 roku wyniesie 1,33.

Poziom wykształcenia mieszkańców Opolszczyzny obrazujący potencjał kapitału ludzkiego wzrasta, natomiast aktywność kulturalna mieszkańców również świadcząca o zasobach kapitału ludzkiego w

regionie w sposób wyraźny odbiega od średniej krajowej. W 2017 roku liczba widzów, słuchaczy oraz zwiedzających w teatrach i instytucjach muzycznych na 1000 ludności wyniosła 162,00, przy średniej krajowej 313,12; w 2030 roku wyniesie 161,20; analogicznie liczba widzów, słuchaczy oraz zwiedzających w kinach na 1000 ludności wyniosła 791,00, przy średniej krajowej 1340,31, a w 2030 roku wyniesie 1086,37; natomiast liczba widzów, słuchaczy oraz zwiedzających muzea na 10 000 mieszkańców wyniosła 3582,00, przy średniej krajowej 7825,31, a w 2030 roku wyniesie 3003,00. Podobnie kształtuje się poziom kapitału społecznego, z jednej strony wartość wskaźnika liczba organizacji zaliczanych do sektora non profit na 10000 mieszkańców nieznacznie przewyższa średnią krajową: w roku 2014 było ich 24,90 w regionie, przy średniej krajowej 22,95, w 2030 będzie 26,53; z drugiej strony frekwencja wyborcza jest najniższa w kraju; w 2018 roku w wyborach samorządowych wyniosła 48,72%¹⁸.

O jakości życia decyduje stan zdrowia społeczeństwa oraz szeroko rozumiane warunki życia. Stan zdrowia społeczeństwa jest zjawiskiem trudno mierzalnym statystycznie. Niemniej jednak do oceny wykorzystuje się te wskaźniki, które mierzą rezultaty działań nakierowanych na poprawę stanu zdrowia oraz te, które obrazują dostępność do usług medycznych i poziom ich świadczenia. W województwie opolskim przeciętna długość trwania życia kobiety mierzona w latach, w 2016 wyniosła 81,80, przy średniej krajowej 81,83, a w 2030 osiągnie wartość 85,37, natomiast przeciętna długość trwania życia mężczyzny mierzona w latach, w 2016 roku wyniosła 74,40, przy średniej krajowej 73,83, a w 2030 roku wyniesie 78,17.

Dostępność do usług medycznych w regionie mierzona liczbą przychodni na 10000 mieszkańców w 2017 roku wyniosła 5,51, przy średniej krajowej 5,61, a w 2030 roku wyniesie 6,12. Z kolei świadczenia zdrowotne udzielone osobom w wieku 65 i więcej lat jako procent świadczeń zdrowotnych ogółem wyniosły w 2017 roku 39,82, przy średniej krajowej 43,19, a w roku 2030 wyniosą 46,46. Natomiast leczenie w szpitalnych oddziałach ratunkowych w wieku 65 i więcej lat jako procent leczonych ogółem wyniósł w 2017 roku 25,37, przy średniej krajowej 40,55 i w roku 2030 wyniesie 20,36. Szczególne znaczenie dla starzejącej się populacji regionu ma dostępność do opieki hospicyjnej i paliatywnej. Wskaźniki statystyczne obrazujące stan w tym zakresie kształtowały się następująco: liczba łóżek w hospicjach na 10000 osób w wieku 65 i więcej lat w 2017 roku wyniosła w 2,00, przy średniej krajowej 3,00 i osiągnie w 2030 roku wartość 0,86. Z kolei ilość łóżek w oddziałach opieki paliatywnej na 10000 osób w wieku 65 i więcej lat w 2017 roku kształtowała na poziomie 1,48, przy średniej krajowej 1,74, a w 2030 roku osiągnie wartość 1,72. Niekorzystnie w regionie kształtuje się liczba lekarzy według podstawowego miejsca pracy na 10000 ludności; w 2017 roku wyniosła 20,00, przy średniej krajowej 23,18, a w 2030 roku wyniesie 24,66. Na tle potrzeb społecznych zmiany w opisanych sferach wydają się być niewystarczające ze względu na uwarunkowania demograficzne i cywilizacyjne, czyli postępujący proces starzenia się regionalnego społeczeństwa.

Jednym z podstawowych czynników determinujących materialne warunki życia są dochody mieszkańców – przeciętny miesięczny dochód do dyspozycji brutto na mieszkańca w 2017 roku wyniósł 1510,73 zł, przy średniej krajowej 1557,12 zł, a w 2030 roku osiągnie wysokość 2116,87 zł, natomiast udział przeciętnego miesięcznego dochodu do dyspozycji brutto mieszkańca województwa opolskiego w stosunku do średniej w Polsce w 2017 roku wyniósł 94,50, przy średniej krajowej 97,43, a w 2030 roku wyniesie 91,32.

¹⁸ <https://wybory2018.pkw.gov.pl/>

Z kolei warunki mieszkaniowe były nieco korzystniejsze niż w Polsce: przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania przypadająca na 1 osobę mierzona w m² w 2016 roku wyniosła 28,70, przy średniej krajowej 27,10, a w 2030 roku wyniesie 34,02. Natomiast udział gospodarstw domowych wyposażonych w komputer osobisty z szerokopasmowym dostępem do Internetu w 2017 roku wyniósł 71,20, przy średniej krajowej 55,72, a w 2030 roku osiągnie wartość 90,70. O poprawie warunków życia w regionie świadczy „ustawowa” granica ubóstwa (wskaźnik zasięgu ubóstwa w % osób w gospodarstwach domowych o wydatkach poniżej granic uprawniających o ubieganie się przyznania świadczeń z pomocy społecznej), która w roku 2017 kształtowała się na poziomie 7,50, przy średniej krajowej 11,21, w 2030 roku osiągnie wartość 7,00. Konkludując poprawa warunków życia nie wpływa na przebieg procesów demograficznych w regionie i wskazuje na determinujące działanie omówionych powyżej uwarunkowań zjawisk demograficznych.

4.2.2 Obszar tematyczny „gospodarka”

Wnioski wynikające z raportu pt. „Województwo opolskie – stan i trendy rozwojowe. Raport za okres 2008-2016”

Z przedstawionego raportu pt. „Województwo opolskie – stan i trendy rozwojowe. Raport za okres 2008-2016” wynikają następujące wnioski odnoszące się do sytuacji województwa opolskiego w obszarze „gospodarka” w kontekście jego problemów rozwojowych. Województwo opolskie charakteryzuje się:

- niejednoznaczną sytuacją gospodarczą - wskaźniki rozwoju gospodarczego regionu wykazują tendencję wzrostową, jednak nie tak wysoką jak w innych regionach, wobec czego pozycja woj.opolskiego w rankingu województw spada (mimo wzrostu wartości PKB nastąpił spadek pozycji województwa opolskiego w rankingu województw na ostatnią pozycję w kraju; udało się nadrobić dystans pod względem PKB na 1 mieszkańca, co świadczy o rosnącej konwergencji (spójności zewnętrznej) oraz stopniowo poprawiającym się dobrobycie społecznym;
- wzrostem WDB oraz wydajności pracy (dynamicznego w sektorze rolnictwa, łowiectwa i rybactwa; wolniejszej dynamiki w sektorze przemysłu, usług i budownictwa), niemniej jednak skala zmiany była niewystarczająca i uplasowała województwo opolskie na przedostatnim miejscu w kraju;
- wzrostem stopy inwestycji poprawiając pozycję województwa w rankingu województw pod tym względem, jednakże ;powiązana z nią dynamika wzrostu WDB ogółem oraz per capita słabnie, co świadczy o wyczerpywaniu się dotychczas wykorzystywanych źródeł wydajności pracy;
- spadkiem stopy bezrobocia rejestrowanego, co wskazuje na lepszą sytuację województwa opolskiego w tym względzie w porównaniu z innymi regionami w kraju;
- występującą dysproporcją między wydajnością a wynagrodzeniem za pracę, bowiem pod względem wynagrodzeń sytuacja mieszkańców województwa opolskiego odbiega niekorzystnie od przeciętnej dla kraju;
- zwiększeniem poziomu zatrudnienia w gospodarce narodowej, co świadczy o ożywieniu gospodarczym w województwie, co może jednak stymulować migracje międzyregionalne;
- wzrostem zatrudnienia w grupie wiekowej 20-64 osiągając tempo wzrostu wyższe niż przeciętne w kraju;
- odmienną niż w kraju strukturą rozmieszczenia ludności w podziale na miasto i wieś, polegającej na wyższym udziale ludności zamieszkującej na wsi (w porównaniu do średniej

krajowej), co powoduje, że województwo opolskie charakteryzuje się niższym PKB na 1mieszkańca;

- niższego poziomu przedsiębiorczości mierzonego liczbą podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON na 1000 ludności w wieku produkcyjnym oraz nowozarejestrowanych podmiotów w rejestrze REGON na 10000 ludności w wieku produkcyjnym w porównaniu do pozostałych województw;
- wzrostem liczby i udziału jednostek aktywnych badawczo, w tym przedsiębiorstw prowadzących działalność badawczo-rozwojową, mimo to województwo opolskie sytuuje się w grupie innowatorów o skromnych wynikach biorąc pod uwagę złożony wskaźnik innowacyjności w UE (sieciowanie MŚP, aktywność patentowa, postawy innowacyjne);
- wzrostem w zakresie produkcji sprzedanej w odniesieniu do działalności przemysłowej, (duży udział MŚP), natomiast spadku w zakresie budownictwa i rolnictwa;
- wyższym niż w kraju udział produkcji roślinnej w zakresie produkcji rolnej oraz przekroczenia wydajności upraw zbóż w porównaniu ze średnią krajową o 1/3;
- dobrze rozwiniętą infrastrukturą teleinformatyczną i komunikacyjną (wzrostem dostępu przedsiębiorstw do szerokopasmowego internetu, rozwiniętej sieci międzygałęziowej transportu), które stanowią ważne atuty konkurencyjne województwa;
- wzrostem zatrudnionych w podmiotach z udziałem kapitału zagranicznego i ich wynagrodzeń oraz wzrostu wartości zainwestowanego kapitału zagranicznego, pomimo spadku liczby podmiotów z jego udziałem.
- utrzymaniem dodatniego salda bilansu handlowego w wyniku wzrostu aktywności eksportowej i w nieco mniejszej skali importowej przedsiębiorstw.

Dobór zjawisk i wskaźników nie uwzględnionych w raporcie

W ocenie ekspertów koniecznym jest uzupełnienie zjawisk charakteryzujących obszar gospodarka wyróżnionych na podstawie raportu pt. „*Województwo opolskie – stan i trendy rozwojowe. Raport za okres 2008-2016* o następujące zjawiska i ich wskaźniki:

1. **Rozwój sektora ekonomii społecznej** (wskaźnik: osoby długotrwale bezrobotne do pracujących w sektorze non-profit na podstawie umowy o pracę, w procentach).
2. **Rozwój gospodarki senioralnej** (wskaźniki: przeciętna długość trwania życia kobiety, przeciętna długość trwania życia mężczyzn).
3. **Wzrost przychodów sektora małych i średnich przedsiębiorstw** (wskaźniki: dynamika przychodów ogółem dla małych przedsiębiorstw niefinansowych, dynamika przychodów ogółem w średnich podmiotach niefinansowych).

W opinii ekspertów koniecznym jest również uzupełnienie wyróżnionych na podstawie raportu zjawisk o następujące wskaźniki:

1. Innowacyjność - jednostki aktywne badawczo na 100 tys. mieszkańców, liczba podmiotów prowadzących działalność B+R na 100 tys. podmiotów gospodarki narodowej, nakłady wewnętrzne jednostek na działalność B+R w relacji do PKB w cenach bieżących, udział zatrudnionych w B+R w stosunku do pracujących ogółem, nakłady sektora przedsiębiorstw na działalność B+R w relacji do PKB, udział przychodów netto ze sprzedaży produktów innowacyjnych w przychodach netto ogółem w przedsiębiorstwach przemysłowych, udział przychodów netto ze sprzedaży produktów innowacyjnych w przychodach netto ze sprzedaży ogółem w przedsiębiorstwach z sekcji przetwórstwo przemysłowe;

2. Rynek pracy -stopa bezrobocia absolwentów szkół prowadzących kształcenie zasadnicze zawodowe.
3. Kapitał zagraniczny -udział procentowy kapitału niemieckiego w kapitale zagranicznym ogółem podmiotów z takim kapitałem.

Uzasadnienie doboru

Działania badawczo-rozwojowe są często traktowane jako główne źródło innowacji, a co za tym idzie – długookresowego wzrostu wydajności pracy i konkurencyjności. W dobie gospodarki opartej na wiedzy rozwój regionów oraz podmiotów gospodarczych wymaga ciągłej wymiany myśli badawczej i technicznej oraz dostępu do nowoczesnych technologii i laboratoriów. Wyróżnione wskaźniki należą do podstawowych mierników charakteryzujących działalność badawczą i rozwojową w regionie. Wzrost innowacyjności gospodarek zależy w głównej mierze od stałego rozwoju działalności badawczo-rozwojowej. Suma nakładów wewnętrznych na działalność badawczo-rozwojową jest podstawowym miernikiem pozwalającym oceniać i porównywać rozmiary działalności B+R. W publikacjach dotyczących statystycznej analizy działalności badawczo-rozwojowej najczęściej analizuje się poziom tych nakładów w relacji do PKB. Pracownicy zatrudnieni w sferze badawczo-rozwojowej nie stanowią homogenicznej grupy zawodowej. Możemy wśród nich wyróżnić zarówno pracowników naukowo-badawczych jak i techników i pracowników równorzędnych oraz pozostały personel pomocniczy, niemniej jednak udział całej grupy zawodowej zatrudnionych w B+R świadczy o poziomie rozwoju tego sektora w regionie. W ostatnich latach dokonało się wiele zmian, które pozytywnie wpłynęły na innowacyjność gospodarki i zdolność do myślenia o innowacjach. Wsparcie procesów technologicznych w przedsiębiorstwach było realizowane poprzez inwestycje w infrastrukturę B+R, a także wzmocnienie kompetencji kadr realizujących innowacyjne projekty. Wyznaczone zostały także Regionalne Inteligentne Specjalizacje (RIS), na których została skoncentrowana interwencja publiczna. Ocena poziomu rozwoju przedsiębiorstw zaliczanych do wysokiej i średnio-wysokiej techniki w regionie i ich zdolności do sprostania globalnej konkurencji wymaga monitorowania następujących wskaźników: udział przychodów netto ze sprzedaży produktów innowacyjnych w przychodach netto ogółem w przedsiębiorstwach przemysłowych, udział przychodów netto ze sprzedaży produktów innowacyjnych w przychodach netto ze sprzedaży ogółem w przedsiębiorstwach z sekcji przetwórstwo przemysłowe.

Już obecnie dla wielu sektorów i branż, które szybko się rozwijają i mają potencjał ekonomiczny do zwiększania zatrudnienia, brak odpowiednio wykwalifikowanych pracowników stanowi barierę, która uniemożliwia lub utrudnia ich rozwój. Sytuacja ta będzie coraz bardziej widoczna ze względu na zmianę struktury demograficznej i coraz mniejszy zasób siły roboczej na polskim rynku pracy (nawet jeśli będzie on uzupełniany np. poprzez inteligentnie prowadzoną politykę migracyjną). W ostatnich latach w regionie opolskim podobnie jak w pozostałych województwach spada stopa bezrobocia absolwentów szkół prowadzących kształcenie zawodowe. Podstawowym wyzwaniem jest zatem utrzymanie tego trendu w tym celu należy monitorować wskazany wskaźnik, aby móc podjąć odpowiednie działania w przypadku zmiany tendencji na zapotrzebowanie pracowników na rynku pracy.

Z uwagi na bogate instrumentarium ekonomia społeczna ma ogromny potencjał elastycznego reagowania na problemy lokalne. Bazując na lokalnych zasobach pracy, wiedzy i technologii może przyczynić się do rewitalizacji obszarów wiejskich i rehabilitacji podupadających dzielnic przemysłowych na obszarach miejskich. Ponadto poprzez oferowanie szerokiego wachlarza produktów i usług, ekonomia społeczna stanowi także istotną siłą napędową społeczno –

gospodarczego rozwoju. Ekonomia społeczna odgrywa także coraz większą rolę na rynku pracy w szczególności w obszarze aktywizacji grup wykluczonych, które pomimo korzystania z tradycyjnych form wsparcia, mają problemy z wejściem na rynek pracy. W ostatnich latach w opolskim stosunek osób długotrwale bezrobotnych do pracujących w sektorze non-profit kształtował się korzystnie w stosunku do sytuacji w kraju, niemniej jednak istnieje konieczność monitorowania tego wskaźnika ze względu na znaczenie sektora ekonomii społecznej w transformującej się gospodarce.

W województwie opolskim zarówno w grupie kobiet, jak i grupie mężczyzn wzrasta przeciętne dalsze trwanie życia. Zdiagnozowany w perspektywie średnio i długookresowej stały wzrost populacji mieszkańców regionu w wieku 65+ stwarza możliwość dla rozwoju sektora usług mających na celu zaspokojenie rosnących i zróżnicowanych potrzeb osób starszych. Szczególnie predysponowane do stworzenia oferty rynkowej w tym zakresie wydają się być małe i średnie przedsiębiorstwa. Ich naturalną przewagą stanowią bowiem wysoka elastyczność, która zwiększa ich zdolność do właściwego reagowania na bieżące zmiany oraz dogłębne rozpoznanie lokalnego rynku, dzięki któremu mają one możliwość ukierunkowania oferty do mniejszych, ściśle wyodrębnionych grup klientów, lepszego przystosowania oferty do gustów odbiorców oraz stworzenia bliższych relacji z kupującymi. Rozwój sektora MŚP zwiększający dostępność usług aktywizacyjnych oraz opiekuńczo-leczniczych adresowanych do seniorów stwarza zatem szansę aby województwo opolskie wyróżniło się w przyszłości na tle kraju tworząc dogodne warunki do życia osobom starszym.

W województwie opolskim sektor MŚP wypada niekorzystnie zarówno pod względem struktury, która charakteryzuje się silnym rozdrobnieniem i dominacją najmniejszych podmiotów jak i z uwagi na poziom przedsiębiorczości mieszkańców, który jest relatywnie niski. Ponadto cechuje go także zróżnicowane i ulegające wahaniom tempo rozwoju. Obserwowana w ostatnich latach dodatnia dynamika przychodów w przedsiębiorstwach małych wskazuje na to, że jednostki te z roku na rok zwiększają sprzedaż, co przekłada się na ich rozwój. Z podobną sytuacją mamy do czynienia w przedsiębiorstwach średnich. Koniecznym jest zatem stała analiza ich przychodów

Cechą charakterystyczną województwa opolskiego jest duży udział kapitału niemieckiego w porównaniu z kapitałem pochodzącym z innych państw. Ze względu na zanotowany spadek liczby spółek z kapitałem niemieckim, koniecznym jest monitorowanie tego zjawiska, co proponujemy uczynić poprzez wykorzystanie wskaźnika udział procentowy kapitału niemieckiego w kapitale zagranicznym ogółem podmiotów z takim kapitałem.

Analiza relacji pomiędzy wyróżnionymi zjawiskami

Do celów dalszej analizy ustalono następującą listę znaczących zjawisk/problemów z obszaru gospodarka, które mają kluczowe znaczenie dla rozwoju województwa opolskiego:

1. Wzrost wartości PKB, ale mniejsza niż w innych województwach dynamika wzrostu wartości PKB oraz wartości PKB per capita
2. Wzrost wartości wypracowanej WDB, ale mniejsza niż w innych województwach dynamika wzrostu wartości WDB i WDB na jednego pracującego. Powstanie "luk produktywności" z powodu spadku udziału WDB w wartości krajowej ze względu na jego wartość pod względem struktury sektorowej.
3. Wzrost wydajności pracy, ale wolniejsza niż w innych regionach kraju wydajność pracy w sektorach przemysłu, usług i budownictwa
4. Wzrost stopy inwestycji.
5. Wzrost podmiotów wpisanych do rejestru REGON, ale mała dynamika ich wzrostu.

6. Wzrost nowo zarejestrowanych podmiotów w rejestrze REGON, ale mała dynamika ich wzrostu.
7. Wzrost udziału przedsiębiorstw z szeoko pasmowym dostępem do Internetu.
8. Wzrost produkcji sprzedanej przemysłu, ale niższa niż w innych województwach dynamika wzrostu wartości sprzedanej przemysłu
9. Wzrost towarowej produkcji rolniczej.
10. Wzrost liczby pracujących w gospodarce narodowej w regionie.
11. Wzrost zatrudnienia w grupie wiekowej 20-64.
12. Spadek stopy bezrobocia rejestrowanego.
13. Wzrost liczby jednostek aktywnych badawczo w sektorze przedsiębiorstw.
14. Spadek udziału przedsiębiorstw innowacyjnych w grupie przedsiębiorstw ogółem.
Przesunięcie województwa opolskiego z grupy umiarkowanych innowatorów do grupy o słabych wynikach w UE.
15. Spadek liczby podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego, w tym kapitału niemieckiego.
16. Wzrost zainwestowanego kapitału zagranicznego.
17. Wzrost eksportu.
18. Wzrost przychodów sektora małych i średnich przedsiębiorstw, ale mała dynamika wzrostu.
19. Wzrost sektora ekonomii społecznej.
20. Wzrost znaczenia gospodarki senioralnej.

Analiza powiązań pomiędzy poszczególnymi zjawiskami została przedstawiona w tabeli 2. Cyframi od 1 do 20 oznaczono zjawiska według przedstawionej numeracji, a następnie, przy pomocy skali numerycznej oznaczono siłę związku między zmiennymi: 0 oznaczało brak związku; 1 oznaczało istnienie związku; 2 oznaczało silny związek. Suma ocen znajdująca się w kolumnie Y oznacza wpływ i siłę powiązań pomiędzy poszczególnymi zjawiskami. Natomiast suma ocen znajdująca się w kolumnie X oznacza, jak mocno warunkowane są poszczególne zjawiska od 1-20 i przez ile czynników.

Tabela 2 Analiza relacji między zjawiskami w „obszarze gospodarka”

Zjawiska	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	Y
1	X	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3
2	1	X	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3
3	2	1	X	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3
4	1	1	1	X	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	4
5	1	1	0	0	X	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	3
6	1	1	0	0	0	X	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	3
7	0	0	0	0	0	0	X	1	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	3
8	2	1	0	0	0	0	0	X	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	5
9	2	1	0	0	0	0	0	0	X	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	4
10	1	1	1	1	0	0	0	1	1	X	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	7
11	1	1	1	0	0	0	0	1	1	1	X	1	0	0	0	0	0	0	0	0	7
12	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	X	0	0	0	0	0	0	1	0	3
13	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	X	0	0	0	0	0	0	0	2
14	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	X	0	0	0	0	0	0	2
15	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	X	0	1	0	0	0	3
16	1	1	0	1	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	X	0	1	0	0	6
17	1	1	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	X	1	0	0	5
18	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	X	0	0	3
19	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	0	0	0	0	0	0	X	0	4
20	1	0	0	1	0	1	0	0	0	1	1	0	0	0	0	1	0	1	0	X	7
X	21	15	5	5	0	1	0	6	4	3	3	5	1	0	0	1	4	5	1	0	X

Źródło: Opracowanie własne

W celu wyznaczenia kluczowego problemu rozwojowego wyodrębniono zjawiska i obrazujące sytuację problemową w obszarze gospodarka, tak aby móc ukazać przyczyny i skutki kluczowego problemu:

1. wzrost wartości PKB, ale mniejsza niż w innych województwach dynamika wzrostu wartości PKB oraz wartości PKB per capita (1) otrzymała 3 punktów;
2. wzrost wartości wypracowanej WDB, ale mniejsza niż w innych województwach dynamika wzrostu wartości WDB i WDB na jednego pracującego. Powstanie "luk produktywności" z powodu spadku udziału WDB w wartości krajowej ze względu na jego wartość pod względem struktury sektorowej (2) otrzymała 3 punkty,
3. wzrost wydajności pracy, ale wolniejsza niż w innych regionach kraju wydajność pracy w sektorach przemysłu, usług i budownictwa (3) otrzymała 3 punkty,
4. wzrost podmiotów wpisanych do rejestru REGON, ale mała dynamika ich wzrostu (5) otrzymała 3 punkty,
5. wzrost produkcji sprzedanej przemysłu, ale niższa niż w innych województwach dynamika wzrostu wartości sprzedanej przemysłu (8) otrzymała 5 punkty,
6. wzrost przychodów sektora małych i średnich przedsiębiorstw, ale mała dynamika wzrostu (18) otrzymała 3 punkty.

Następnie zsumowano liczby wyrażające siłę związku i otrzymano najwyższą liczbę punktów 20, co oznacza, że **obszar mała dynamika rozwoju gospodarczego, a tym samym niska konkurencyjność stanowi kluczowy problem rozwojowy województwa opolskiego.**

Następnie wyodrębniono zjawiska, które zdaniem ekspertów stanowią przyczyny i skutki problemu kluczowego:

Przyczyny:

1. mniejsza niż w innych województwach dynamika wzrostu wartości PKB oraz wartości PKB per capita,
2. mniejsza niż w innych województwach dynamika wzrostu wartości WDB i WDB na jednego pracującego,
3. wolniejsza niż w innych regionach kraju wydajność pracy w sektorach przemysłu, usług i budownictwa,
4. niższe niż przeciętne dla kraju wartości wskaźników przedsiębiorczości odnoszących się do liczby podmiotów gospodarki wpisanych do rejestru REGON oraz podmiotów nowozarejestrowanych (mała dynamika wzrostu nowozarejestrowanych podmiotów w sektorze REGON),
5. niższa niż w innych województwach dynamika wzrostu wartości sprzedanej przemysłu,
6. spadek udziału przedsiębiorstw innowacyjnych w grupie przedsiębiorstw ogółem,
7. spadek liczby podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego, w tym kapitału niemieckiego.

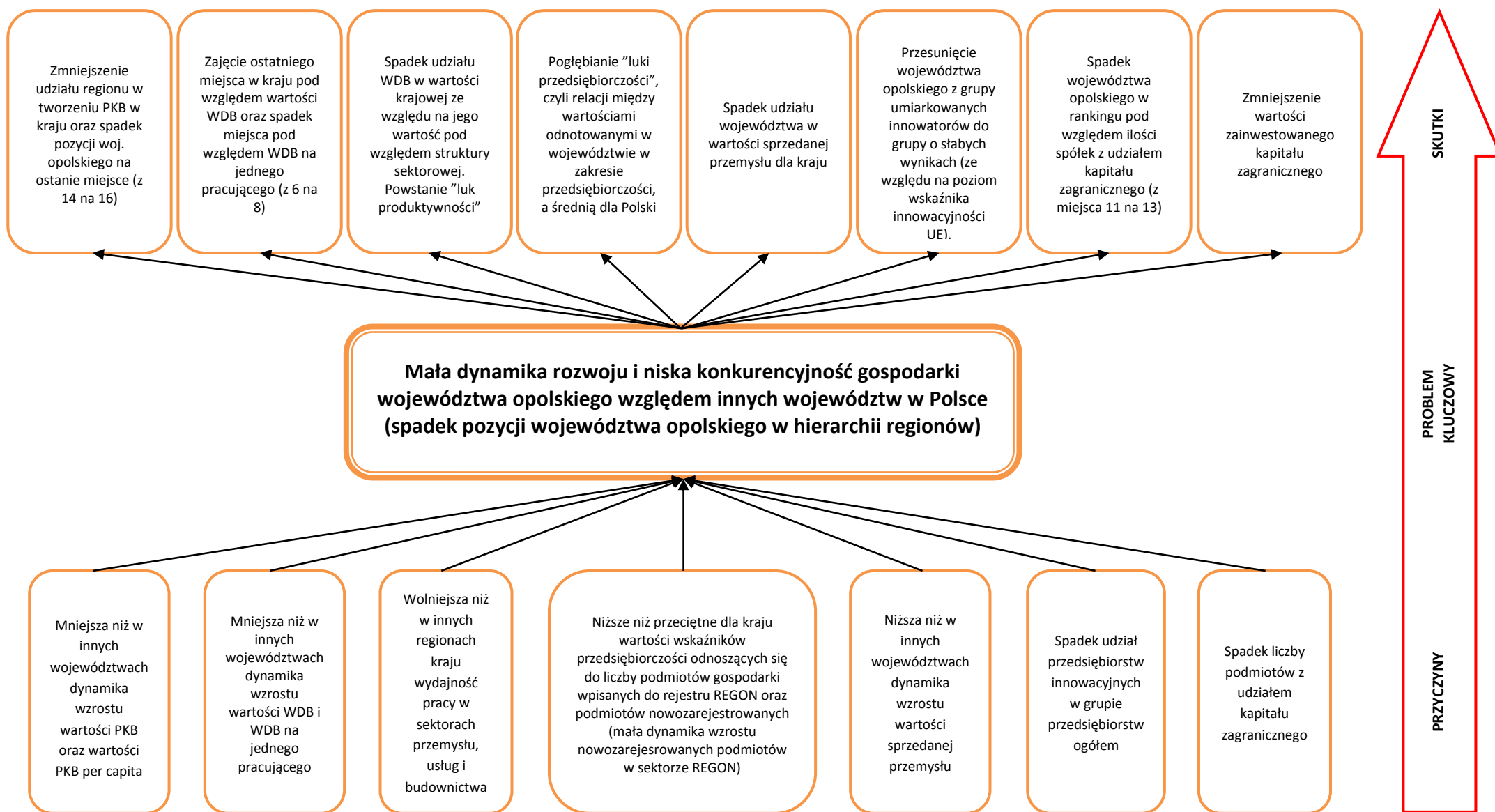
Skutki:

1. zmniejszenie udziału regionu w tworzeniu PKB w kraju oraz spadek pozycji woj. opolskiego na ostatnie miejsce (z 14 na 16),
2. zajęcie ostatniego miejsca w kraju pod względem wartości WDB oraz spadek miejsca pod względem WDB na jednego pracującego (z 6 na 8),
3. spadek udziału WDB w wartości krajowej ze względu na jego wartość pod względem struktury sektorowej. Powstanie "luk produktywności",

4. pogłębianie "luki przedsiębiorczości", czyli relacji między wartościami odnotowanymi w województwie w zakresie przedsiębiorczości, a średnią dla Polski,
5. spadek udziału województwa w wartości sprzedanej przemysłu dla kraju,
6. przesunięcie województwa opolskiego z grupy umiarkowanych innowatorów do grupy o słabych wynikach (ze względu na poziom wskaźnika innowacyjności UE),
7. spadek województwa opolskiego w rankingu pod względem ilości spółek z udziałem kapitału zagranicznego (z miejsca 11 na 13,

Zatem jako problem kluczowy województwa opolskiego w obszarze gospodarka zidentyfikowano: i **Małą dynamikę rozwoju i niską konkurencyjność gospodarki województwa opolskiego względem innych województw w Polsce (spadek pozycji województwa opolskiego w hierarchii regionów).** Jego najistotniejsze przyczyny oraz skutki zobrazowano za pomocą diagramu "drzewo problemów".

Diagram 2 Drzewo problemów

Podsumowanie

Analiza relacji między wyróżnionymi w raporcie zjawiskami/problemami pozwoliła na wyodrębnienie kluczowego problemu rozwojowego dla tego obszaru. W świetle dokonanej analizy zjawiska wszystkie wymienione zjawiska zostały ocenione jako współzależne o różnej sile związku między sobą. W tym kontekście za problem kluczowy uznano małą dynamikę i niską konkurencyjność rozwoju gospodarki województwa opolskiego względem innych województw w Polsce a tym samym spadek pozycji województwa opolskiego w hierarchii regionów.

Należy stwierdzić, że wiele wskaźników wykazywało tendencję wzrostową, niemniej jednak ich dynamika nie była tak znaczna jak w innych województwach, co stało się przyczyną spadku pozycji województwa opolskiego w hierarchii regionów. I tak wskaźnik PKB obrazujący finalny rezultat działalności wszystkich podmiotów gospodarczych w regionie wykazywał mimo tendencji wzrostowej mniejszą niż w innych województwach dynamikę wzrostu: w 2015 roku wartość PKB mierzona w cenach bieżących na mieszkańca wyniosła 37816,00 zł, przy średniej krajowej 42337,56 zł. W 2030 roku wskaźnik osiągnie wartość 62200,80 zł. Podobnie wskaźnik WBD na 1 pracującego w cenach bieżących (wyrażona w zł na 1 pracującego) w 2015 roku wyniósł 33549,00, przy średniej krajowej 37560,68 i osiągnie w 2030 roku 43879,00. Z kolei dynamika WDB w cenach bieżących (rok do roku) wyniosła w 2014/2013 roku 1,03 przy średniej krajowej 1,04. W 2030 roku wartość wskaźnika wyniesie 1,04. Poziom WDB może mieć związek z aktywnością inwestycyjną, bowiem stopa inwestycji w % w 2015 roku wyniosła 26,40, przy średniej krajowej 20,92, w 2030 roku wyniesie 37,24.

Dynamika WDB w ujęciu sektorowym potwierdza wskazane trendy: Wskaźnik WDB wytworzony w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie jako procent WDB wyniósł w 2015 roku 2,50, przy średniej krajowej 2,91, a w 2030 roku wyniesie 1,75. Wartość wskaźnika WDB wytworzona w usługach jako procent WDB w 2015 roku wyniosła 56,40, przy średniej krajowej 60,85, w 2030 roku wyniesie 54,28.

Natomiast wskaźnik WDB wytworzony w przemyśle jako procent WDB w 2015 roku wyniósł 32,90 przy średniej krajowej 28,23, natomiast w 2030 roku wyniesie 32,61. Z kolei wartość wskaźnika WDB wytworzona w budownictwie jako procent WDB w 2015 roku wyniosła 8,20, przy średniej krajowej 8,00, natomiast w 2030 roku wyniesie 8,96.

Inną znaczącą przyczyną słabej pozycji województwa opolskiego w kraju stanowi niższa niż w kraju przedsiębiorczość mieszkańców mierzona wartością wskaźników przedsiębiorczości odnoszących się do: liczby podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON na 1 tys. ludności w wieku produkcyjnym, który w 2017 roku przyjął wartość 162,20, przy średniej krajowej 173,55, natomiast w 2030 roku wyniesie 192,93. Z kolei liczba podmiotów nowozarejestrowanych w rejestrze REGON na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym w 2017 roku wyniosła 104,00, przy średniej krajowej 145,56, natomiast w roku 2030 wyniesie 119,74. Sektorowe wskaźniki przedsiębiorczości: udział podmiotów nowozarejestrowanych w rejestrze REGON na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie w 2017 roku wyniósł 1,43, przy średniej krajowej 1,49, w 2030 roku wyniesie 0,80. Udział podmiotów nowozarejestrowanych w rejestrze REGON na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym w przemyśle w 2017 roku wyniósł 9,54, przy średniej krajowej 12,57, w 2030 roku wyniesie 8,86. Udział podmiotów nowozarejestrowanych w rejestrze REGON na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym w budownictwie w 2017 roku wyniósł 21,49, przy średniej krajowej 28,53, w 2030 roku wyniesie 20,92. Udział podmiotów

nowozarejestrowanych w rejestrze REGON na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym w usługach w 2017 roku wyniósł 69,83, przy średniej krajowej 101,46, w 2030 roku wyniesie 62,27.

Kolejnym czynnikiem determinującym niski poziom województwa jest poziom innowacyjności, o którym świadczą następujące wskaźniki. Udział przedsiębiorstw innowacyjnych w grupie przedsiębiorstw ogółem (w %) w 2016 roku wyniósł 12,44, przy średniej krajowej 14,78, a w 2030 roku wyniesie 10,78. Z kolei wskaźnik jednostki aktywne badawczo na 100 tys. mieszkańców (w podmiotach na 100 tys. mieszkańców województwa), w 2016 roku przyjął wartość 10,25 i była to wartość niższa niż średnia krajowa, która wyniosła 11,19, a w roku 2030 wyniesie 13,28. Natomiast udział jednostek aktywnych badawczo w sektorze przedsiębiorstw (w %) w 2016 roku wyniósł 90,19, przy średniej krajowej 88,13, w 2030 roku wyniesie 103,64. Liczba podmiotów prowadzących działalność B+R na 100 tys. podmiotów gospodarki narodowej w 2016 roku wyniosła 101,77, przy średniej krajowej 109,09, w 2030 roku wyniesie 183,13. Nakłady wewnętrzne jednostek na działalność B+R w relacji do PKB w cenach bieżących (w %) w 2015 roku wyniosły 0,32, przy średniej krajowej 0,78, w 2030 roku wyniosą 0,66. Nakłady sektora przedsiębiorstw na działalność B+R w relacji do PKB (w %) w 2015 wyniosły 0,83, przy średniej krajowej 1,47, w 2030 roku wyniosą 0,38. Udział zatrudnionych w jednostkach B+R w stosunku do pracujących ogółem (w %) w 2015 roku wyniósł 0,45, przy średniej krajowej 0,80, w 2030 roku osiągnie wartość 0,45. Udział przychodów netto ze sprzedaży produktów innowacyjnych w przychodach netto ze sprzedaży ogółem w przedsiębiorstwach z sekcji przetwórstwo przemysłowe (w %) w 2016 roku wyniósł 35,10, przy średniej krajowej 30,62, w 2030 roku przyjmie wartość 39,05. Udział przychodów netto ze sprzedaży produktów innowacyjnych w przychodach netto ze sprzedaży ogółem w przedsiębiorstwach przemysłowych (w %) w 2016 roku wyniósł 8,61, przy średniej krajowej 8,92, w 2030 osiągnie wartość 7,12.

Znaczącym problemem dla rozwoju województwa jest kwestia kapitału zagranicznego. Liczba spółek z udziałem kapitału zagranicznego w Polsce na 10 tys. mieszkańców w 2016 roku wyniosła 4,31 województwie opolskim, przy średniej krajowej 5,38, a w 2030 roku wyniesie 4,94. Liczba pracujących w podmiotach kapitału zagranicznego do pracujących ogółem (w %) w 2016 roku wyniosła 8,87, przy średniej krajowej 9,82, w 2030 roku wyniesie 11,55. Zmniejszenie liczby podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego spowodowało zmniejszenie wartości zainwestowanego kapitału zagranicznego na mieszkańca w wieku produkcyjnym (w zł) w 2016 roku wyniosła 3285,94, przy średniej krajowej 5999,90, w 2030 roku wyniesie 6379,69. Wartość eksportu w tys. euro na osobę w 2016 roku osiągnęła wartość 2,90, przy średniej krajowej 3,36, w 2030 roku wyniesie 3,48. Natomiast wartość importu w tys. euro na osobę w 2016 roku wyniosła 2,60, przy średniej krajowej 3,01, w 2030 roku osiągnie wartość 3,14. Mimo działania tych niekorzystnych czynników udało się utrzymać dodatni bilans handlu zagranicznego; saldo obrotów handlu zagranicznego w mld euro w 2016 roku osiągnęło wartość 0,30, przy średniej krajowej -0,23, w 2030 roku osiągnie wartość 0,33.

Cechą charakterystyczną województwa opolskiego jest duży udział kapitału niemieckiego w porównaniu z kapitałem pochodzącym z innych państw. Wskaźnik udział procentowy kapitału niemieckiego w kapitale zagranicznym ogółem podmiotów z takim kapitałem (w %) w roku 2016 wyniósł 47,98, przy średniej krajowej 30,63 i w 2030 roku osiągnie wartość 51,12.

Mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa w Polsce mają podstawowe znaczenie dla rozwoju gospodarki zatrudniając około 70% pracowników oraz generując 2/3 PKB, chociaż ich aktywność jest zróżnicowana terytorialnie. W województwie opolskim dynamika przychodów ogółem dla małych przedsiębiorstw niefinansowych w 2016/2015 wyniosła 107,88 przy średniej krajowej 103,44, w 2030 roku przyjmie wartość 107,77. Z kolei dynamika przychodów ogółem w średnich podmiotach niefinansowych prowadzących działalność gospodarczą w 2016/2015 wyniosła 111,92, przy średniej krajowej 101,84, w 2030 roku osiągnie wartość 98,14, a zatem pod tym względem sytuacja regionu wydaje się być korzystna. Niemniej jednak z kolei udział przedsiębiorstw sektora niefinansowego z szerokopasmowym dostępem do Internetu (w %) w 2017 roku wyniósł 92,90, przy średniej krajowej 94,69, w 2030 roku wyniesie 107,21. Dla mikro, małych i średnich przedsiębiorstw duże znaczenie mają tendencje na rynku pracy. Stopa bezrobocia absolwentów szkół prowadzących kształcenie zasadnicze zawodowe (w %) w 2017 roku wyniosła 4,60, przy średniej krajowej 6,43, w 2030 wyniesie 3,72, co oznacza, że w województwie opolskim nadal będzie się utrzymywał się „rynek pracownika”, czyli to pracodawcy będą poszukiwali wykwalifikowanych pracowników. Na rynku pracy coraz większą rolę odgrywają przedsiębiorstwa ekonomii społecznej aktywizując grupy wykluczone, które mają trudności z wejściem na rynek pracy. Sytuacja w regionie w tym zakresie kształtuje się korzystnie, na co wskazuje wskaźnik osoby długotrwale bezrobotne do pracujących w sektorze non profit na podstawie umowy o pracę w %, który w 2014 roku przyjął wartość 24,91, przy średniej krajowej 18,67, a w 2030 osiągnie wartość 28,47.

W województwie opolskim zarówno w grupie kobiet, jak i grupie mężczyzn wzrasta przeciętne dalsze trwanie życia. W województwie opolskim przeciętna długość trwania życia kobiety mierzona w latach, w 2016 wyniosła 81,80, przy średniej krajowej 81,83, a w 2030 osiągnie wartość 85,37, natomiast przeciętna długość trwania życia mężczyzny mierzona w latach, w 2016 roku wyniosła 74,40, przy średniej krajowej 73,83, a w 2030 roku wyniesie 78,17. Zdiagnozowany w perspektywie średnio i długookresowej stały wzrost populacji mieszkańców regionu w wieku 65+ stwarza możliwość dla rozwoju sektora usług mających na celu zaspokojenie rosnących i zróżnicowanych potrzeb osób starszych. Szczególnie predysponowane do stworzenia oferty rynkowej w tym zakresie wydają się być małe i średnie przedsiębiorstwa. Ich naturalną przewagą stanowią bowiem wysoka elastyczność, która zwiększa ich zdolność do właściwego reagowania na bieżące zmiany oraz dogłębne rozpoznanie lokalnego rynku, dzięki któremu mają one możliwość ukierunkowania oferty do mniejszych, ściśle wyodrębnionych grup klientów, lepszego przystosowania oferty do gustów odbiorców oraz stworzenia bliższych relacji z kupującymi. Rozwój sektora MŚP zwiększający dostępność usług aktywizacyjnych oraz opiekuńczo-leczniczych adresowanych do seniorów stwarza zatem szansę aby województwo opolskie wyróżniło się w przyszłości na tle kraju tworząc dogodne warunki do życia osobom starszym.

4.2.3 Obszar tematyczny „przestrzeń i środowisko”

Wnioski wynikające z raportu pt. „Województwo opolskie – stan i trendy rozwojowe. Raport za okres 2008-2016”

Z przedstawionego raportu pt. „Województwo opolskie – stan i trendy rozwojowe. Raport za okres 2008-2016” wynikają następujące wnioski odnoszące się do sytuacji województwa opolskiego w obszarze „przestrzeń i środowisko” w kontekście jego problemów rozwojowych. Województwo opolskie charakteryzuje się:

- spadkiem obciążeń środowiskowych w zakresie wytwarzania i zagospodarowania odpadów komunalnych oraz zmniejszeniem emisji zanieczyszczeń powietrza i ścieków,

- brakiem poprawy jakości powietrza w odniesieniu do zawartości pyłu zawieszonego PM10; PM2,5 oraz benzo(a)pirenu w pyłe PM10;
- niezadowalającym stopniem poprawy jakości wód powierzchniowych;
- wzrostem zużycia wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności (wynikający między innymi z powodów naturalnych: susze rolnicze; w przypadku przemysłu i ludności poziom zużycia wody utrzymuje się poziomie stałym);
- utrzymywaniem niskiego odsetka osób korzystających z instalacji gazowej;
- poprawą warunków życia mieszkańców (dostępność do zbiorczych systemów odprowadzania ścieków sanitarnych; korzystanie z sieci kanalizacyjnej);
- zmniejszeniem powierzchni gruntów zdewastowanych i zdegradowanych oraz zmniejszeniem skali wyłączeń gruntów rolnych i leśnych na cele nierolnicze i nieleśne;
- wysoką bioróżnorodnością i zróżnicowanymi walorami przyrodniczo-krajobrazowymi, co powoduje, że blisko 1/3 powierzchni województwa jest objęta prawnymi formami ochrony przyrody;
- niską pozycją w zakresie przyrostu form obszarowej ochrony przyrody¹⁹;
- dużym postępem prac planistycznych, przewyższającym średnią krajową w zakresie planów zagospodarowania przestrzennego, jakkolwiek istnieje znaczne zróżnicowanie wewnątrzregionalne wskaźników w zakresie pokrycia obszarów gmin miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego, wobec czego sytuacja nie jest zadowalająca;
- relatywnie niższym poziomem urbanizacji, zdecydowanie odbiegającym od przeciętnej w kraju (zmniejszająca się liczba mieszkańców największych miast regionu i ich udziału w regionalnej sieci ośrodków miejskich, co osłabia potencjał regionu);
- spadkiem gęstości i długości linii kolejowych;
- wzrastającą siecią dróg publicznych o nawierzchni twardej ulepszonej.

Dobór zjawisk i wskaźników nie uwzględnionych w raporcie oraz wymagających modyfikacji

W ocenie ekspertów koniecznym jest uzupełnienie zjawisk charakteryzujących obszar przestrzeni i środowisko wyróżnionych na podstawie raportu pt. *„Województwo opolskie – stan i trendy rozwojowe. Raport za okres 2008-2016 o następujący wskaźnik:*

1. Infrastruktura transportowa: (wskaźnik: udział autobusów na alternatywne paliwo w ogólnej liczbie autobusów służących do obsługi transportu miejskiego (GUS).

oraz zmodyfikowanie następujących kart wskaźników:

2. Odsetek ludności zamieszkującej miasta o liczbie ludności do 20 tys. (GUS).
3. Odsetek ludności zamieszkującej miasta o liczbie ludności od 20 do 100 tys. (GUS)
4. Odsetek ludności zamieszkującej miasta o liczbie ludności od powyżej 100 tys. (GUS)

Uzasadnienie doboru

W naszej ocenie liczba i rodzaj wyróżnionych zjawisk w dostateczny sposób charakteryzuje obszar przestrzeni i środowisko, natomiast po analizie liczby i rodzaju wskaźników omawianych w raporcie uznano za konieczne ich wzbogacenie o 4 dodatkowe wskaźniki: trzy dotyczące poziomu urbanizacji oraz 1 dotyczący transportu miejskiego. W naszym przekonaniu następujące wskaźniki liczone przez GUS dotyczące struktury ludności miasta:

- odsetek ludności zamieszkującej miasta o liczbie ludności do 20 tys.,

¹⁹ Więcej na ten temat w podsumowaniu.

- odsetek ludności zamieszkującej miasta o liczbie ludności od 20 tys.- 100tys.
- odsetek ludności zamieszkującej miasta o liczbie ludności powyżej 100tys.

trafniej obrazują poziom urbanizacji województwa opolskiego ze względu na najwyższy odsetek w kraju ludności miast małych; stąd zmiana wielkości przedziałów tego wskaźnika. Przyjęcie wskaźników w przedziałach liczonych przez GUS było również konieczne ze względu na możliwość wykonania prognozy.

Z uwagi na znaczenie ochrony środowiska, w tym jakości powietrza uzupełniono wskaźniki go charakteryzujące o następujący wskaźnik: udział autobusów na alternatywne paliwo w ogólnej liczbie autobusów służących do obsługi transportu miejskiego, liczony przez GUS, a tym samym umożliwiający jego prognozowanie

Analiza relacji pomiędzy wyróżnionymi zjawiskami

Do celów dalszej analizy ustalono następującą listę znaczących zjawisk/problemów z obszaru środowisko, które mają kluczowe znaczenie dla rozwoju województwa opolskiego:

1. Wzrost ilości odpadów komunalnych zebranych, w tym zebranych selektywnie.
2. Brak poprawy jakości powietrza w odniesieniu do zawartości pyłu PM10 i PM2,5 oraz bezno(a)pirenu w pyłe PM10, mimo spadku emisji zanieczyszczeń gazowych i pyłowych; emisja pyłów i gazów przez zakłady szczególnie uciążliwe.
3. Niski odsetek korzystających z ekologicznych nośników energii, mimo zwiększenia udziału OZE w zużyciu energii elektrycznej.
4. Zróżnicowany przestrzennie wzrost odsetka ludności korzystającej z instalacji kanalizacyjnej (wzrost zanotowany tylko w 4 powiatach).
5. Wzrost odsetka ludności korzystającej z instalacji wodociągowej.
6. Niski odsetek korzystających z instalacji gazowej, mimo nieznacznego wzrostu, niskie wyposażenie w sieci gazowe, ograniczenie dostępu do paliwa gazowego, przy większej ilości ludzi mieszkających na wsi.
7. Brak radykalnej poprawy czystości wód powierzchniowych. Wzrost zużycia wody na potrzeby gospodarki narodowej w szczególności dla potrzeb rolniczych.
8. Zmniejszenie powierzchni gruntów zdewastowanych i zdegradowanych oraz zmniejszenie skali wyłączeń gruntów rolnych i leśnych na cele nierolnicze i nieleśne.
9. Nieznacznym przyrost obszarów o szczególnych walorach przyrodniczych, prawnie chronionych²⁰.
10. Wzrost powierzchni objętej miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego.
11. Spadek udziału ludności miejskiej. Zmniejszająca się liczba mieszkańców miast średnich i dużych regionu i ich udziału w regionalnej sieci ośrodków miejskich.
12. Zwiększenie gęstości dróg publicznych o nawierzchni twardej i ulepszonej.
13. Zmniejszenie gęstości linii kolejowych eksploatowanych.

Analiza powiązań pomiędzy poszczególnymi zjawiskami została przedstawiona w tabeli 3. Cyframi od 1 do 13 oznaczono zjawiska według przedstawionej numeracji, a następnie, przy pomocy skali numerycznej oznaczono siłę związku między zmiennymi: 0 oznaczało brak związku; 1 oznaczało istnienie związku; 2 oznaczało silny związek. Suma ocen znajdująca się w kolumnie Y oznacza wpływ i

²⁰ Więcej na ten temat w podsumowaniu.

siłę powiązań pomiędzy poszczególnymi zjawiskami. Natomiast suma ocen znajdująca się w kolumnie X oznacza, jak mocno warunkowane są poszczególne zjawiska od 1-13 i przez ile czynników.

Tabela 3 Analiza relacji między zjawiskami w „obszarze przestrzeń i środowisko”

Zjawiska	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	Y
1	X	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2	0	X	1	0	0	1	0	0	0	0	1	0	0	3
3	0	1	X	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	2
4	0	0	0	X	0	0	2	0	0	1	0	0	0	3
5	0	0	0	1	X	0	1	0	0	1	0	0	0	3
6	0	2	0	0	0	X	0	0	0	1	0	0	0	3
7	0	0	0	1	1	0	X	0	0	0	0	0	0	2
8	0	0	0	0	0	0	0	X	0	1	0	0	0	1
9	0	0	0	0	0	0	0	0	X	1	0	0	0	1
10	0	0	0	0	0	0	0	0	0	X	0	0	0	0
11	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	X	0	0	1
12	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	X	0	1
13	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	X	0
X	0	3	1	2	1	1	3	0	0	8	1	0	0	X

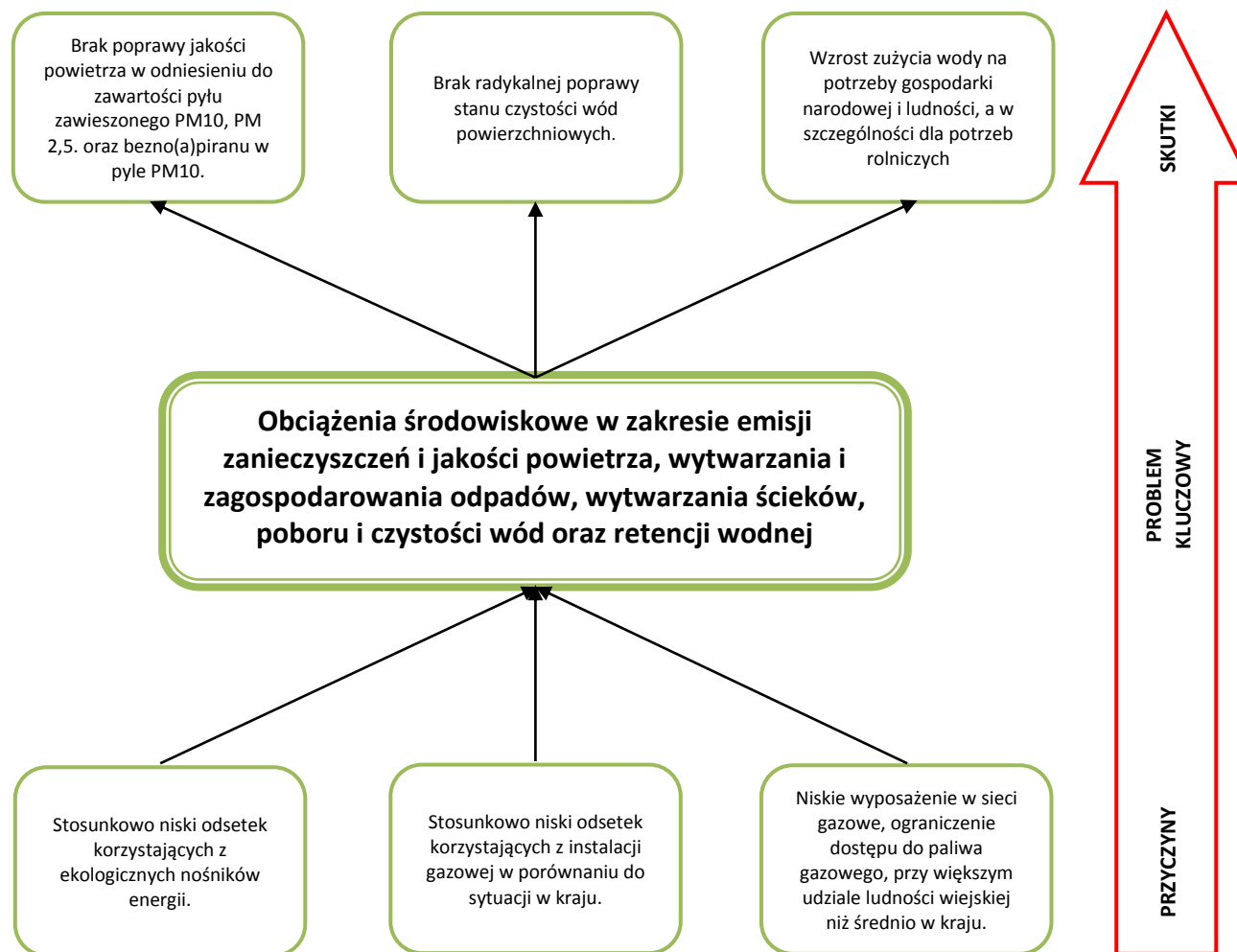
Źródło: Opracowanie własne

W celu wyznaczenia kluczowego problemu rozwojowego wyodrębniono zjawiska i ich wskaźniki obrazujące sytuację problemową w obszarze przestrzeń i środowisko, tak aby móc ukazać przyczyny i skutki kluczowego problemu:

1. brak poprawy jakości powietrza w odniesieniu do zawartości pyłu PM10 i PM2,5 oraz bezno(a)pirenu w pyłe PM10, mimo spadku emisji zanieczyszczeń gazowych i pyłowych; emisja pyłów i gazów przez zakłady szczególnie uciążliwe (2) otrzymał 3 punkty
2. brak radykalnej poprawy czystości wód powierzchniowych, wzrost zużycia wody na potrzeby gospodarki narodowej w szczególności rolnictwa (7) otrzymał 2 punkty

Następnie zsumowano liczby wyrażające siłę związku między owymi wybranymi zmiennymi, które uzyskały sumę 5 punktów, wobec czego jako problem kluczowy województwa opolskiego w obszarze przestrzeń i środowisko zidentyfikowano: **Obciążenia środowiskowe w zakresie emisji zanieczyszczeń i jakości powietrza, wytwarzania i zagospodarowania odpadów, wytwarzania ścieków, poboru i czystości wód oraz retencji wodnej.** Jego najistotniejsze przyczyny oraz skutki zobrazowano za pomocą diagramu "drzewo problemów"

Diagram 3 Drzewo problemów

Podsumowanie

Należy zgodzić się ze stanowiskiem wyrażonym w raporcie, że „przestrzeń regionu z jego środowiskiem przyrodniczym, antropogenicznym i kulturowym stanowi nie tylko tło aktywności społecznej i gospodarczej, ale również swoisty kapitał w tej działalności wykorzystywany. Sposób organizacji i użytkowania zasobów przestrzeni, dostępność i stan tych zasobów, decydują zarówno o konkurencyjności przestrzennej regionu, jak i o jakości życia mieszkańców”²¹. Analiza relacji między wyróżnionymi w raporcie zjawiskami pozwoliła na wyodrębnienie kluczowego problemu rozwojowego dla tego obszaru. W świetle dokonanej analizy zjawiska takie jak: wzrost ilości odpadów komunalnych zebranych, w tym zebranych selektywnie (1), wzrost powierzchni objętej miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego (10) oraz zmniejszenie gęstości linii kolejowych eksploatowanych (13) nie wpływają na żadne z pozostałych zjawisk. Natomiast kluczowe znaczenie dla analizowanego obszaru mają następujące zjawiska: brak poprawy jakości powietrza w odniesieniu do zawartości pyłu PM₁₀ i PM_{2,5} oraz zawartości benzo(a)piranu w pyłe PM₁₀²², mimo spadku emisji zanieczyszczeń gazowych i pyłowych, emisja pyłów i gazów przez zakłady szczególnie uciążliwe, niski odsetek korzystających z ekologicznych nośników energii, mimo zwiększenie udziału OZE w zużyciu energii elektrycznej, niski odsetek korzystających z instalacji gazowej, mimo nieznacznego wzrostu wyposażenia w sieci gazowe, ograniczenie dostępu do paliwa gazowego, w związku z większą ilością ludzi mieszkających na wsi, brak poprawy czystości wód powierzchniowych oraz wzrost zużycia wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności. obciążeń środowiskowych w zakresie emisji zanieczyszczeń i jakości powietrza, wytwarzania i zagospodarowania odpadów, wytwarzania ścieków, poboru i czystości wód powierzchniowych oraz retencji wodnej wyróżnionych jako problem kluczowy dla danego obszaru. W świetle analizy jego przyczyny są następujące: niski odsetek korzystających z ekologicznych nośników energii, bowiem stopień wykorzystania OZE w zużyciu energii elektrycznej (w %) wyniósł 7,10 w 2016 roku, przy średniej krajowej 27,25, co oznacza utrzymanie trendu poniżej średniej krajowej. W roku 2030 wskaźnik ten osiągnie pułap 14,00. Z kolei relacja wielkości produkcji energii elektrycznej do zużycia energii elektrycznej (w %) w 2016 roku wyniosła 161,30, przy średniej krajowej 100, 24, a w 2030 roku osiągnie wartość 119, 92.

Kolejną determinantę problemu stanowi niski odsetek korzystających z sieci gazowej (w %) wynoszący 41,90 w 2016 roku, przy średniej krajowej 49,48, co również oznacza utrzymanie trendu poniżej średniej krajowej. W 2030 roku wskaźnik ten przyjmie wartość 42,80. Na wzmocnienie oddziaływania tego czynnika wpływają kolejne przyczyny, czyli niskie wyposażenie w sieci gazowe oraz ograniczenie dostępu do paliwa gazowego, przy większej niż średnio w kraju liczebności mieszkańców wsi. Oddzielną kwestię stanowi emisja zanieczyszczeń gazowych z zakładów szczególnie uciążliwych łącznie z emisją CO₂ na km² powierzchni (w tonach na rok na km² powierzchni), który to wskaźnik przyjął wartość w 2017 roku 1368,00, i znacznie przekroczył średnią krajową wynoszącą 792,56. W 2030 roku wartość wskaźnika przy utrzymaniu dotychczasowego trendu wyniesie 1403,15. Z kolei emisja zanieczyszczeń pyłowych zakładów szczególnie uciążliwych łącznie z emisją CO₂ na km² powierzchni (w tonach na km² powierzchni) w 2017 roku wyniosła 11606,00 i była ponad dwukrotnie

²¹ Raport UM, s. 111.

²² Na podstawie sformułowanej uwagi specjalistów z UM należy podkreślić istotne znaczenie dla czystości powietrza ma zjawisko smogu zimowego i letniego, na które na razie nie zwracamy odpowiedniej uwagi koncentrując się na smogu zimowym. Smog letni według specjalistów jest bardziej dotkliwy od smogu zimowego.

wyższa od średniej krajowej wynoszącej 5874,43. W 2030 roku wartość wskaźnika wyniesie 45267,76.

W efekcie oddziaływania wskazanych determinant utrzymał się brak poprawy jakości powietrza w odniesieniu do zawartości pyłu zawieszonego PM₁₀, który to wskaźnik średnie dobowe zanieczyszczenie PM₁₀ (w mikrometrach (1milionowej metra) na każdy sześcienny (µg/m³)) w 2016 roku przyjął następującą wartość: średnie dobowe zanieczyszczenie PM₁₀ – 32,60, przy średniej krajowej 29,27, co oznacza utrzymanie niekorzystnego trendu w tym zakresie. Prognozowana wartość wskaźnika w 2030 roku wyniesie 31,37. Kolejną kwestią związaną z istnieniem problemu kluczowego jest brak wyraźnej poprawy stanu czystości wód powierzchniowych oraz wzrost zużycia wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności w przeliczeniu na 1 mieszkańca (w hektometrach³ na mieszkańca). Wartość tego wskaźnika w 2017 roku wyniosła 132,93, przy średniej krajowej 254,87. W 2030 roku wartość tego wskaźnika wyniesie 160,44, co utrzyma niekorzystny, wzrastający trend w zużyciu wody w województwie.

W kontekście wyróżnionego problemu kluczowego dla omawianego obszaru należy podkreślić znaczenie kwestii transportu kolejowego, który jest uznawany za przyjazny dla środowiska wpływając na odciążenie transportu drogowego. Województwo opolskie cechuje się dużą gęstością linii kolejowych eksploatowanych (ogółem) (w km na 100 km² powierzchni. W 2017 roku wartość tego wskaźnika wyniosła 8,20 km/100 km² powierzchni, przy średniej krajowej 6,58 km²/100km², co sprzyja obniżeniu kosztów środowiskowych transportu kolejowego. W 2030 roku wartość ta wyniesie 7,35 km²/100 km² powierzchni. Podobne znaczenie ma w transporcie drogowym udział autobusów na alternatywne paliwo w ogólnej liczbie autobusów służących do transportu miejskiego. Wartość tego wskaźnika w 2017 roku wyniosła 23,33, przy średniej krajowej 18,01. W 2030 roku wartość tego wskaźnika wyniesie 45,54.

Pozostałe zjawiska nie pozostają w związku z wyróżnionym kluczowym problemem tego obszaru. Wpływają jednak w sposób selektywny na pozostałe zjawiska, o czym świadczą wartości wskaźników oraz trendy prognostyczne.

Gęstość dróg publicznych o nawierzchni twardej ulepszonej w km na 100 km² powierzchni w 2017 roku wyniosła 84,90, przy średniej krajowej 91,51, a w 2030 roku osiągnie wartość 92,60.

Udział odpadów komunalnych selektywnie zebranych w relacji do ogółu odpadów komunalnych zebranych (w %) w 2016 wyniósł 27,21, przy średniej krajowej 24,20, osiągnie w 2030 roku 46,26. Korzystnie kształtowały się także inne wskaźniki: odsetek ludności korzystającej z sieci wodociągowej (w %) w 2016 wyniósł 96,80, przy średniej krajowej 92,25, w 2030 wyniesie 96,02 podobnie odsetek ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej (w %) w 2016 wyniósł 72,40, przy średniej krajowej 69,92, w 2030 roku wyniesie 71,56.

Zróżnicowane zasoby przyrodnicze regionu powinny stać się podstawą kwalifikowania nowych obszarów do obejmowania ich ochroną prawną. Niekorzystna sytuacja województwa w tym zakresie nie ulega jednak zasadniczej zmianie i Opolszczyzna nadal sytuuje się na 11miejscu miejscu w kraju. W 2017 roku udział obszarów o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chronionych w powierzchni ogółem (w %) w 2017 roku wyniósł 27,60, przy średniej krajowej 33,63. W roku 2030 sytuacja ta nie ulegnie zmianie i wskaźnik przyjmie wartość 27,38. W świetle opinii specjalistów „w województwie opolskim nie ma już dodatkowych obszarów, które mogą być obejmowane ochroną,

wobec czego wskaźnik nigdy nie będzie dynamicznie wzrastał. Ponadto gminy, które mają wpływ na stanowienie form ochrony przyrody, są im przeciwne postrzegając je jako ograniczenia rozwojowe”²³.

Z kwestią wykorzystywania zasobów środowiska oraz zagospodarowania przestrzeni związane są reguły prawno-organizacyjne znajdujące swój wyraz w tworzeniu planów zagospodarowania przestrzennego zapewniającego ochronę środowiska jako dobra publicznego. W województwie opolskim udział powierzchni objętej obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w powierzchni ogółem (w %) w 2016 wyniósł 40,54 przy średniej krajowej 31,41 i był jednym z najwyższym w kraju. W 2030 roku wskaźnik ten wzrośnie i osiągnie wartość 43,34.

Jedną z cech wyróżniających region opolski jest niski stopień urbanizacji, który znacznie odbiega od przeciętnej w kraju. Odsetek ludności zamieszkującej miasta o liczbie ludności do 20 tys. mieszkańców (w %) w 2017 roku wyniósł 20,93, przy średniej krajowej 14,66. W 2030 roku wskaźnik ten osiągnie wartość 20,95. W przypadku miast o liczbie ludności od 20 do 100 tys. odsetek ludności zamieszkującej w 2017 roku kształtował się na poziomie 18,90, przy średniej krajowej wynoszącej 18,67. W 2030 roku wskaźnik przyjmie wartość 18,06. W przypadku trzeciej kategorii miast odsetek ludności zamieszkującej miasta powyżej 100 tys. w 2017 roku osiągnął wartość 12,94, przy średniej krajowej 25,21. W 2030 roku wartość wskaźnika wyniesie 12,11.

4.2.4 Obszar tematyczny „samorząd”

Wnioski wynikające z raportu pt. „Województwo opolskie – stan i trendy rozwojowe. Raport za okres 2008-2016”

Z przedstawionego raportu pt. „Województwo opolskie – stan i trendy rozwojowe. Raport za okres 2008-2016” wynikają następujące wnioski odnoszące się do sytuacji województwa opolskiego w obszarze „samorząd” w kontekście jego problemów rozwojowych. Województwo opolskie charakteryzuje się:

- korzystną sytuacją finansową, bowiem samorządy w regionie wykazały się większą nadwyżką dochodów nad wydatkami (per capita), niż samorządy w Polsce (2015);
- wzrostem dochodów per capita, jakkolwiek jest to najniższy poziom dochodów w przeliczeniu na jednego mieszkańca w kraju, chociaż w gminach zauważalny był wzrost dochodów, natomiast w powiatach ulegał nieznacznym wachaniom przy dominującej tendencji wzrostowej;
- najniższym poziomem wydatków w przeliczeniu na 1mieszkańca w kraju, chociaż w gminach wydatki wzrosły bardziej dynamicznie niż dochody;
- pewnym ograniczeniem możliwości rozwojowych ze względu na spadek wydatków majątkowych inwestycyjnych, mimo wzrostu poziomu tego typu wydatków w kraju;
- niekorzystnym trendem w zakresie obciążenia dochodów zobowiązaniami, które wzrosło podobnie jak i wydatki na obsługę długu publicznego;
- dobrą lub bezpieczną sytuacją finansów publicznych w zakresie zadłużenia i korzystnym na tle kraju udziałem nadwyżki operacyjnej pozwalającej na spłatę długu w większości miast subregionalnych;
- dobrą jakością rządzenia, bowiem województwo opolskie (obok kujawsko-pomorskiego) osiągnęło najwyższe wartość wskaźnika jakości zarządzania w Polsce i w Europie Środkowo-Wschodniej.

²³ Na podstawie sformułowanej uwagi specjalistów z UM.

Dobór zjawisk i wskaźników nie uwzględnionych w raporcie

W ocenie ekspertów koniecznym jest uzupełnienie zjawisk charakteryzujących obszar samorządów wyróżnionych na podstawie raportu pt. „Województwo opolskie – stan i trendy rozwojowe. Raport za okres 2008-2016 o następujące zjawisko - wykorzystanie funduszy UE i następujący wskaźnik:

1. Wykorzystanie funduszy UE – wskaźnik środki na finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych razem jako procent dochodów ogółem dla gmin i miast na prawach powiatu (GUS).

Uzasadnienie wyboru

W naszym przekonaniu jest to bardzo ważny wskaźnik, bowiem wykorzystanie środków europejskich w sposób trwały przekłada się na efekty rozwojowe, a inwestycje współfinansowane funduszami stanowią znaczną część inwestycji publicznych. W analizowanym okresie największe wsparcie UE zostało skierowane na projekty z zakresu rozwoju infrastruktury podstawowej (infrastruktura transportowa, energetyka, ochrona środowiska, infrastruktura społeczna), która bezpośrednio wpływa na warunki i jakość życia mieszkańców. Wskaźnik ten wskazuje również w jakim stopniu budżety samorządów są uzależnione od środków otrzymywanych z UE.

Analiza relacji pomiędzy wyróżnionymi zjawiskami

Do celów dalszej analizy ustalono następującą listę znaczących zjawisk/problemów, które mają kluczowe znaczenie dla rozwoju województwa opolskiego:

1. wzrost dochodów per capita;
2. wzrost wydatków per capita;
3. spadek wydatków majątkowych inwestycyjnych;
4. wzrost obciążenia dochodów zobowiązaniami,
5. wzrost wydatków na obsługę długu publicznego;
6. wzrost zamożności miast subregionalnych;
7. niższe niż w kraju wykorzystanie środków UE;
8. wzrost jakości rządzenia.

Analiza powiązań pomiędzy poszczególnymi zjawiskami została przedstawiona w tabeli 2. Cyframi od 1 do 8 oznaczono zjawiska według przedstawionej numeracji, a następnie, przy pomocy skali numerycznej oznaczono siłę związku między zmiennymi. 0 oznaczało brak związku; 1 oznaczało istnienie związku; 2 oznaczało silny związek. Suma ocen znajdująca się w kolumnie Y oznacza wpływ i siłę powiązań pomiędzy poszczególnymi zjawiskami. Natomiast suma ocen znajdująca się w kolumnie X oznacza, jak mocno warunkowane są poszczególne zjawiska od 1-8 i przez ile czynników.

Tabela 4 Analiza relacji między zjawiskami

Zjawiska	1	2	3	4	5	6	7	8	Y
1	X	1	0	0	0	1	0	0	2
2	0	X	0	1	0	0	0	0	1
3	0	0	X	0	0	0	2	0	2
4	0	0	0	X	0	0	1	0	1
5	0	0	0	0	X	0	0	0	0
6	0	0	0	0	0	X	0	0	0
7	0	0	2	0	0	0	X	0	2
8	1	0	0	0	0	2	2	X	5
X	1	1	2	1	0	3	5	0	X

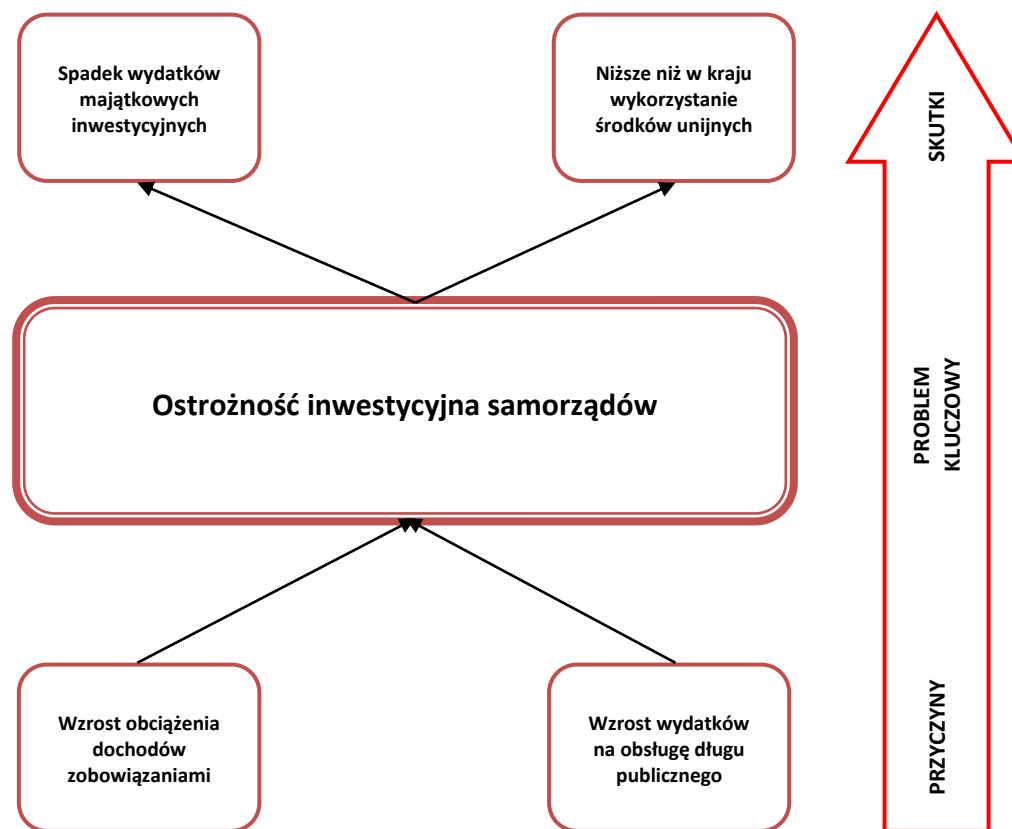
Źródło: Opracowanie własne

W celu wyznaczenia kluczowego problemu rozwojowego wyodrębniono zjawiska i ich wskaźniki obrazujące sytuację problemową w obszarze samorząd, tak aby móc ukazać przyczyny i skutki kluczowego problemu. W przypadku samorządu ten problem to:

1. spadek wydatków majątkowych inwestycyjnych (3),

W zawiązku z tym jako problem kluczowy województwa opolskiego w obszarze samorząd zidentyfikowano: **ostrożność inwestycyjną samorządów**. Jego najistotniejsze przyczyny oraz skutki zobrazowano za pomocą diagramu "drzewo problemów"

Diagram 4 Drzewo problemów

Podsumowanie

Działalność samorządu terytorialnego, jako podstawowej instytucji społecznej odpowiedzialnej za realizację polityki rozwoju na danym obszarze, została opisana w raporcie poprzez wskazanie zjawisk/uwarunkowań umożliwiających wykonywanie przypisanych mu zadań. Zjawiska te dotyczące sfery: finansów publicznych, miast subregionalnych oraz jakości zarządzania zostały uzupełnione o kwestie wykorzystania funduszy UE, a analiza relacji między nimi umożliwiła wskazanie problemu kluczowego oraz jego przyczyn i skutków.

Wykonywanie wszelkich zadań samorządowych jest możliwe dzięki osiąganym przez nich dochodom, które w województwie opolskim wykazują systematyczny wzrost osiągając w 2017 roku wartość 484,00 zł na 1 mieszkańca i kształtując się powyżej średniej krajowej, która wyniosła 395,12 zł. Trend ten zgodnie z prognozą utrzyma się i w 2030 roku wskaźnik osiągnie wartość 617,05 zł na mieszkańca. Dochody pozostałych jednostek, czyli gmin z miastami na prawach powiatu w 2017 roku wyniosły 4156,12 zł, przy średniej krajowej 4789,31 zł i zgodnie z prognozą w roku 2030 osiągną pułap 6063,39 zł; natomiast dochody powiatów (bez miast na prawach powiatu) osiągnęły w 2017 roku pułap 935,00 zł, czyli kształtowały się poniżej średniej krajowej wynoszącej 996,25 zł i zgodnie z prognozą wyniosą w 2030 roku 1006,97 zł.

Z kolei wydatki województwa samorządowego w przeliczeniu na 1 mieszkańca utrzymały tendencję wzrostową i osiągnęły wartość 451,00 zł w 2017 roku, czyli powyżej średniej krajowej wynoszącej 385,75 zł, natomiast w 2030 roku, zgodnie z prognozą będą wynosić 603,03 zł. Wydatki gmin z miastami na prawach powiatu osiągnęły wartość 4186,15 zł, czyli poniżej średniej krajowej wynoszącej 4809,40 zł i osiągną w 2030 roku pułap 6144,96 zł. Natomiast wydatki powiatów bez miast na prawach powiatu w przeliczeniu na 1 mieszkańca w 2017 roku wyniosły 957,00 zł, przy średniej krajowej 993,81 zł i osiągną w 2030 roku kwotę 1426,34 zł.

Wydatki majątkowe inwestycyjne województwa samorządowego w przeliczeniu na 1 mieszkańca w 2017 roku kształtowały się na poziomie 167,83 zł, przy średniej krajowej 114,76 zł, a według prognozy w 2030 roku wyniosą 232,16 zł. Natomiast wydatki majątkowe inwestycyjne gmin z miastami na prawach powiatu osiągnęły w 2017 roku wartość 485,97 zł, przy średniej krajowej, 646,82 zł, natomiast w roku 2030 osiągną kwotę 536,31 zł. Z kolei wydatki majątkowe inwestycyjne powiatów (bez miast na prawach powiatu) w przeliczeniu na 1 mieszkańca w 2017 roku wyniosły 117,07 zł i były powyżej średniej krajowej, która wyniosła 109,10 zł, natomiast w roku 2030 osiągną .wartość 109,48 zł.

Relacja wydatków na obsługę długu samorządu województwa do dochodów ogółem jednostki wyrażona w zł, w 2017 roku była niższa, aniżeli średnia krajowa i wynosiła 0,0100, przy średniej krajowej 0,0106. Zgodnie z prognozą w 2030 roku relacja ta będzie kształtować na poziomie 0,0256. Z kolei relacja ta w gminach z miastami na prawach powiatu była niższa i wyniosła w 2017 roku 0,0057, przy średniej krajowej 0,0078. W 2030 roku osiągnie wartość 0,0084. W przypadku powiatów bez miast na prawach powiatu w 2017 roku wyniosła 0,0049, czyli kształtowała się poniżej średniej krajowej wynoszącej 0,0061, natomiast w 2030 roku osiągnie wartość 0,0155.

Ostrożność inwestycyjna samorządów była więc warunkowana dwoma czynnikami wzrostem obciążenia dochodów zobowiązaniami oraz wzrostem wydatków na obsługę długu publicznego. Skutkiem owej ostrożności było niższe niż w kraju wykorzystanie środków na finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych, których wykorzystanie wiąże się koniecznością posiadania wkładu własnego. Niemniej jednak należy zauważyć, że dynamika wykorzystania środków

europejskich, a tym samym dochody w samorządzie województwa wynikają w znacznym stopniu z dostępności, tempa i harmonogramu wdrażania środków europejskich²⁴. Wskaźnik wykorzystania środków na finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych razem jako procent dochodów ogółem dla gmin i miast na prawach powiatu (w %) wyniósł w 2017 roku 2,11 i kształtował się poniżej średniej krajowej wynoszącej 2,69. Według prognozy wyniesie on w 2030 roku 0,26.

Możliwości rozwojowe danego obszaru są kształtowane przez sposób zarządzania. W województwie opolskim europejski wskaźnik jakości zarządzania kształtował się powyżej wartości średniej dla kraju i wyniósł -0,29 w 2017 roku, przy średniej krajowej -0,40, a zgodnie z prognozą w 2030 roku przyjmie wartość -0,03.

5 KLUCZOWE UWARUNKOWANIA SPOŁECZNO-GOSPODARCZE I PRZESTRZENNE

5.1 Sposób realizacji badania

Konieczność aktualizacji kluczowych uwarunkowań rozwojowych województwa opolskiego w wymiarze społeczno-gospodarczym i przestrzennym dyktuje kilka przesłanek. W kontekście globalnych wyzwań cywilizacyjnych determinują ją nasilające się w ostatnich latach długotrwałe, strukturalne zmiany społeczno-demograficzne, ekonomiczno-technologiczne oraz zasobowo-klimatyczne określane mianem tzw. megatrendów. Ich nadrzędne cechy to nieodwracalność oraz długoterminowy charakter. Pomimo, że nie są to zjawiska nowe to jednak zarówno ich obecna skala jak i tempo zmian powodują, że w najbliższych dekadach będą one intensywnie oddziaływać oraz generować wyraźne konsekwencje dla regionalnej gospodarki definiując tym samym nowe warunki i perspektywy jej rozwoju. Ich ignorowanie lub próby odizolowanego przeciwdziałania im są z góry skazane na porażkę, podczas gdy ich dostrzeżenie oraz dostosowanie się do nich pozwala uzyskać istotną przewagę rozwojową²⁵.

W wymiarze formalnych uwarunkowań wyznaczają ją zmiany dokumentów programowych zarówno na poziomie europejskim jak i krajowym.

Na poziomie europejskim nowe podejście do realizacji polityki rozwoju wyznaczają nowe cele strategiczne kolejnej edycji Polityki Spójności oraz nowe zasady funkcjonowania programów operacyjnych na lata 2021–2027. Zgodnie z wytycznymi opublikowanymi w Rozporządzeniu ogólnym²⁶, Rozporządzeniu w zakresie EFRR i FS²⁷ oraz Rozporządzeniu w zakresie EFS²⁸ nowa perspektywa finansowa będzie koncentrować na pięciu głównych celach tematycznych przyświecających inwestycjom UE. CP1: Bardziej inteligentna Europa dzięki wspieraniu innowacyjnej i inteligentnej transformacji gospodarczej. CP2: Bardziej przyjazna dla środowiska niskoemisyjna

²⁴ Na podstawie sformułowanej uwagi specjalistów z UM.

²⁵ Maciej Bukowski, Aleksander Śniegocki „Megatrendy od akceptacji do działań” WiseEuropa – Fundacja Warszawski Instytut Studiów Ekonomicznych i Europejskich. Warszawa, 2017.

²⁶ Projekt ROZPORZĄDZENIA PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu i Migracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu na rzecz Zarządzania Granicami i Wiz (wniosek COM(2018)375, 29.05.2018).

²⁷ Projekt ROZPORZĄDZENIA PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Funduszu Spójności (wniosek COM(2018)372, 29.05.2018).

²⁸ Projekt ROZPORZĄDZENIA PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY w sprawie Europejskiego Funduszu Społecznego Plus (EFS+) (wniosek COM(2018)382, 30.05.2018).

Europa dzięki promowaniu czystej i sprawiedliwej transformacji energetyki, zielonych i niebieskich inwestycji, gospodarki o obiegu zamkniętym, przystosowania się do zmiany klimatu oraz zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem. CP3: Lepiej połączona Europa dzięki zwiększeniu mobilności i udoskonaleniu regionalnych połączeń teleinformatycznych. CP4: Europa o silniejszym wymiarze społecznym dzięki wdrażaniu Europejskiego filaru praw socjalnych. CP5: Europa bliżej obywateli dzięki wspieraniu zrównoważonego i zintegrowanego rozwoju obszarów miejskich, wiejskich i przybrzeżnych w ramach inicjatyw lokalnych.

Zmiany w podejściu do polityki rozwoju na poziomie krajowym precyzują wytyczne przyjętej 14 lutego 2017 r. przez Rząd RP nowej średniookresowej strategii rozwoju kraju tj. Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju oraz aktualnie przygotowywany projekt nowej Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego do roku 2030.

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju określa podstawowe uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, regionalnym i przestrzennym w perspektywie roku 2020 i 2030. SOR przedstawia nowy model rozwoju – rozwój odpowiedzialny oraz społecznie i terytorialnie zrównoważony czyli taki, który budując siłę konkurencyjną z wykorzystaniem nowych czynników rozwojowych, w wymiarze gospodarczym, społecznym i przestrzennym zapewnia udział i korzyści wszystkim grupom społecznym zamieszkującym różne miejsca naszego kraju. Poza diagnozą i celami Strategia wskazuje także działania zmierzające do osiągnięcia założonych celów. Zadania, które mają być realizowane w postaci opisanych w SOR projektów strategicznych, obejmują dwanaście tzw. „głównych obszarów koncentracji działań”: Reindustrializacja; Rozwój innowacyjnych firm; Małe i średnie przedsiębiorstwa; Kapitał dla rozwoju; Ekspansja zagraniczna; Spójność społeczna; Rozwój zrównoważony terytorialnie; Prawo w służbie obywatela i gospodarki; Instytucje prorozwojowe i strategiczne zarządzania rozwojem; E-państwo; Finanse publiczne; Efektywność wykorzystania środków UE. Ponadto w SOR zdefiniowane zostały tzw. „obszary wpływające na osiągnięcie celów Strategii” – zaliczono do nich kapitał ludzki, transport, energię, środowisko naturalne oraz bezpieczeństwo narodowe.

Aktualnie przygotowywany projekt nowej Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego do roku 2030 koncentruje się na zwiększeniu konkurencyjności wszystkich regionów, zakłada kontynuację działań zmierzających do podniesienia jakości kapitału ludzkiego i społecznego oraz rozwoju przedsiębiorczości i innowacyjności a także rozwijania kompetencji niezbędnych do generowania innowacji. Ponadto zgodnie z jego zapisami, w odpowiedzi na zidentyfikowane szanse i wyzwania na rzecz zapewnienia trwałego i zrównoważonego rozwoju oraz spójności społeczno-gospodarczej, regionalnej i przestrzennej, polityka terytorialna powinna poszukiwać interakcji i utrwalania powiązań regionalnie i lokalnie umiejscowionych instytucji publicznych ze światem biznesu i nauki oraz politykami rządu dotyczącymi aktywizacji gospodarczej, przyciągania inwestycji oraz rynku pracy.

Sprecyzowane zarówno w SOR jak i w projekcie KSRR zasady oraz cele wyznaczą zatem nową wizję rozwoju kraju w obszarze średnio i długofalowej polityki społeczno-gospodarczej. Ponadto zawarte w obydwu przedmiotowych dokumentach rekomendacje wskazują na niezbędne działania oraz instrumenty realizacyjne w tym projekty flagowe i strategiczne, ustalają system koordynacji i realizacji, wyznaczając role poszczególnym podmiotom publicznym oraz sposoby współpracy ze światem biznesu, nauki i społeczeństwem. Łącząc w sobie wymiar strategiczny z wymiarem operacyjnym przyjęte w nich tezy i założenia wyznaczają zatem nowe podejście do programowania

polityki rozwoju na wszystkich poziomach terytorialnego zarządzania w tym na poziomie regionalnym i lokalnym.

Niezależnie od uwarunkowań globalnych oraz zmian programowych wyznaczających nowe zasady i kierunki polityki rozwoju podstawą dla wskazania kluczowych uwarunkowań rozwojowych województwa opolskiego w wymiarze społeczno - gospodarczym i przestrzennym stały się także trendy wewnątrzregionalne.

Badanie trendów zostało przeprowadzone z użyciem metody pn.: „Ekspercka Analiza Dokumentów” i polegało na wnikliwej ocenie dokumentów źródłowych. Analiza przedstawionych dokumentów przebiegała następująco: W kroku pierwszym zanalizowano zapisy dotyczące uwarunkowań rozwojowych wskazanych w dokumentach, kolejno zidentyfikowano uwarunkowania społeczne, gospodarcze i przestrzenne zawarte w analizowanych dokumentach oraz wybrano te, które są kluczowe dla budowania Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego. Następnie przypisano wskaźniki dla poszczególnych obszarów w podziale na wskaźniki uwzględnione i nieuwzględnione w raporcie pt. Województwo opolskie – stan i trendy rozwojowe. Raport za okres 2008-2016.

W wyniku analizy opracowań i raportów diagnostycznych ustalono, iż największe dysproporcje rozwojowe wyznaczające nowe skale i zakresy społecznych potrzeb generują rozbieżne z oczekiwanymi tendencje zmian. W obszarze społeczeństwo są to postępujące niekorzystne trendy demograficzne oraz nasilające się tendencje migracyjne, wynikające głównie z różnicy potencjału ekonomicznego w stosunku do krajów zachodnich. W obszarze gospodarka niska konkurencyjność i słaba dynamika rozwoju względem innych województw. W obszarze przestrzeń i środowisko obciążenia środowiskowe w zakresie wytwarzania i zagospodarowania odpadów komunalnych, emisji zanieczyszczeń powietrza i ścieków oraz czystości wód powierzchniowych. Natomiast w obszarze samorząd ostrożność inwestycyjna.

5.2 Wyniki badania

5.2.1 Obszar tematyczny „społeczeństwo”

Kluczowe uwarunkowania dla obszaru społeczeństwo zidentyfikowane w dokumentach unijnych, krajowych i regionalnych

Zapisy dokumentów strategicznych akcentują fakt, że w najbliższych latach najważniejszym wyzwaniem rozwojowym w obszarze społeczeństwo będzie przeciwdziałanie niekorzystnym trendom demograficznym oraz tendencjom migracyjnym, wynikającym głównie z różnicy potencjału ekonomicznego Polski i krajów zachodnich. Zgodnie z wynikami analiz przeprowadzanych na poziomie regionalnym spośród wszystkich województw najbardziej alarmująca sytuacja w zakresie zmian liczebności, jak i struktury populacji występuje w województwie opolskim. Postępujące w opolskim zmiany demograficzne są znaczące. Województwo opolskie cechują, bowiem najniższe wartości współczynników dzietności w kraju. Ponadto negatywne skutki trendów demograficznych obserwowane w depopulacji, zaostrza dodatkowo emigracja. Spośród wszystkich województw opolskie cechuje najwyższy odsetek emigrantów w odniesieniu do liczby ludności zameldowanej. Wskazane wyżej niepokojące tendencje migracyjne oraz dynamika i kierunki zmian demograficznych przyczynią się do nasilenia starych jak i powstania nowych problemów społecznych oraz wyznaczą nowe skale i zakresy społecznych potrzeb. Aby utrzymać w województwie płynność życia społeczno-gospodarczego na zbliżonym do obecnego poziomie koniecznym będzie wdrożenie działań mających na celu ich zaspokojenie. Obserwowane zmiany demograficzne w znaczącym stopniu będą zatem warunkować przyszły potencjał województwa stając się tym samym kluczowym problemem,

rzutującym na jego obecny oraz przyszły rozwój. W związku z tym oprócz działań podejmowanych w zakresie polityki prorodzinnej i polityki migracyjnej podstawowym wyzwaniem dla polityki regionalnej muszą stać się działania na rzecz rozwijania i wykorzystywania dostępnego kapitału ludzkiego i społecznego (rozwijania wysoko wykwalifikowanych zasobów pracy) oraz jego efektywne wykorzystywanie na rynku pracy. Skuteczna realizacja polityki rozwoju województwa w obszarze społeczeństwo wymaga zatem podjęcia działań w zakresie następujących kierunków strategicznej interwencji, które prezentują tabele nr 5 i 6.

Tabela 5 Kluczowe uwarunkowania rozwojowe zidentyfikowane w dokumentach unijnych, krajowych i regionalnych

Kluczowe uwarunkowania wyróżnione na podstawie dokumentów unijnych, krajowych i regionalnych.	Strategia „Europa 2020”	Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady oraz załączniki	Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020	Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego do 2030. Projekt	Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 roku.. Projekt. Załącznik –Diagnoza i załącznik	Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 roku	Regionalna Strategia Innowacji do roku 2020	Programu Opolskie dla rodziny	Raport Województwo opolskie – stan i trendy rozwojowe. Raport za okres 2008-2016	Projekt zmiany Planu zagospodarowania przestrzennego województwa opolskiego, w tym plan zagospodarowania przestrzennego obszaru funkcjonalnego ośrodka wojewódzkiego
Edukacja	X	X	X	X	X	X	X	X		
Ubóstwo wykluczenie społeczne	X		X	X	X	X	X		X	
Opieka socjalna										
Dostęp do usług prozdrowotnych										
Zdrowie		X	X	X	X					
Warunki życia		X		X	X	X	X	X	X	
Włączenie społeczne		X								
Niekorzystne trendy demograficzne, Depopulacja, Migracje			X	X	X	X	X	X	X	X
Kapitał ludzki			X	X	X	X	X			
Kapitał społeczny			X	X	X	X	X		X	
Infrastruktura społeczna			X	X	X	X	X		X	
Rynek pracy			X	X	X	X		X		
Bezrobocie i aktywność zawodowa						X				
Uwarunkowania specyficzne dla woj. opolskiego (struktura etniczna, wielokulturowość, dziedzictwo kulturowe)						X	X		X	X

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 6 Kluczowe uwarunkowania rozwojowe w obszarze społeczeństwo wybrane dla województwa opolskiego

OBSZAR SPOŁECZEŃSTWO					
Kluczowy problem	Kluczowe uwarunkowanie rozwojowe	Cel	Wskaźnik użyty w raporcie pt. "Województwo opolskie – stan i trendy rozwojowe. Raport za okres 2008-2016"	Proponowany dodatkowy wskaźnik	Źródło danych
Postępujące niekorzystne trendy demograficzne oraz nasilające się tendencje migracyjne, wynikające głównie z różnicy potencjału ekonomicznego w stosunku do krajów zachodnich. (Kryzys demograficzny w regionie)	1. Aktywna polityka prorodzinna jako instrument zarządzania zasobami ludzkimi	Wdrożenie systemu monitorowania i prognozowania procesów depopulacyjnych, który pozwoli m.in. na ocenę wpływu depopulacji na sytuację społeczno-gospodarczą regionu oraz łagodzenie jej skutków poprzez prowadzenie aktywnej polityki prorodzinnej	-Zmiana liczby wg stanu na 31 grudnia na 1000 mieszkańców. -Przyrost naturalny ludności na 1000 mieszkańców. -Dominujący wiek matki. -Współczynnik dzietności. -Osoby w wieku przedprodukcyjnym w stosunku do osób w wieku produkcyjnym. -Osoby w wieku nieprodukcyjnym w stosunku do osób w wieku produkcyjnym. -Osoby w wieku poprodukcyjnym w stosunku do osób w wieku produkcyjnym.		GUS
				- Małżeństwa zawarte w ciągu roku na 1000 mieszkańców. -Rozwody w ciągu roku na 1000 mieszkańców. -Separacje w ciągu roku na 10 tys. mieszkańców.	GUS
				-Urodzenia pozamałżeńskie jako odsetek urodzeń żywych.	http://eregion.wz.p.pl/wskaznik/odsetek-urodzen-pozamalzenskich
	2. Aktywna polityka migracyjna jako	Wdrożenie systemu monitorowania i	-Saldo migracji stałych wewnętrznych na 1000		GUS

	instrument zarządzania zasobami ludzkimi	prognozowania procesów migracyjnych który pozwoli m.in. na określanie wpływu migracji na sytuację społeczno-gospodarczą regionu oraz łagodzenie ich skutków poprzez prowadzenie aktywnej polityki migracyjnej	mieszkańców . -Saldo migracji stałych zagranicznych na 1000 mieszkańców.		
	3. Dostępność infrastruktury oraz wysoka jakość usług zdrowotnych	Poprawa stanu zdrowia mieszkańców regionu oraz efektywności systemu opieki zdrowotnej a także poprawa dostępności do infrastruktury i usług, świadczonych w odpowiedzi na wyzwania demograficzne (opieka nad osobami starszymi)	-Liczba lekarzy wg podstawowego miejsca pracy na 10 tys. Ludności.		GUS
				-Przychodnie na 10 tys. mieszkańców -Łóżka w oddziałach opieki paliatywnej na 10 tys. osób w wieku 65 i więcej lat -Łóżka w hospicjach na 10 tys, osób w wieku 65 i więcej lat -Świadczenia zdrowotne udzielone osobom w wieku 65 i więcej lat jako procent świadczeń zdrowotnych ogółem. -Leczeni w szpitalnych oddziałach ratunkowych w wieku 65 i więcej lat jako procent leczonych ogółem.	GUS
	4. Dostępność infrastruktury oraz wysoka jakość usług społecznych	Redukcja ubóstwa i wykluczenia społecznego poprzez poprawę efektywności systemu opieki społecznej a także dostępu do usług świadczonych w odpowiedzi na wyzwania demograficzne (zagrożenie ubóstwem i wykluczeniem społecznym osób starszych, negatywne konsekwencje postępujących procesów migracyjnych sieroctwo społeczne,	-Ustawowa granica ubóstwa.		GUS

		przestępczość, uzależnienia, przemoc oraz rozpad rodzin).			
	5. Dostępność infrastruktury oraz wysoka jakość opieki żłobkowej	Poprawa dostępności do żłobków jako istotny element aktywnej polityki prorodzinnej	-Odsetek dzieci objętych opieką żłobkową .		GUS
	6. Dostępność infrastruktury oraz wysoka jakość edukacji przedszkolnej	Poprawa dostępności do przedszkoli jako istotny element aktywnej polityki prorodzinnej oraz wzmacniania zasobów kapitału społecznego	-Dzieci objęte opieką przedszkolną na 1000 dzieci w wieku od 3-5lat.		GUS
	7. Dostępność infrastruktury oraz wysoka jakość edukacji ponadgimnazjalnej	Wzmacnianie rozwoju kapitału intelektualnego poprzez kształtowanie umiejętności cyfrowych niezbędnych do funkcjonowania i pracy w społeczeństwie informacyjnym		-Uczniowie przypadający na jeden komputer z dostępem do Internetu przeznaczony do użytku uczniów szkół ponadgimnazjalnych (bez szkół specjalnych).	GUS
	8. Dostępność infrastruktury oraz wysoka jakość edukacji zawodowej i wyższej	Podniesienie rangi Opola, jako ośrodka akademickiego poprzez odbudowę i wzmacnianie rozwoju kapitału intelektualnego	-Studenci na 1000 mieszkańców. -Absolwenci szkół wyższych na 1000 mieszkańców.		GUS
				-Absolwenci szkół zawodowych na 1000 mieszkańców.	GUS
	9. Dostępność infrastruktury oraz wysoka jakość kształcenia ustawicznego	Odbudowa i wzmacnianie rozwoju kapitału intelektualnego osób dorosłych i osób starszych		-Osoby dorosłe (wiek 25-64) uczestniczące w kształceniu lub szkoleniu jako odsetek osób dorosłych.	GUS

	10. Rozwój społeczeństwa obywatelskiego	Stymulowanie rozwoju kapitału pomostowego w regionie oraz rozwój dialogu i zwiększenie wpływu organizacji społeczeństwa obywatelskiego na życie publiczne i rozwój społeczno-gospodarczy regionu (partycypacja)	-Liczba widzów słuchaczy oraz zwiedzających w teatrach i instytucjach muzycznych na 1000 ludności . -Liczba widzów słuchaczy oraz zwiedzających muzea na 10 tys. mieszkańców. -Liczba widzów słuchaczy oraz zwiedzających w kinach na 1000 mieszkańców. -Organizacje sektora non- profit na 10 tys. mieszkańców.		GUS
	11. Warunki życia	Poprawa jakości życia mieszkańców poprzez : -zapewnienie dostępu do usług cyfrowych oraz korzyści płynących z ich wykorzystania w wymiarze społecznym i zawodowym. -tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców -zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych	-Udział gospodarstw domowych wyposażonych w komputer osobisty z szeroko pasmowym dostępem do Internetu . -Przeciętny miesięczny dochód do dyspozycji brutto na mieszkańca . -Udział przeciętnego miesięcznego dochodu do dyspozycji brutto mieszkańca województwa opolskiego w stosunku do średniej w Polsce. -Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania przypadająca na 1 osobę.		GUS
	12. Uwarunkowania specyficzne dla woj. opolskiego			-Odsetek uczniów uczących się języka niemieckiego. -Struktura etniczno-narodowościowa woj. opolskiego wg Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań	GUS

Źródło: Opracowanie własne

5.2.2 Obszar tematyczny „gospodarka”

Kluczowe uwarunkowania dla obszaru gospodarka zidentyfikowane w dokumentach unijnych, krajowych i regionalnych

Zapisy unijnych i krajowych dokumentów strategicznych akcentują fakt, że w nowej perspektywie finansowej podstawowym wyzwaniem dla wszystkich polskich regionów będzie optymalne wykorzystanie własnego potencjału rozwojowego w celu zwiększenia konkurencyjności gospodarki oraz zapewnienia warunków dla trwałego i zrównoważonego rozwoju. Konkurencyjna gospodarka, to gospodarka efektywna, lepiej wykorzystująca kreatywność ludzi, stwarzająca rozwiązania bardziej innowacyjne, które skutecznie konkurują na rynkach światowych. To również gospodarka, tworząca nowe – bardziej stabilne, ale i lepsze miejsca pracy niezbędne do dalszego rozwoju oraz bezpieczeństwa dochodowego mieszkańców regionu. Jak wynika z analiz przeprowadzanych na poziomie regionalnym, pomimo że opolskie jest klasyfikowane do grupy regionów o średnim poziomie rozwoju to jednak jest obszarem relatywnie wolnego tempa wzrostu gospodarczego. W ostatnich latach opolskie rozwijało się wolniej, nie tylko w porównaniu z sąsiadującymi województwami, ale również względem regionów statystycznie najbiedniejszych – położonych na ścianie wschodniej. Podstawowym problemem rozwojowym województwa jest zatem mała dynamika rozwoju gospodarki względem innych województw, a tym samym spadek pozycji województwa opolskiego w hierarchii regionów. W związku z powyższym kluczowe uwarunkowanie rozwojowe w obszarze gospodarka stanowi dla woj. opolskiego tzw. inteligentna reindustrializacja polegająca na wdrażaniu w tradycyjnych sektorach przemysłu nowych cyfrowych rozwiązań techniczno – technologiczno - organizacyjnych jak również tworzeniu warunków dla rozwoju nowych gałęzi przemysłu w szczególności tych bazujących na technologiach cyfrowych i zdolnych do tworzenia produktów przełomowych. Skuteczna realizacja polityki rozwoju województwa w obszarze gospodarka wymaga zatem podjęcia działań w zakresie następujących kierunków strategicznej interwencji, które prezentują tabele nr 7 i 8.

Tabela 7 Kluczowe uwarunkowania rozwojowe zidentyfikowane w dokumentach unijnych, krajowych i regionalnych

Kluczowe uwarunkowania wyróżnione na podstawie dokumentów unijnych, krajowych i regionalnych.	Strategia „Europa 2020”
	Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady oraz załączniki
	Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju
	Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego do 2030 roku
	Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego –Diagnoza i załącznik
	Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 roku
	Regionalna Strategia Innowacji do roku 2020
	Programu Opolskie dla rodziny
	Raport Województwo opolskie – stan i trendy rozwojowe. Raport za okres 2008-2016
	Projekt zmiany Planu zagospodarowania przestrzennego województwa opolskiego, w tym plan zagospodarowania przestrzennego obszaru funkcjonalnego ośrodka wojewódzkiego

Innowacyjność	X	X	X	X	X	X	X		X	X
Efektywność w korzystaniu z zasobów	X									
Konkurencyjność	X			X	X	X	X	X		
Rynek pracy, zatrudnienie	X	X	X	X	X	X		X	X	X
Inteligentna transformacja gospodarcza		X								
Mikro i MŚP		X	X	X	X					
Cyfryzacja		X	X	X	X				X	
Reindustrializacja			X							
Kapitał dla rozwoju			X							
Ekspansja zagraniczna			X	X	X		X		X	X
Produktywność				X	X					
Przedsiębiorczość				X	X				X	
Technologie cyfrowe				X						
Współpraca biznesu z nauką					X		X	X		
Inwestycje			X	X					X	X
Sektorowość (przemysł, budownictwo, rolnictwo, śródlądowa gospodarka rybacka)						X			X	
Struktura rozmieszczenia ludności (miasto/wieś)				X					X	X
Uwarunkowania specyficzne dla woj. opolskiego (silne powiązanie z gospodarką niemiecką)						X			X	X

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 8 Kluczowe uwarunkowania rozwojowe w obszarze gospodarka wybrane dla województwa opolskiego

OBSZAR GOSPODARKA					
Kluczowy problem	Kluczowe uwarunkowanie rozwojowe	Cel	Wskaźnik użyty w raporcie pt. "Województwo opolskie – stan i trendy rozwojowe. Raport za okres 2008-2016"	Proponowany dodatkowy wskaźnik	Źródło danych
Mała dynamika rozwoju i niska konkurencyjność gospodarki województwa opolskiego względem innych województw (spadek jego pozycji w hierarchii regionów).	1. Reindustrializacja regionalnej gospodarki oraz struktury gałęziowej wchodzących w skład inteligentnych specjalizacji sektorów i branż od gałęzi kapitałochłonnych do gałęzi „intelektualnie intensywnych”.	Poprawa kondycji regionalnej gospodarki.	-PKB w cenach bieżących na mieszkańca. -Dynamika WDB w cenach bieżących rok do roku. -Wartość dodana brutto (WDB) na 1 pracującego w cenach bieżących. -Wartość dodana brutto (WDB) wytworzona w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie jako procent WDB.		GUS
		Wzrost wydajności wytwarzania w przemyśle.	-Wartość dodana brutto (WDB) wytworzona w przemyśle jako procent WDB.		GUS
		Wzrost wydajności wytwarzania w budownictwie.	-Wartość dodana brutto (WDB) wytworzona w budownictwie jako procent WDB.		GUS
		Wzrost wydajności sektora usług.	-Wartość dodana brutto (WDB) wytworzona w usługach jako procent WDB.		GUS
	2. Rozwój wysokiej jakości usług i infrastruktury B+R.	Wzrost liczby podmiotów prowadzących działalność B+R.		-Jednostki aktywne badawczo na 100 tys. mieszkańców. -Liczba podmiotów prowadzących działalność B+R na 100 tys. podmiotów gospodarki narodowej.	GUS
		Wzrost nakładów na działalność B+R.		-Nakłady wewnętrzne jednostek na działalność B+R w relacji do PKB w cenach bieżących.	GUS

		Wzrost liczby zatrudnionych w B+R.		-Udział zatrudnionych w B+R w stosunku do pracujących ogółem.	GUS
	3. zwiększenie aktywności badawczo rozwojowej przedsiębiorstw.	Zwiększenie innowacyjności przedsiębiorstw.	-Udział jednostek aktywnych badawczo w sektorze przedsiębiorstw.		GUS
				-Nakłady sektora przedsiębiorstw na działalność B+R w relacji do PKB.	
	4. Zwiększenie innowacyjności przedsiębiorstw.	Zwiększanie konkurencyjności przedsiębiorstw.	-Udział przedsiębiorstw innowacyjnych w grupie przedsiębiorstw ogółem.		GUS
	5. Rozwój przedsiębiorstw zaliczanych do wysokiej i średnio-wysokiej techniki.	Wzrost zysków ze sprzedaży produktów innowacyjnych w przedsiębiorstwach przemysłowych i z sekcji przetwórstwo przemysłowe.		-Udział przychodów netto ze sprzedaży produktów innowacyjnych w przychodach netto ogółem w przedsiębiorstwach przemysłowych -Udział przychodów netto ze sprzedaży produktów innowacyjnych w przychodach netto ze sprzedaży ogółem w przedsiębiorstwach z sekcji przetwórstwo przemysłowe.	GUS
	6. Rynek pracy, dostęp do zatrudnienia.	Dopasowanie profili kształcenia zawodowego do zmieniających się potrzeb rynku pracy.		-Stopa bezrobocia absolwentów szkół prowadzących kształcenie zasadnicze zawodowe.	GUS
	7. Rozwój sektora ekonomii społecznej .	Zwiększenie roli sektora ekonomii społecznej w kontekście ułatwiania powrotu na rynek pracy osobom wykluczonym.		-Osoby długotrwale bezrobotne do pracujących w sektorze non-profit na podstawie umowy o pracę (w procentach).	GUS
	8. Rozwój przedsiębiorczości.	Wzrost liczby podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON w regionie.	-Liczba podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON na 1 tys. ludności w wieku produkcyjnym. -Liczba nowozarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności w wieku		GUS

			produkcyjnym.		
	9. Gospodarka senioralna.	Rozwój sektora usług rehabilitacyjnych, opiekuńczych i zdrowotnych.		-Przeciętna długość trwania życia kobiety. Przeciętna długość trwania życia mężczyzny.	GUS
	10. Rozwój sektora małych i średnich przedsiębiorstw.	Wzrost dynamiki przychodów MŚP.		-Dynamika przychodów ogółem dla małych przedsiębiorstw niefinansowych. -Dynamika przychodów ogółem w średnich podmiotach niefinansowych.	GUS
		Wzrost stopy inwestycji MŚP.	-Stopa inwestycji w procentach.		GUS
		Przemiany strukturalne sektora MŚP w kierunku dominacji podmiotów małych i średnich.	-Udział nowozarejestrowanych podmiotów w przemyśle na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym. -Udział nowozarejestrowanych podmiotów w budownictwie na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym. -Udział nowozarejestrowanych podmiotów w usługach na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym. -Udział nowozarejestrowanych podmiotów w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym.		GUS
	11. Cyfryzacja.	Wzrost wykorzystania ICT przez regionalne przedsiębiorstwa .	-Udział przedsiębiorstw sektora niefinansowego z szerokopasmowym dostępem do Internetu.		GUS
	12. Kapitał zagraniczny.	Zwiększenie umiędzynarodowienia regionalnej gospodarki.	-Liczba spółek z udziałem kapitału zagranicznego w Polsce na 10.tys. mieszkańców. -Wartość zainwestowanego kapitału zagranicznego na mieszkańca w wieku		GUS

			produkcyjnym.		
			-Saldo obrotów handlu zagranicznego w mld. Euro.		GUS/Małopolskie Obserwatorium Rozwoju Regionalnego
			-Liczba pracujących w podmiotach z udziałem kapitału zagranicznego do pracujących ogółem.		GUS
	13. Ekspansja zagraniczna.	Zwieszenie eksportu towarów w tym towarów zaawansowanych technologicznie.	-Wartość eksportu w tysiącach euro na osobę.		GUS/Małopolskie Obserwatorium Rozwoju Regionalnego
		Ograniczenie importochłonności towarów niskiej jakości.	-Wartość importu w tysiącach euro na osobę.		GUS/Małopolskie Obserwatorium Rozwoju Regionalnego
	14. Uwarunkowania specyficzne dla woj. opolskiego.			-Udział procentowy kapitału niemieckiego w kapitale zagranicznym ogółem podmiotów z takim kapitałem.	GUS

Źródło: Opracowanie własne

5.2.3 Obszar tematyczny „przestrzeń i środowisko”

Kluczowe uwarunkowania dla obszaru przestrzeni i środowisko zidentyfikowane w dokumentach unijnych, krajowych i regionalnych

Zapisy unijnych i krajowych dokumentów strategicznych akcentują fakt, że w nowej perspektywie finansowej wyzwaniem dla wszystkich polskich regionów będzie optymalne wykorzystanie środowiska naturalnego, bowiem z jednej strony jest ono kapitałem naturalnym stanowiącym potencjał rozwoju konkretnej przestrzeni, z drugiej jest dobrem społecznym koniecznym do zachowania dla przyszłych pokoleń. Do podstawowych zasobów środowiskowych województwa opolskiego warunkujących rozwój gospodarczy i społeczny należą: potencjał energetyczny, zasoby wody, powietrze atmosferyczne, warunki klimatyczne, zasoby przestrzeni i krajobrazów oraz związana z nimi różnorodność biologiczna (zasoby siedlisk, gatunków i genów), gleba i zasoby geologiczne oraz użytki pozaekonomiczne. Stan i dostępność tych zasobów oraz ograniczone zdolności ekosystemów do zachowania równowagi i świadczenia usług na rzecz gospodarki wpływają na jej możliwości inwestycyjne. Wymogi ochrony środowiska przyrodniczego stanowią jedno z uwarunkowań rozwojowych, przy czym globalne zmiany klimatyczne i rosnąca presja wynikająca z rozwoju ekonomicznego i społecznego podkreślają znaczenie regionalnej polityki w zarządzaniu zasobami środowiska przyrodniczego. W województwie opolskim odnotowuje się przekroczenia wartości dopuszczalnych obciążeń środowiskowych, zatem kluczowym uwarunkowaniem rozwojowym jest redukcja zanieczyszczeń pyłowych. Problemem w woj. opolskim jest brak powszechnego dostępu do punktów selektywnego zbierania odpadów komunalnych (PSZOK) oraz organizacja miejsc zbierania zużytego sprzętu elektrycznego i elektrotechnicznego, aczkolwiek poziom recyklingu, kompostowania i odzysku odpadów w skali województwa wykazuje systematyczny wzrost, to w dalszym ciągu nie są uzyskiwane wymagane wskaźniki. Kluczowym uwarunkowaniem w kontekście poprawy funkcjonowania gospodarki odpadami w województwie jest rozwój systemów selektywnego zbierania odpadów komunalnych w gminach, zapewniających pozyskanie odpadów nadających się do recyklingu oraz rozwój instalacji do przetwarzania bioodpadów. W regionie odnawialne źródła energii zaspokajają jedynie niewielką część potrzeb energetycznych województwa. Kluczowe uwarunkowanie stanowić będzie sukcesywne zwiększanie udziału energii ze źródeł odnawialnych w gospodarce energetycznej poprzez rozwój wytwarzania energii elektrycznej i ciepła przy wykorzystaniu źródeł odnawialnych w tym bazujących na OZE, nie tylko w przemyśle, ale również w sektorze gospodarstw domowych. Kolejnym wyzwaniem rozwojowym jest poprawa w zakresie infrastruktury komunalnej, ze względu na fakt, że region charakteryzuje się niską gęstością sieci wodociągowej przy jednoczesnym wysokim udziale dostępności ludności oraz jej niezadowalającym stanem technicznym (wiek i struktura materiałowa infrastruktury wodociągowej przesyłowej, zbyt niska wydajność stacji uzdatniania wody). Dla rozwoju regionu kluczowe uwarunkowanie stanowi również wspieranie infrastruktury transportowej, czyli rozwoju zrównoważonego transportu miejskiego i rozwój ścieżek rowerowych oraz wzrost udział autobusów na alternatywne paliwo w ogólnej liczbie autobusów służących do obsługi transportu miejskiego, co ma znaczenie w aspekcie kluczowego problemu obciążeń środowiskowych w regionie. W zakresie obszarów o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chronionych, z uwagi na ciągły spadek różnorodności biologicznej województwa (postępujące uszkodzenia drzewostanów będące skutkiem położenia w strefie największych zagrożeń emisjami gazów i pyłami w kraju) kluczowym uwarunkowaniem rozwojowym jest ochrona zagrożonych siedlisk i gatunków zarówno w ich naturalnym środowisku jak i w ekosystemach zastępczych. Skuteczna realizacja polityki rozwoju

województwa w obszarze gospodarka wymaga zatem podjęcia działań w zakresie następujących kierunków strategicznej interwencji, które prezentują tabele nr 9 i 10.

Tabela 9 Kluczowe uwarunkowania rozwojowe zidentyfikowane w dokumentach unijnych, krajowych i regionalnych

Kluczowe uwarunkowania wyróżnione na podstawie dokumentów unijnych, krajowych i regionalnych.	Strategia „Europa 2020”	Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady oraz załączniki	Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju	Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego do 2030 roku	Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego –Diagnoza i załącznik	Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 roku	Regionalna Strategia Innowacji do roku 2020	Programu Opolskie dla rodziny	Raport Województwo opolskie – stan i trendy rozwojowe. Raport za okres 2008-2016	Projekt zmiany Planu zagospodarowania przestrzennego województwa opolskiego, w tym plan zagospodarowania przestrzennego obszaru funkcjonalnego ośrodka wojewódzkiego
Efektywność w korzystaniu z zasobów	X					X			X	
Zmniejszenie udziału emisji dwutlenku węgla	X									
Zwiększenie udziału odnawialnych źródeł energii	X	X	X	X	X				X	
Zwiększenie efektywności wykorzystania energii	X	X	X	X	X				X	
Modernizacja transportu	X		X	X	X					
Środki w zakresie dostosowania do zmiany klimatu i ochrona przed zagrożeniami (klimat, pożary, erozja, susze, trzęsienia ziemi)		X								
Gospodarka wodna i ochrona zasobów wodnych, dostarczanie wody do spożycia		X	X	X	X				X	X
Odbieranie i oczyszczanie ścieków		X								X
Gospodarowanie odpadami		X		X	X				X	X
Recycling		X								
Rewaloryzacja obszarów przemysłowych i rekultywacja skażonych gruntów		X							X	
Jakość powietrza i ograniczenie hałasu		X	X	X	X				X	X
Obszar natura 2000, obszary o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chronione		X	X	X	X				X	X
Ochrona przyrody, bioróżnorodności i zielonej infrastruktury		X	X	X	X					
Nierówności terytorialne i przestrzenne koncentracja problemów rozwojowych oraz sytuacji kryzysowych na obszarach zdegradowanych			X	X	X					
Plany zagospodarowania przestrzennego									X	X
Infrastruktura komunalna			X	X	X				X	X
Infrastruktura transportowa			X	X	X				X	X

Infrastruktura techniczna						X				X
Sieć osadnicza									X	X
Niskoemisyjna gospodarka						X			X	X

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 10 Kluczowe uwarunkowania rozwojowe w obszarze przestrzeń i środowisko wybrane dla województwa opolskiego

OBSZAR PRZESTRZEŃ I ŚRODOWISKO					
Kluczowy problem	Kluczowe uwarunkowanie rozwojowe	Cel	Wskaźnik użyty w raporcie pt. "Województwo opolskie – stan i trendy rozwojowe. Raport za okres 2008-2016"	Proponowany dodatkowy wskaźnik, wskaźniki zmodyfikowane.	Źródło danych
Obciążenia środowiskowe w zakresie emisji zanieczyszczeń i jakości powietrza, wytwarzania i zagospodarowania odpadów, wytwarzania ścieków, poboru i czystości wód powierzchniowych oraz retencji wodnej	1. Gospodarka odpadami.	Zmniejszenie obciążeń środowiskowych.	-Udział odpadów komunalnych selektywnie zebranych w relacji do ogółu odpadów komunalnych zebranych.		GUS
	2. Emisja zanieczyszczeń gazowych i pyłowych.	Zmniejszenie obciążeń środowiskowych.	-Emisja zanieczyszczeń pyłowych z zakładów szczególnie uciążliwych łącznie z emisją CO2) na km2 powierzchni. -Emisja zanieczyszczeń gazowych z zakładów szczególnie uciążliwych (łącznie z emisją CO2) na km2 powierzchni.		GUS
			-Średnie dobowe zanieczyszczenie PM10.		GIOS
	3. Energia ze źródeł odnawialnych.	Zmniejszenie obciążeń środowiskowych.	-Relacja wielkości produkcji energii elektrycznej do zużycia energii elektrycznej. -Stopień wykorzystania OZE w zużyciu energii elektrycznej.		GUS
	4. Infrastruktura komunalna.	Zmniejszenie obciążeń środowiskowych. Poprawa jakości życia mieszkańców.	-Odsetek ludności korzystającej z sieci wodociągowej. -Odsetek ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej. -Odsetek ludności korzystającej z sieci gazowej.		GUS
	5. Gospodarka wodna.	Zmniejszenie obciążeń środowiskowych.	-Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności na 1 mieszkańca.		GUS

	6. Obszary o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chronione.	Zrównoważone użytkowanie zasobów naturalnych, nowoczesne zarządzanie środowiskiem oparte na zasadzie ochrony przyrody.	-Udział obszarów o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chronionych w powierzchni ogółem.		GUS
	7. Powierzchnia objęta miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego.	Uzyskanie ładu przestrzennego i urbanistycznego.	-Udział powierzchni objętej obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w powierzchni ogółem.		GUS
	8. Sieć osadnicza	Zmiana struktury osadniczej.		Odsetek ludności zamieszkującej miasta o liczbie ludności do 20 tys. -Odsetek ludności zamieszkującej miasta o liczbie ludności od 20 do 100 tys. -Odsetek ludności zamieszkującej miasta o liczbie ludności od powyżej 100 tys.	GUS
	9. Infrastruktura transportowa	Wzrost integracji przestrzennej struktur gospodarczych i społecznych; zwiększenie dostępności transportowej wewnętrznej i zewnętrznej regionu , wsparcie zrównoważonej , multimodalnej mobilności miejskiej , rozwój zrównoważonej inteligentnej sieci TEN-T, w tym poprawa dostępu do TEN-T i mobilności transgranicznej.	-Gęstość linii kolejowych eksploatowanych (ogółem) w km/100 km ² powierzchni. -Gęstość dróg publicznych o nawierzchni twardej ulepszonej w km/100 km ² powierzchni.	-Udział autobusów na alternatywne paliwo w ogólnej liczbie autobusów służących do obsługi transportu miejskiego.	GUS

Źródło: Opracowanie własne

5.2.4 Obszar tematyczny „samorząd”

Kluczowe uwarunkowania dla obszaru samorząd zidentyfikowane w dokumentach unijnych, krajowych i regionalnych

Rola samorządu terytorialnego w kreowaniu rozwoju na poziomie regionalnym i lokalnym jest bezsporna. Zarówno SOR jak i uaktualniona KSRR uwypukla rolę samorządów lokalnych w kreowaniu rozwoju. W latach 2006-2016 nastąpił wzrost zarówno dochodów, jak i wydatków jednostek samorządu terytorialnego wszystkich szczebli, przy czym największy przyrost obu wartości nastąpił na poziomie gmin, a najniższy na poziomie województw. Jednocześnie w całym kraju zanotowano spadek udziału wydatków inwestycyjnych w wydatkach samorządów ogółem. Bez inwestycji nie ma rozwoju, dlatego też kluczowy problem, w naszym przekonaniu, powiązany z kwestią wykorzystania środków UE stanowi ostrożność inwestycyjna samorządów. Była ona warunkowana dwoma czynnikami: wzrostem obciążenia dochodów zobowiązaniami oraz wzrostem wydatków na obsługę długu publicznego. Skutkiem owej ostrożności był spadek wykorzystania środków na finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych, których wykorzystanie wiąże się koniecznością posiadania wkładu własnego (najniższy poziom płatności w kraju był w województwie opolskim). Niemniej jednak ze względu na fakt, że korzystanie z funduszy unijnych decyduje o nadrobieniu dystansu w poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego w stosunku do regionów Unii Europejskiej, wyzwaniem staje się zwiększenie poziomu korzystania z funduszy unijnych i wybór projektów efektywnych, które istotnie przynoszą wartość dodaną dla rozwoju społeczno-gospodarczego regionu, biorąc pod uwagę wewnętrzny potencjał województwa oraz stopień dopasowania tematycznej struktury funduszy do regionalnych potrzeb. Nowy model rozwoju wynikający z SOR wymaga od samorządów stosowania w praktyce zasad zintegrowanego podejścia oraz działania w partnerstwie, czyli jest on bezpośrednio związany z jakością zarządzania w regionie, która jest na dobrym poziomie. Jednakże jak wskazują dokumenty unijne i krajowe konieczny jest dalszy rozwój umiejętności zarządczych w zakresie: identyfikacji własnych potencjałów, współpracy między regionalną i międzylokalną, czyli uzgadnianie wspólnych działań i inwestycji z sąsiednimi samorządami oraz oddolne partycypacyjne wypracowywanie najlepszych dla danego terytorium rozwiązań. Skuteczna realizacja polityki rozwoju województwa w obszarze samorząd wymaga zatem podjęcia działań w zakresie następujących kierunków strategicznej interwencji, które prezentują tabele nr 11 i 12.

Tabela 11 Kluczowe uwarunkowania rozwojowe zidentyfikowane w dokumentach unijnych, krajowych i regionalnych

Kluczowe uwarunkowania wyróżnione na podstawie dokumentów unijnych, krajowych i regionalnych.	Strategia „Europa 2020”	Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady oraz załączniki	Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju	Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego do 2030 roku	Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego –Diagnoza i załącznik	Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 roku	Regionalna Strategia Innowacji do roku 2020	Programu Opolskie dla rodziny	Raport Województwo opolskie – stan i trendy rozwojowe. Raport za okres 2008-2016	Projekt zmiany Planu zagospodarowania przestrzennego województwa opolskiego, w tym plan zagospodarowania przestrzennego obszaru funkcjonalnego ośrodka wojewódzkiego
Zarządzanie przez podmioty związane z programem	X	X								
Zintegrowany rozwój społeczny, gospodarczy i środowiskowy na obszarach miejskich i wiejskich w ramach rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność		X								
Finanse samorządów			X	X	X				X	
Wykorzystanie funduszy UE			X	X	X		X			
Jakość zarządzania			X	X	X				X	
Współpraca na rzecz rozwoju			X	X	X					

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 12 Kluczowe uwarunkowania rozwojowe w obszarze samorząd wybrane dla województwa opolskiego

OBSZAR SAMORZĄD					
Kluczowy problem	Kluczowe uwarunkowanie rozwojowe	Cel	Wskaźnik użyty w raporcie pt. "Województwo opolskie – stan i trendy rozwojowe. Raport za okres 2008-2016"	Proponowany dodatkowy wskaźnik	Źródło danych
Ostrożność inwestycyjna samorządów	1. Finanse samorządów- zwiększenie poziomu inwestycji sektora instytucji samorządowych	Konieczność uzupełnienia nadal istniejących braków w infrastrukturze podstawowej oraz konieczność inwestowania w infrastrukturę technologiczną. Dostosowanie infrastruktury do wymogów unijnych w zakresie ochrony środowisk i gospodarki wodno-ściekowej.	-Dochody gmin z miastami na prawach powiatu w przeliczeniu na 1 mieszkańca -Dochody powiatów (bez miast na prawach powiatu) w przeliczeniu na 1 mieszkańca -Dochody województw w przeliczeniu na 1 mieszkańca -Wydatki gmin z miastami na prawach powiatu w przeliczeniu na 1 mieszkańca -Wydatki powiatów (bez miast na prawach powiatu) w przeliczeniu na 1 mieszkańca -Wydatki województw w przeliczeniu na 1 mieszkańca -Wydatki majątkowe inwestycyjne gmin z miastami na prawach powiatu w przeliczeniu na 1 mieszkańca -Wydatki majątkowe inwestycyjne powiatów (bez miast na prawach powiatu) w przeliczeniu na 1 mieszkańca -Wydatki majątkowe inwestycyjne województw w przeliczeniu na 1 mieszkańca -Relacja wydatków na obsługę długu w gminach (z miastami na prawach powiatu do odchodów ogółem jednostki w zł. -Relacja wydatków na obsługę długu w powiatach (bez miast na prawach powiatu do odchodów ogółem jednostki w zł. -Relacja wydatków na obsługę długu województw do dochodów ogółem w zł.		GUS

	2. Wykorzystanie funduszy UE	Zwiększenie efektywności wykorzystania funduszy UE		-Środki na finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych razem jako procent dochodów ogółem dla gmin i miast na prawach powiatu	GUS
	3. Jakość zarządzania	Podnoszenie jakości rządzenia w regionie współpraca, działania w partnerstwie, doskonalenie umiejętności zarządczych kadr samorządowych.	-Europejski wskaźnik jakości rządzenia, w Polsce wg regionów		http://ec.europa.eu/regional_policy/pl/newsroom/news/2018/02/27-02-2018-european-quality-of-government-index-2017

Źródło: Opracowanie własne

6 OSZACOWANE WARTOŚCI WSKAŹNIKÓW DO 2030 R.

6.1 Metodologia szacowania

Szacowanie wartości wskaźników dla roku 2030 zostało przeprowadzone z użyciem trzech metod prognostycznych: a) trendu monotonicznego, b) średniorocznego tempa zmian, c) trendu logarytmicznego. Kluczem, którym przy ich doborze kierowali się wykonawcy było ich wzajemne dopełnianie się. Proponowane metody uzupełniają się nawzajem ponieważ każda z nich bazuje na nieco innych matematycznych założeniach odnośnie sposobu przewidywania, w jaki sposób będą kształtowały się w przyszłości określone procesy lub zdarzenia (krótkie okresy vs. długie, funkcje liniowe vs. inne podejścia).

Zastosowanie analizy trendu monotonicznego uzasadnia głównie stosunkowo krótki czasookres dostępnych danych liczbowych. Ponadto jej dodatkowym atutem jest uniknięcie konieczności ekonometrycznego modelowania związków pomiędzy zmiennymi objaśniającymi analizowany wskaźnik przy jednoczesnym zachowaniu dobrych parametrów stawianych prognoz. Średnioroczne tempo można stosować dla krótkich okresów, dla których analiza trendów nie zawsze może być zastosowana. Natomiast analiza trendu logarytmicznego pozwala na odejście od prognozowania w oparciu o funkcje liniowe (jeżeli jest to wymagane tj. lepiej pasuje do danych).

Zastosowanie w procesie szacowania wartości wskaźników tych trzech odrębnych, ale nawzajem uzupełniających się podejść pozwoliło:

- ☐ Zmaksymalizować trafności prognoz i zapewnić ich wysoki stopień dokładności dzięki ich wzajemnej weryfikacji.
- ☐ Przewyciężyć problemy w zakresie niedoboru danych koniecznych do wykonania prognoz. W statystyce publicznej jak i innych bazach danych niektóre zjawiska są opisane w sposób bardzo szczegółowy natomiast dla innych trudno znaleźć potrzebne dane.
- ☐ Przewyciężyć ograniczenia czasowe dla których są dostępne dane liczbowe.

Identyfikacja i wybór najbardziej prawdopodobnego trendu zmiany nastąpił z użyciem metody eksperckiej. Z jednej strony o wyborze trendu decydowało najlepsze dopasowanie do danych, (prognoza nie wychodzi poza logiczny zakres zmienności, nie przekracza maksymalnej lub minimalnej wartości jakie wskaźnik może przyjąć). Z drugiej kształtowanie się sygnałów rynkowych. Zatem najbardziej prawdopodobny trend jest wynikiem z jednej strony uwarunkowań statystycznych z drugiej uwarunkowań merytorycznych, przy czym te drugie miały pierwszeństwo.

W opracowanym zestawieniu wyników szacowania posługujemy się dwoma terminami średnia krajowa i średnia województw. Średnia krajowa jest wyliczona jako suma wskaźników dla poszczególnych województw podzielona przez ich liczbę (16). Natomiast średnia województw to suma wskaźników dla poszczególnych województw podzielona przez ich liczbę z wyłączeniem opolskiego (15). Obliczenie "średniej dla województw" nie jest zatem tożsame z wyznaczeniem średnich wartości na poziomie kraju. Z punktu widzenia polityki regionalnej może mieć to znaczenie, wskaźnik obrazuje bowiem czy województwo opolskie zawyża czy obniża średnią dla wszystkich województw.

6.2 Wyniki szacowania

6.2.1 Zestawienie prognozowanych trendów w obszarze tematycznym „społeczeństwo”

Tabela 13 Zestawienie wartości za ostatni rok i szacowanych wartości zmian wskaźników

Nazwa wskaźnika/cechy	Ostatni rok wartości wskaźnika	Wartość za ostatni rok dla województwa opolskiego	Średnia województw (bez opolskiego)	Średnia krajowa	wartość za ostatni rok dla województwa opolskiego w stosunku do średniej krajowej za ostatni rok	Metoda prognozy	2018	2030	Najbardziej prawdopodobny trend zmiany
Zmiana liczby ludności według stanu na 31 grudnia na 1000 mieszkańców (osoby na 1000 mieszkańców)	2017	-2,9968	-0,4762	-0,6338	poniżej	trend monotoniczny	-1,5550	-4,6867	
						średnioroczne tempo zmian	-1,9129	-8,1688	
						trend logarytmiczny	-1,4231	-5,4292	X
Przyrost naturalny ludności na 1000 mieszkańców (osoby na 1000 mieszkańców)	2017	-1,8100	-0,1613	-0,2644	poniżej	trend monotoniczny	-1,5550	-2,1550	X
						średnioroczne tempo zmian	-1,9129	-3,7130	
						trend logarytmiczny	-1,4231	-1,5785	
Dominujący wiek matki (w latach)	2017	30	29	29	powyżej	trend monotoniczny	28	30	X
						średnioroczne tempo zmian	28	31	
						trend logarytmiczny	28	29	
Współczynnik dzietności (liczba dzieci na kobietę w wieku 15-49 lat)	2017	1,2880	1,4321	1,4231	poniżej	trend monotoniczny	1,2027	1,3533	
						średnioroczne tempo zmian	1,3054	1,5337	
						trend logarytmiczny	1,1699	1,2067	X
Osoby w wieku przedprodukcyjnym w stosunku do osób w wieku produkcyjnym (osoby w wieku do 18 roku życia przypadające na mężczyzn w wieku od 18 do 64 lat oraz kobiety w wieku od 18 do 59 lat)	2017	0,2546	0,2925	0,2902	poniżej	trend monotoniczny	0,1945	0,0690	
						średnioroczne tempo zmian	0,2480	0,1812	X
						trend logarytmiczny	0,2406	0,2070	
Osoby w wieku nieprodukcyjnym w stosunku do osób w wieku produkcyjnym (osoby w wieku do 18 roku życia oraz kobiety po 59 roku życia i mężczyźni po 65 roku życia przypadający na mężczyzn w wieku od 18 do 64 lat oraz kobiety w wieku od 18 do 59 lat)	2017	0,5968	0,6304	0,6283	poniżej	trend monotoniczny	0,5130	0,4436	
						średnioroczne tempo zmian	0,5941	0,5621	X
						trend logarytmiczny	0,6220	0,9232	
Osoby w wieku poprodukcyjnym w stosunku do osób w wieku produkcyjnym (kobiety po 59 roku życia i mężczyźni po 65 roku życia przypadający na mężczyzn w	2017	0,3423	0,3379	0,3382	powyżej	trend monotoniczny	0,3160	0,3727	
						średnioroczne tempo zmian	0,3501	0,4594	X

wieku od 18 do 64 lat oraz kobiety w wieku od 18 do 59 lat)						trend logarytmiczny	0,3237	0,4617	
Małżeństwa zawarte w ciągu roku na 1000 mieszkańców (małżeństwa przypadające na 1000 osób zamieszkujących dane województwo)	2017	4,8025	4,9791	4,9680	poniżej	trend monotoniczny	4,9664	5,1680	
						średnioroczne tempo zmian	4,8255	5,1105	
						trend logarytmiczny	4,6529	4,1904	X
						trend monotoniczny	1,6000	1,6000	
Rozwody w ciągu roku na 1000 mieszkańców (rozwody przypadające na 1000 osób zamieszkujących dane województwo)	2017	1,6000	1,6867	1,6813	poniżej	średnioroczne tempo zmian	1,6405	2,2139	
						trend logarytmiczny	1,7138	1,7801	X
						trend monotoniczny	0,0350	0,0350	
						średnioroczne tempo zmian	0,0288	0,0176	
Separacje w ciągu roku na 10 tys. mieszkańców (separacje przypadające na 10 tys. osób zamieszkujących dane województwo)	2017	0,0300	0,0413	0,0406	poniżej	trend logarytmiczny	0,0324	0,0299	X
						trend monotoniczny	0,2655	0,3375	X
						średnioroczne tempo zmian	0,2711	0,3738	
						trend logarytmiczny	0,2490	0,2647	
Urodzenia pozamałżeńskie jako odsetek urodzeń żywych (urodzenia które nastąpiły oraz zostały zarejestrowane poza okresem trwania małżeństwa z wyłączeniem urodzeń, które nastąpiły przed upływem 300 dni od daty ustania lub unieważnienia małżeństwa w stosunku do wszystkich urodzeń)	2016	0,2570	0,2620	0,2617	poniżej	trend monotoniczny	-0,9404	-1,4420	
						średnioroczne tempo zmian	bd	bd	
						trend logarytmiczny	-0,7835	-0,9282	X
						trend monotoniczny	-0,4468	2,0966	
Saldo migracji stałych wewnętrznych na 1000 mieszkańców (ubytek bądź wzrost w osobach na 1000 osób zamieszkujących województwo)	2017	-0,4824	0,0374	0,0495	poniżej	średnioroczne tempo zmian	-0,4215	-0,0834	
						trend logarytmiczny	-0,9781	-0,3871	X
						trend monotoniczny	20.6667	24.6667	X
						średnioroczne tempo zmian	20.3033	24.3225	
Liczba lekarzy (według podstawowego miejsca pracy) na 10 tys. ludności (lekarzy na 10 tys. mieszkańców województwa)	2017	20,0000	23,4000	23,1875	poniżej	trend logarytmiczny	20.3624	21.4435	
						trend monotoniczny	6,0063	8,5657	
						średnioroczne tempo zmian	5,7646	9,8098	
						trend logarytmiczny	5,4546	6,1220	X
Przychodnie na 10 tys. mieszkańców (w sztukach przychodni przypadających na 10 tys. mieszkańców województwa)	2017	5,5148	5,6226	5,6159	poniżej	trend monotoniczny	1,6028	-1,4352	
						średnioroczne tempo zmian	1,3461	0,4023	
						trend logarytmiczny	2,0082	1,7255	X
						trend monotoniczny	1,0134	-3,3681	
Łóżka w oddziałach opieki paliatywnej na 10 tys., osób w wieku 65 i więcej lat (w sztukach łóżek przypadających na 10 osób w powyżej 65 lat)	2017	1,4887	1,7572	1,7404	poniżej	średnioroczne tempo zmian	1,8374	0,6487	
						trend logarytmiczny	1,8365	0,8672	X
						trend monotoniczny	40,6469	46,4663	X
						średnioroczne tempo zmian	40,5016	49,6407	
Świadczenia zdrowotne udzielone osobom w wieku 65 i więcej lat jako procent świadczeń zdrowotnych ogółem (w procentach)	2017	39,8206	43,4218	43,1967	poniżej	trend logarytmiczny	40,8807	42,6259	
						trend monotoniczny	27,5067	-5,1402	
						średnioroczne tempo zmian	22,4304	5,0939	
						trend logarytmiczny	28,4117	20,3630	X
Leczeni w szpitalnych oddziałach ratunkowych w wieku 65 i więcej lat jako procent leczonych ogółem (w procentach)	2017	25,3796	41,5685	40,5567	poniżej	trend monotoniczny	27,5067	-5,1402	
						średnioroczne tempo zmian	22,4304	5,0939	
						trend logarytmiczny	28,4117	20,3630	X
						trend monotoniczny	27,5067	-5,1402	

Ustawowa granica ubóstwa (procent osób w gospodarstwach domowych)	2017	7,5000	11,4600	11,2125	poniżej	trend monotoniczny	7,9800	6,5400	
						średnioroczne tempo zmian	7,2119	4,5075	
						trend logarytmiczny	7,5483	7,0079	X
Odsetek dzieci objętych opieką żłobkową (procent dzieci w wieku do 3 lat objętych opieką żłobkową)	2017	13,0000	8,2667	8,5625	powyżej	trend monotoniczny	15,8889	26,5556	X
						średnioroczne tempo zmian	14,4355	50,7316	
						trend logarytmiczny	13,7580	51,7500	
Dzieci objęte opieką przedszkolną na 1000 dzieci w wieku 3 do 5 lat (dzieci w wieku od 3 do 5 lat objęte opieką przedszkolną na 1000 dzieci w wieku 3 do 5 lat)	2016	875,0000	792,0667	797,2500	powyżej	trend monotoniczny	971,0000	1295,0000	
						średnioroczne tempo zmian	936,1619	1404,1337	
						trend logarytmiczny	871,8072	949,4035	X
Uczniowie przypadający na 1 komputer z dostępem do Internetu przeznaczony do użytku uczniów szkół ponadgimnazjalnych (bez specjalnych) (w uczniach na 1 komputer)	2012	6,6100	7,6907	7,6231	poniżej	trend monotoniczny	2,6550	-5,4750	
						średnioroczne tempo zmian	3,8791	1,3360	X
						trend logarytmiczny	5,6882	4,4653	
Studenci na 1000 mieszkańców (w osobach na 1000 mieszkańców województwa)	2016	22,9800	31,9387	31,3788	poniżej	trend monotoniczny	35,4441	36,4623	
						średnioroczne tempo zmian	22,6124	20,5269	X
						trend logarytmiczny	21,8035	15,0299	
Absolwenci szkół wyższych na 1000 mieszkańców (w osobach na 1000 mieszkańców województwa)	2016	7,4408	8,7456	8,6641	poniżej	trend monotoniczny	12,0120	16,0801	
						średnioroczne tempo zmian	7,9714	12,0504	X
						trend logarytmiczny	7,0502	4,4620	
Absolwenci szkół zawodowych na 1000 mieszkańców (w osobach na 1000 mieszkańców województwa)	2016	1,7864	1,5295	1,5456	powyżej	trend monotoniczny	1,3224	-0,8095	
						średnioroczne tempo zmian	1,5484	0,6564	
						trend logarytmiczny	1,5235	0,9923	X
Osoby dorosłe (wiek 25-64) uczestniczące w kształceniu lub szkoleniu jako odsetek osób dorosłych (w procentach osób dorosłych)	2017	3,4000	3,5933	3,5813	poniżej	trend monotoniczny	3,2000	2,6000	
						średnioroczne tempo zmian	3,4129	3,5717	
						trend logarytmiczny	3,6355	3,5737	X
Liczba widzów, słuchaczy oraz zwiedzających w teatrach i instytucjach muzycznych na 1000 ludności (w osobach na 1000 mieszkańców województwa)	2017	162,0000	323,2000	313,1250	poniżej	trend monotoniczny	146,4209	111,4079	
						średnioroczne tempo zmian	160,2710	140,9075	
						trend logarytmiczny	165,6582	161,2034	X
Liczba widzów, słuchaczy oraz zwiedzających muzea na 10 tys. mieszkańców (w osobach na 10 tys. mieszkańców województwa)	2017	3582,0000	8108,2000	7825,3125	poniżej	trend monotoniczny	2393,1818	3003,0000	X
						średnioroczne tempo zmian	3761,2713	6758,3963	
						trend logarytmiczny	2331,9813	2508,3443	
Liczba widzów, słuchaczy oraz zwiedzających w kinach na 1000 mieszkańców (w osobach na 1000 mieszkańców województwa)	2017	791,0000	1376,9333	1340,3125	poniżej	trend monotoniczny	784,8750	1086,3750	X
						średnioroczne tempo zmian	834,3143	1581,8615	
						trend logarytmiczny	714,0987	787,3356	
Organizacje sektora non-profit na 10 tys. mieszkańców (sztukach na 10 tys. mieszkańców województwa)	2014	24,9000	22,8200	22,9500	powyżej	trend monotoniczny	27,1000	36,2000	
						średnioroczne tempo zmian	28,6263	43,4971	
						trend logarytmiczny	24,8348	26,5305	X
Udział gospodarstw domowych wyposażonych w komputer osobisty z szerokopasmowym dostępem do Internetu (w procentach)	2017	71,2000	54,6933	55,7250	powyżej	trend monotoniczny	72,7000	90,7000	X
						średnioroczne tempo zmian	72,8218	95,4203	

						trend logarytmiczny	70,9407	75,0707	
Przeciętny miesięczny dochód do dyspozycji brutto na mieszkańca (w zł)	2017	1510,7300	1560,2180	1557,1250	poniżej	trend monotoniczny	1493,7706	2116,8742	X
						średnioroczne tempo zmian	1605,1702	3323,0117	
						trend logarytmiczny	1655,3548	3268,7753	
						trend monotoniczny	93,1683	87,7483	
Udział przeciętnego miesięczny dochód do dyspozycji brutto mieszkańca województwa opolskiego w stosunku do średniej w Polsce (w procentach)	2017	94,5000	97,6267	97,4313	poniżej	średnioroczne tempo zmian	93,7052	84,6734	
						trend logarytmiczny	93,5011	91,3245	X
						trend monotoniczny	29,5250	34,0250	X
						średnioroczne tempo zmian	29,5135	34,9021	
Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania przypadająca na 1 osobę (w m ² na osobę)	2016	28,7000	27,0000	27,1063	powyżej	trend logarytmiczny	28,0571	29,1455	
						trend monotoniczny	30,6878	28,5195	
						średnioroczne tempo zmian	29,5792	26,8670	X
						trend logarytmiczny	30,6706	30,0433	
Odsetek uczniów uczących się języka niemieckiego (w procentach)	2017	30,0571	25,5558	25,8372	powyżej	trend monotoniczny	82,44	85,37	X
						średnioroczne tempo zmian	82,33	85,61	
						trend logarytmiczny	81,27	82,04	
						trend monotoniczny	75,02	78,17	X
Przeciętna długość trwania życia kobiety dla niemowlęcia (w latach)	2016	81,8000	81,8400	81,8300	poniżej	średnioroczne tempo zmian	75,00	78,76	
						trend logarytmiczny	73,78	74,63	
						trend monotoniczny	75,02	78,17	X
						średnioroczne tempo zmian	75,00	78,76	
Przeciętna długość trwania życia mężczyzny dla niemowlęcia (w latach)	2016	74,4000	73,7933	73,8300	powyżej	trend logarytmiczny	73,78	74,63	
						trend monotoniczny	75,02	78,17	X
						średnioroczne tempo zmian	75,00	78,76	
						trend logarytmiczny	73,78	74,63	

Źródło: Opracowanie własne

6.2.2 Zestawienie prognozowanych trendów w obszarze tematycznym „gospodarka”

Tabela 14 Zestawienie wartości za ostatni rok i szacowanych wartości zmian wskaźników

Nazwa wskaźnika/cechy	Ostatni rok wartości wskaźnika	Wartość za ostatni rok dla województwa opolskiego	Średnia województw (bez opolskiego)	Średnia krajowa	wartość za ostatni rok dla województwa opolskiego w stosunku do średniej krajowej za ostatni rok	Metoda prognozy	2018	2030	Najbardziej prawdopodobny trend zmiany
PKB w cenach bieżących na mieszkańca (w zł)	2015	37816,00	42639,0000	42337,5625	poniżej	trend monotoniczny	43195,2000	62200,8000	x
						średnioroczne tempo zmian	44758,9435	87840,9002	
						trend logarytmiczny	37355,7914	41943,7455	
dynamika wartości dodanej brutto (WDB) w cenach bieżących (rok do roku) (indeks o podstawie zmiennej)	2014/2013	1,0386	1,0443	1,0440	poniżej	trend monotoniczny	1,0373	1,0426	x
						średnioroczne tempo zmian	1,0458	1,0676	
						trend logarytmiczny	1,0562	1,0573	
wartość dodana brutto (WDB) na 1 pracującego w cenach bieżących (w zł na pracującego)	2015	33549,0000	37828,1333	37560,6875	poniżej	trend monotoniczny	33897,0957	43879,0098	x
						średnioroczne tempo zmian	39706,8992	77913,2909	
						trend logarytmiczny	38415,5282	56227,2482	
wartość dodana brutto (WDB) wytworzona w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie jako procent WDB (w procentach)	2015	2,5000	2,9467	2,9188	poniżej	trend monotoniczny	2,9500	1,7500	x
						średnioroczne tempo zmian	2,1594	1,2019	
						trend logarytmiczny	3,2344	2,9323	
wartość dodana brutto (WDB) wytworzona w przemyśle jako procent WDB (w procentach)	2015	32,9000	27,9267	28,2375	powyżej	trend monotoniczny	32,8388	37,1996	
						średnioroczne tempo zmian	34,2012	39,9413	
						trend logarytmiczny	31,6177	32,6121	x
wartość dodana brutto (WDB) wytworzona w budownictwie jako procent WDB (w procentach)	2015	8,2000	7,9867	8,0000	powyżej	trend monotoniczny	8,3433	8,9663	x
						średnioroczne tempo zmian	8,0487	7,4711	
						trend logarytmiczny	8,2676	8,7263	
wartość dodana brutto (WDB) wytworzona w usługach jako procent WDB (w procentach)	2015	56,4000	61,1467	60,8500	powyżej	trend monotoniczny	56,0750	53,0750	
						średnioroczne tempo zmian	55,9700	54,2826	x
						trend logarytmiczny	57,2745	56,6008	
jednostki aktywne badawczo na 100 tys. mieszkańców (w podmiotach na 100 tys. mieszkańców województwa)	2016	10,2565	11,2554	11,1930	poniżej	trend monotoniczny	7,9826	13,2870	x
						średnioroczne tempo zmian	12,4846	40,6095	

						trend logarytmiczny	6,0753	7,2629	
liczba podmiotów prowadzących działalność B+R na 100 tys. podmiotów gospodarki narodowej (w podmiotach B+R na 100 tys. podmiotów)	2016	101,7751	109,5861	109,0979	poniżej	trend monotoniczny	102,9160	183,1341	X
						średnioroczne tempo zmian	136,8184	807,5364	
						trend logarytmiczny	74,2994	91,7924	
nakłady wewnętrzne jednostek na działalność B+R w relacji do PKB w cenach bieżących (w procentach)	2015	0,3200	0,8193	0,7881	poniżej	trend monotoniczny	0,2913	0,4263	
						średnioroczne tempo zmian	0,3703	0,6639	X
						trend logarytmiczny	0,2464	0,2740	
udział zatrudnionych w jednostkach B+R w stosunku do pracujących ogółem (w procentach)	2015	0,4500	0,8307	0,8069	poniżej	trend monotoniczny	0,4517	0,4583	X
						średnioroczne tempo zmian	0,4475	0,4378	
						trend logarytmiczny	0,4416	0,4424	
udział jednostek aktywnych badawczo (w sektorze przedsiębiorstw) (w procentach)	2016	90,1961	88,0003	88,1376	powyżej	trend monotoniczny	91,9586	108,7653	
						średnioroczne tempo zmian	92,0046	103,6434	X
						trend logarytmiczny	83,8397	86,9586	
nakłady sektora przedsiębiorstw na działalność B+R w relacji do PKB (w procentach)	2015	0,8316	1,5212	1,4781	poniżej	trend monotoniczny	0,5409	-0,3085	
						średnioroczne tempo zmian	0,6859	0,3173	
						trend logarytmiczny	0,6117	0,3841	X
udział przedsiębiorstw innowacyjnych w grupie przedsiębiorstw ogółem (w procentach)	2016	12,4400	14,9020	14,7481	poniżej	trend monotoniczny	11,1788	3,8288	
						średnioroczne tempo zmian	10,9779	5,1845	
						trend logarytmiczny	13,2103	10,7868	X
udział przychodów netto ze sprzedaży produktów innowacyjnych w przychodach netto ze sprzedaży ogółem w przedsiębiorstwach z sekcji przetwórstwo przemysłowe (w procentach)	2016	35,1000	30,3267	30,6250	powyżej	trend monotoniczny	37,2386	42,8614	
						średnioroczne tempo zmian	35,9653	41,6236	
						trend logarytmiczny	37,2874	39,0596	X
udział przychodów netto ze sprzedaży produktów innowacyjnych w przychodach netto ogółem w przedsiębiorstwach przemysłowych (w procentach)	2016	8,6100	8,9487	8,9275	poniżej	trend monotoniczny	7,2850	7,1200	X
						średnioroczne tempo zmian	8,8628	10,5436	
						trend logarytmiczny	7,1861	7,1051	
stopa bezrobocia absolwentów szkół prowadzących kształcenie zasadnicze zawodowe (w procentach)	2017	4,6000	6,5600	6,4375	poniżej	trend monotoniczny	5,3600	-3,0800	
						średnioroczne tempo zmian	4,0614	0,9113	
						trend logarytmiczny	6,3903	3,7297	X
osoby długotrwale bezrobotne do pracujących w sektorze non-profit na podstawie umowy o pracę (w procentach)	2014	24,9110	18,2568	18,6727	poniżej	trend monotoniczny	24,4550	23,0870	
						średnioroczne tempo zmian	32,2228	69,7392	
						trend logarytmiczny	27,0059	28,4765	X
liczba podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON na 1 tys. ludności w wieku produkcyjnym (w podmiotach przypadający na 1000 mężczyzn w wieku od 18 do 64 lat oraz 1000 kobiet w wieku od 18 do 59 lat)	2017	162,2000	174,3067	173,5500	poniżej	trend monotoniczny	164,9333	192,9333	X
						średnioroczne tempo zmian	164,7481	198,6345	
						trend logarytmiczny	164,3540	181,0364	
liczba nowozarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym (w podmiotach przypadający na 1000 mężczyzn w wieku od 18 do 64 lat oraz 1000 kobiet w wieku od 18 do 59 lat)	2017	104,0000	148,3333	145,5625	poniżej	trend monotoniczny	113,0000	137,0000	
						średnioroczne tempo zmian	105,6891	128,2306	
						trend logarytmiczny	112,2402	119,7452	X

przeciętna długość trwania życia kobiety dla niemowlęcia (w latach)	2016	81,8000	81,8400	81,8375	poniżej	trend monotoniczny	82,4444	85,3778	X
						średnioroczne tempo zmian	82,3338	85,6104	
						trend logarytmiczny	81,2732	82,0430	
przeciętna długość trwania życia mężczyzny dla niemowlęcia (w latach)	2016	74,4000	73,7933	73,8313	powyżej	trend monotoniczny	75,0250	78,1750	X
						średnioroczne tempo zmian	75,0086	78,7664	
						trend logarytmiczny	73,7827	74,6321	
dynamika przychodów ogółem dla małych przedsiębiorstw niefinansowych (indeks o podstawie zmiennej)	2016/2015	107,8866	103,1519	103,4479	powyżej	trend monotoniczny	109,7217	127,7188	
						średnioroczne tempo zmian	111,0761	132,2938	
						trend logarytmiczny	106,0910	107,7071	X
dynamika przychodów ogółem w średnich podmiotach niefinansowych (indeks o podstawie zmiennej)	2016/2015	111,9263	101,1707	101,8429	powyżej	trend monotoniczny	100,1308	87,6758	
						średnioroczne tempo zmian	112,4603	115,7178	
						trend logarytmiczny	101,7004	98,1452	X
stopa inwestycji (w procentach)	2015	26,4000	20,5600	20,9250	powyżej	trend monotoniczny	25,7500	37,7500	
						średnioroczne tempo zmian	30,5481	54,7652	
						trend logarytmiczny	29,9088	37,2443	X
udział nowozarejestrowanych podmiotów w przemyśle na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym (w podmiotach przypadający na 10 tys. mężczyzn w wieku od 18 do 64 lat oraz 10 tys. kobiet w wieku od 18 do 59 lat)	2017	9,5480	12,7740	12,5723	poniżej	trend monotoniczny	9,4632	8,5089	
						średnioroczne tempo zmian	9,4720	8,6051	
						trend logarytmiczny	9,2058	8,8667	X
udział nowozarejestrowanych podmiotów w budownictwie na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym (w podmiotach przypadający na 10 tys. mężczyzn w wieku od 18 do 64 lat oraz 10 tys. kobiet w wieku od 18 do 59 lat)	2017	21,4992	29,0025	28,5336	poniżej	trend monotoniczny	20,1915	20,9210	X
						średnioroczne tempo zmian	21,7220	24,5823	
						trend logarytmiczny	19,1495	19,0572	
udział nowozarejestrowanych podmiotów w usługach na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym (w podmiotach przypadający na 10 tys. mężczyzn w wieku od 18 do 64 lat oraz 10 tys. kobiet w wieku od 18 do 59 lat)	2017	69,8362	103,5726	101,4641	poniżej	trend monotoniczny	66,2136	40,8632	
						średnioroczne tempo zmian	68,3090	52,3894	
						trend logarytmiczny	66,6320	62,2715	X
udział nowozarejestrowanych podmiotów w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym (w podmiotach przypadający na 10 tys. mężczyzn w wieku od 18 do 64 lat oraz 10 tys. kobiet w wieku od 18 do 59 lat)	2017	1,4354	1,5005	1,4964	poniżej	trend monotoniczny	1,4284	-0,0359	
						średnioroczne tempo zmian	1,3728	0,8041	X
						trend logarytmiczny	1,5624	1,3788	
udział przedsiębiorstw sektora niefinansowego z szerokopasmowym dostępem do Internetu (w procentach)	2017	92,9000	94,8133	94,6938	poniżej	trend monotoniczny	100,9500	146,2500	
						średnioroczne tempo zmian	96,5548	153,4158	
						trend logarytmiczny	96,5067	107,2181	X
liczba spółek z udziałem kapitału zagranicznego w Polsce na 10 tys. mieszkańców (w podmiotach na 10 tys. mieszkańców województwa)	2016	4,3100	5,4581	5,3863	poniżej	trend monotoniczny	5,1175	6,0150	
						średnioroczne tempo zmian	4,3650	4,7100	
						trend logarytmiczny	4,7558	4,9424	X
wartość zainwestowanego kapitału zagranicznego na mieszkańca w wieku produkcyjnym (w zł na mężczyzn w wieku od 18 do 64 lat oraz kobiety w wieku od 18 do 59 lat)	2016	3285,9423	6180,8338	5999,9031	poniżej	trend monotoniczny	3822,9393	6379,6946	X
						średnioroczne tempo zmian	3843,5595	9844,0916	
						trend logarytmiczny	3605,1471	4236,6089	
saldo obrotów handlu zagranicznego (w mld euro)	2016	0,3000	-0,2667	-0,2313	powyżej	trend monotoniczny	0,2750	0,4750	

						średnioroczne tempo zmian	0,3931	1,9901	
						trend logarytmiczny	0,2794	0,3394	X
liczba pracujących w podmiotach z udziałem kapitału zagranicznego do pracujących ogółem (w procentach)	2016	8,8780	9,8867	9,8237	poniżej	trend monotoniczny	9,3605	11,5534	X
						średnioroczne tempo zmian	9,3841	13,0873	
						trend logarytmiczny	8,8487	9,4306	
						trend monotoniczny	3,3000	5,7000	
wartość eksportu (w tys. euro na osobę)	2016	2,9000	3,4000	3,3688	poniżej	średnioroczne tempo zmian	3,8001	19,2379	
						trend logarytmiczny	3,0198	3,4823	X
						trend monotoniczny	3,0250	5,2250	
wartość importu (w tys. euro na osobę)	2016	2,6000	3,0400	3,0125	poniżej	średnioroczne tempo zmian	2,9978	7,0441	
						trend logarytmiczny	2,7404	3,1429	X
						trend monotoniczny	55,7589	52,0162	
udział procentowy kapitału niemieckiego w kapitale zagranicznym ogółem podmiotów z takim kapitałem (w procentach)	2016	47,9856	29,4802	30,6368	powyżej	średnioroczne tempo zmian	47,3517	43,7203	
						trend logarytmiczny	53,7555	51,1286	X

Źródło: Opracowanie własne

6.2.3 Zestawienie prognozowanych trendów w obszarze tematycznym „przestrzeń i środowisko”

Tabela 15 Zestawienie wartości za ostatni rok i szacowanych wartości zmian wskaźników

Nazwa wskaźnika/cechy	Ostatni rok wartości wskaźnika	Wartość za ostatni rok dla województwa opolskiego	Średnia województw (bez opolskiego)	Średnia krajowa	wartość za ostatni rok dla województwa opolskiego w stosunku do średniej krajowej za ostatni rok	Metoda prognozy	2018	2030	Najbardziej prawdopodobny trend zmiany
udział odpadów komunalnych selektywnie zebranych w relacji do ogółu odpadów komunalnych zebranych (w procentach)	2016	27,2181	24,0001	24,2012	powyżej	trend monotoniczny	19,9059	36,7309	
						średnioroczne tempo zmian	44,6955	876,3968	
						trend logarytmiczny	33,1142	46,2649	X
emisja zanieczyszczeń pyłowych z zakładów szczególnie uciążliwych (łącznie z emisją CO2) na km ² powierzchni (w tonach na rok na km ² powierzchni)	2017	11606,0000	5492,3333	5874,4375	powyżej	trend monotoniczny	8400,8502	12996,2503	
						średnioroczne tempo zmian	13183,1947	60824,4047	
						trend logarytmiczny	12238,6030	45267,7625	X
emisja zanieczyszczeń gazowych z zakładów szczególnie uciążliwych (łącznie z emisją CO2) na km ² powierzchni (w tonach na rok na km ² powierzchni)	2017	1368,0000	754,2000	792,5625	powyżej	trend monotoniczny	1364,5769	1301,3461	
						średnioroczne tempo zmian	1368,2109	1370,7436	
						trend logarytmiczny	1408,9041	1403,1594	X
średnie dobowe zanieczyszczenie PM10 (w mikrometrach (jednej milionowej metra) na każdy metr sześcienny (µg/m ³))	2016	32,6009	29,0567	29,2782	powyżej	trend monotoniczny	34,4581	31,3791	X
						średnioroczne tempo zmian	32,7237	33,4699	
						trend logarytmiczny	37,1064	37,1818	
relacja wielkości produkcji energii elektrycznej do zużycia energii elektrycznej (w procentach)	2016	161,3000	96,1733	100,2438	powyżej	trend monotoniczny	151,2350	87,7550	
						średnioroczne tempo zmian	154,6132	119,9279	X
						trend logarytmiczny	171,4984	157,8941	
stopień wykorzystania OZE w zużyciu energii elektrycznej (w procentach)	2016	7,1000	28,6000	27,2563 ²⁹	poniżej	trend monotoniczny	7,9477	14,0023	X
						średnioroczne tempo zmian	9,4192	51,3525	
						trend logarytmiczny	6,2489	7,6525	

²⁹ Wartość średniej dla województw nie jest tożsama z wyznaczeniem wartości wskaźnika dla kraju. Wskaźnik dla kraju wynosi za ostatni rok 14,01%, ale średnie województwo ma go na poziomie 27,2563% co jest spowodowane głównie tym że odsetek OZE w województwach warmińsko-mazurskim, podlaskim czy kujawsko-pomorskim przekracza 50%. Pomorskie ma ten wskaźnik na poziomie ok 50% natomiast opolskie na poziomie 7,1% (wartość za 2016 rok).

odsetek ludności korzystającej z sieci wodociągowej (w procentach)	2016	96,8000	91,9467	92,2500	powyżej	trend monotoniczny	94,9500	95,5500	
						średnioroczne tempo zmian	97,1920	99,5775	
						trend logarytmiczny	95,6129	96,0263	X
odsetek ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej (w procentach)	2016	72,4000	69,7600	69,9250	powyżej	trend monotoniczny	70,5500	86,3500	
						średnioroczne tempo zmian	76,3100	104,6259	
						trend logarytmiczny	67,3025	71,5697	X
odsetek ludności korzystającej z sieci gazowej (w procentach)	2016	41,9000	49,9867	49,4813	poniżej	trend monotoniczny	42,0800	42,8000	X
						średnioroczne tempo zmian	42,0595	43,0297	
						trend logarytmiczny	41,9002	42,0908	
zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności na 1 mieszkańca (w hektometrach sześciennych na mieszkańca)	2017	132,9369	263,0066	254,8772	poniżej	trend monotoniczny	113,0577	120,1648	
						średnioroczne tempo zmian	134,8742	160,4449	X
						trend logarytmiczny	116,3491	119,6490	
udział obszarów o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chronionych w powierzchni ogółem (w procentach)	2017	27,6064	34,0336	33,6319	poniżej	trend monotoniczny	27,2834	27,4026	
						średnioroczne tempo zmian	27,5897	27,3899	X
						trend logarytmiczny	27,3431	27,4037	
udział powierzchni objętej obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w powierzchni ogółem (w procentach)	2016	40,5465	30,8050	31,4138	powyżej	trend monotoniczny	42,7213	53,5182	
						średnioroczne tempo zmian	42,5148	56,5021	
						trend logarytmiczny	40,9003	43,3453	X
odsetek ludności zamieszkującej miasta o liczbie ludności do 20 tys. (w procentach)	2017	20,9331	14,2476	14,6655	powyżej	trend monotoniczny	21,0253	20,9549	X
						średnioroczne tempo zmian	21,0714	22,8044	
						trend logarytmiczny	21,4383	21,8874	
odsetek ludności zamieszkującej miasta o liczbie ludności od 20 tys. do 100 tys (w procentach)	2017	18,9080	18,6646	18,6798	powyżej	trend monotoniczny	19,4408	19,8658	
						średnioroczne tempo zmian	18,7570	17,0362	
						trend logarytmiczny	18,6009	18,0647	X
odsetek ludności zamieszkującej miasta o liczbie ludności powyżej 100 tys. (w procentach)	2017	12,9425	26,0318	25,2137	poniżej	trend monotoniczny	11,9071	11,6172	
						średnioroczne tempo zmian	12,9970	13,6689	
						trend logarytmiczny	12,1342	12,1140	X
gęstość linii kolejowych eksploatowanych (ogółem) (w km na 100 km ² powierzchni)	2017	8,2000	6,4800	6,5875	powyżej	trend monotoniczny	8,1717	7,3517	X
						średnioroczne tempo zmian	8,1315	7,3525	
						trend logarytmiczny	8,4702	8,2748	
gęstość dróg publicznych o nawierzchni twardej ulepszonej (w km na 100 km ² powierzchni)	2017	84,9000	91,9600	91,5188	poniżej	trend monotoniczny	84,8714	89,8429	
						średnioroczne tempo zmian	85,4694	92,6079	X
						trend logarytmiczny	83,7749	85,1423	
udział autobusów na alternatywne paliwo w ogólnej liczbie autobusów służących do obsługi transportu miejskiego (w procentach)	2017	23,3393	17,6632	18,0180	powyżej	trend monotoniczny	33,4904	155,3030	
						średnioroczne tempo zmian	64,6986	13322286,6	
						trend logarytmiczny	22,7295	45,5479	X

Źródło: Opracowanie własne

6.2.4 Zestawienie prognozowanych trendów w obszarze tematycznym „samorząd”

Tabela 16 Zestawienie wartości za ostatni rok i szacowanych wartości zmian wskaźników

Nazwa wskaźnika/cechy	Ostatni rok wartości wskaźnika	Wartość za ostatni rok dla województwa opolskiego	Średnia województw (bez opolskiego)	Średnia krajowa	wartość za ostatni rok dla województwa opolskiego w stosunku do średniej krajowej za ostatni rok	Metoda prognozy	2018	2030	Najbardziej prawdopodobny trend zmiany
dochody gmin z miastami na prawach powiatu w przeliczeniu na 1 mieszkańca (w zł na mieszkańca)	2017	4156,1255	4831,5328	4789,3198	poniżej	trend monotoniczny	4071,6548	6063,3940	X
						średnioroczne tempo zmian	4459,1869	10376,7155	
						trend logarytmiczny	3537,4550	4049,4692	
dochody powiatów (bez miast na prawach powiatu) w przeliczeniu na 1 mieszkańca (w zł na mieszkańca)	2017	935,0000	1000,3333	996,2500	poniżej	trend monotoniczny	1009,4318	1436,5227	
						średnioroczne tempo zmian	977,9076	1675,4536	
						trend logarytmiczny	897,3137	1006,9769	X
dochody samorządu województwa w przeliczeniu na 1 mieszkańca (w zł na mieszkańca)	2017	484,0000	389,2000	395,1250	powyżej	trend monotoniczny	580,6948	910,6169	
						średnioroczne tempo zmian	536,2486	1834,9143	
						trend logarytmiczny	524,4659	617,0544	X
wydatki gmin z miastami na prawach powiatu w przeliczeniu na 1 mieszkańca (w zł na mieszkańca)	2017	4186,1521	4850,9595	4809,4090	poniżej	trend monotoniczny	4111,4772	6144,9657	X
						średnioroczne tempo zmian	4495,9399	10589,7693	
						trend logarytmiczny	3587,5169	4105,8653	
wydatki powiatów (bez miast na prawach powiatu) w przeliczeniu na 1 mieszkańca (w zł na mieszkańca)	2017	957,0000	996,2667	993,8125	poniżej	trend monotoniczny	1001,7519	1426,3428	X
						średnioroczne tempo zmian	1001,7736	1734,0496	
						trend logarytmiczny	902,4172	1011,3006	
wydatki samorządu województwa w przeliczeniu na 1 mieszkańca (w zł na mieszkańca)	2017	451,0000	381,4000	385,7500	powyżej	trend monotoniczny	550,4231	827,3462	
						średnioroczne tempo zmian	496,7081	1581,9684	
						trend logarytmiczny	517,2677	603,0360	X
wydatki majątkowe inwestycyjne gmin (z miastami na prawach powiatu) w przeliczeniu na 1 mieszkańca (w zł na mieszkańca)	2017	485,9729	657,5523	646,8286	poniżej	trend monotoniczny	510,4013	704,7594	
						średnioroczne tempo zmian	517,9857	1113,7469	
						trend logarytmiczny	479,8031	536,3169	X
wydatki majątkowe inwestycyjne powiatów (bez miast na prawach powiatu) w	2017	117,0736	108,5716	109,1030	powyżej	trend monotoniczny	105,1067	164,8747	

przeliczeniu na 1 mieszkańca (w zł na mieszkańca)						średnioroczne tempo zmian	133,8753	669,2646	
						trend logarytmiczny	92,5533	109,4819	X
wydatki majątkowe inwestycyjne samorządu województwa w przeliczeniu na 1 mieszkańca (w zł na mieszkańca)	2017	167,8379	111,2244	114,7627	powyżej	trend monotoniczny	201,9897	323,8539	
						średnioroczne tempo zmian	187,3689	702,0844	
						trend logarytmiczny	195,9512	232,1603	X
relacja wydatków na obsługę długu w gminach (z miastami na prawach powiatu) do dochodów ogółem jednostki (w zł)	2017	0,0057	0,0079	0,0078	poniżej	trend monotoniczny	0,0078	0,0084	
						średnioroczne tempo zmian	0,0059	0,0084	X
						trend logarytmiczny	0,0099	0,0110	
relacja wydatków na obsługę długu w powiatach (bez miast na prawach powiatu) do dochodów ogółem jednostki (w zł)	2017	0,0049	0,0061	0,0061	poniżej	trend monotoniczny	0,0104	0,0155	X
						średnioroczne tempo zmian	0,0061	0,0924	
						trend logarytmiczny	0,0087	0,0102	
relacja wydatków na obsługę długu samorządu województwa do dochodów ogółem jednostki (w zł)	2017	0,0100	0,0106	0,0106	poniżej	trend monotoniczny	0,0260	0,0428	
						średnioroczne tempo zmian	0,0126	0,2026	
						trend logarytmiczny	0,0211	0,0256	X
środki na finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych razem jako procent dochodów ogółem dla gmin i miast na prawach powiatu (w procentach)	2017	2,1100	2,7313	2,6925	poniżej	trend monotoniczny	1,0450	-8,1950	
						średnioroczne tempo zmian	1,7963	0,2604	X
						trend logarytmiczny	1,9544	-0,2291	
europejski wskaźnik jakości rządzenia (miara zestandaryzowana bez miana)	2017	-0,2980	-0,4129	-0,4057	powyżej	trend monotoniczny	-0,1738	0,4250	
						średnioroczne tempo zmian	-0,2653	-0,0658	
						trend logarytmiczny	-0,2008	-0,0334	X

Źródło: Opracowanie własne

7 ANALIZA ZALEŻNOŚCI PRZYZCYNOWO SKUTKOWYCH MIĘDZY OBSZARAMI

W celu analizy zależności przyczynowo-skutkowych między obszarami dokonano syntezy kluczowych uwarunkowań rozwojowych dla województwa opolskiego zamieszczonych w tabeli nr 7. W wyniku przeprowadzonej analizy wyróżniono następujące kluczowe uwarunkowania **w obszarze społeczeństwo** konieczne do uwzględnienia w diagnozie dla woj. opolskiego:

1. Niekorzystne trendy demograficzne, depopulacja, migracje (1, 2).
2. Kapitał ludzki (dostępność infrastruktury w edukacji, i zdrpwiu: dostęp do opieki zdrowotnej, opieka zdrowotna i opieka długoterminowa, 3, 7, 8, 9).
3. Kapitał społeczny i rozwój społeczeństwa obywatelskiego (10, 11).
4. Infrastruktura społeczna (5,6).
5. Warunki życia (11).
6. Ubóstwo i wykluczenie społeczne (4).
7. Uwarunkowania specyficzne dla woj.opolskiego (wielokulturowość, 12).

W celu analizy zależności przyczynowo-skutkowych między obszarami dokonano syntezy kluczowych uwarunkowań rozwojowych dla województwa opolskiego zamieszczonych w tabeli nr 8. W wyniku przeprowadzonej analizy wyróżniono następujące kluczowe uwarunkowania **w obszarze gospodarka** konieczne do uwzględnienia w diagnozie dla woj. opolskiego:

1. Innowacyjność/Reindustrializacja (1, 2, 3, 4, 5).
2. Inwestycje (12).
3. Przedsiębiorczość (8).
4. Rynek pracy, dostęp do zatrudnienia (6, 7).
5. Małe i Średnie Przedsiębiorstwa (9, 10).
6. Cyfryzacja (11).
7. Kapitał zagraniczny (12).
8. Ekspansja zagraniczna (13).
9. Uwarunkowania specyficzne dla województwa opolskiego (związek z gospodarką niemiecką, 14).

W wyniku przeprowadzonej analizy wyróżniono następujące kluczowe uwarunkowania w obszarze **przestrzeń i środowisko-zamieszczone w tabeli nr 10** konieczne do uwzględnienia w diagnozie dla woj. opolskiego:

1. Gospodarka odpadami (1).
2. Emisja zanieczyszczeń gazowych i pyłowych (2).
3. Energia ze źródeł odnawialnych (3).
4. Infrastruktura komunalna (4).
5. Gospodarka wodna (5).
6. Obszary o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chronione (6).
7. Powierzchnia objęta miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego (7).
8. Sieć osadnicza (8).
9. Infrastruktura transportowa (9).

W wyniku przeprowadzonej analizy wyróżniono następujące kluczowe uwarunkowania w obszarze **„samorząd” zamieszczone w tabeli nr 12** konieczne do uwzględnienia w diagnozie dla woj. opolskiego:

1. Finanse samorządów.

2. Wykorzystanie funduszy UE.
3. Jakość zarządzania.

Tabela 17 Analiza relacji między obszarem „społeczeństwo” a pozostałymi obszarami

Społeczeństwo (kluczowe uwarunkowania)	Gospodarka	Przestrzeń i środowisko	Samorząd	Y
1s	2	0	2	4
2s	2	0	2	4
3s	1	1	1	3
4s	0	0	0	0
5s	0	0	0	0
6s	0	0	2	2
7s	1	0	2	3
X	6	1	9	

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 18 Analiza relacji między obszarem „gospodarka” a pozostałymi obszarami

Gospodarka (kluczowe uwarunkowania)	Społeczeństwo	Przestrzeń i środowisko	Samorząd	Y
1g	2	1	0	3
2g	2	1	0	3
3g	1	1	1	3
4g	2	0	0	2
5g	1	0	1	2
6g	1	0	0	1
7g	0	1	1	2
8g	1	0	0	1
9g	1	0	0	1
X	11	4	3	

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 19 Analiza relacji między obszarem „przestrzeń i środowisko” a pozostałymi obszarami

Przestrzeń i środowisko (kluczowe uwarunkowania)	Społeczeństwo	Gospodarka	Samorząd	Y
1p	1	1	1	3
2p	1	1	1	3
3p	0	1	0	1
4p	1	1	1	3
5p	1	1	1	3
6p	1	0	0	1
7p	1	1	1	3
8p	0	1	0	1
9p	1	2	1	4
X	7	9	6	

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 20 Analiza relacji między obszarem „samorząd” a pozostałymi obszarami

Samorząd (kluczowe uwarunkowania)	Społeczeństwo	Gospodarka	Przestrzeń i środowisko	Y
1sm.	2	1	2	5
2sm.	1	1	1	3
3sm.	2	1	1	4
X	5	3	4	

Źródło: Opracowanie własne

Z analizy relacji między wyróżnionymi obszarami wynikają następujące kluczowe związki: bardzo niekorzystne trendy demograficzne dla województwa opolskiego, które przejawiają się zmniejszaniem liczby ludności, ujemnym przyrostem naturalnym, zmniejszającą się dzietnością

stanowiące desygnat kluczowego problemu wyróżnionego w obszarze społeczeństwo – kryzysu demograficznego są najważniejszymi czynnikami warunkującymi, przede wszystkim regionalne procesy gospodarcze. Ich niekorzystne działanie wzmacniają nasilające się od lat procesy migracji zewnętrznych i wewnętrznych. W wyniku ich determinującego oddziaływania w województwie opolskim następuje spadek udziału osób w wieku aktywności zawodowej oraz szybki wzrost udziału osób starszych w populacji. Oznacza to wzrost obciążenia demograficznego, co powoduje zwiększenie obciążeń fiskalnych dla osób pracujących. Ponadto mała liczba osób młodych wpływa na możliwości inwestycyjne gospodarki oraz poziom kreatywności opolskiego społeczeństwa, jego przedsiębiorczość, a zatem również na innowacyjność gospodarki. Wymienione czynniki działają na zasadzie sprzężenia zwrotnego, bowiem powodują wzrost migracji, motywowanej ekonomicznie ze względu na niski poziom wynagrodzeń, co z kolei powoduje niedostatek wykwalifikowanej kadry, między innymi wykształconych absolwentów szkół wyższych, brak pracowników (rynek pracownika), co z kolei wpływa na rozwój gospodarki i jej dynamikę niższą niż w innych województwach i utrwalenie negatywnych cech rynku w regionie (płytkość rynku pracy)³⁰.

W świetle przeprowadzonej analizy, kluczowym uwarunkowaniem oddziałującym ze strony społeczeństwa na przestrzeń i środowisko jest poziom kapitału społecznego, a w szczególności poziom rozwoju społeczeństwa obywatelskiego poprzez rozwój organizacji pozarządowych działających na rzecz poprawy stanu środowiska i ochronę przyrody. Mało dynamiczny rozwój kapitału społecznego w regionie oddziałuje na kluczowy problem obszaru przestrzeni i środowiska jakim są obciążenia środowiskowe w zakresie emisji zanieczyszczeń i jakości powietrza, wytwarzania i zagospodarowania odpadów, wytwarzania ścieków, poboru i czystości wód oraz retencji wodnej.

Samorząd stanowi emanację społeczeństwa, zatem wszystkie zjawiska związane z poziomem rozwoju kapitału ludzkiego i społecznego w regionie znajdują swoje przejawy w regionalnej samorządności. (Szczegółowe liczbowe wskaźniki obrazujące dane zjawiska wraz z ich wartościami prognostycznymi zostały przedstawione w opisie dotyczącym poszczególnych obszarów).

Kluczowy problem dla obszaru gospodarki stanowi **mała dynamika i niska konkurencyjność rozwoju gospodarki województwa opolskiego względem innych województw w Polsce a tym samym spadek pozycji województwa opolskiego w hierarchii regionów** oddziałując na poziom kapitału ludzkiego, który obniża się ze względu na nasilone procesy migracyjne krajowe i zagraniczne szczególnie osób z wyższym wykształceniem, które stanowią ważny zasób kapitałowy. Mała dynamika rozwoju gospodarki wpływa na rynek pracy, który w związku z tym w województwie opolskim charakteryzuje się takimi cechami jak: płytkość pod względem branż, które na nim działają oraz małą liczbą miejsc pracy dla osób z wyższym wykształceniem, co w konsekwencji prowadzi do nasilenia procesów migracyjnych krajowych i zagranicznych. Niska innowacyjność przedsiębiorstw oraz niska przedsiębiorczość wpływa na charakter rynku pracy, na którym poszukuje przede wszystkim absolwentów szkół zawodowych, co oddziałuje na społeczeństwo wzmacniając tendencje migracyjne, szczególnie osób młodych, dobrze wykształconych obniżając poziom kapitału ludzkiego w regionie. Negatywnego oddziaływania cech rynku pracy na regionalne społeczeństwo nie równoważy nieco wyższy niż w kraju poziom inwestycji, który wzmacnia szczególna rola mniejszości niemieckiej w gospodarce regionu. Kluczowymi czynnikami gospodarczymi oddziałującymi na przestrzeń i środowisko są inwestycje oraz poziom innowacyjności przedsiębiorstw. Niski poziom innowacyjności

³⁰ Więcej na ten temat w podsumowaniu obszaru gospodarka.

przedsiębiorstw Opolszczyzny wpływa na sposób użytkowania środowiska i jego obciążenia. Kondycja gospodarcza regionu wpływa przede wszystkim na sferę finansów samorządu. Mała dynamika rozwoju gospodarczego w regionie powoduje słabszą niż w kraju kondycję finansową samorządów. (Szczegółowe liczbowe wskaźniki obrazujące dane zjawiska wraz z ich wartościami prognostycznymi zostały przedstawione w opisie dotyczącym poszczególnych obszarów).

Środowisko przyrodnicze stanowi kapitał naturalny i potencjał dla rozwoju województwa opolskiego. Podstawowymi zasobami są między innymi: powietrze, zasoby wody oraz obszary o szczególnych walorach przyrodniczych. Stan tych zasobów wpływa na warunki życia oraz na możliwości inwestycyjne gospodarki. Obciążenia środowiskowe w regionie w zakresie wytwarzania i zagospodarowania odpadów komunalnych, emisji zanieczyszczeń powietrza i ścieków oraz czystości wód powierzchniowych, brak poprawy jakości powietrza, stanu czystości wód powierzchniowych oraz wzrost zużycia wody na potrzeby gospodarki wpływają przede wszystkim na stan zdrowia społeczeństwa i warunki jego życia. Z kolei z analizy wynika, że drugim pod względem ważności czynnikiem z obszaru przestrzeni i środowisko wpływającym na społeczeństwo, gospodarkę i samorząd jest infrastruktura transportowa, która w województwie opolskim zwiększa się niestety wolniej niż w kraju. Stan obciążeń środowiskowych oraz problemy z kształtowaniem ładu przestrzennego w województwie opolskim stanowią kluczowe wyzwania dla prowadzenia samorządowej polityki zrównoważonego rozwoju. (Szczegółowe liczbowe wskaźniki obrazujące dane zjawiska wraz z ich wartościami prognostycznymi zostały przedstawione w opisie dotyczącym poszczególnych obszarów).

W obszarze samorząd wszystkie trzy wyróżnione determinanty w znacznym stopniu wpływają na pozostałe obszary, w pierwszej kolejności na społeczeństwo (infrastruktura komunalna, warunki życia), następnie na przestrzeń i środowisko (infrastruktura komunalna, gospodarowanie przestrzenią, infrastrukturę transportową) oraz na gospodarkę poprzez politykę inwestycyjną. Należy podkreślić, że na wszystkie analizowane obszary oddziałuje jakość zarządzania, która w województwie opolskim jest na lepszym poziomie niż w pozostałych regionach kraju.

(Szczegółowe liczbowe wskaźniki obrazujące dane zjawiska wraz z ich wartościami prognostycznymi zostały przedstawione w opisie dotyczącym poszczególnych obszarów).

8 AKTUALIZACJA ANALIZY SWOT.

Założenia aktualizacji

Punktem wyjścia do aktualizacji analizy SWOT zamieszczonej w *Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 r.* i wynikających z niej wyzwań rozwojowych są dwa podstawowe założenia:

- ☐ o dynamicznym przebiegu realnych procesów społeczno-gospodarczych,
- ☐ o konieczności prowadzenia polityki rozwoju w oparciu o spójne i wzajemnie ze sobą powiązane dokumenty strategiczne.

Założenie o dynamicznym przebiegu realnych procesów społeczno-gospodarczych wskazuje na dość oczywistą zmienność wyróżnionych w dotychczasowej strategii procesów. Oznacza to, że część z zawartych w analizie SWOT zjawisk jest wciąż aktualna i tym samym powinna zostać utrzymana w przyszłej strategii, część mogła się zdezaktualizować lub też zmieniły się uwarunkowania zewnętrzne i wewnętrzne tych procesów, co powoduje konieczność innego podejścia do oceny poszczególnych czynników rozwoju, mogły wreszcie pojawić się zupełnie nowe zjawiska. Należy też w ocenie uwarunkowań i wyzwań rozwojowych wziąć pod uwagę doświadczenia wynikające z wdrażania zapisów dotychczasowej strategii.

Z kolei założenie drugie wskazuje, że we współczesnym podejściu do terytorialnego planowania strategicznego zwraca się uwagę na potrzebę zachowania spójności i relacyjnych powiązań dokumentów powstających na różnych poziomach zarządzania terytorialnego. Polityka rozwoju oparta o spójne dokumenty strategiczne powinna wzmocnić efekty rozwojowe poprzez jednoznaczne określenie kluczowych kierunków interwencji i prowadzić do koncentracji środków publicznych na jasno zdefiniowanych i najważniejszych celach rozwojowych. Oznacza to, że w aktualizacji SWOT należy uwzględnić najważniejsze wnioski wynikające z unijnych oraz krajowych i regionalnych dokumentów strategicznych.

Wnioski wynikające z analizy unijnych i krajowych dokumentów strategicznych oraz oceny wskaźników odzwierciedlających zjawiska społeczno-gospodarcze w województwie opolskim

Wychodząc od wskazanego powyżej założenia drugiego - o spójności planowania - trzeba wskazać, że z punktu widzenia kształtu *Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego do 2030 r.* istotne są następujące dokumenty strategiczne, uwzględnione w niniejszej ekspertyzie:

- *Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu i Migracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu na rzecz Zarządzania Granicami i Wiz, Strasburg 29.5.2018 COM(2018)375 final (Rozporządzenie),*
- *Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) (SOR),*
- *Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030. Projekt z dnia 08.06.2018 r. (KSRR).*

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady... wskazuje na następujące cele polityki rozwoju dotyczące wsparcia z funduszy unijnych w kolejnym okresie programowania:

- Bardziej inteligentna Europa dzięki wspieraniu innowacyjnej i inteligentnej transformacji gospodarczej,
- Bardziej przyjazna dla środowiska niskoemisyjna Europa dzięki promowaniu czystej i sprawiedliwej transformacji energetyki, zielonych i niebieskich inwestycji, gospodarki o obiegu zamkniętym, przystosowania się do zmiany klimatu oraz zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem,
- Lepiej połączona Europa dzięki zwiększeniu mobilności i udoskonaleniu regionalnych połączeń teleinformatycznych,
- Europa o silniejszym wymiarze społecznym – wdrażanie Europejskiego filaru praw socjalnych,
- Europa bliżej obywateli dzięki wspieraniu zrównoważonego i zintegrowanego rozwoju obszarów miejskich, wiejskich i przybrzeżnych w ramach inicjatyw lokalnych.

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) określa następujące cele polityki rozwoju:

- Tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym (cel główny),
- Trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną,
- Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony,
- Skuteczne państwo i instytucje służące wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarczemu.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030. Projekt z dnia 08.06.2018 r. odnosi się do następujących celów polityki rozwoju:

- Efektywne wykorzystanie specyficznych endogenicznych potencjałów terytoriów i ich specjalizacji rozwojowych dla osiągania celów rozwoju kraju – tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski, przy jednoczesnym wzroście jej spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym, przestrzennym (cel główny),
- Spójność kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym („spójność”),
- Efektywne wykorzystanie czynników rozwojowych regionów („konkurencyjność”),
- Sprawna administracja na rzecz rozwoju („sprawność”).

Szczegółowa analiza wyzwań i celów rozwoju wynikających z powyższych dokumentów strategicznych pozwala założyć, że najważniejsze znaczenie dla przyszłej strategii rozwoju województwa opolskiego będą miały następujące główne/horyzontalne uwarunkowania rozwoju:

- **Rozwój** wykorzystujący **wewnętrzne zasoby kapitału rzeczowego i ludzkiego**,
- Wzrost **konkurencyjności, innowacyjności i inwestycji**, opartych o wiedzę i inteligentne specjalizacje,
- **Spójność** w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym,
- **Współpraca na rzecz rozwoju** pomiędzy interesariuszami z sektora publicznego, prywatnego i społecznego.

Do analizy SWOT oraz wyzwań strategicznych w *Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego do 2030 r.* wzięto pod uwagę również wskaźniki zastosowane w niniejszej ekspertyzie, wskazujące na określony kierunek zmian zjawisk społeczno-gospodarczych w regionie opolskim. Wśród nich istotne znaczenie mają np.:

W obszarze tematycznym "Gospodarka":

- stopa inwestycji w procentach: województwo opolskie - 20,70 w 2010 r. i 26,40 w 2015 r., średnia krajowa - odpowiednio 21,46 i 20,92,
- dynamika przychodów ogółem dla małych przedsiębiorstw niefinansowych: 98,85 w 2010/2009 r. i 107,88 w 2016/2015 r., średnia krajowa - odpowiednio 106,36 i 103,44,
- saldo obrotów handlu zagranicznego w mld euro: województwo opolskie - 0,20 w 2013 r. i 0,30 w 2016 r., średnia krajowa - odpowiednio -0,38 i -0,23,
- liczba spółek z udziałem kapitału zagranicznego w Polsce na 10 tys. mieszkańców: województwo opolskie - 4,00 w 2005 r. i 4,31 w 2016 r., średnia krajowa - odpowiednio 3,81 i 5,38,
- udział zatrudnionych B+R w stosunku do pracujących ogółem: województwo opolskie - 0,45 w 2005 r. i 0,45 w 2015 r., średnia krajowa - odpowiednio 0,71 i 0,80,
- nakłady wewnętrzne jednostek na działalność B+R w relacji do PKB w cenach bieżących: województwo opolskie - 0,12 w 2005 r. i 0,32 w 2015 r., średnia krajowa - odpowiednio 0,40 i 0,78,
- liczba nowozarejestrowanych podmiotów gospodarka narodowej do rejestru REGON na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym: województwo opolskie - 80,00 w 2005 r. i 104,00 w 2017 r., średnia krajowa - odpowiednio 105,31 i 145,56,
- PKB w cenach bieżących na mieszkańca: województwo opolskie – 21587,00 w 2005 r. i 37816,00 w 2015 r., średnia krajowa - odpowiednio 23865,00 i 42337,56,

W obszarze tematycznym "Społeczeństwo":

- przyrost naturalny ludności na 1000 mieszkańców: województwo opolskie -0,93 w 2005 r. i -1,81 w 2017 r., średnia krajowa - odpowiednio -0,041 i -0,26,
- współczynnik dzietności: województwo opolskie - 1,04 w 2005 r. i 1,28 w 2017 r., średnia krajowa - odpowiednio 1,24 i 1,42,
- saldo migracji stałych wewnętrznych na 1000 mieszkańców: województwo opolskie - -0,60 w 2005 r. i -0,75 w 2017 r., średnia krajowa - -0,40 i -0,42,
- osoby w wieku nieprodukcyjnym w stosunku do osób w wieku produkcyjnym: województwo opolskie - 0,54 w 2005 r. i 0,59 w 2017 r., średnia krajowa - odpowiednio 0,56 i 0,62,
- liczba lekarzy (według podstawowego miejsca pracy) na 10 tys. ludności: województwo opolskie - 18,00 w 2010 r. i 20,00 w 2017 r., średnia krajowa - odpowiednio 20,25 i 23,18,
- odsetek dzieci objętych opieką żłobkową: województwo opolskie - 4,00 w 2005 r. i 13,00 w 2017 r., średnia krajowa - odpowiednio 2,25 i 8,56,
- udział przeciętnego miesięczny dochód do dyspozycji brutto mieszkańca województwa opolskiego w stosunku do średniej w Polsce; województwo opolskie - 104,58 w 2005 r. i 94,50 w 2017 r., średnia krajowa - odpowiednio 96,87 i 97,43,
- organizacje sektora non-profit na 10 tyś. mieszkańców: województwo opolskie - 20,20 w 2008 r. i 24,90 w 2014 r., średnia krajowa - odpowiednio 18,84 i 22,95,

W obszarze tematycznym "Przestrzeń i środowisko":

- emisja zanieczyszczeń pyłowych z zakładów szczególnie uciążliwych (łącznie z emisją CO₂) na km² powierzchni: województwo opolskie - 3474,00 w 2005 r. i 11606,00, w 2017 r. średnia krajowa - odpowiednio 1782,68 i 5874,43,
- emisja zanieczyszczeń gazowych z zakładów szczególnie uciążliwych (łącznie z emisją CO₂) na km² powierzchni: województwo opolskie - 1410,00 w 2005 r. i 1368,00 w 2017 r., średnia krajowa - odpowiednio 786,18 i 792,56,
- udział odpadów komunalnych selektywnie zebranych w relacji do ogółu odpadów komunalnych zebranych: województwo opolskie - 6,19 w 2005 r. i 27,21 w 2017 r., średnia krajowa – odpowiednio 3,09 i 24,20,
- stopień wykorzystania OZE w zużyciu energii elektrycznej: województwo opolskie - 1,50 w 2005 r. i 7,10 w 2016 r., średnia krajowa - odpowiednio 6,56 i 27,25,
- udział powierzchni objętej obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w powierzchni ogółem: województwo opolskie - 34,34 w 2009 r. i 40,54 w 2016 r., średnia krajowa - odpowiednio 26,31 i 31,41,
- odsetek ludności korzystającej z sieci wodociągowej: województwo opolskie - 94,30 w 2005 r. i 96,80 w 2016 r., średnia krajowa - odpowiednio 86,50 i 92,25,

W obszarze tematycznym "Samorząd":

- dochody gmin z miastami na prawach powiatu w przeliczeniu na 1 mieszkańca: województwo opolskie - 1882,08 w 2005 r. i 4156,12 w 2017 r., średnia krajowa - odpowiednio 2077,80 i 4789,31,
- relacja wydatków na obsługę długu w gminach (z miastami na prawach powiatu) do dochodów ogółem jednostki w zł: województwo opolskie - 0,0043 w 2007 r. i 0,0057 w 2017 r., średnia krajowa - odpowiednio 0,0077 i 0,0078,
- wydatki majątkowe inwestycyjne województw w przeliczeniu na 1 mieszkańca: województwo opolskie - 90,95 w 2005 r. i 167,83 w 2017 r., średnia krajowa - odpowiednio 57,83 i 114,76.

Sumaryczna analiza wyzwań i celów rozwoju wynikających z przedmiotowych dokumentów strategicznych oraz wnioski wynikające z oceny wskaźników odzwierciedlających poszczególne zjawiska społeczno-gospodarcze w województwie opolskim, pozwalają zwrócić uwagę na następujące kwestie zasadne do uwzględnienia w przyszłej strategii:

W obszarze tematycznym "Społeczeństwo":

- należy mocno zaakcentować niekorzystne zmiany struktury ludności według wieku i dynamiczny wzrost udziału osób w wieku poprodukcyjnym. Chodzi przy tym o zwrócenie większej uwagi nie tylko na **starzenie się społeczeństwa**, ale także **starzenie zasobów pracy**,
- należy bardziej zaakcentować potrzebę **wzrostu poziomu i warunków życia** mieszkańców, zwłaszcza z perspektywy koniecznych działań ograniczających nadmierną emigrację (wewnętrzną i zagraniczną),
- powinno się bardziej zaakcentować **wielokulturowy** charakter regionu, który stanowi istotne podłoże kształtowania się regionalnej społeczności,
- należy zaakcentować rolę kapitału społecznego i poczucia współodpowiedzialności za rozwój regionu.

W obszarze tematycznym "Gospodarka":

- należy silnie zaakcentować potrzebę **wzrostu innowacyjności** gospodarki regionu w oparciu o inteligentne specjalizacje i potrzebę wzrostu znaczenia dla gospodarki podmiotów wdrażających innowacje produktowe, organizacyjne i marketingowe, charakteryzujących się wyższą dochodowością i efektywnością,
- należy silnie zaakcentować potrzebę **wzrostu wydajności pracy** w kontekście poszukiwania nowych czynników poprawy jej wskaźników,
- należy wyeksponować przemiany zachodzące na **rynku pracy** i konieczne działania w tym obszarze, tj.: dużo bardziej zaakcentować konieczność tworzenia **wysokiej jakości miejsc pracy**, zwłaszcza z perspektywy koniecznych działań ograniczających nadmierną emigrację (wewnętrzną i zagraniczną) oraz deprecjacji kapitału ludzkiego (niewykorzystane zasoby absolwentów różnych typów szkół, zwłaszcza absolwentów szkół wyższych),
- należy mocno wyeksponować **uwarunkowania demograficzne** rozwoju rynku pracy, zwłaszcza dynamiczny spadek i starzenie się zasobów pracy jako zagrożenie rozwoju, ale jednocześnie wskazać szanse wynikające ze zmian demograficznych dla niektórych obszarów gospodarki, np. związane z tzw. srebrną gospodarką, a więc kreowanie rynku usług i produktów nastawionych na potrzeby starzejącej się populacji,
- mimo spadku wielkości bezrobocia i znaczącej poprawy sytuacji na rynku pracy, należy zaakcentować wciąż utrzymujące się **znaczące różnice wielkości bezrobocia w układzie terytorialnym/powiatowym** w regionie,
- mimo spadku wielkości bezrobocia, należy zaakcentować problem **strukturalnych niedopasowań** na rynku pracy, w tym utrzymujące się relatywnie wysokie bezrobocie kobiet oraz bezrobocie długookresowe. Jednocześnie zaakcentować potrzebę tworzenia systemu szkolnictwa, które jest dopasowane do potrzeb rynku pracy i odpowiada na zmieniające się warunki gospodarcze regionu,
- należy uwzględnić istnienie nowego zjawiska na rynku pracy tj. dynamicznie **wzrastającej zagranicznej imigracji ekonomicznej** oraz korzyści i wyzwania dla regionalnej gospodarki i społeczeństwa. W tym kontekście warto uwzględnić zasadność prowadzenia regionalnej

polityki migracyjnej, nastawionej na zapewnienie równowagi na rynku pracy oraz efektywną integrację społeczno-ekonomiczną imigrantów.

W obszarze tematycznym "Przestrzeń i środowisko":

- należy bardziej zaakcentować utrzymanie **spójności w rozwoju regionu w układzie przestrzennym** z perspektywy niwelowania różnic w rozwoju podregionów i obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją m.in. ze względu na wyludnianie czy peryferyjne położenie,
- warto podjąć temat **położenia międzymetropolitalnego** województwa opolskiego **jako szansy**, a nie jak dotychczas wyłącznie zagrożenia dla jego rozwoju,
- warto zwrócić większą uwagę na **przygraniczne położenie regionu** w kontekście poszukiwania czynników ożywienia rozwoju dla opolskich gmin wynikających z ich transgraniczności,
- należy bardziej zaakcentować rolę **obszarów wiejskich** w rozwoju regionu jako atrakcyjnych miejsc do zamieszkania i pracy. Z tej perspektywy chodzi z jednej strony o poszukiwanie nowych źródeł wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich, z drugiej - zwiększanie konkurencyjności gospodarstw rolnych oraz producentów rolno-spożywczych,
- należy zaakcentować potrzebę **poprawy warunków życia mieszkańców** pod kątem zrównoważonego rozwoju tj. zintensyfikowania działań w zakresie ochrony środowiska naturalnego.

W obszarze tematycznym "Samorząd":

- należy bardziej zaakcentować konieczność **pozyskiwania środków zewnętrznych na finansowanie inwestycji publicznych** w kontekście malejącej roli wsparcia z funduszy unijnych,
- należy zaakcentować potrzebę **podejścia zintegrowanego do rozwoju** angażującego samorządy terytorialne, środowisko biznesu, mieszkańców, organizacje pozarządowe oraz przedstawicieli nauki. W tym kontekście istotne będą innowacyjne formy współpracy instytucji publicznych z innymi podmiotami rozwoju,
- należy zaakcentować rolę samorządów jako **kreatora społeczeństwa obywatelskiego** i kapitału społecznego opartego na poczuciu współodpowiedzialności za rozwój,
- należy zaakcentować konieczność **zwiększenia efektywności wydatkowania publicznych środków finansowych** m.in. poprzez szersze włączanie głównych interesariuszy polityki rozwoju w ocenę tej efektywności.

Ocena aktualności analizy SWOT oraz wyzwań rozwojowych

Proponuje się wyróżnienie w *Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego do 2030 r.* następujących obszarów tematycznych wraz z określonymi zjawiskami społeczno-gospodarczymi:

- **społeczeństwo** - zjawiska demograficzne, kapitał ludzki, kapitał społeczny, infrastruktura społeczna, warunki życia, ubóstwo i wykluczenie społeczne, zjawiska specyficzne dla województwa opolskiego,
- **gospodarka** - innowacyjność, inwestycje, przedsiębiorczość, rynek pracy, małe i średnie przedsiębiorstwa, cyfryzacja, kapitał zagraniczny, ekspansja zagraniczna, struktura rozmieszczenia ludności w podziale na miasto/wieś w kontekście poziomu PKB, zjawiska specyficzne dla województwa opolskiego,
- **przestrzeń i środowisko** - gospodarka odpadami, emisja zanieczyszczeń gazowych i pyłowych, energia ze źródeł odnawialnych, infrastruktura komunalna, gospodarka wodna,

grunty użytkowe rolniczo i inne, obszary o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chronione, powierzchnia objęta miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego, sieć osadnicza, infrastruktura transportowa, zjawiska specyficzne dla województwa opolskiego,

- **samorząd** - finanse, wykorzystanie środków zewnętrznych, w tym funduszy UE, jakość rządzenia, współpraca z innymi podmiotami rozwoju, zjawiska specyficzne dla województwa opolskiego.

Tabela 21 Obszary wyróżnione w analizie SWOT w Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 oraz w przyszłej Strategii Rozwoju Województwa do 2030 roku

Obszary wyróżnione w analizie SWOT	
Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 roku	Propozycje obszarów w Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego do 2030 roku
• społeczeństwo, rynek pracy i warunki życia • gospodarka • dostępność komunikacyjna • zasoby, dziedzictwo i środowisko • spójność terytorialna	• społeczeństwo • gospodarka • przestrzeń i środowisko • samorząd

Źródło: Opracowanie własne.

Podejście powyższe umożliwi nie tylko uzyskanie spójności w opisanym powyżej zakresie, ale także uzyskanie wyrazistości wyróżnionych obszarów tematycznych. Szczególnie istotne jest uwzględnienie obszaru „Samorząd” jako odrębnego i tym samym zwrócenie większej uwagi na rolę jednostek samorządu terytorialnego w rozwoju regionalnym. W dotychczasowym podejściu, pozycja podmiotów samorządowych poprzez rozproszenie w pozostałych obszarach tematycznych, została zmarginalizowana. Aktualnie, w przedmiotowych krajowych dokumentach strategicznych zakłada się **zwiększenie odpowiedzialności instytucji publicznych za kształtowanie procesów gospodarczych, społecznych i terytorialnych oraz wzmocnienie odpowiedzialności samorządu terytorialnego za realizację działań rozwojowych (SOR).**

W każdym z obszarów uwzględnia się nie tylko najważniejsze szczegółowe procesy i zjawiska społeczno-gospodarcze, ale także zjawiska specyficzne dla województwa opolskiego. W tym ostatnim kontekście chodzi o uwzględnienie wytycznych wynikających z dokumentów krajowych (SOR i KSRR), w których zwraca się uwagę na zasadność diagnozowania i efektywne wykorzystanie specyficznych potencjałów poszczególnych regionów dla osiągnięcia założonych celów rozwoju. W podejściu do rozwoju zakłada się bowiem, że **rozwój odpowiedzialny** oparty jest o indywidualny potencjał terytorialny. Tym samym istotna jest diagnoza specyficznych dla województwa opolskiego czynników rozwoju, którymi mogą być [np.] funkcjonowanie struktur mniejszości niemieckiej oraz wielokulturowość (w obszarze „Społeczeństwo”), powiązanie regionalnej gospodarki z gospodarką niemiecką (w obszarze „Gospodarka”) lub położenie przygraniczne (w obszarze „Przestrzeń”).

Tabela 22 Porównanie mocnych stron w Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 oraz proponowanych w Strategii Rozwoju Województwa do 2030 roku

Mocne strony wyróżnione w Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 r.	Propozycje mocnych stron w Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego do 2030 r.
Społeczeństwo, rynek pracy, warunki życia	Społeczeństwo
• poziom i jakość życia mieszkańców • samoorganizacja i aktywność społeczna na obszarach wiejskich • wielokulturowość i wieloetniczność regionu z samoorganizującymi się społecznie i kulturowo grupami mieszkańców • rola mniejszości niemieckiej • sprawność instytucjonalna jednostek samorządu terytorialnego • mobilność zasobów pracy • trwałe sieci powiązań międzynarodowych • etos pracy w regionie • poziom dochodów rozporządzalnych	• warunki życia mieszkańców • szeroki dostęp dzieci do różnych form opieki instytucjonalnej • poprawa jakości kapitału ludzkiego • wysoki stopień zaangażowania mieszkańców w działalność organizacji i stowarzyszeń • wielokulturowość i dziedzictwo kulturowe regionu • duża rola mniejszości niemieckiej
Gospodarka	Gospodarka
• powiązania gospodarki z zagranicą zwłaszcza z gospodarką niemiecką • produktywność rolnicza • tradycja produkcji rzemieślniczej i spółdzielczej oraz kultura pracy • zróżnicowana struktura przemysłu • przemysł średnich technologii • kondycja mikro i małych przedsiębiorstw • realny popyt konsumpcyjny per capita • surowce mineralne • śródlądowa gospodarka rybacka	• powiązania gospodarki z zagranicą, zwłaszcza gospodarką niemiecką • aktywność eksportowa • wzrastająca stopa inwestycji • dynamiczny wzrost nakładów inwestycyjnych sektora prywatnego • wysoka produktywność rolnicza • zróżnicowana struktura przemysłu • wysoki udział zatrudnionych w przemyśle i budownictwie • poziom infrastruktury teleinformatycznej i komunikacyjnej • kondycja przedsiębiorstw • poziom dochodów rozporządzalnych • zatrudnienie w podmiotach z udziałem kapitału zagranicznego • znaczny wpływ polityki spójności na poziom PKB per capita
Dostępność komunikacyjna	Przestrzeń i środowisko
• autostrada A4 • wewnętrzna dostępność komunikacyjna regionu • światłowodowa sieć szkieletowa umożliwiającą realizację usług	• wewnętrzna i zewnętrzna dostępność komunikacyjna regionu • dobrze rozwinięta infrastruktura komunalna • międzymetropolitarne położenie regionu

szerokopasmowego Internetu	
Zasoby, dziedzictwo i środowisko	
• walory przyrodniczo-krajoznawcze • dziedzictwo kulturowe • lokalna aktywność kulturalna • rolnicza przestrzeń produkcyjna • zasoby do tworzenia energii ze źródeł odnawialnych	• centralne usytuowanie stolicy i równomierne rozmieszczenie ośrodków węzłowych • korzystne walory przyrodniczo-krajobrazowe • powierzchnia gruntów zdegradowanych i zdewastowanych • duża powierzchnia objęta miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego • spadek obciążeń środowiskowych (selektywna zbiórka odpadów) • zurbanizowane i atrakcyjne obszary wiejskie • rolnicza przestrzeń produkcyjna
Spójność terytorialna	Samorząd
• identyfikacja mieszkańców z regionem • centralne usytuowanie stolicy • równomierne rozmieszczenie ośrodków węzłowych • zwarty charakter osadnictwa wiejskiego • policentryczność systemu osadniczego	• sprawność instytucjonalna jednostek samorządu terytorialnego • wydatki inwestycyjne samorządów • poziom dochodów na mieszkańca

Źródło: Opracowanie własne.

Tabela 23 Porównanie słabych stron w Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 oraz proponowanych w Strategii Rozwoju Województwa do 2030 roku

Słabe strony wyróżnione w Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 r.	Proponowane słabe strony w Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego do 2030 r.
Spółeczeństwo, rynek pracy, warunki życia	Spółeczeństwo
- wyludnianie i struktura wieku ludności - peryferyzacja obszarów wiejskich - liczba miejsc pracy dla osób z wyższym wykształceniem - postawy przedsiębiorcze mieszkańców - stabilność miejsc pracy - wysoki poziom bezrobocia na części obszarów regionu - niedopasowanie strukturalne pomiędzy popytem a podażą na rynku pracy wynikające z struktury wykształcenia - system zabezpieczeń przeciwpowodziowych - potencjał naukowo- badawczy opolskich uczelni wyższych - dostęp do infrastruktury społecznej i technicznej	- postępująca depopulacja i starzenie się społeczeństwa - wysoka skala migracji wewnętrznych i zagranicznych - spadające dochody mieszkańców w stosunku do średniej krajowej - rozwarstwienie społeczne - niewystarczająca opieka medyczna (dostęp do lekarzy) - mała aktywność kulturalna mieszkańców - niska ranga Opola jako ośrodka akademickiego
Gospodarka	Gospodarka
- inwestycje, zwłaszcza innowacyjne - tempo wzrostu gospodarczego - powiązania między gospodarką, nauką oraz instytucjami otoczenia biznesu - liczba dużych wiodących przedsiębiorstw - zaplecze badawczo-rozwojowe i otoczenie biznesu oraz jego powiązanie z gospodarką regionu - innowacyjność gospodarki przedsiębiorstw oraz sfery B+R - sektor usług, w tym usług wyższego rzędu	- niska innowacyjność gospodarki - wolniejsze tempo wzrostu gospodarczego - mała przedsiębiorczość mieszkańców - niska dynamika nakładów inwestycyjnych sektora publicznego - słabnąca dynamika inwestycji zagranicznych - słabe usieciowienie przedsiębiorstw - relatywnie niski udział zatrudnionych w usługach - rosnące obciążenie demograficzne - niewystarczająca liczba miejsc pracy wykorzystujących kapitał ludzki - dysproporcje między wydajnością a wynagrodzeniem - różnice w rozkładzie przestrzennym procesów rozwojowych
Dostępność komunikacyjna	Przestrzeń i środowisko
- brak osi komunikacyjnej północ – południe - połączenie z Warszawą - stan i parametry techniczne struktury drogowej i kolejowej	- wysoka emisja zanieczyszczeń - czystość wód powierzchniowych i podziemnych - poziom urbanizacji

• połączenie stolicy regionu z autostradą A4 • transport publiczny • integracja systemów transportu • infrastruktura dostępu do Internetu i cyfryzacja • infrastruktura logistyczna	• dostęp do instalacji gazowej • zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności • infrastruktura transportowa • wewnątrzregionalne zróżnicowane poziomy rozwoju społeczno-gospodarczego • stopień wykorzystania OZE w zużyciu energii elektrycznej
Zasoby, dziedzictwo i środowisko	
• brak wyrazistych produktów turystycznych • stan techniczny obiektów i zespołów dziedzictwa kulturowego • jakość wód powierzchniowych, w tym dużych zbiorników o funkcji turystycznej • wydarzenia kulturalne o randze międzynarodowej • jakość powietrza ograniczająca inwestycje emisyjne	
Spójność terytorialna	Samorząd
• konkurencyjność Opola względem sąsiednich centrów regionalnych • wewnątrzregionalne zróżnicowane poziomy rozwoju społeczno-gospodarczego • stopień wykształcenia funkcji metropolitarnych aglomeracji opolskiej • występowanie obszarów zdegradowanych	• wydatki majątkowe inwestycyjne samorządów lokalnych • obciążenie dochodów zobowiązaniami

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 24 Porównanie szans rozwoju w Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 oraz proponowanych w Strategii Rozwoju Województwa do 2030 roku

Szanse rozwoju wyróżnione w Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 r.	Proponowane szanse rozwoju w Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego do 2030 r.
Spółeczeństwo, rynek pracy, warunki życia	Spółeczeństwo
- transfery dochodów, wiedzy i technologii, - wzrost presji na kształcenie ustawiczne i praktyczne, - remigracja i imigracja, - międzynarodowa i międzyregionalna współpraca opolskiego środowiska naukowego, - aktywna polityka prorodzinna, - aktywność sektora organizacji pozarządowych, - partnerska współpraca samorządów terytorialnych, organizacji samorządowych i środowiska biznesu, - rozwój „srebrnej gospodarki”	- nowe style życia, nowe wzorce konsumpcji i mobilności, - zagraniczna imigracja ekonomiczna, - wzrost znaczenia edukacji i kształcenia ustawicznego, - aktywna polityka prorodzinna - dobrze podstawy tworzenia się społeczeństwa obywatelskiego
Gospodarka	Gospodarka
- wzrost aktywności inwestycyjnej, - wzrost konkurencyjności polskiej gospodarki, - wzrost konkurencyjności makroregionu Polski Zachodniej, - utworzenie opolskiej specjalnej strefy ekonomicznej, - intensyfikacja współpracy transgranicznej, - usprawnienie obsługi przedsiębiorców oraz ludności,	- wzrost konkurencyjności polskiej gospodarki, - rozwój nowoczesnych technologii oraz robotyzacja i automatyzacja procesów produkcyjnych, - perspektywy rozwoju sektora usług opiekuńczych, - koncentracja wsparcia na słabszych gospodarczo obszarach i nadanie impulsów do ich powiązań z otoczeniem, - zwiększenie roli wsparcia dla rozwoju specjalizacji gospodarczych
Dostępność komunikacyjna	Przestrzeń i środowisko
- wykorzystanie potencjału rzeki Odry, - przebieg przez województwo III Paneuropejskiego Korytarza Transportowego na sieci TEN-T, - położenie przygraniczne, - rozwój e-usług oraz wzrost wykorzystania istosowania narzędzi oraz środków ICT,	- zaostrzanie standardów ochrony środowiska, - wzrost presji na wykorzystanie energii ze źródeł odnawialnych, - perspektywy rozwoju zielonej gospodarki, - położenie przygraniczne,
Zasoby, dziedzictwo i środowisko	
zainteresowanie turystów województwem opolskim,	

• wzrost presji na wykorzystanie energii ze źródeł odnawialnych, • rozwój przemysłów kreatywnych, • zainteresowanie wykorzystaniem czasu wolnego, • zaostrzanie standardów ochrony środowiska	
Spójność terytorialna	Samorząd
• rozwój i dywersyfikacja działalności gospodarczej na obszarach wiejskich, • decentralizacja finansów publicznych, • nowoczesna polityka miejska.	• koncentracja wsparcia na miastach małych i średnich • wzrost roli samorządów jako kreatora społeczeństwa obywatelskiego • szersze włączenie lokalnych samorządów terytorialnych i partnerów społeczno-gospodarczych w programowanie i realizację polityki regionalnej

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 25 Porównanie zagrożeń rozwoju w Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 oraz proponowane w Strategii Rozwoju Województwa do 2030 roku

Zagrożenia rozwoju wyróżnione w Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 r.	Proponowane zagrożenia rozwoju w Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego do 2030 r.
Społeczeństwo, rynek pracy, warunki życia	Społeczeństwo
• odpływ ludności i kapitału intelektualnego (tzw. brain drain – „drenaż mózgów”), • nasilenie się zjawiska wykluczenia społecznego i patologii życia społecznego, • kryzys solidarności międzypokoleniowej,	• nasilniejsze w skali kraju ubytki demograficzne, • kryzys solidarności międzypokoleniowej
Gospodarka	Gospodarka
• przewaga konkurencyjna sąsiednich ośrodków metropolitalnych, • spowolnienie lub kryzys gospodarczy w Unii Europejskiej, • likwidacja lub przeniesienie siedzib zarządów dużych – „strategicznych” – podmiotów gospodarczych, • fiskalizm, • spadek pozycji konkurencyjnej Polski w zakresie przyciągania inwestycji zagranicznych	• spadek tempa wzrostu produktywności wynikający z niekorzystnych procesów demograficznych i starzenia się zasobów pracy, • prawdopodobieństwo spowolnienia gospodarczego światowej gospodarki, • poziom dochodów w Polsce znacząco niższy od średniej unijnej • przewaga konkurencyjna sąsiednich ośrodków metropolitalnych
Dostępność komunikacyjna	Przestrzeń i środowisko
• osłabienie możliwości realizacji programu inwestycyjnego w zakresie infrastruktury drogowej i kolejowej, • przeciążenie szlaków komunikacji drogowej	• nasilające się niekorzystne efekty zmian klimatycznych, • niskie ceny surowców obniżające skłonność przedsiębiorców do inwestowania w alternatywne źródła energii, • narastanie zróżnicowań przestrzennych wewnątrz krajowych (koncentracja inwestycji w najlepiej rozwiniętych regionach)
Zasoby, dziedzictwo i środowisko	
• pogorszenie jakości środowiska, • zmiany klimatyczne i pogorszenie warunków hydrologicznych, • wzrost presji urbanizacyjnej i turystyki na obszarach o wysokich walorach przyrodniczych i krajobrazowych, • pogorszenie jakości wód podziemnych	
Spójność terytorialna	Samorząd
• skoncentrowanie się w krajowych dokumentach strategicznych na dużych ośrodkach metropolitalnych, • pogorszenie kondycji finansów publicznych.	• zmniejszenie wysokości środków UE na politykę spójności

Źródło: Opracowanie własne

Jak wskazano, w ocenie aktualności SWOT w perspektywie *Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego do 2030 r.* wzięto pod uwagę zmieniające się uwarunkowania rozwoju. Z tej perspektywy wydaje się, że najbardziej istotna kwestia dotyczy potrzeby przeformułowania bądź zaproponowania w przyszłej strategii nowych wyzwań rozwojowych, zwłaszcza wyzwania horyzontalnego. Wyzwanie horyzontalne w dotychczasowej *Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 r. - Zapobieganie i przeciwdziałanie procesom depopulacji*, jakkolwiek nadal aktualne, warto przedyskutować, być może nadając mu nową formułę i akcenty. Argumentem za jego utrzymaniem w dotychczasowym kształcie jest fakt utrzymywania się w województwie opolskim najbardziej niekorzystnych w skali kraju procesów demograficznych. Tym samym, depopulacja oraz intensywne migracje wewnętrzne i zagraniczne są najważniejszymi barierami rozwoju regionu, oddziałującymi na niemal wszystkie sfery życia gospodarczego i społecznego.

Jednocześnie z Rozporządzenia oraz KSRR wynika potrzeba diagnozowania regionalnych uwarunkowań rozwoju, na które skierowana będzie interwencja publiczna. W polityce regionalnej w szerszym zakresie znajdują zastosowanie instrumenty terytorialne koncentrujące się na obszarach strategicznej interwencji, które wymagają kompleksowego i dopasowanego do regionalnego wymiaru, wsparcia z poziomu krajowego. Będzie to ważne w kontekście rozwoju obszarów, które szczególnie wymagają równoczesnej, kompleksowej interwencji, zarówno ze sfery gospodarczej, jak i społecznej. Stąd tak istotne jest uwzględnienie specyficznych uwarunkowań rozwoju i zróżnicowań regionalnych. Z tej perspektywy, utrzymanie w celu horyzontalnym w przyszłej strategii województwa opolskiego najbardziej intensywnej w skali kraju depopulacji będzie elementem umożliwiającym wzmocnienie podejścia terytorialnego w rozwoju regionalnym.

Z kolei argumentem za zmianą celu horyzontalnego jest fakt, iż niekorzystne i postępujące zmiany demograficzne (ujemny przyrost naturalny, spadek udziału osób w wieku aktywności zawodowej, szybki wzrost udziału osób starszych w całej populacji) dotyczą wszystkich polskich regionów. Aktualnie istnieje już duża świadomość demograficznych uwarunkowań rozwoju i braku możliwości ich odwrócenia, lecz co najwyżej złagodzenia niekorzystnych konsekwencji tych procesów. Dlatego celem polityki rozwoju powinno być dostosowanie się do tych zmian poprzez **tworzenie warunków prowadzących do wzrostu poziomu życia mieszkańców i rozwoju konkurencyjnej oraz opartej o inteligentne specjalizacje innowacyjnej gospodarki**. Oznacza to, że konstrukcja celu horyzontalnego bardziej powinna nawiązywać do tego typu wyzwań społeczno-gospodarczych. Jeśli tak, to zmianę celu horyzontalnego w przypadku województwa opolskiego można potraktować z perspektywy poszukiwania nowych impulsów rozwojowych. Oczywiście w żaden sposób nie zmienia to faktu, że rozwój regionu opolskiego to rozwój świadomy demograficznie, oznaczający - zgodnie z wytycznymi SOR - ukierunkowanie interwencji w ramach poszczególnych polityk publicznych tak, aby uwzględniały one występujące trendy demograficzne.

Modyfikacja tematycznych wyzwań rozwojowych zawartych w *Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 roku* wynika z potrzeby ich dostosowania do zapisów wynikających z krajowych dokumentów strategicznych. Stąd proponuje się zastąpienie tematycznych wyzwań zapisanych w aktualnej strategii, tj.:

- ☐ Przygotowanie do rynku pracy, aktywne społeczeństwo,
- ☐ Atrakcyjne obszary do zamieszkania, inwestowania i wypoczynku,
- ☐ Konkurencyjna gospodarka oparta na innowacyjności i współpracy z nauką,
- ☐ Zrównoważony rozwój aglomeracji opolskiej, miast i obszarów wiejskich regionu,

następującymi wyzwaniami w *Strategii Rozwoju Województwa do 2030 roku*:

- Rozwój i wykorzystanie kapitału rzeczowego, ludzkiego oraz społecznego w regionie,
- Rozwój infrastruktury podnoszącej atrakcyjność inwestycyjną regionu oraz poziom życia mieszkańców,
- Wzrost innowacyjności i konkurencyjności gospodarki oraz tworzenie wysokiej jakości miejsc pracy,
- Zrównoważony w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym rozwój regionu,
- Współzarządzanie procesami rozwojowymi przez samorządy terytorialne oraz społeczeństwo obywatelskie, środowisko biznesu i przedstawicieli nauki,
- Wzrost efektywności zarządzania działaniami rozwojowymi i poprawa jakości usług publicznych.

Z jednej strony, zaproponowane wyzwania rozwojowe są kontynuacją wyzwań zawartych w Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 roku, z drugiej - pojawiły się cele wynikające z nowych uwarunkowań rozwoju oraz z potrzeby osiągnięcia spójności planowania. W pierwszym przypadku nastąpiło niejednokrotnie daleko idące przeformułowanie celów i zaakcentowanie nowych wyzwań rozwojowych, w drugim – pojawiły się obszary dotychczas nieuwzględnione, ale konieczne w nowym okresie programowania.

I tak:

- utrzymano istotną rolę efektywnego funkcjonowania **rynku pracy** – o ile jednak w dotychczasowym podejściu akcentowano potrzebę przygotowania społeczeństwa do wymagań rynku pracy, w nowej strategii proponuje się zaakcentowanie konieczności tworzenia wysokiej jakości miejsc pracy. Przed opolską gospodarką stoi bowiem kluczowe wyzwanie tworzenia innowacyjnych i atrakcyjnych miejsc pracy, bo tylko takie są w stanie rozwiązać problemy zbyt niskiej aktywności zawodowej i starzejących się zasobów pracy, złagodzić trudności z wejściem osób młodych na rynek pracy oraz deprecjacji ich kwalifikacji, a także zmniejszyć emigrację wewnętrzną i zagraniczną,
- utrzymano istotną rolę **innowacyjności** – jednak ze względu na wciąż utrzymujący się relatywnie niski w porównaniu do pozostałych regionów poziom innowacyjności opolskiej gospodarki, w nowej strategii akcentuje się wprost potrzebę koniecznego przyśpieszenia tempa wzrostu innowacyjności. Jego brak może spowodować osadzenie rozwoju regionu opolskiego na poziomie tzw. średniego rozwoju, nie prowadzącego do istotnej poprawy poziomu atrakcyjności tego obszaru dla inwestorów i mieszkańców,
- utrzymano istotną rolę **zrównoważonego rozwoju** – o ile jednak w dotychczasowym podejściu odniesiono potrzebę zrównoważonego rozwoju do układu przestrzennego (tj. Zrównoważony rozwój aglomeracji opolskiej, miast i obszarów wiejskich regionu), o tyle w nowej strategii proponuje się nadać tej kwestii szerszy charakter. Tym samym nawiązuje się do podstawowej idei zrównoważonego rozwoju, w sposób harmonijny łączącego szereg procesów ekonomicznych, społecznych, ekologicznych oraz terytorialnych. W proponowanym podejściu zwraca się zatem bezpośrednią uwagę na to, że w każdym z tych obszarów chodzi nie o jakikolwiek wzrost, lecz o wzrost zrównoważony (harmonijny) prowadzący do osiągnięcia swoistej równowagi (spójności) regionu opolskiego. Niepożądane

jest bowiem niezrównoważenie rozwoju, albowiem ogólna efektywność rozwoju regionu zależy od proporcjonalnego wzrostu wszystkich jego ogniw,

- utrzymano potrzebę tworzenia z regionu opolskiego **atrakcyjnego miejsca do zamieszkania i inwestowania** – jednak w nowym podejściu w sposób nieco bardziej precyzyjny wskazano na potrzebę rozwoju infrastruktury zachęcającej do zainwestowania kapitału rodzimego i zewnętrznego (w tym zagranicznego) w regionie i jednocześnie – również w sposób bardziej konkretny – zwrócono uwagę na podnoszenie poziomu życia mieszkańców. Wyznaczenie wyzwania polegającego na poprawie warunków życia mieszkańców jest niezbędne z perspektywy koniecznych działań ograniczających nadmierną emigrację wewnętrzną i zagraniczną,
- w przyszłej strategii proponuje się uwzględnienie nowego celu tj. **Rozwój i wykorzystanie kapitału rzeczowego, ludzkiego oraz społecznego w regionie** – tym samym zwraca się bezpośrednią uwagę na wynikające z krajowych dokumentów strategicznych wyzwanie optymalnego wykorzystania posiadanych potencjałów. Działania w zakresie efektywnego wykorzystania wewnętrznych zasobów powinny wzmacniać efekty rozwojowe, a w przypadku regionu opolskiego nabierają szczególnego znaczenia z uwagi na słabsze perspektywy rozwojowe, wynikające ze struktury społeczno-gospodarczej tego obszaru, peryferyjnego położenia oraz znaczącej depopulacji,
- w przyszłej strategii proponuje się uwzględnienie nowego celu tj. **Współzarządzanie procesami rozwojowymi przez samorządy terytorialne oraz społeczeństwo obywatelskie, środowisko biznesu i przedstawicieli nauki** – częściowo nawiązując do dotychczasowego podejścia, w którym zwrócono uwagę na współpracę z nauką w obszarze innowacyjnej gospodarki. W nowym podejściu, współpracy na rzecz rozwoju nadaje się jednak zdecydowanie szerszy charakter, zwracając tym samym uwagę na paradygmat wielosektorowości w polityce rozwoju i współodpowiedzialności za rozwój interesariuszy z sektora publicznego, prywatnego i społecznego. Integrowanie tych podmiotów wokół strategicznych celów i ukierunkowanie ich na ich osiągnięcie powinno przyczynić się do wzmocnienia procesów rozwojowych. Wskazując na tak rozumiane współzarządzanie, jednocześnie zostaną uwzględnione wytyczne wynikające z krajowych dokumentów strategicznych, w których zwraca się szczególną uwagę na wzrastające znaczenie współodpowiedzialności za rozwój,
- w nowej strategii proponuje się uwzględnienie dodatkowego celu tj. **Wzrost efektywności zarządzania działaniami rozwojowymi i poprawa jakości usług publicznych** – zwracając tym samym uwagę na konieczność ciągłego doskonalenia działań podejmowanych na rzecz polityki rozwoju. Tak rozumiany wzrost efektywności powinien przełożyć się na trwalsze efekty rozwojowe, zapewniające możliwość bardziej dynamicznego i zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego. W tym kontekście, w sposób szczególny uwzględnia się konieczność poprawy jakości szeroko rozumianych usług publicznych, ponownie artykułując potrzebę poprawy warunków życia mieszkańców koniecznej z perspektywy działań ograniczających nadmierną emigrację wewnętrzną i zagraniczną.

9 UWAGI KOŃCOWE

Prezentowana ekspertyza stanowi autorskie spojrzenie na problemy województwa opolskiego w kontekście nowego okresu programowania w Unii Europejskiej. Zasady konstruowania nowych

strategii w poszczególnych regionach zostały przedstawione w przygotowanej przez rząd RP Strategii Odpowiedzialnego Rozwoju w odniesieniu do dokumentów unijnych: a ich konkretyzację zamieszczono w projektach dokumentów krajowych: Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030 oraz Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030. Diagnoza wraz z załącznikiem. Podstawowym celem zapisanym w owych dokumentach jest generowanie wzrostu gospodarczego służącemu wszystkim grupom społecznym, bez względu na położenie, wielkość, czy rangę ośrodka, który ma zapewnić redukcję w nierówności w dochodach wśród społeczeństwa. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego wskazuje również podmioty mające wpływa na osiągnięcie określonych celów rozwojowych, którymi są samorządy terytorialne oraz inni interesariusze, a których działania mają zmierzać do zwiększenia konkurencyjności regionów, podniesieniu jakości kapitału ludzkiego i społecznego, rozwoju przedsiębiorczości i innowacyjności oraz generować rozwój terytorialnie zrównoważony. W ekspertyzie staraliśmy się odnieść do kluczowych uwarunkowań w regionie wpływających na osiągnięcie celów rozwojowych wskazywanych w analizowanych dokumentach. Województwo opolskie będzie musiało stawić czoła takim wyzwaniom jak zwiększenie poziomu potencjalnego PKB oraz zagrożenia ze spodziewanym obniżeniem koniunktury. W tym kontekście warto podkreślić, że potencjał rozwojowy opolskiej gospodarki będzie warunkowany nie tylko poprzez wewnętrzne procesy rozwoju, ale również poprzez sytuację w otoczeniu zewnętrznym. Obok bieżących wydarzeń w świecie, krótkotrwałych czynników koniunkturalnych, presji rynku globalnego zasadnicze znaczenie będą miały megatrendy, długotrwałe zmiany strukturalne zachodzące w gospodarce światowej, o czym wspominaliśmy w naszym opracowaniu. Na rozwój województwa opolskiego, podobnie jak całej Polski będą oddziaływać krótko, średnio i długookresowe wyzwania zewnętrzne. Krótkookresowe oddziaływania, które wskazuje KSRR to przede wszystkim zagrożenia osłabienia dynamiki rozwoju gospodarki światowej, zmiany w funkcjonowaniu budżetu europejskiego, perspektywy rozwoju sytuacji w Chinach i USA, destabilizacja gospodarki światowej związana ze spadkiem innowacyjności związanej z nierównością na rynkach surowców oraz rywalizacją cenową, konflikty zbrojne oraz polityka Federacji Rosyjskiej. Dla województwa opolskiego najistotniejsze będą jednak średnio i długookresowe uwarunkowania zewnętrzne, w tym trendy demograficzne i starzenie się społeczeństwa, które oddziałują na wszystkie sfery życia gospodarczego i społecznego, w tym na rynek pracy i przekształcenia struktury gospodarki. KSRR zwraca uwagę, że może to prowadzić do spadku tempa wzrostu gospodarczego w kraju i w regionach ograniczając pulę środków na inwestycje, ale jednocześnie może umożliwić rozwój sektora opiekuńczego. Nowe wzorce konsumpcji, nowe style życia i mobilności, na co również zwracaliśmy uwagę w naszym opracowaniu, zaspokajają potrzeby indywidualne i społeczne, ale mają również swoje negatywne konsekwencje w sferze więzi społecznych. Automatyzacja, robotyzacja i informatyzacja wpłynie na procesy gospodarcze, konkurencyjność gospodarek oraz na przemysł związany z czasem wolnym, przemysł kreatywny i usługi. Wśród wielu innych czynników szczególne znaczenie będzie miało podejście młodego pokolenia do działalności gospodarczej oraz stylu zarządzania, które powinno być nastawione na kreatywność. Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego będzie musiała uwzględniać również owe uwarunkowania zewnętrzne, sprostać wyzwaniu zwiększenia zdolności innowacyjnych, poprawy edukacji oraz budowaniu zróżnicowanej infrastruktury, które to wyzwania staraliśmy się skonkretyzować w naszym opracowaniu.

10 BIBLIOGRAFIA

- Blazyca G, Heffner K., Helińska-Hughes E., , Poland - Can Regional Policy Meet the Challenge of Regional Problems? *European Urban and Regional Studies* vol. 9 no.3, 2002, s. 263-276.
- Boguszewski R., Rodzina jej współczesne rozumienie i znaczenie. Komunikat z badań CBOS, BS 33/2013. Warszawa, marzec 2013.
- Denzin N., K., *Sociological Methods: A Sourcebook*. Aldine Transaction, 2006.
- Hipsz N., Społeczne oceny alternatyw życia małżeńskiego. Komunikat z badań CBOS, BS, 32/2013. Warszawa marzec 2013.
- Heffner K., Regionalny wymiar wyzwań demograficznych stojących przed polskimi regionami, *Zachodniopomorskie Studia Regionalne* nr 9/1/2016, Urząd Marszałkowski Województwa Zachodniopomorskiego, Szczecin 2016, s. 23-38.
- Kuźnicka J., Michoń D., Sytuacja demograficzna województwa opolskiego – stan obecny i perspektywy, w: Sytuacja demograficzna Śląska Opolskiego jako wyzwanie dla Polityki Społecznej i gospodarczej, pod red. J. Hryniewicz, A. Potrykowskiej, Rządowa Rada Ludnościowa, Warszawa 2017, s. 22-68.
- Nowe wzorce formowania i rozwoju rodziny w Polsce. Przyczyny oraz wpływ na zadowolenie z życia. Red. A. Matysiak, Warszawa 2014.
- Omyła-Rudzka M., Postawy prokreacyjne kobiet. Komunikat z badań CBOS, BS, 29/2013. Warszawa marzec 2013; Polityka prorodzinna – oceny i postulaty. Komunikat z badań CBOS, BS, 110/2013. Warszawa, sierpień 2013.
- Profil wrażliwości gospodarki regionalnej na integrację z Unią Europejską. Województwo opolskie, pod red. K.Gawlikowskiej –Hueckel, IBnGR, Gdańsk 2003.
- Raport z wyników województwa opolskiego. Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011. Urząd Statystyczny w Opolu. Opole 2012, s. 65.
- Rauziński R., Specyficzna sytuacja demograficzna województwa opolskiego na tle Polski w latach 1945-2050, w: Sytuacja demograficzna Śląska Opolskiego jako wyzwanie dla Polityki Społecznej i gospodarczej, pod red. J.Hryniewicz, A.Potrykowskiej, Rządowa Rada Ludnościowa, Warszawa 2017, s. 40-68.
- Slany K., Alternatywne formy życia małżeńsko - rodzinnego w ponowoczesnym świecie, Kraków 2008.
- Sołdra-Gwiżdż T., Czy „pułapka niskiej dzietności” w województwie opolskim? Perspektywa socjologiczna, „*Studia Ekonomiczne*” 2017, nr 309, s. 39-48.
- Sołdra-Gwiżdż T., Wzory życia rodzinnego w świadomości młodego pokolenia mieszkańców Opolszczyzny a polityka społeczna, w: Sytuacja demograficzna Śląska Opolskiego jako wyzwanie dla polityki Społecznej i gospodarczej, red. nauk. J. Hryniewicz, A. Potrykowska, Warszawa 2017, s. 121-132.
- Szczygielski K., Opolska Specjalna Strefa Demograficzna, w: Sytuacja demograficzna Śląska Opolskiego jako wyzwanie dla Polityki Społecznej i gospodarczej, pod red. J. Hryniewicz, A. Potrykowskiej, Rządowa Rada Ludnościowa, Warszawa 2017, s. 88.
- Wywiad z Piotrem Szukalskim, pt. Dzieci są już niemodne,
<http://www.dzienniklodzki.pl/arttykul/967739,polska-w-pulapce-niskiej-dzietnosci-dzieci-sa-niemodne-wywiad,id,t.html>, [data dostępu październik 2018].

11 KARTY WSKAŹNIKÓW

SPOŁECZEŃSTWO

Definicja wskaźnika: Separacje w ciągu roku na 10 tys. mieszkańców to wskaźnik opisujący natężenie zjawiska faktycznego rozłączenia małżonków bez rozwiązywania małżeństwa.

Separacje w ciągu roku na 10 tys. mieszkańców.

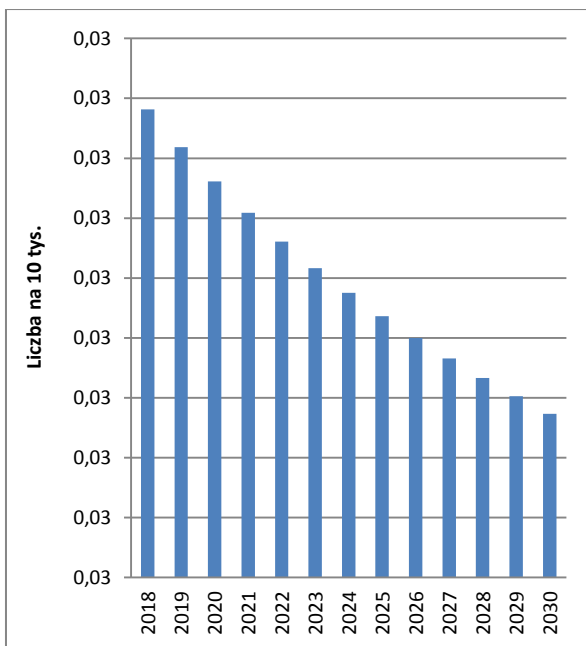
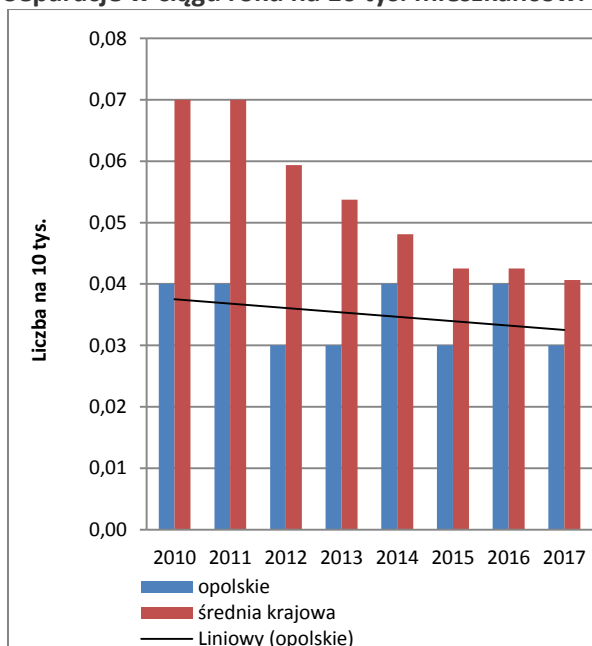
W opolskim podobnie jak w pozostałych województwach liczba separacji spada.

Separacja polega na sądowym uregulowaniu faktycznego rozłączenia małżonków bez rozwiązywania związku małżeńskiego. Może być rozwiązaniem tymczasowym służącym pogodzeniu się małżonków lub okresem przejściowym przed rozwodem. Separacje, podobnie jak rozwody świadczą o szeroko rozumianym stanie rodziny i są wskaźnikiem zjawisk kryzysowych przebiegających w jej wnętrzu.

W opolskim wartość wskaźnika separacji na 10 tys. mieszkańców wyniosła w 2010 roku 0,04 natomiast w 2017 roku 0,03. Na przestrzeni analizowanego okresu była ona niższa od średniej krajowej, która wyniosła w 2010 roku 0,07 a w 2017 roku 0,04. Ponadto należy zaznaczyć, że pomimo nieznacznych wahań rok do roku, zarówno w regionie jak i średnio w kraju, wskaźnik cechuje tendencja malejąca. W roku 2030, w opolskim jego wartość wyniesie 0,03.

Obserwowany spadek wartości wskaźnika separacji na 10 tys. mieszkańców świadczy o tym, że zarówno w kraju jak i w regionie są one coraz rzadziej spotykanym rozwiązaniem dotyczącym sytuacji kryzysowych w małżeństwie. Małżonkowie coraz częściej decydują się na rozwód nie poprzedzając go separacją. U podłoża preferowania szybkich i radykalnych rozwiązań dotyczących małżeństwa leżą przemiany obyczajowe i przemiany stylu życia, które polegają na wzroście popularności alternatywnych form życia rodzinnego oraz malejącej popularności formalnego małżeństwa.

Separacje w ciągu roku na 10 tys. mieszkańców.

Źródło: GUS

SPOŁECZEŃSTWO

Definicja wskaźnika: Urodzenia pozamałżeńskie jako odsetek urodzeń żywych. Wskaźnik ten obrazuje, ile dzieci rodzą kobiety nie pozostające w formalnych związkach małżeńskich.

Urodzenia pozamałżeńskie jako odsetek urodzeń żywych.

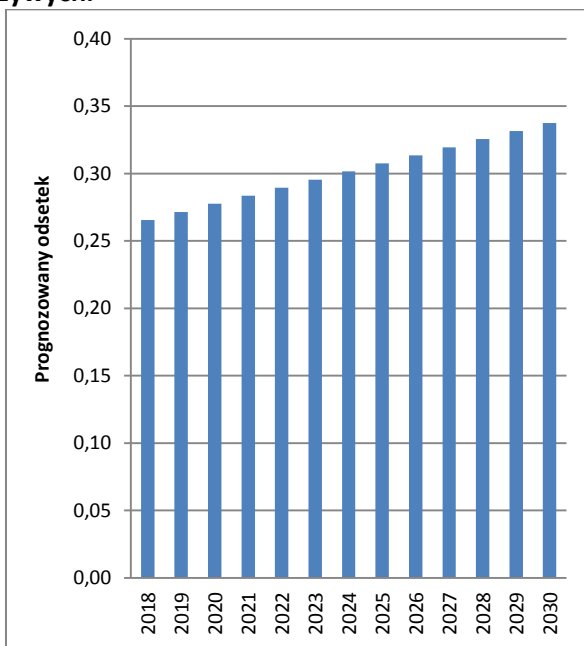
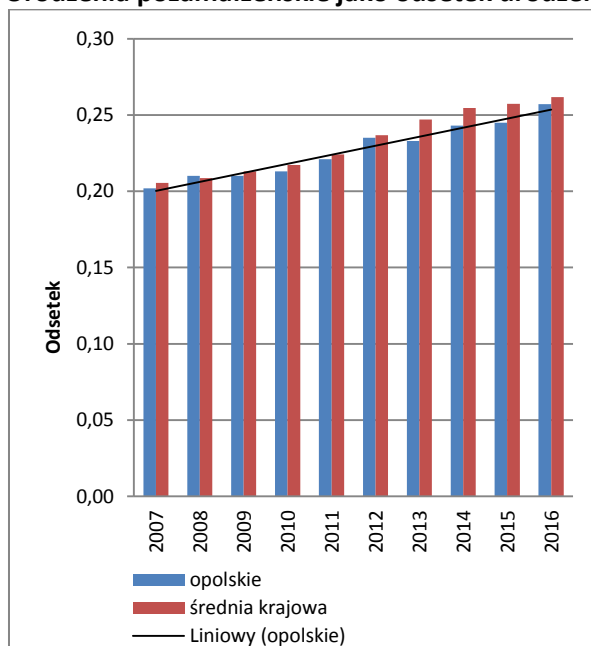
W opolskim podobnie jak w pozostałych województwa urodzenia pozamałżeńskie rosną.

W Polsce wyraźnie zaznacza się zmniejszająca skłonność do reprodukcji tradycyjnych wzorów życia rodzinnego. Częstość występowania urodzeń dzieci pozamałżeńskich jest jedynym dostępnym corocznie wskaźnikiem zmian podejścia do rodziny obrazującym zakres, skalę i tempo zachodzących przemian obyczajowych dotyczących wzorów życia rodzinnego. W opisie zmian wzorców rodziny i wzorców dietności nie można posłużyć wskaźnikami bezpośrednimi np. liczbą istniejących związków nieformalnych, ani też liczbą dzieci urodzonych w tych związkach, bowiem GUS nie zbiera danych na ten temat. W tej sytuacji możemy się posłużyć jedynie wskaźnikiem pośrednim: urodzenia pozamałżeńskie jako odsetek urodzeń żywych.

W opolskim wartość wskaźnika urodzenia pozamałżeńskie jako odsetek urodzeń żywych wynosiła w 2007 roku 0,20 natomiast w 2016 roku 0,26. Na przestrzeni analizowanego okresu była ona nieznacznie niższa od średniej krajowej, która wyniosła w 2007 roku 0,21 a w 2016 roku 0,26. Ponadto należy zaznaczyć, że, zarówno w regionie jak średnio w kraju, wskaźnik cechuje tendencja rosnąca. Jego wartość systematycznie wzrasta rok do roku i zgodnie z prognozą w opolskim, w roku 2030 wyniesie 0,34.

Obserwowany spadek wartości wskaźnika świadczy o postępujących zarówno w kraju jak i w regionie przemianach w zakresie wzorów życia rodzinnego oraz stylów życia a także o wzroście popularności form alternatywnych dla tradycyjnej rodziny.

Urodzenia pozamałżeńskie jako odsetek urodzeń żywych.

Źródło: GUS

SPOŁECZEŃSTWO

Definicja wskaźnika: Dostęp do usług medycznych mierzony liczbą przychodni na 10 tysięcy mieszkańców.

Przychodnie na 10 tys. mieszkańców

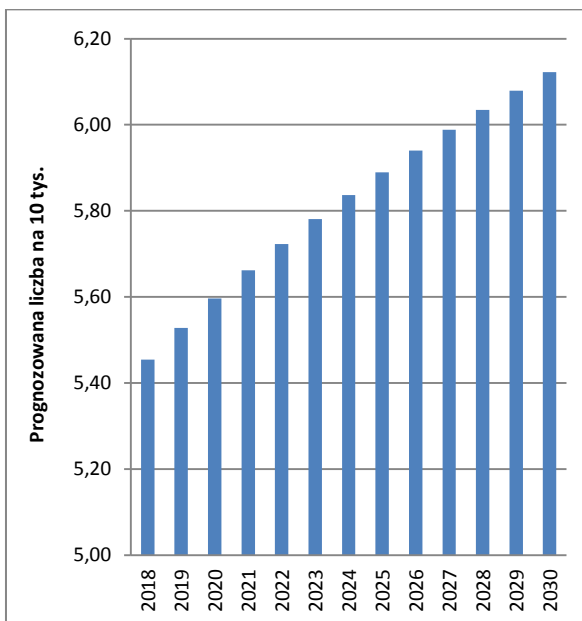
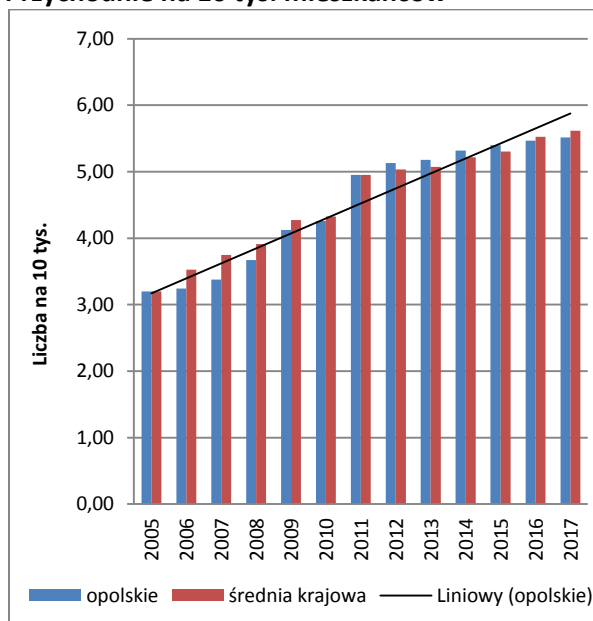
W opolskim podobnie jak w pozostałych województwach systematycznie zwiększa się dostęp do usług medycznych.

Dobry stan zdrowia obywateli i całego społeczeństwa jest istotną determinantą wzrostu gospodarczego, a interwencje w dziedzinie zdrowia są kluczowe w ograniczaniu ryzyka ubóstwa z powodu dezaktywizacji zawodowej wynikającej z przyczyn zdrowotnych. Zły stan zdrowia ludności przekłada się na wiele aspektów gospodarczych, wywołuje konieczność ponoszenia znaczących nakładów publicznych na leczenie oraz wypłacanie świadczeń socjalnych oraz powoduje spadek przychodów i zubożenie społeczeństwa.

W opolskim wartość wskaźnika liczba przychodni na 10 tysięcy mieszkańców wynosiła w 2005 roku 3,20 natomiast w 2017 roku 5,51. Na przestrzeni analizowanego okresu była ona nieznacznie niższa od średniej krajowej, która wyniosła w 2005 roku 3,20 a w 2017 roku 5,62. Ponadto należy zaznaczyć, że, zarówno w regionie jak średnio w kraju, wskaźnik cechuje tendencja rosnąca a jego wartość nie ulega znacznym okresowym wahaniom. Zgodnie z prognozą w opolskim, w roku 2030 wyniesie 6,12.

Obserwowany wzrost wartości wskaźnika świadczy o tym, że w opolskim podobnie jak w pozostałych województwach konsekwentnie zwiększa się dostęp do usług medycznych. Wzrost ten wydaje się być jednak niewystarczający w kontekście potrzeb społecznych, rosnących na skutek uwarunkowań demograficznych i cywilizacyjnych. W związku z tym inwestycje w opiekę zdrowotną stanowią ważny szczebel w systemie ochrony zdrowia, od którego w ogromnym stopniu zależeć będzie efektywność całego procesu leczenia pacjenta oraz sprawności systemu opieki medycznej.

Przychodnie na 10 tys. mieszkańców

Źródło: GUS

SPOŁECZEŃSTWO

Definicja wskaźnika: Dostęp do usług medycznych mierzony liczbą łóżek w oddziałach opieki paliatywnej na 10 tys. osób w wieku 65 lat i więcej

Łóżka w oddziałach opieki paliatywnej na 10 tys. osób w wieku 65 lat i więcej

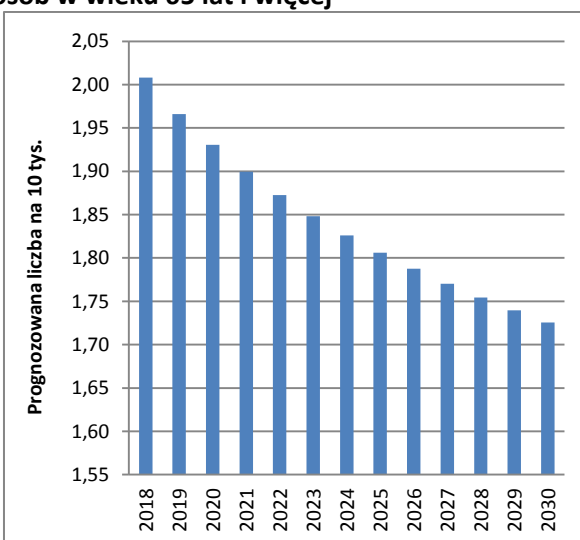
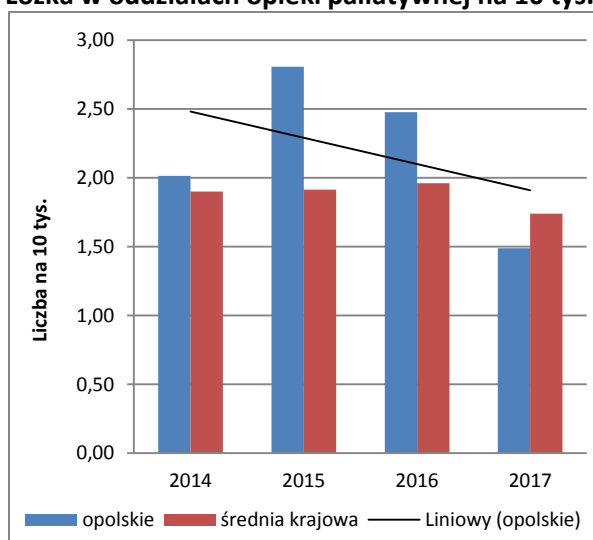
W opolskim liczba łóżek w oddziałach opieki paliatywnej spada.

W ostatnich latach zarówno Polska jak i inne kraje europejskie stanęły w obliczu problemu starzejących się społeczeństw. Postępującemu procesowi starzenia towarzyszy wzrost zapadalności na choroby wieku starczego, w tym choroby sercowo-naczyniowe, mięśniowo-szkieletowe czy nowotwory złośliwe. Zaistniały stan rzeczy powoduje, że zwiększa się zapotrzebowanie na usługi z zakresu opieki paliatywnej a więc zarówno te ratujące życie jak i te poprawiające jakość życia osób przewlekle chorych.

W opolskim wartość wskaźnika łóżka w oddziałach opieki paliatywnej na 10 tys. osób w wieku 65 lat i więcej wynosiła w 2014 roku 2,01 natomiast w 2017 roku 1,49. Warto nadmienić że na przestrzeni analizowanego okresu ulegała ona wahaniom. Początkowo była ona wyższa od średniej krajowej, która wyniosła w 2014 roku 1,90 a w 2016 roku 1,96. Jednak w 2017 roku drastycznie spadła i ukształtowała się na poziomie niższym niż średnio w kraju. Ponadto należy zaznaczyć, że, zarówno w regionie jak średnio w kraju, wskaźnik cechuje tendencja malejąca. Zgodnie z prognozą jego wartość w opolskim, w roku 2030 wyniesie 1,73.

Odnotowana tendencja świadczy o tym, że opolski system ochrony zdrowia nie jest w dostatecznym stopniu przygotowany aby zaspokoić rosnące zapotrzebowanie na usługi zdrowotne i opiekuńcze. W regionie rośnie popyt na świadczenia zdrowotne natomiast dostęp do świadczeń paliatywnych mierzony liczbą łóżek w oddziałach opieki paliatywnej na 10 tys. osób w wieku 65 lat i więcej znajduje się obecnie poniżej średniej i osiąga nieakceptowany społecznie i medycznie poziom. Szczególny nacisk należy zatem położyć na rozwój tej specjalności tak aby każdy senior miał do niej dostęp na wszystkich szczeblach jej funkcjonowania.

Łóżka w oddziałach opieki paliatywnej na 10 tys. osób w wieku 65 lat i więcej

Źródło: GUS

SPOŁECZEŃSTWO

Definicja wskaźnika: Dostęp do usług medycznych mierzony liczbą łóżek w hospicjach na 10 tys. osób w wieku 65 lat i więcej

Łóżka w hospicjach na 10 tys. osób w wieku 65 lat i więcej

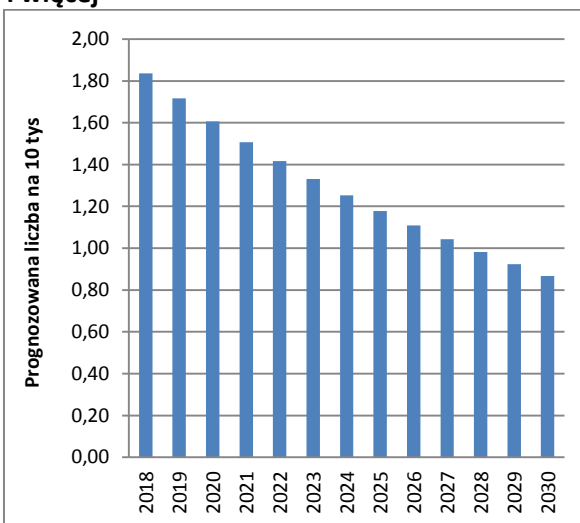
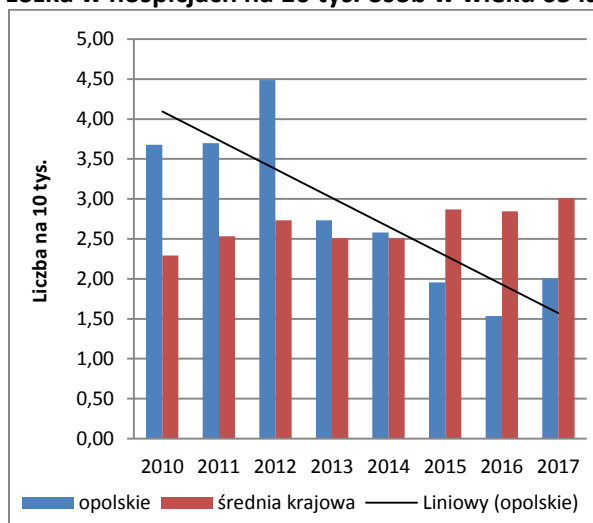
W opolskim liczba łóżek w hospicjach spada.

W ostatnich latach zarówno Polska jak i inne kraje europejskie stanęły w obliczu problemu starzejących się społeczeństw. Postępującemu procesowi starzenia towarzyszy wzrost zapadalności na choroby wieku starczego, w tym choroby sercowo-naczyniowe, mięśniowo-szkieletowe czy nowotwory złośliwe. Zaistniały stan rzeczy powoduje, że zwiększa się zapotrzebowanie na usługi z zakresu opieki hospicyjnej.

W opolskim wartość wskaźnika liczba łóżek w hospicjach na 10 tys. osób w wieku 65 lat i więcej wynosiła w 2010 roku 3,68 natomiast w 2017 roku 2,00. Warto nadmienić że na przestrzeni analizowanego okresu ulegała ona wahaniom. Początkowo była ona wyższa od średniej krajowej, która w roku 2010 wyniosła 2,29 a w roku 2014 2,51 jednak w roku 2015 drastycznie spadła i ukształtowała się na poziomie niższym niż średnio w kraju. Ponadto należy zaznaczyć, że w regionie wskaźnik cechuje tendencja malejąca, natomiast średnio w kraju tendencja rosnąca. Zgodnie z prognozą w opolskim wartość omawianego wskaźnika, w roku 2030 wyniesie 0,87.

Odnotowana tendencja świadczy o tym, że opolski system ochrony zdrowia nie jest w dostatecznym stopniu przygotowany aby zaspokoić rosnące zapotrzebowanie na usługi zdrowotne i opiekuńcze. W regionie rośnie popyt na świadczenia zdrowotne natomiast dostęp do świadczeń zakresu opieki hospicyjnej mierzony liczbą łóżek w hospicjach na 10 tys. osób w wieku 65 lat i więcej znajduje się obecnie poniżej średniej i osiąga nieakceptowany społecznie i medycznie poziom. Szczególny nacisk należy zatem położyć na rozwój tej specjalności tak aby każdy senior miał do niej dostęp na wszystkich szczeblach jej funkcjonowania.

Łóżka w hospicjach na 10 tys. osób w wieku 65 lat i więcej

Źródło: GUS

SPOŁECZEŃSTWO

Definicja wskaźnika: Świadczenia zdrowotne udzielone osobom w wieku 65 i więcej lat jako procent świadczeń zdrowotnych ogółem.

Świadczenia zdrowotne udzielone osobom w wieku 65 i więcej lat jako procent świadczeń zdrowotnych ogółem

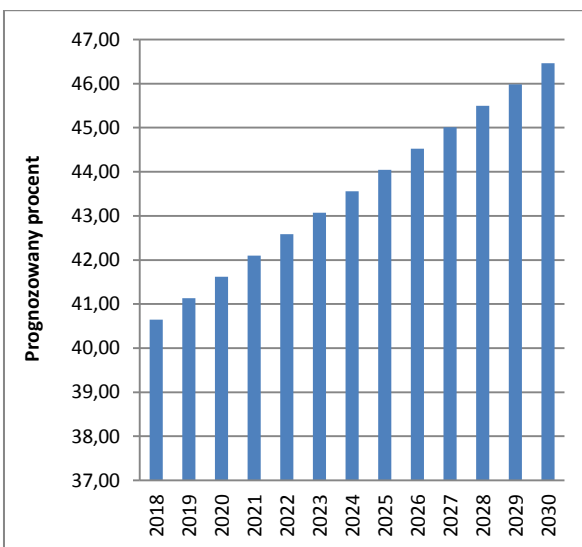
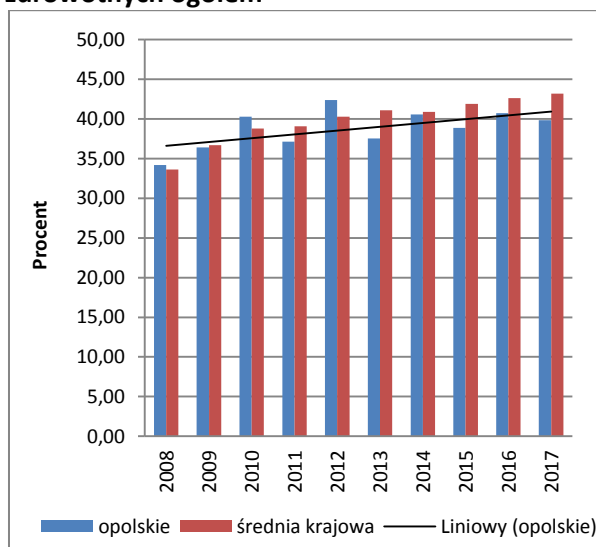
W opolskim rosną świadczenia zdrowotne udzielane osobom w wieku 65 i więcej lat

W ostatnich latach zarówno Polska jak i inne kraje europejskie stanęły w obliczu problemu starzejących się społeczeństw. Postępującemu procesowi starzenia się towarzyszy wzrost zapadalności na choroby wieku starczego, w tym choroby sercowo-naczyniowe, mięśniowo-szkieletowe czy nowotwory złośliwe. Zaistniały stan rzeczy powoduje, że rosną koszty opieki zdrowotnej oraz świadczeń realizowanych przez system pomocy społecznej.

W opolskim wartość wskaźnika świadczenia zdrowotne udzielone osobom w wieku 65 i więcej lat jako procent świadczeń zdrowotnych ogółem wynosiła w 2008 roku 34,18 natomiast w 2017 roku 39,82. Warto nadmienić, że na przestrzeni analizowanego okresu ulegała ona wahaniom. Początkowo była wyższa od średniej krajowej, która w roku 2008 wyniosła 33,63, jednak w roku 2017 ukształtowała się na poziomie niższym niż średnio w kraju. Ponadto należy zaznaczyć, że zarówno w regionie jak średnio w kraju, wskaźnik cechuje tendencja rosnąca. Zgodnie z prognozą w opolskim wartość omawianego wskaźnika, w roku 2030 wyniesie 46,47.

Odnotowana tendencja świadczy o tym, że w opolskim systematycznie wzrasta popyt na świadczenia zdrowotne. Zestawiając obserwowany trend z wartościami wskaźników mierzących dostęp do usług medycznych należy stwierdzić że regionalny system ochrony zdrowia nie jest w dostatecznym stopniu przygotowany aby zaspokoić rosnące zapotrzebowanie na usługi zdrowotne i opiekuńcze. Szczególny nacisk należy zatem położyć na rozwój tej specjalności tak aby każdy senior miał do niej dostęp na wszystkich szczeblach jej funkcjonowania.

Świadczenia zdrowotne udzielone osobom w wieku 65 i więcej lat jako procent świadczeń zdrowotnych ogółem

Źródło: GUS

SPOŁECZEŃSTWO

Definicja wskaźnika: Leczeni w szpitalnych oddziałach ratunkowych w wieku 65 i więcej lat jako procent leczonych ogółem.

Leczeni w szpitalnych oddziałach ratunkowych w wieku 65 i więcej lat jako procent leczonych ogółem

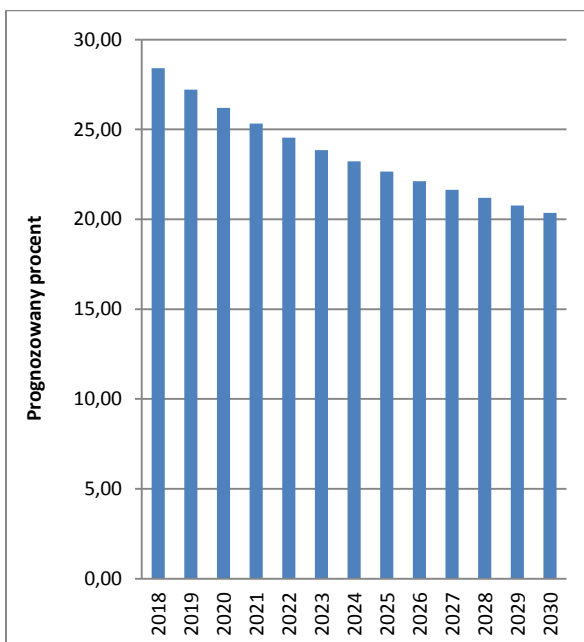
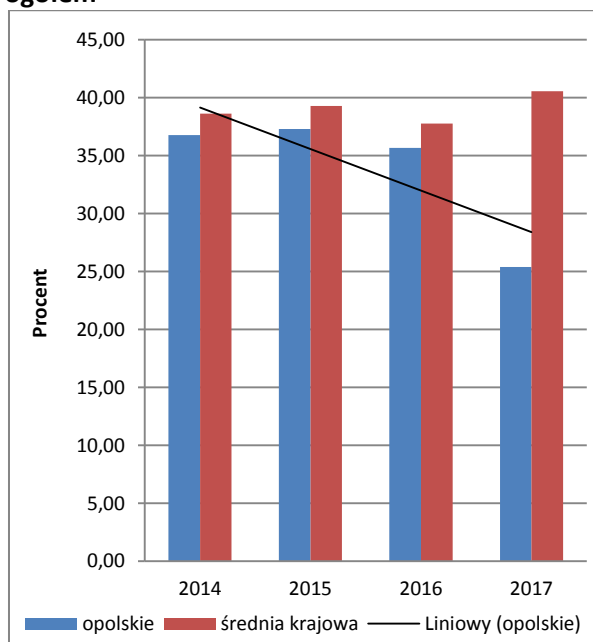

W opolskim spada liczba leczonych w szpitalnych oddziałach ratunkowych w wieku 65 i więcej lat

W ostatnich latach zarówno Polska jak i inne kraje europejskie stanęły w obliczu problemu starzejących się społeczeństw. Postępującemu procesowi starzenia się towarzyszy wzrost zapadalności na choroby wieku starczego, w tym choroby sercowo-naczyniowe, mięśniowo-szkieletowe czy nowotwory złośliwe. Zaistniały stan rzeczy powoduje, że zwiększa się zapotrzebowanie na usługi z zakresu opieki zdrowotnej.

W opolskim w roku 2014 wartość wskaźnika leczeni w szpitalnych oddziałach ratunkowych w wieku 65 i więcej lat jako procent leczonych ogółem wyniosła 36,76. W stosunku do roku 2014 w roku 2017 odnotowano wyraźny spadek tej wartości, która ukształtowała się na poziomie 25,38. Warto także nadmienić że na przestrzeni analizowanego okresu wartość wskaźnika ulegała wahaniom jednak zawsze była niższa od średniej krajowej, która w roku 2014 wyniosła 38,62 a w roku 2017 40,56. Ponadto należy zaznaczyć, że w regionie wskaźnik cechuje tendencja malejąca natomiast średnio w kraju tendencja rosnąca. Zgodnie z prognozą w opolskim wartość omawianego wskaźnika, w roku 2030 wyniesie 20,36.

Leczeni w szpitalnych oddziałach ratunkowych w wieku 65 i więcej lat jako procent leczonych ogółem

Źródło: GUS

Definicja wskaźnika: uczniowie przypadający na 1 komputer z dostępem do Internetu przeznaczony do użytku uczniów.

Technologie informacyjno – komunikacyjne w edukacji

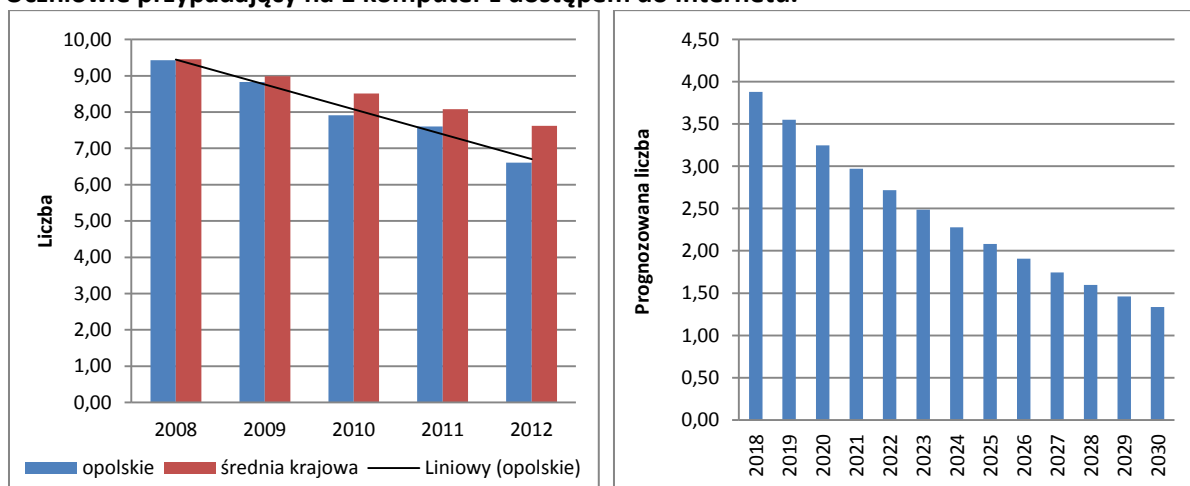
W opolskim podobnie jak w pozostałych województwach systematycznie zwiększał się dostęp do ICT.

Nowoczesne umiejętności wymagają nie tylko nowoczesnych metod kształcenia, ale i odniesienia do współcześnie używanych urządzeń, sprzętu i materiałów dydaktycznych. Tym czasem wiele instytucji edukacyjnych odbiega standardami od tego, czego wymaga i co oferuje współczesny rynek pracy. W związku z tym jednym z najważniejszych zagadnień nowego okresu programowania jest poprawa dostępu do wysokiej jakości usług edukacyjnych. Systemy edukacji i kształcenia mają zostać dopasowane do potrzeb społeczeństwa opartego na wiedzy. Cel ten ma zostać osiągnięty m.in. poprzez wyposażenie szkół w sprzęt umożliwiający powszechne wykorzystanie mediów elektronicznych oraz w szybkie łącza internetowe pozwalające uczniom na łatwy dostęp do Internetu oraz korzystanie z multimedialnych zasobów edukacyjnych. Konsekwencją modernizacji i rozwoju infrastruktury edukacyjnej ma być przekształcenie szkół w nowoczesne ogólnodostępne centra edukacyjne o wielofunkcyjnym charakterze, co jest niezbędne dla zapewnienia efektywności procesu nauczania.

W opolskim wartość wskaźnika uczniowie przypadający na 1 komputer z dostępem do Internetu przeznaczony do użytku uczniów wynosiła w 2008 roku 9,43 natomiast w 2012 roku 6,61. Na przestrzeni analizowanego okresu była ona niższa od średniej krajowej, która wyniosła w 2008 roku 9,45 a w 2012 roku 7,62. Ponadto należy zaznaczyć, że, zarówno w regionie jak średnio w kraju, wskaźnik cechuje tendencja malejąca a jego wartość nie ulega okresowym wahaniom. Zgodnie z prognozą w opolskim, w roku 2030 wyniesie 1,34.

Odnotowana tendencja świadczy o tym, że w opolskim podobnie jak w pozostałych województwach systematycznie zwiększał się dostęp do ICT. Podstawowym wyzwaniem jest zatem utrzymanie tego trendu i systematyczne zwiększanie dostępu uczniów do mediów elektronicznych.

Uczniowie przypadający na 1 komputer z dostępem do Internetu.

Źródło: GUS

SPOŁECZEŃSTWO

Definicja wskaźnika: Absolwenci szkół zawodowych na 1000 mieszkańców .

Absolwenci szkół zawodowych na 1000 mieszkańców

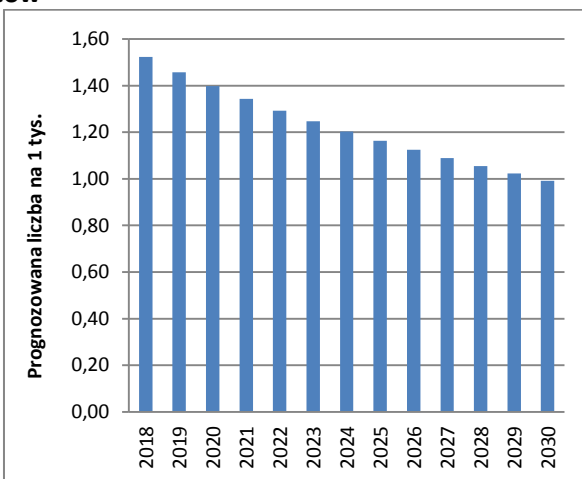
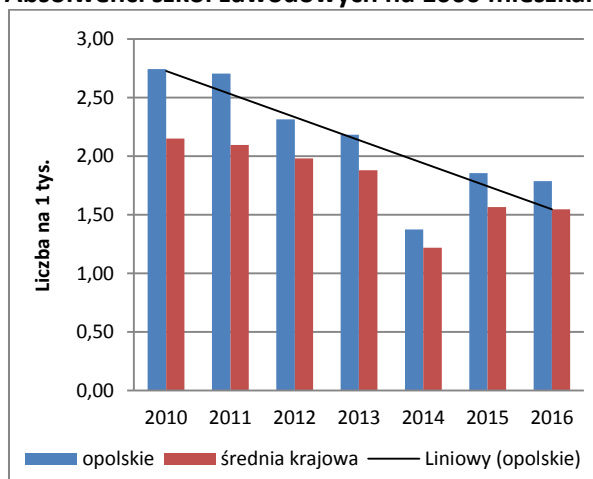
W opolskim liczba absolwentów szkół zawodowych jest wyższa od średniej dla pozostałych województw.

Zarówno unijne jak i krajowe dokumenty strategiczne akcentują fakt, że jedną z nadrzędnych sił sprawczych warunkujących potencjał rozwojowy tak na poziomie lokalnym jak i regionalnym są zasoby endogeniczne. W tym kontekście należy podkreślić specyfikę województwa opolskiego i jego regionalne tradycje w zakresie kształcenia zawodowego, którego popularność jest związana ze strukturą etniczno-narodowościową regionu.

W opolskim wartość wskaźnika absolwenci szkół zawodowych na 1000 mieszkańców wynosiła w 2010 roku 2,74 natomiast w 2016 roku 1,79. Na przestrzeni analizowanego okresu była ona znacząco wyższa od średniej krajowej, która w 2010 roku wyniosła 2,15 a w 2016 roku 1,55. Należy jednak zaznaczyć, że zarówno w regionie jak średnio w kraju, wskaźnik cechuje tendencja malejąca, co jest związane z postępującymi procesami depopulacji. Zgodnie z prognozą w opolskim, w roku 2030 wartość wskaźnika wyniesie 0,99.

Ponieważ na przestrzeni analizowanego okresu w opolskim liczba absolwentów szkół zawodowych była znacząco wyższa od średniej krajowej należy stwierdzić, że po pierwsze wśród ludności śląskiej dominowały i nadal dominują wzory kształcenia zawodowego, po drugie podjęte w obszarze kształcenia zawodowego działania o charakterze rewitalizacyjnym przynoszą pożądany efekt. Dzięki nim ranga szkolnictwa zawodowego w regionie sukcesywnie wzrasta, a uczniowie coraz częściej dokonują wyboru szkoły dającej konkretny zawód. Mając jednak na uwadze, iż budowanie regionalnych przewag konkurencyjnych powinno zostać oparte na przedsiębiorstwach wiodących, których rozwój w dużej mierze zależy od jakości kapitału ludzkiego, należy podkreślić, że koniecznym stają się dalsze działania mające na celu poprawę jego jakości w tym w szczególności dostosowanie treści kształcenia do potrzeb rynku pracy oraz podniesienie atrakcyjności oferty edukacyjnej.

Absolwenci szkół zawodowych na 1000 mieszkańców

Źródło: GUS

SPOŁECZEŃSTWO

Definicja wskaźnika: udział osób dorosłych uczących się lub doszkalcących w ogólnej liczbie osób dorosłych.

Osoby dorosłe uczestniczące w kształceniu lub szkoleniu

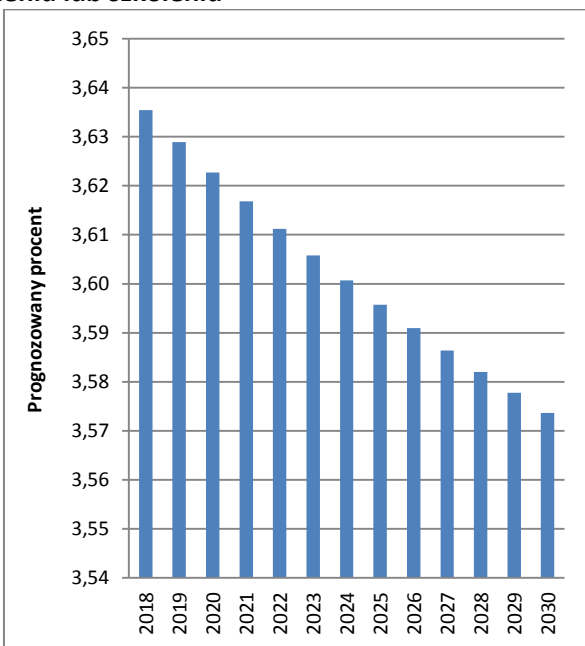
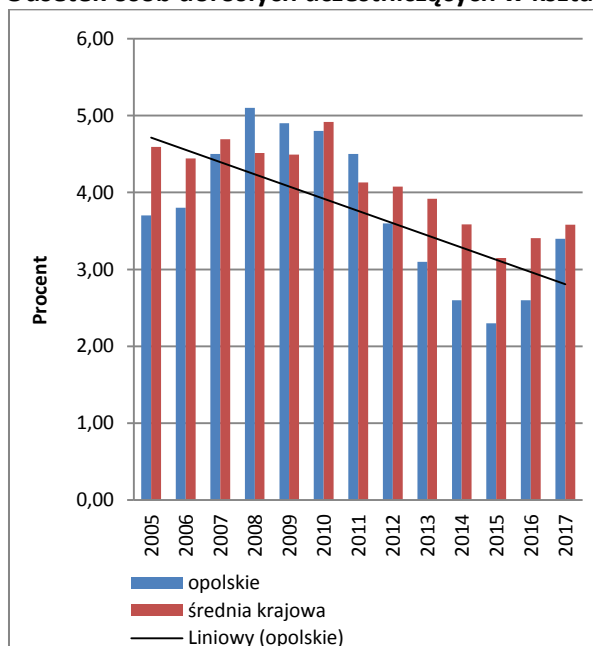
W opolskim zmniejszył się odsetek osób dorosłych w ogólnej liczbie osób dorosłych uczestniczących w kształceniu lub szkoleniu.

Leprze wykształcenie, to większe szanse na wszechstronny rozwój. Jednak zarówno obecnie jak i w przyszłości nie wystarczy, by rozwój ten opierał się jedynie na wykształceniu nabytym w młodości. Koniecznością staje się uczenie się przez całe życie w różnych formach i miejscach oraz nabywanie nowych umiejętności umożliwiających zmianę zawodu.

W województwie opolskim wartość wskaźnika udział osób dorosłych uczących się lub doszkalcących w ogólnej liczbie osób dorosłych wynosiła w 2005 roku 3,70 natomiast w 2017 roku 3,40. Na przestrzeni analizowanego okresu ulegała ona jednak znacznym wahaniom. Najwyższą wartość omawiany wskaźnik notuje w roku 2008 (5,10) natomiast najniższą w roku 2015 (2,30). Pomimo, że od tego momentu aż do końca analizowanego okresu jego wartość sukcesywnie wzrasta to jednak jest ona niższa od średniej krajowej. Warto także nadmienić że zarówno w regionie jak i średnio w kraju omawiany wskaźnik cechuje tendencja malejąca. Zgodnie z prognozą jego wartość w roku 2030 wyniesie w opolskim 3,57.

Aby przezwyciężyć ten niekorzystny trend należy zarówno wdrożyć działania promujące uczenie się w pracy jak i w aktywności społecznej, czyli uczenie się przez całe życie. Ponadto należy uatrakcyjnić oraz uelastyczyć ofertę przekwalifikowania osób dorosłych (w tym tych o najniższym poziomie umiejętności).

Odsetek osób dorosłych uczestniczących w kształceniu lub szkoleniu

Źródło: GUS

SPOŁECZEŃSTWO

Definicja wskaźnika: Odsetek uczniów uczących się języka niemieckiego.

Odsetek uczniów uczących się języka niemieckiego

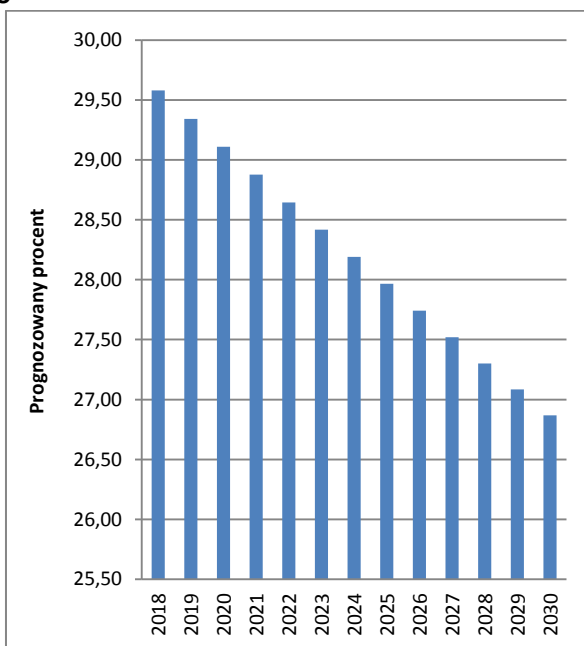
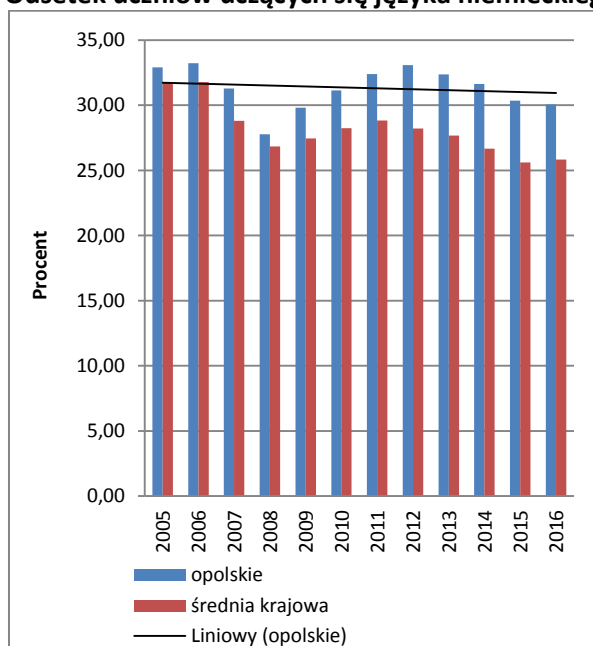
W opolskim podobnie jak w pozostałych województwach zmniejszył się odsetek uczniów uczących się języka niemieckiego.

Województwo opolskie to zróżnicowany kulturowo region dawnego pogranicza polsko - niemieckiego i polsko - czeskiego. Wielokulturowość jest jednym z jego najważniejszych wyróżników. Jej źródła tkwią w jego historii. Zgodnie z danymi zamieszczonymi w Narodowym Spisie Powszechnym Ludności i Mieszkań z 2002 roku w opolskim mieszka 71% ogólnej liczby osób, która deklaruje narodowość niemiecką i 14% określających się jako Ślązacy. O etnicznym zróżnicowaniu Opolszczyzny może również świadczyć liczba osób uczących się języka niemieckiego.

W województwie opolskim wartość wskaźnika odsetek uczniów uczących się języka niemieckiego wynosiła w 2005 roku 32,90 natomiast w 2016 roku 30,06. Warto nadmienić, że pomimo nieznacznych wahań rok do roku, na przestrzeni całego analizowanego okresu wartość wskaźnika była wyższa od średniej krajowej, która wyniosła w 2005 roku 31,74 a w 2016 roku 25,84. Należy także zaznaczyć, że zarówno w regionie jak średnio w kraju, wskaźnik cechuje tendencja malejąca co jest związane z postępującymi procesami depopulacji. W roku 2030, w opolskim jego wartość wyniesie 26,87.

Patrząc przez pryzmat społeczno-gospodarczego rozwoju fakt, że odsetek uczniów uczących się języka niemieckiego jest w opolskim znacząco wyższy od średniej krajowej stwarza szansę aby województwo stało się swoistym zagłębiem kształcącym poszukiwanych na rynku pracy dwujęzycznych specjalistów.

Odsetek uczniów uczących się języka niemieckiego

Źródło: GUS

GOSPODARKA

Definicja wskaźnika: Jednostki aktywne badawczo na 100 tys. mieszkańców.

Jednostki aktywne badawczo na 100 tys. mieszkańców.

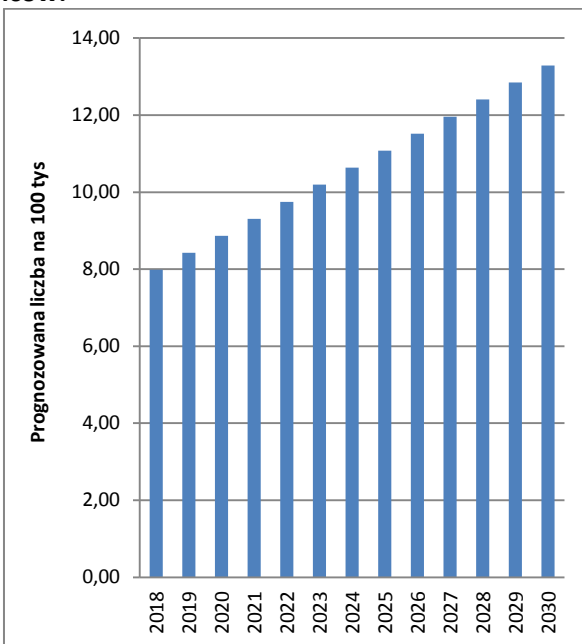
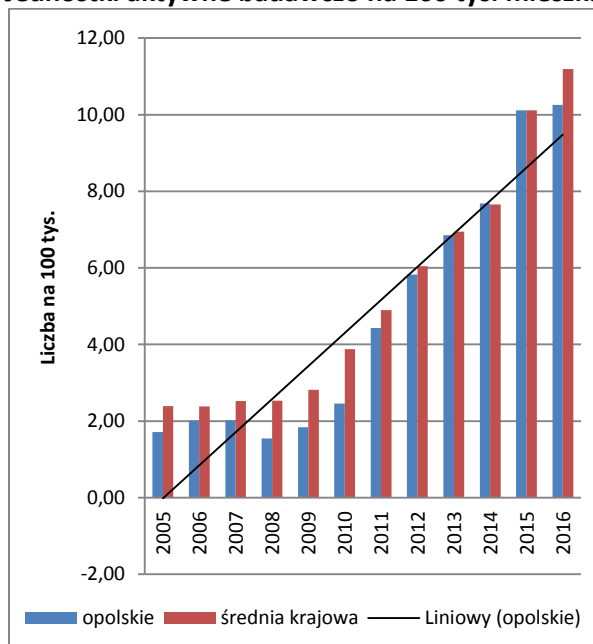

W opolskim zwiększyła się liczba jednostek aktywnych badawczo na 100 tys. mieszkańców

W dobie gospodarki opartej na wiedzy rozwój regionów oraz podmiotów gospodarczych wymaga ciągłej wymiany myśli badawczej i technicznej a także dostępu do nowoczesnych technologii i laboratoriów. W związku z tym do podstawowych wskaźników charakteryzujących działalność badawczą i rozwojową należy zaliczyć liczbę jednostek aktywnych badawczo na 100 tys. mieszkańców.

W województwie opolskim wartość omawianego wskaźnika wyniosła w 2005 roku 1,72 natomiast w 2016 roku 10,26. Warto nadmienić, że w latach 2005 - 2016 wartość wskaźnika sukcesywnie rosła i zgodnie z prognozą, w roku 2030, wyniesie 13,29. Na przestrzeni analizowanego okresu podobny dynamiczny wzrostowy trend w zakresie wartości wskaźnika możemy zaobserwować także średnio w kraju. W 2005 roku wartość wskaźnika wyniosła 2,39 natomiast w 2016 roku 11,19. W związku z tym, pomimo dynamicznego wzrostu rok do roku, liczba jednostek aktywnych badawczo na 100 tys. mieszkańców kształtuje się w opolskim nadal poniżej średniej krajowej.

Jednostki aktywne badawczo na 100 tys. mieszkańców.

Źródło: GUS

GOSPODARKA

Definicja wskaźnika: Liczba podmiotów prowadzących działalność B+R na 100 tys. podmiotów gospodarki narodowej.

Liczba podmiotów prowadzących działalność B+R na 100 tys. podmiotów gospodarki narodowej.

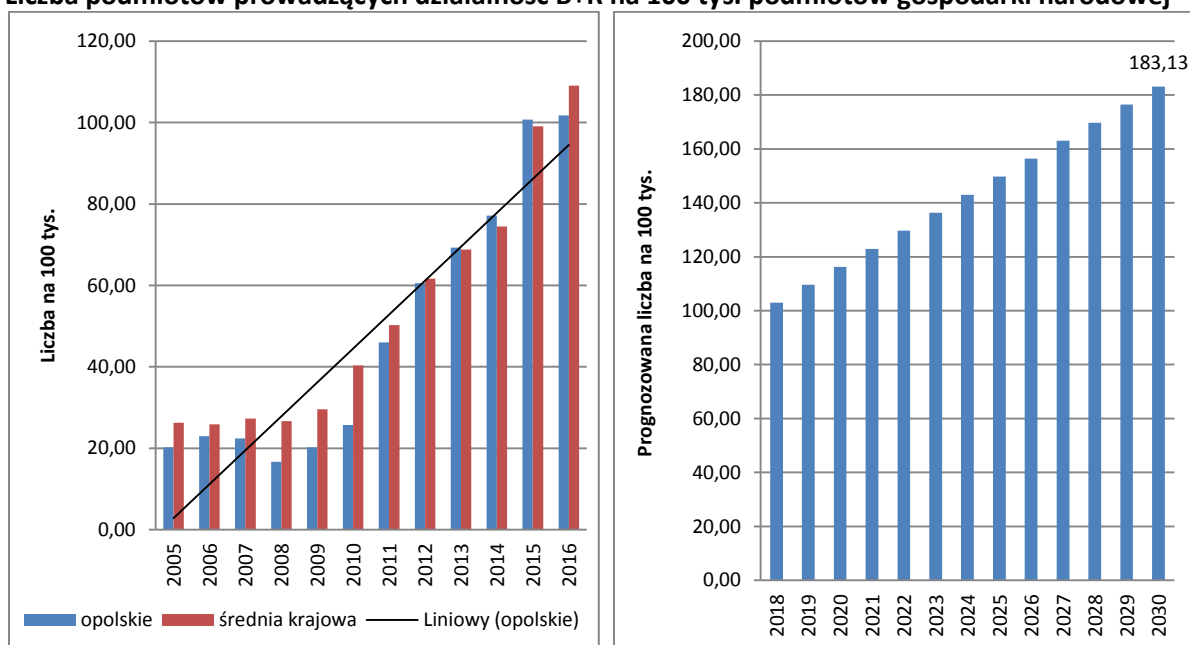

W opolskim zwiększyła się liczba jednostek aktywnych badawczo na 100 tys. podmiotów gospodarki narodowej

W dobie gospodarki opartej na wiedzy rozwój regionów oraz podmiotów gospodarczych wymaga ciągłej wymiany myśli badawczej i technicznej a także dostępu do nowoczesnych technologii i laboratoriów. W związku z tym do podstawowych wskaźników charakteryzujących działalność badawczą i rozwojową należy zaliczyć liczbę podmiotów prowadzących działalność B+R na 100 tys. podmiotów gospodarki narodowej.

W województwie opolskim wartość omawianego wskaźnika wyniosła w 2005 roku 20,20 natomiast w 2016 roku 101,78. Warto nadmienić, że pomimo nieznacznych wahań w początkowym okresie analizy w latach 2008 - 2016 wartość wskaźnika sukcesywnie rosta i zgodnie z prognozą, w roku 2030, wyniesie w opolskim 183,13. Na przestrzeni analizowanego okresu podobny dynamiczny wzrostowy trend wartości wskaźnika odnotowano także średnio w kraju. W 2005 roku wartość wskaźnika wyniosła 26,23 natomiast w 2016 roku 109,10. W związku z tym pomimo dynamicznego wzrostu, liczba podmiotów prowadzących działalność B+R na 100 tys. podmiotów gospodarki narodowej kształtuje się w opolskim nadal poniżej średniej krajowej.

Liczba podmiotów prowadzących działalność B+R na 100 tys. podmiotów gospodarki narodowej

Źródło: GUS

Definicja wskaźnika: Stosunek całkowitych nakładów poniesionych na badania i rozwój czterech sektorów instytucjonalnych: przedsiębiorstw, rządowego i samorządowego, szkolnictwa wyższego oraz prywatnych instytucji niekomercyjnych do PKB.

Nakłady wewnętrzne jednostek na działalność B+R w relacji do PKB w cenach bieżących

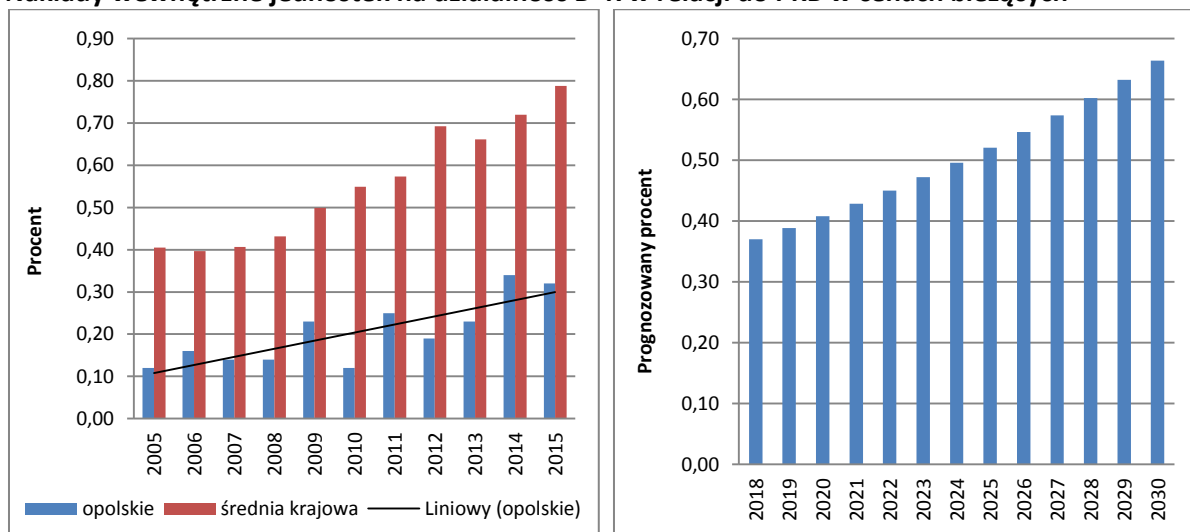
W opolskim zwiększa się poziom nakładów wewnętrznych jednostek na B+R w relacji do PKB

Wzrost innowacyjności gospodarek zależy w głównej mierze od stałego rozwoju działalności badawczo-rozwojowej. Suma nakładów wewnętrznych na działalność badawczo-rozwojową jest podstawowym miernikiem pozwalającym oceniać i porównywać rozmiary działalności B+R. W publikacjach dotyczących statystycznej analizy działalności badawczo-rozwojowej najczęściej analizuje się poziom tych nakładów w relacji do PKB.

W opolskim wartość omawianego wskaźnika wynosiła w 2005 roku 0,12 natomiast w 2015 roku 0,32. Na przestrzeni całego analizowanego okresu wartość wskaźnika była niższa od średniej krajowej, która wyniosła w 2005 roku 0,41 a w 2015 roku 0,79. Należy także zaznaczyć, że pomimo nieznacznych wahań rok do roku, zarówno w regionie jak średnio w kraju, wskaźnik cechuje tendencja rosnąca. Zgodnie z prognozą w roku 2030, w opolskim jego wartość wyniesie 0,66.

Ocena statystyk dotyczących wydatków przeznaczanych na rozwój nauki i techniki w województwie opolskim nie napawa optymizmem. Pomimo że udział wydatków na badania i rozwój w PKB systematycznie rośnie, to jednak w każdym z analizowanych lat widoczne jest kształtowanie się wartości wskaźnika znacznie poniżej średniej krajowej. Charakteryzując działalność innowacyjną na podstawie rozkładów danych o nakładach wewnętrznych jednostek na działalność B+R w relacji do PKB należy jednak zastrzec, że jest to miara przybliżona. Po pierwsze, część innowacji w niektórych branżach (np. informatyce, finansach) może wynikać z działań niepowiązanych z nakładami na tę działalność. Po drugie B+R mają przełożenie głównie na innowacje produktowe i procesowe, a w mniejszym stopniu na organizacyjne i marketingowe.

Nakłady wewnętrzne jednostek na działalność B+R w relacji do PKB w cenach bieżących

Źródło: GUS

GOSPODARKA

Definicja wskaźnika: Udział pracowników naukowo-badawczych, techników i pracowników równorzędnych oraz pozostałego personelu pomocniczego zatrudnionych w sferze badawczo rozwojowej w stosunku do pracujących ogółem.

Udział zatrudnionych B+R w stosunku do pracujących ogółem.

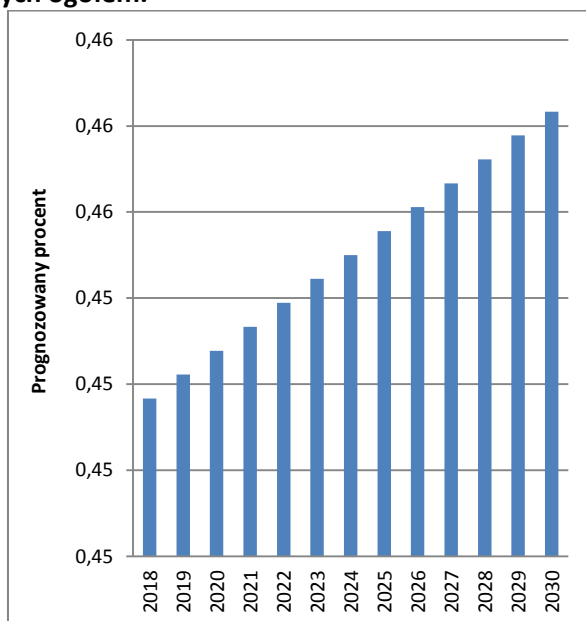
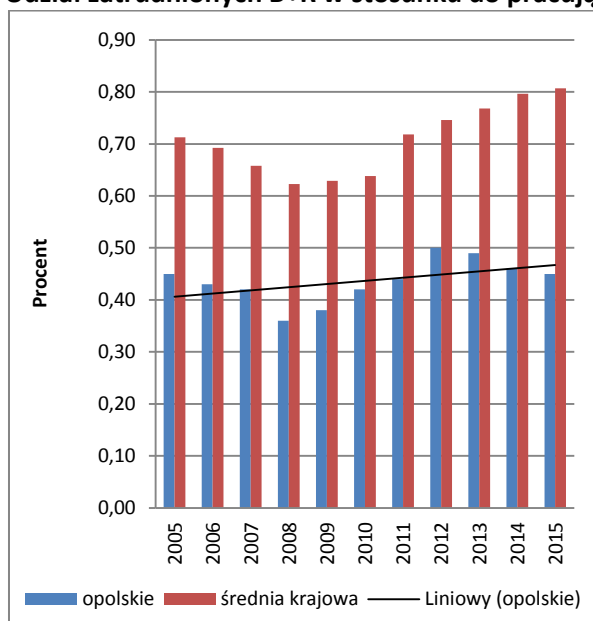

W opolskim udział zatrudnionych w sferze B+R ulega wahaniom jednak trend ma charakter rosnący

W województwie opolskim wartość wskaźnika udział zatrudnionych w B+R w stosunku do pracujących ogółem wynosiła w 2005 i 2015 roku 0,45. Na przestrzeni omawianych lat ulegała ona jednak znacznym wahaniom. Najniższą wartość omawiany wskaźnik notuje w roku 2008 (0,36) natomiast najwyższą w roku 2012 (0,50). Zgodnie z prognozą jego wartość w roku 2030, wyniesie w opolskim 0,46. W omawianym okresie, wartość wskaźnika dla województwa opolskiego kształtowała się znacząco poniżej średniej krajowej, która w 2005 roku wyniosła 0,71 a w 2015 roku 0,81. Ponadto w ostatnich latach w opolskim wskaźnik odnotował rok roczny spadek przy jednoczesnym wzroście jego wartości średnio w kraju.

Pomimo niekorzystnych tendencji w zakresie kształtowania się wartości wskaźnika warto zauważyć, że zatrudnieni w opolskiej sferze badawczo-rozwojowej pracownicy nie stanowią homogenicznej grupy zawodowej. Możemy wśród nich wyróżnić zarówno pracowników naukowo-badawczych jak i techników i pracowników równorzędnych oraz pozostały personel pomocniczy. Ponieważ województwo opolskie cechuje się jednym z najwyższych odsetków przedsiębiorstw współpracujących obserwowany spadek zatrudnienia w sferze B+R nie musi być zatem związany z odejściem pracowników merytorycznych.

Udział zatrudnionych B+R w stosunku do pracujących ogółem.

Źródło: GUS

GOSPODARKA

Definicja wskaźnika: Nakłady wewnętrzne poniesione na działalność badawczą i rozwojową przez jednostki prowadzące tę działalność, należące do sektora przedsiębiorstw, niezależnie od źródeł pochodzenia środków, w relacji do PKB.

Nakłady sektora przedsiębiorstw na działalność B+R w relacji do PKB

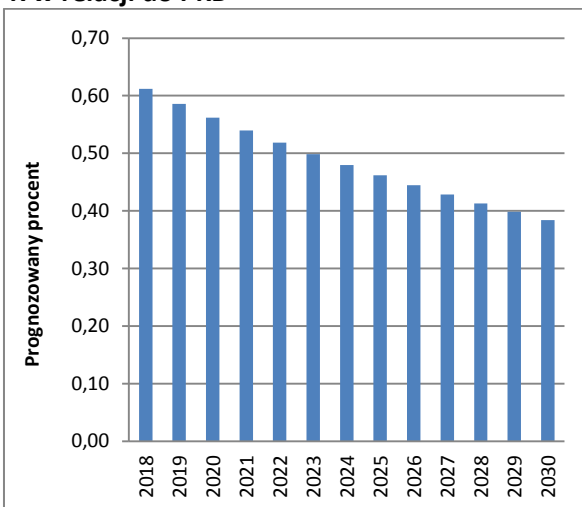
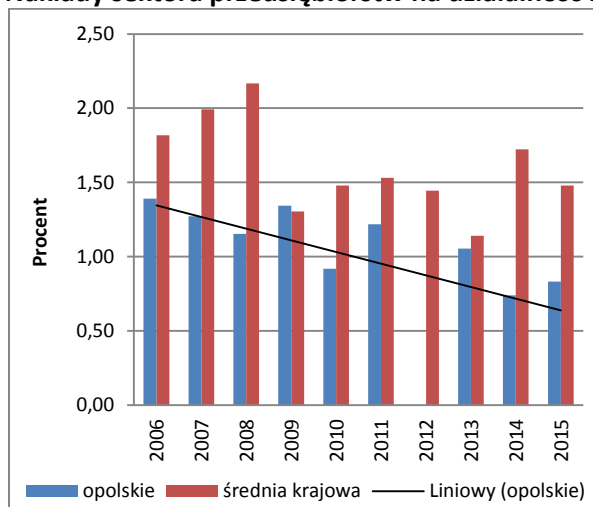
W opolskim spadły nakłady sektora przedsiębiorstw na działalność B+R w relacji do PKB

W ostatnich latach w województwie opolskim dokonało się wiele zmian, które pozytywnie wpłynęły zarówno na innowacyjność regionalnej gospodarki jak i zdolność myślenia o innowacjach. Wsparcie procesów technologicznych w przedsiębiorstwach było realizowane poprzez inwestycje w infrastrukturę B+R, a także wzmocnienie kompetencji kadr realizujących innowacyjne projekty. Wyznaczone zostały także Regionalne Inteligentne Specjalizacje (RIS), na których została skoncentrowana interwencja publiczna. Podjęte działania nie przyniosły jednak do końca zadowalających rezultatów.

W regionie spadły nakłady sektora przedsiębiorstw na działalność B+R w relacji do PKB. W 2006 roku wartość wskaźnika wyniosła 1,39 natomiast w 2015 roku 0,83. Ponadto pomimo nieznacznych wahań rok do roku na przestrzeni całego analizowanego okresu wskaźnik cechuje tendencja malejąca oraz znacznie niższa wartość niż średnio w kraju. W roku 2006 średnia krajowa wyniosła 1,82 a w 2015 roku 1,48. Zgodnie z prognozą w opolskim wartość wskaźnika w roku 2030 ukształtuje się na poziomie 0,38.

Ocena statystyk dotyczących nakładów sektora przedsiębiorstw na działalność B+R w województwie opolskim nie napawa zatem optymizmem. W regionie udział wydatków na badania i rozwój w PKB jest dużo niższy niż średnio w kraju. Tym samym województwo opolskie nie zajmuje znaczącej pozycji w rankingach innowacyjności. Na regionalnym rynku dominują towary niskoprzetworzone, a udział sektorów wysokiej techniki oraz usług nie jest znaczący. Podstawowym wyzwaniem dla województwa jest zatem zmiana struktury PKB w wyniku zwiększenia roli innowacji w jego tworzeniu. Przyczyni się to do szybszej konwergencji dochodów mieszkańców regionu do poziomu średniej europejskiej.

Nakłady sektora przedsiębiorstw na działalność B+R w relacji do PKB

Źródło: GUS

GOSPODARKA

Definicja wskaźnika: Udział wartości przychodów netto ze sprzedaży produktów innowacyjnych (nowych lub istotnie ulepszonych) przedsiębiorstw z sekcji zaliczanych do przemysłu (tj. wg PKD 2007 sekcje B, C, D, E) w wartości przychodów netto ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów przedsiębiorstw przemysłu ogółem (tj. wg PKD 2007 sekcje B, C, D, E)

Udział przychodów netto ze sprzedaży produktów innowacyjnych w przychodach netto ogółem w przedsiębiorstwach przemysłowych

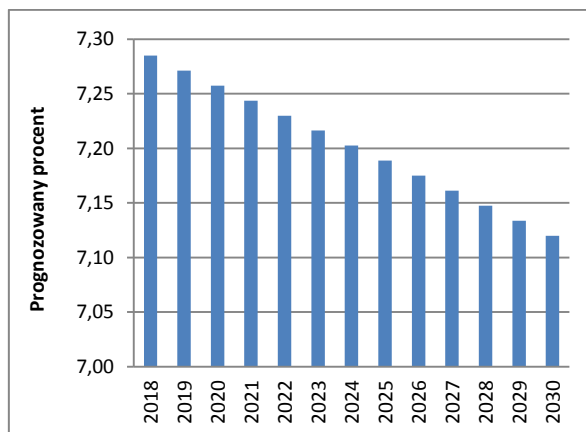
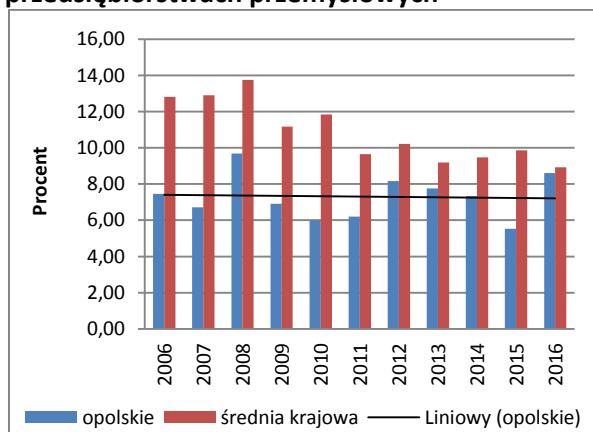
W opolskim wzrosła wysokość przychodów netto ze sprzedaży produktów innowacyjnych w przedsiębiorstwach przemysłowych

W opolskim podobnie jak w całym kraju niewiele przedsiębiorstw ma możliwość wprowadzenia innowacji na rynek. Zbyt wiele z nich opiera zatem swoją konkurencyjność na dostarczaniu nieskomplikowanych produktów po najniższej możliwej cenie. Tym czasem w nowoczesnej gospodarce wartość tworzona jest w mniejszym stopniu za pomocą pracy i kapitału, a w większym stopniu za pomocą wiedzy. Wprowadzanie innowacji jest zatem fundamentalnym czynnikiem wpływającym na pozycję firmy na rynku. Wysoka innowacyjność powoduje, bowiem że podmioty gospodarcze uzyskują więcej ze sprzedaży, co przekłada się na wyższe wydatki na B+R oraz wyższe wynagrodzenia.

W 2006 roku, w województwie opolskim, wartość wskaźnika udziału przychodów netto ze sprzedaży produktów innowacyjnych w przychodach netto ogółem w przedsiębiorstwach przemysłowych wynosiła 7,45 a w 2016 roku 8,61. Na przestrzeni omawianych lat ulegała ona znacznym wahaniom, pozostając jednak zawsze poniżej średnie krajowej. Zgodnie z prognozą, w opolskim, wartość wskaźnika w roku 2030 ukształtuje się na poziomie 7,12.

Odnotowany w opolskim w roku 2016 przyrost wartości wskaźnika przy jednoczesnym spadku średnio w kraju spowodował, że zmalał dystans pomiędzy województwem a pozostałymi regionami. Pomimo zaobserwowanego przyrostu jego wartość pozostaje jednak nadal niższa od średniej krajowej. W związku z tym zwiększanie innowacyjności przedsiębiorstw stanowi nadal fundamentalny cel, którego osiągnięcie pozwoli wygenerować opolskim firmom nowe przewagi konkurencyjne.

Udział przychodów netto ze sprzedaży produktów innowacyjnych w przychodach netto ogółem w przedsiębiorstwach przemysłowych

Źródło: GUS

GOSPODARKA

Definicja wskaźnika: Udział przychodów netto ze sprzedaży produktów innowacyjnych w przychodach netto ze sprzedaży ogółem w przedsiębiorstwach z sekcji przetwórstwo przemysłowe

Udział przychodów netto ze sprzedaży produktów innowacyjnych w przychodach netto ze sprzedaży ogółem w przedsiębiorstwach z sekcji przetwórstwo przemysłowe

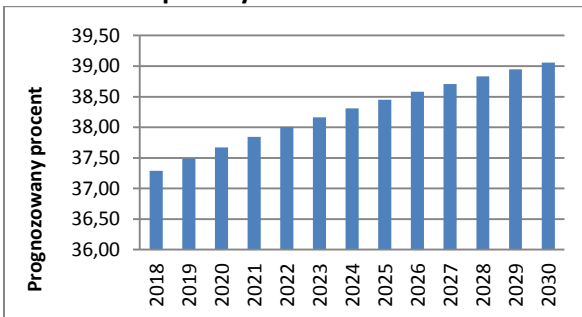
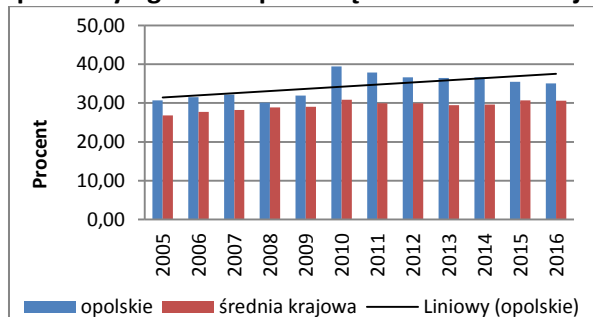
W opolskim wzrosła wysokość przychodów netto ze sprzedaży produktów innowacyjnych w przetwórstwie przemysłowym

Z raportu pt.: „Reindustrialising Europe” jednoznacznie wynika, że każde dodatkowe miejsce pracy w przetwórstwie przemysłowym prowadzi do powstania od 0,5 do 2 miejsc pracy w innych sektorach gospodarki.

W województwie opolskim udział przychodów netto ze sprzedaży produktów innowacyjnych w sekcji przetwórstwo przemysłowe kształtuje się zdecydowanie powyżej średniej krajowej. Wartość wskaźnika w regionie wynosiła w 2005 roku 30,70 a w 2016 roku 35,10, natomiast średnio w kraju odpowiednio 26,86 i 30,63. Zgodnie z prognozą wartość wskaźnika w roku 2030 wyniesie w opolskim 39,06. Pomimo pozytywnie rysującego się trendu należy jednak zaznaczyć, że w opolskim od 2010 roku wskaźnik cechuje nieznaczna tendencja malejąca.

Mając na uwadze, że na przestrzeni ostatnich sześciu lat w opolskim udział przychodów netto ze sprzedaży produktów innowacyjnych w przedsiębiorstwach z sekcji przetwórstwo przemysłowe nieznacznie spada podstawowym wyzwaniem staje się zmiana tego trendu. Cel ten może zostać osiągnięty poprzez intensyfikację działań wspomagających rozwój przedsiębiorstw w tym sektorze, podnoszących ich konkurencyjność oraz zwiększających ich udział w ogólnej produkcji przemysłowej i zatrudnieniu. Podejmowane działania powinny wpisywać się w założenia tzw. inteligentnej reindustrializacji czyli przyczyniać się do rozwoju innowacyjności i w efekcie skutkować istotną obniżką kosztów produkcji, wzrostem wydajności, podnoszeniem jakości produktu, zindywidualizowaniem asortymentu a także zmniejszeniem zużycia surowców pierwotnych i zapotrzebowania na energię oraz obniżeniem emisyjności. Wdrożenie przedmiotowych działań stworzy możliwość dla dalszego rozwoju tego sektora, który wdrażając najnowocześniejsze technologie badawcze, produkcyjne i zarządcze, przesunie się na wyższy poziom w łańcuchu wartości. Ponadto będzie też pełnić rolę swoistego koła zamachowego dla rozwoju wielu innych dziedzin regionalnej gospodarki w tym usług.

Udział przychodów netto ze sprzedaży produktów innowacyjnych w przychodach netto ze sprzedaży ogółem w przedsiębiorstwach z sekcji przetwórstwo przemysłowe

Źródło: GUS

GOSPODARKA

Definicja wskaźnika: Stosunek absolwentów, którzy ukończyli szkołę policealną, średnią zawodową lub zasadniczą zawodową i nie pracują w liczbie absolwentów szkół zawodowych aktywnych zawodowo.

Stopa bezrobocia absolwentów szkół zawodowych

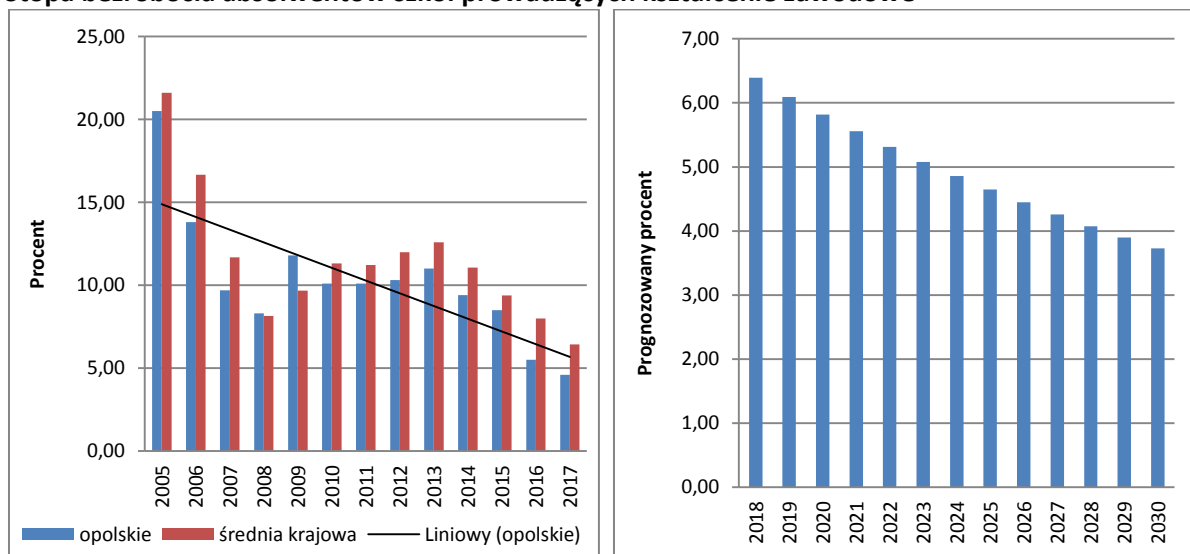
W opolskim spada stopa bezrobocia absolwentów szkół prowadzących kształcenie zawodowe

Już obecnie w wielu sektorach i branżach, mających potencjał ekonomiczny do zwiększania zatrudnienia, brak odpowiednio wykwalifikowanych pracowników stanowi barierę uniemożliwiającą lub utrudniającą ich rozwój. Sytuacja ta będzie coraz bardziej widoczna ze względu na zmianę struktury demograficznej i coraz mniejszy zasób siły roboczej (nawet jeśli będzie on uzupełniany np. poprzez inteligentnie prowadzoną politykę migracyjną).

Pomimo nieznacznych wahań rok do roku w województwie opolskim stopa bezrobocia absolwentów szkół zawodowych sukcesywnie spada. Wartość wskaźnika w regionie wyniosła w 2005 roku 20,50 a w 2016 roku 4,60 natomiast średnio w kraju odpowiednio 21,61 i 6,44. Ponadto należy zaznaczyć, że na przestrzeni całego analizowanego okresu z wyjątkiem lat 2008 i 2009 była ona niższa od średniej krajowej. Zgodnie z prognozą w opolskim w roku 2030 wskaźnik osiągnie pułap 3,73.

Mając na uwadze zdiagnozowany trend podstawowym wyzwaniem jest zatem zapewnienie na regionalnym rynku zasobów pracy. Cel ten może zostać osiągnięty poprzez kontynuowanie działań mających na celu uelastycznienie struktury szkolnictwa zawodowego, zapewnienie dostępu do dalszego kształcenia a także dopasowanie szkolnictwa zawodowego do potrzeb nowoczesnej gospodarki (poprzez modernizację oferty i treści kształcenia i szkolenia zawodowego). Mając na względzie odpływ zasobów pracy oraz postępujące procesy depopulacyjne koniecznym wydają się także monitorowanie rynku pracy pod kątem zapotrzebowania na zawody, popularyzacja szkolnictwa zawodowego wśród uczniów i ich rodziców oraz podnoszenie kompetencji i kwalifikacji nauczycieli prowadzących kształcenie.

Stopa bezrobocia absolwentów szkół prowadzących kształcenie zawodowe

Źródło: GUS

GOSPODARKA

Definicja wskaźnika: Osoby długotrwale bezrobotne do pracujących w sektorze non-profit na podstawie umowy o pracę.

Osoby długotrwale bezrobotne do pracujących w sektorze non-profit na podstawie umowy o pracę

W opolskim zwiększył się stosunek osób długotrwale bezrobotnych do pracujących w sektorze non-profit.

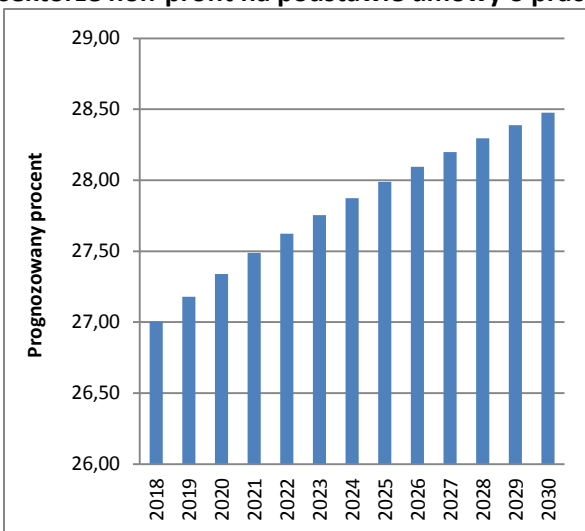
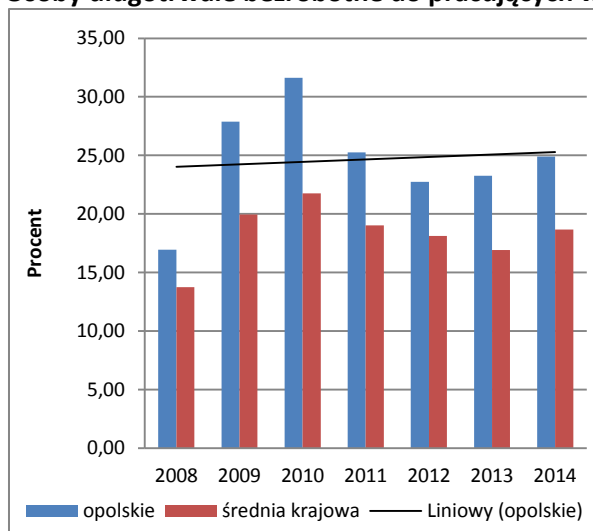
Z uwagi na bogate instrumentarium ekonomia społeczna ma ogromny potencjał elastycznego reagowania na problemy lokalne. Bazując na lokalnych zasobach pracy, wiedzy i technologii może przyczynić się do rewitalizacji obszarów wiejskich i rehabilitacji podupadających dzielnic przemysłowych na obszarach miejskich. Ponadto poprzez oferowanie szerokiego wachlarza produktów i usług, ekonomia społeczna stanowi także istotną siłą napędową społeczno – gospodarczego rozwoju.

W opolskim wartość wskaźnika osoby długotrwale bezrobotne do pracujących w sektorze non-profit na podstawie umowy o pracę wynosiła odpowiednio w 2008 roku 16,93 natomiast w 2014 roku 24,91. Na przestrzeni całego analizowanego okresu wartość wskaźnika była znacznie wyższa od średniej krajowej, która w 2008 roku wyniosła 18,74 a w 2014 roku 18,67. Zgodnie z prognozą w opolskim w roku 2030 wskaźnik osiągnie pułap 28,48.

Pomimo wahań rok do roku na przestrzeni ostatnich trzech lat, w opolskim, wartość wskaźnika osoby długotrwale bezrobotne do pracujących w sektorze non-profit na podstawie umowy o pracę wzrasta. Świadczy to o tym, że pomimo iż sektor ekonomii społecznej podejmuje działania w aktywizacyjne, to jednak osoby z grup wykluczonych mają problemy z wejściem na rynek pracy.

Aby podmioty sektora ekonomii społecznej mogły skuteczniej realizować założone cele koniecznym wydaje się dalsze stymulowanie ich rozwoju. Podstawowym wyzwaniem staje się zatem zapewnienie im dalszego wsparcia nie tylko ze strony otoczenia oraz społeczności lokalnej ale przede wszystkim ze strony lokalnych władz i instytucji. Ich zaangażowanie stanowi bowiem kluczowy czynnik sukcesu podmiotów gospodarki społecznej.

Osoby długotrwale bezrobotne do pracujących w sektorze non-profit na podstawie umowy o pracę

Źródło: GUS

GOSPODARKA

Definicja wskaźnika: Przeciętne trwanie życia określa oczekiwaną liczbę lat, jaką osoba ma do przeżycia.

Przeciętne dalsze trwanie życia kobiet i mężczyzn

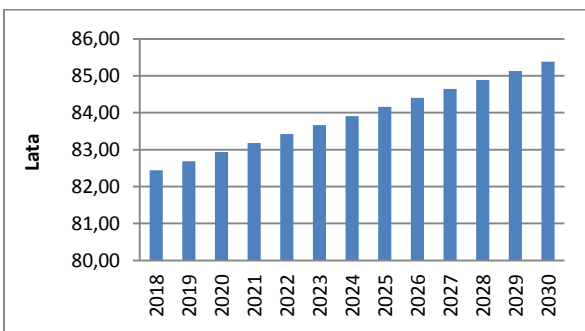
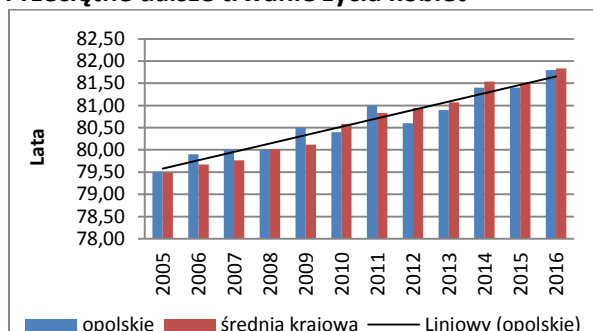

W ostatnich latach w regionie opolskim podobnie jak w pozostałych województwa przeciętne dalsze trwanie życia wzrasta.

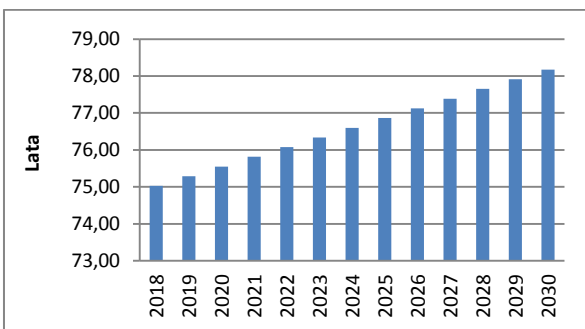
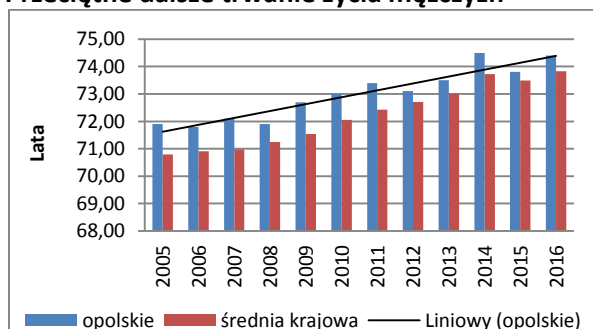
Na przestrzeni analizowanego okresu zarówno w województwie opolskim jak i średnio w kraju wzrasta przeciętne dalsze trwanie życia. W grupie kobiet wartość wskaźnika w regionie wyniosła w 2005 roku 79,50 a w 2016 roku 81,80 natomiast średnio w kraju odpowiednio 79,48 i 81,84. W grupie mężczyzn wskaźnik ukształtował się na poziomie 71,90 w 2005 roku a w 2016 roku 74,40 natomiast średnio w kraju odpowiednio 70,79 i 73,83. Zgodnie z prognozą w opolskim w roku 2030 wskaźnik osiągnie pułap 85,38 w grupie kobiet i 78,17 w grupie mężczyzn.

Zdiagnozowany w perspektywie średnio i długookresowej stały wzrost populacji mieszkańców regionu w wieku 65+ stwarza możliwość dla rozwoju sektora usług mających na celu zaspokojenie rosnących i zróżnicowanych potrzeb osób starszych. Szczególnie predysponowane do stworzenia oferty rynkowej w tym zakresie wydają się być małe i średnie przedsiębiorstwa. Ich naturalną przewagą stanowią bowiem wysoka elastyczność, która zwiększa ich zdolność do właściwego reagowania na bieżące zmiany oraz dogłębne rozpoznanie lokalnego rynku. Dzięki temu mają one możliwość ukierunkowania oferty do mniejszych, ściśle wyodrębnionych grup klientów, lepszego przystosowania oferty do gustów odbiorców oraz stworzenia bliższych relacji z kupującymi. Rozwój sektora MŚP zwiększający dostępność usług aktywizacyjnych oraz opiekuńczo-leczniczych adresowanych do seniorów stwarza zatem szansę aby województwo opolskie wyróżniło się w przyszłości na tle kraju tworząc dogodne warunki do życia osobom starszym.

Przeciętne dalsze trwanie życia kobiet

Przeciętne dalsze trwanie życia mężczyzn

Źródło: GUS

GOSPODARKA

Definicja wskaźnika: Dynamika przychodów ogółem dla małych i średnich przedsiębiorstw niefinansowych. Przedsiębiorstwa niefinansowe to wszystkie przedsiębiorstwa nastawione na zysk, których główną działalnością jest produkcja i obrót dobrami lub świadczenie usług niefinansowych.

Dynamika przychodów ogółem dla małych przedsiębiorstw niefinansowych

W opolskim wzrasta dynamika przychodów ogółem małych średnich przedsiębiorstw niefinansowych

Dynamika przychodów ogółem dla średnich przedsiębiorstw niefinansowych

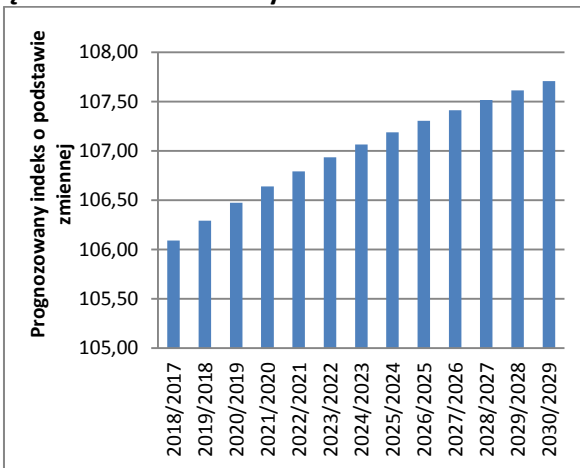
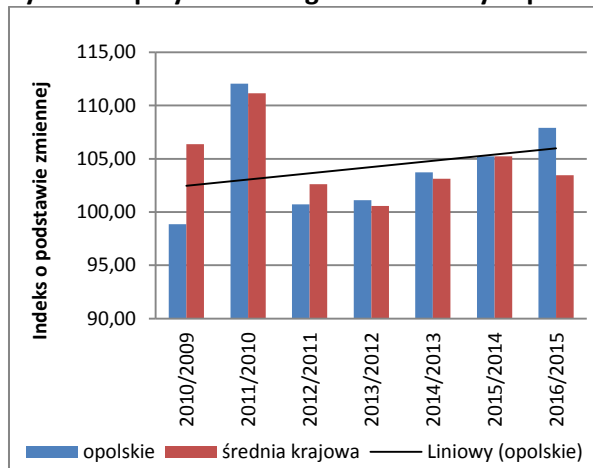

W opolskim spada dynamika przychodów ogółem średnich przedsiębiorstw niefinansowych

Pomimo dużych wahań na przestrzeni całego analizowanego okresu, w województwie opolskim, wartość wskaźnika przychodów ogółem dla małych przedsiębiorstw niefinansowych wzrosła i w efekcie ukształtowała się powyżej średniej krajowej. Z odwrotnym trendem mamy do czynienia w przedsiębiorstwach średnich.

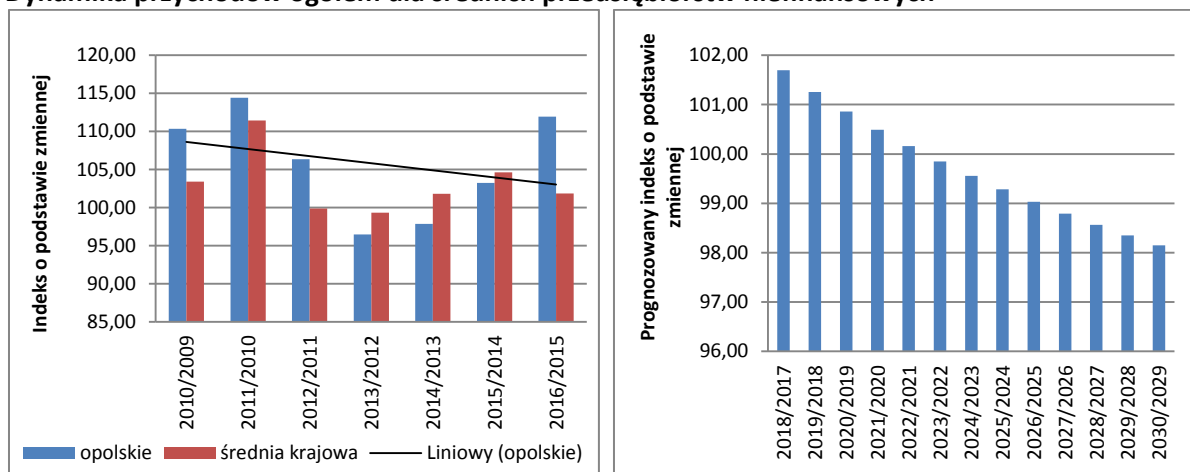
Pomimo korzystnych zaobserwowanych na przestrzeni ostatnich czterech lat trendów (obserwowana dodatnia dynamika przychodów w przedsiębiorstwach małych i średnich wskazuje na to, że jednostki te z roku na rok zwiększają sprzedaż, co przekłada się na ich rozwój) należy zauważyć, że opolski sektor MŚP wypada niekorzystnie zarówno pod względem struktury, która charakteryzuje się silnym rozdrobnieniem i dominacją najmniejszych podmiotów jak i z uwagi na poziom przedsiębiorczości mieszkańców, który jest relatywnie niski. Ponadto przyglądając się rozkładowi wartości wskaźnika na przestrzeni całego analizowanego okresu zauważymy, że sektor MŚP w województwie opolskim cechuje nierównomierne i ulegające wahaniom tempo rozwoju. Zróżnicowana dynamika świadczy o tym, że dotychczasowe instrumenty wsparcia nie w pełni uwzględniały specyficzne potrzeby, a także potencjał rozwojowy podmiotów wchodzących w skład sektora. Stworzenie optymalnych warunków dla rozwoju wymaga zatem wdrożenia mechanizmów zarówno o charakterze finansowym jak i organizacyjnym oraz doradczym, które przyspieszą proces przemian strukturalnych oraz zwiększą konkurencyjność przedsiębiorstw.

Dynamika przychodów ogółem dla małych przedsiębiorstw niefinansowych

Źródło: GUS

Dynamika przychodów ogółem dla średnich przedsiębiorstw niefinansowych

Źródło: GUS

GOSPODARKA

Definicja wskaźnika: Udział procentowy kapitału niemieckiego w kapitale zagranicznym ogółem podmiotów z takim kapitałem.

Udział procentowy kapitału niemieckiego w kapitale zagranicznym ogółem podmiotów z takim kapitałem

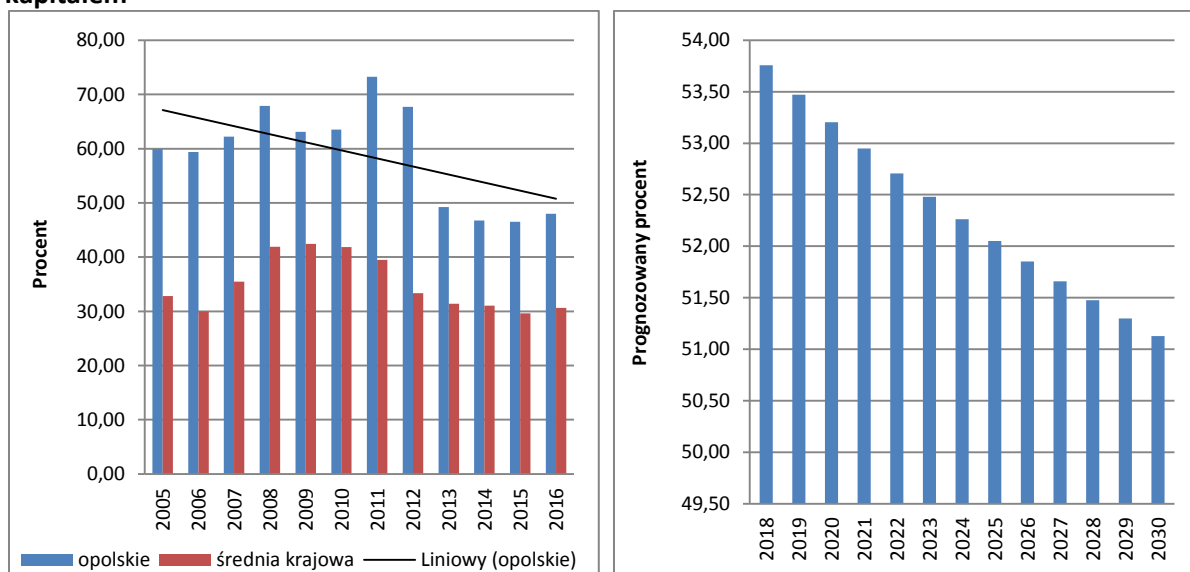
W opolskim spada udział procentowy kapitału niemieckiego w kapitale zagranicznym ogółem podmiotów z takim kapitałem.

Powszechnie uważa się, że obecność firm z udziałem kapitału zagranicznego przyczynia się do poprawy konkurencyjności gospodarki regionu przyjmującego. Bezpośrednim efektem tego typu inwestycji są najczęściej wzrost produkcji, korzyści dla rynku pracy (wzrost zatrudnienia, poziomu wynagrodzeń i kwalifikacji) a także transfer technologii.

W województwie opolskim wartość wskaźnika udział kapitału niemieckiego w kapitale zagranicznym ogółem podmiotów z takim kapitałem wyniosła w 2005 roku 59,91 a w 2016 roku 47,99 natomiast średnio w kraju odpowiednio 32,80 i 30,64. Ponadto należy zaznaczyć, że pomimo rok rocznych wahań zarówno w regionie jak średnio w kraju wskaźnik cechuje tendencja malejąca. Zgodnie z prognozą w opolskim, w roku 2030 wartość wskaźnika osiągnie pułap 51,13.

Pomimo że w rankingach atrakcyjności inwestycyjnej województwo opolskie klasyfikowane jest jako przeciętnie atrakcyjne to jednak kształtowanie się wartości wskaźnika znacznie powyżej średniej krajowej świadczy o silnym powiązaniu gospodarki Opolszczyzny z gospodarką niemiecką. W przypadku napływu niemieckich inwestycji zagranicznych niebagatelną rolę zdają się tu odgrywać bliskość geograficzna dobre połączenie przez autostradę A4 oraz silne powiązania rodzinno-prywatne niemieckich przedsiębiorców z tutejszymi środowiskami lokalnymi. Włączając się w proces konkurencyjności o napływ nowych inwestycji warto zatem podejmować działania, które wyeksponują potencjał inwestycyjny regionu oraz wzmocnią relacje gospodarcze z naszym zachodnim sąsiadem.

Udział procentowy kapitału niemieckiego w kapitale zagranicznym ogółem podmiotów z takim kapitałem

Źródło: GUS

PRZESTRZEŃ I ŚRODOWISKO

Definicja wskaźnika: Definicja wskaźnika: Odsetek ludności zamieszkującej miasta o liczbie ludności do 20 tys. mieszkańców, od 20 tys. do 100 tys. mieszkańców i powyżej 100 tys. mieszkańców

Odsetek ludności zamieszkującej miasta

W województwie opolskim zmniejszył się udział ludności zamieszkującej miasta średnie.

Decydujący wpływ na rozwój regionów mają miasta w tym w szczególności miasta duże i ich aglomeracje, na ich obszarze koncentruje się bowiem warunkujący procesy rozwojowe potencjał społeczno-gospodarczy.

W województwie opolskim wartość wskaźnika odsetek ludności zamieszkującej miasta o liczbie ludności do 20 tys. mieszkańców wynosiła odpowiednio w 2005 roku 19,28 natomiast w 2017 roku 20,93. Na przestrzeni całego analizowanego okresu wartość wskaźnika była wyraźnie wyższa od średniej krajowej, która w 2005 roku wyniosła 14,34 a w 2017 roku 14,67.

Wartość wskaźnika odsetek ludności zamieszkującej miasta o liczbie ludności od 20 tys. do 100 tys. mieszkańców prezentuje się w województwie opolskim następująco. W 2005 roku wyniosła ona 21,11 a w 2017 roku 18,91. Na przestrzeni analizowanego okresu wartość wskaźnika uległa wyraźnym wahaniom. W roku 2005 była wyraźnie wyższa od średniej krajowej, która wyniosła 19,42 natomiast w roku 2017 jedynie nieznacznie przewyższyła średnią, której wartość ukształtował się na poziomie 18,68.

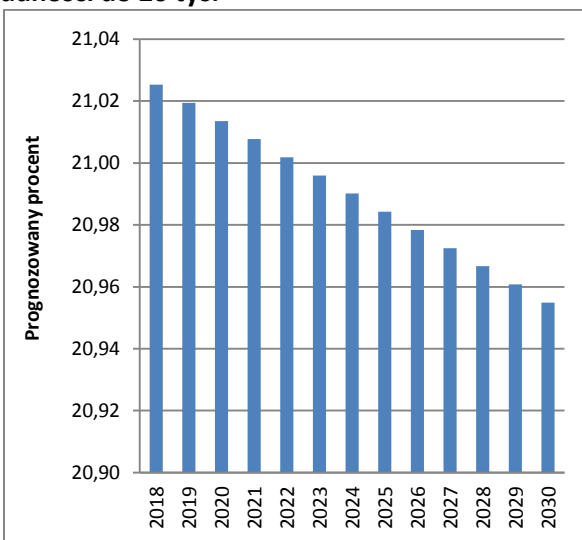
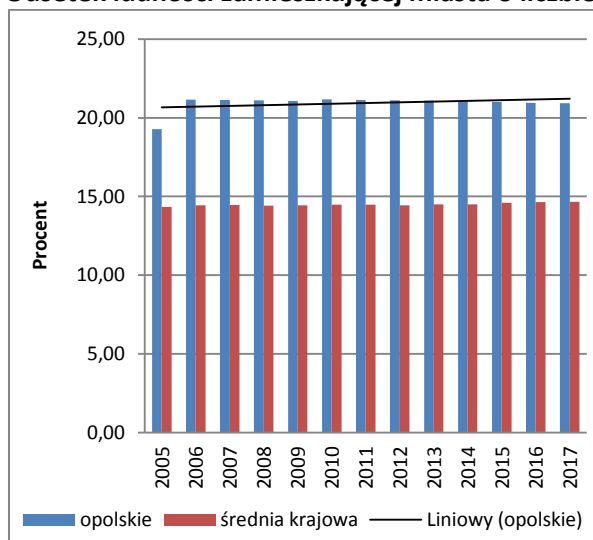
W regionie nie wystąpiły znaczące zmiany w zakresie wartości wskaźnika odsetek ludności zamieszkującej miasta o liczbie ludności powyżej 100 tys. mieszkańców. W roku 2005 jego wartość wyniosła 12,25 a w 2017 roku 12,94. Ponadto w analizowanym okresie wskaźnik kształtował się znacznie poniżej średniej krajowej która w 2005 roku wyniosła 25,75 a w 2017 roku 25,21.

Należy także zaznaczyć że pomimo nieznacznych wahań rok do roku, w regionie, wartości wszystkich omawianych wskaźników cechuje tendencja spadkowa. W roku 2030, w opolskim, ich wartości wyniosą odpowiednio dla miast do 20 tys. mieszkańców 20,95, dla miast od 20 tys. do 100 tys. mieszkańców 18,06 natomiast dla miast powyżej 100 tys. mieszkańców 12,11

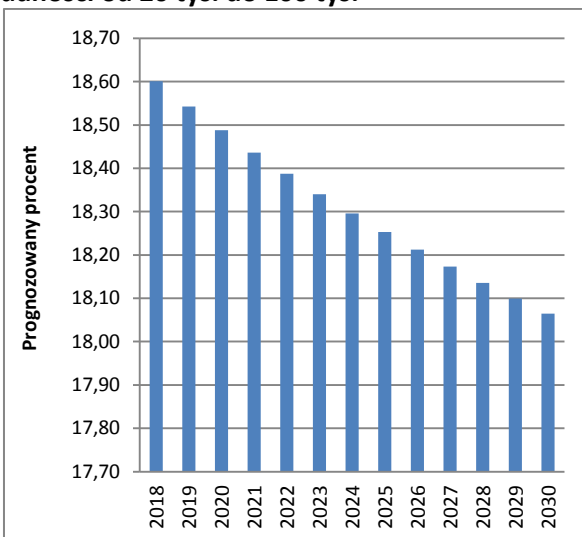
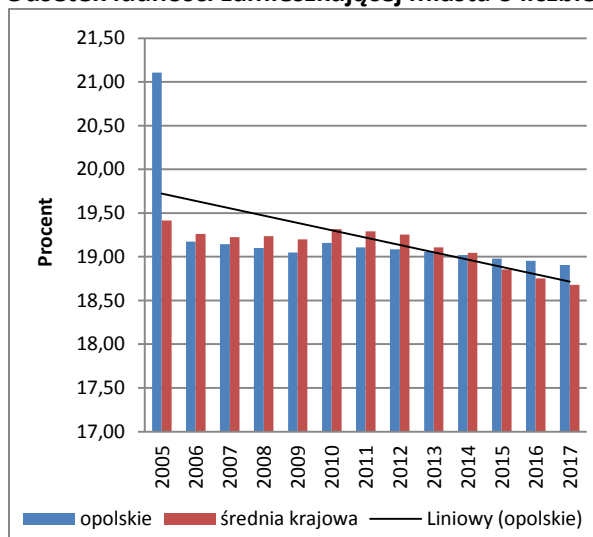
Wyłaniające się z ze zmian wartości wskaźników, wyróżniające województwo opolskie cechy to: niski stopień urbanizacji i oparta na niewielkich ośrodkach miejskich sieć osadnicza oraz znacząco niższy od przeciętnej w kraju odsetek ludności zamieszkującej miasta duże.

Obserwowana w regionie tendencja zmniejszania się udziału miast w regionalnej sieci ośrodków miejskich, oceniana jest jako trend niekorzystny i osłabiający potencjał regionu. Prognozowany spadek odsetka mieszkańców miast to przede wszystkim efekt niekorzystnych procesów demograficznych i migracyjnych oraz nasilania się zjawiska suburbanizacji.

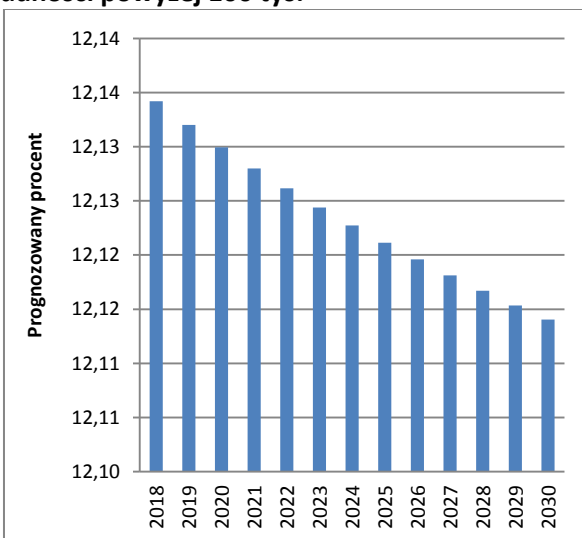
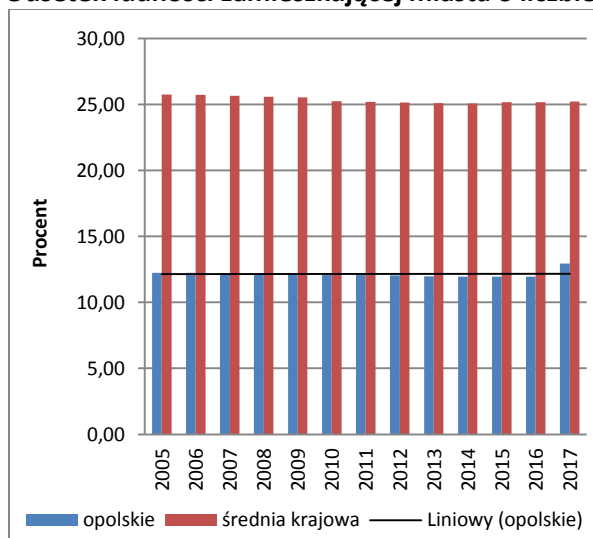
Odsetek ludności zamieszkującej miasta o liczbie ludności do 20 tys.

Odsetek ludności zamieszkującej miasta o liczbie ludności od 20 tys. do 100 tys.

Odsetek ludności zamieszkującej miasta o liczbie ludności powyżej 100 tys.

Źródło: GUS

PRZESTRZEŃ I ŚRODOWISKO

Definicja wskaźnika: Udział liczby autobusów na alternatywne paliwo w liczbie autobusów służących do obsługi transportu miejskiego ogółem. Alternatywne paliwo obejmuje tutaj paliwo gazowe oraz elektryczne.

Udział autobusów na alternatywne paliwo w ogólnej liczbie autobusów służących do obsługi transportu miejskiego

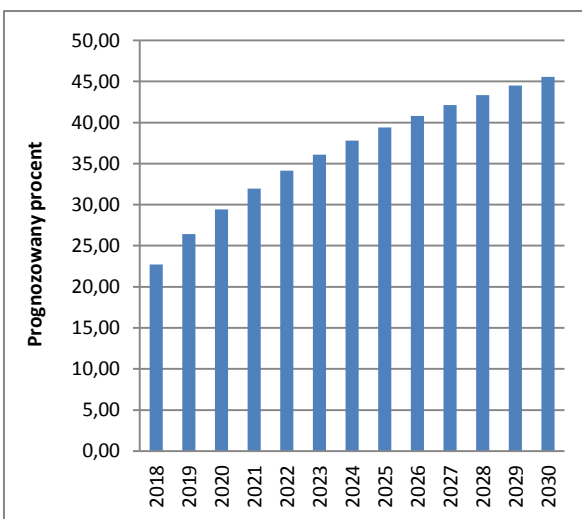
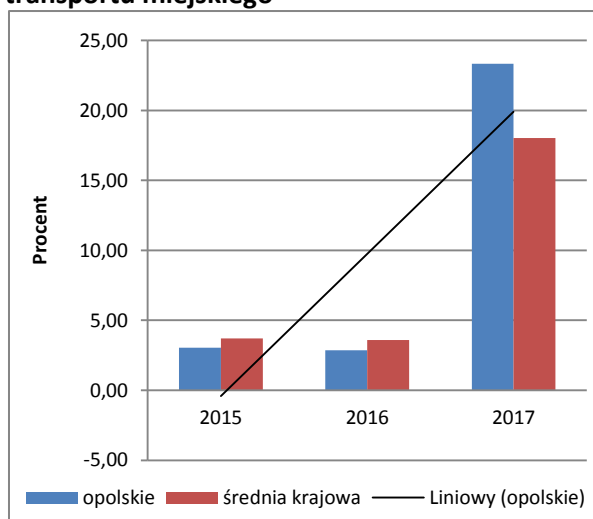
W opolskim zwiększył się udział autobusów na alternatywne paliwo w ogólnej liczbie autobusów miejskich.

Zgodnie z zapisami strategii Transport 2050 jednymi z podstawowych wyzwań przed jakimi stoi polityka transportowa jest stworzenie efektywnej sieci multimodalnego podróżowania i transportu, oszczędnego pod względem zużytej energii i zdecydowanie mniej obciążającego środowisko naturalne. Do zwiększonej emisji zanieczyszczeń w znacznym stopniu przyczynia się przestarzały tabor komunikacji miejskiej.

W opolskim wartość wskaźnika udział autobusów na alternatywne paliwo w ogólnej liczbie autobusów służących do obsługi transportu miejskiego kształtowała się w roku 2015 na poziomie 3,04 a w roku 2016 na poziomie 2,85 i w omawianych latach była nieznacznie niższa od średniej krajowej, która w 2015 roku wyniosła 3,70 a w 2016 roku 3,59. W roku 2017 wartość omawianego wskaźnika wzrosła do poziomu 23,34 i tym samym ukształtowała się powyżej średniej wynoszącej 18,02.

Zaobserwowany gwałtowny przyrost wartości wskaźnika świadczy o tym, że w ostatnim czasie w województwie opolskim podjęto starania mające na celu przeprowadzenie wymiany przestarzałego taboru komunikacji miejskiej na ekologiczny - niskoemisyjny i bezemisyjny. Mając na uwadze konieczność ograniczania oddziaływania emisji zanieczyszczeń na środowisko należy zatem nie tylko kontynuować podjęte już działania ale także poszerzyć ich katalog tworząc warunki do rozwoju elektromobilności oraz zmniejszania natężenia transportu samochodowego w miastach i obszarach funkcjonalnych.

Udział autobusów na alternatywne paliwo w ogólnej liczbie autobusów służących do obsługi transportu miejskiego

Źródło: GUS

Definicja wskaźnika: Udział środków unijnych w dochodach budżetowych jako miara aktywności władz w pozyskiwaniu zewnętrznych środków finansowych.

Środki na finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych razem jako procent dochodów ogółem dla gmin i miast na prawach powiatu

W opolskim nastąpił spadek udziału środków unijnych w dochodach gmin i miast na prawach powiatu.

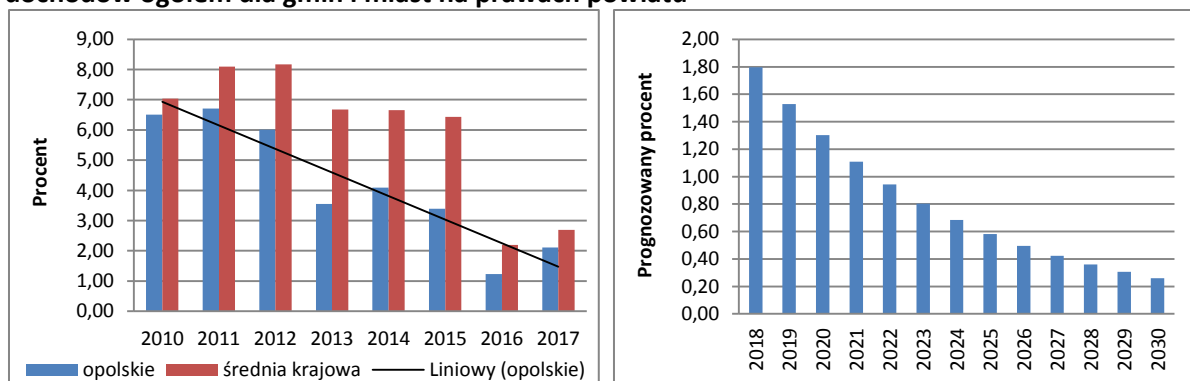
Fundusze pomocowe Unii Europejskiej wspomagają ograniczone możliwości jednostek samorządowych w zakresie finansowania zadań inwestycyjnych, realizacji przedsięwzięć infrastrukturalnych oraz projektów związanych z rozwojem społeczności lokalnych. Ich efektywne wykorzystanie pozwala zmniejszyć wieloletnie dysproporcje wewnątrz i międzyregionalne oraz stworzyć warunki dla długoterminowego rozwoju.

W województwie opolskim wartość wskaźnika środki na finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych razem jako procent dochodów ogółem dla gmin i miast na prawach powiatu wynosiła odpowiednio w 2010 roku 6,51 natomiast w 2017 roku 2,11. Na przestrzeni analizowanego okresu była ona niższa od średniej krajowej, która w 2010 roku wyniosła 7,04 a w 2017 roku 2,69. Ponadto należy zaznaczyć, że zarówno w regionie jak średnio w kraju wskaźnik cechuje tendencja malejąca. Zgodnie z prognozą jego wartość, w opolskim, w roku 2030 wyniesie 0,26.

Pomimo że dynamika wykorzystania środków europejskich wynika w głównej mierze z dostępności, tempa i harmonogramu ich wdrażania, należy jednak zauważyć, że ich wykorzystanie wiąże się z koniecznością posiadania wkładu własnego. W opolskim ich niższe niż średnio w kraju wykorzystanie może być zatem spowodowane dwoma czynnikami: wzrostem obciążenia dochodów zobowiązaniami oraz wzrostem wydatków na obsługę długu publicznego.

Ponadto w związku z tym, że zgodnie z prognozą ich wartość w województwie będzie się sukcesywnie zmniejszać należy zaakcentować, że w kolejnych latach podstawowym wyzwaniem dla instytucji pośredniczących oraz wdrażających stanie się zarówno możliwie jak najpełniejsze dopasowanie ich tematycznej struktury do regionalnych potrzeb, jak i wybór projektów efektywnych i przynoszących wartość dodaną dla społeczno-gospodarczego rozwoju regionu.

Środki na finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych razem jako procent dochodów ogółem dla gmin i miast na prawach powiatu

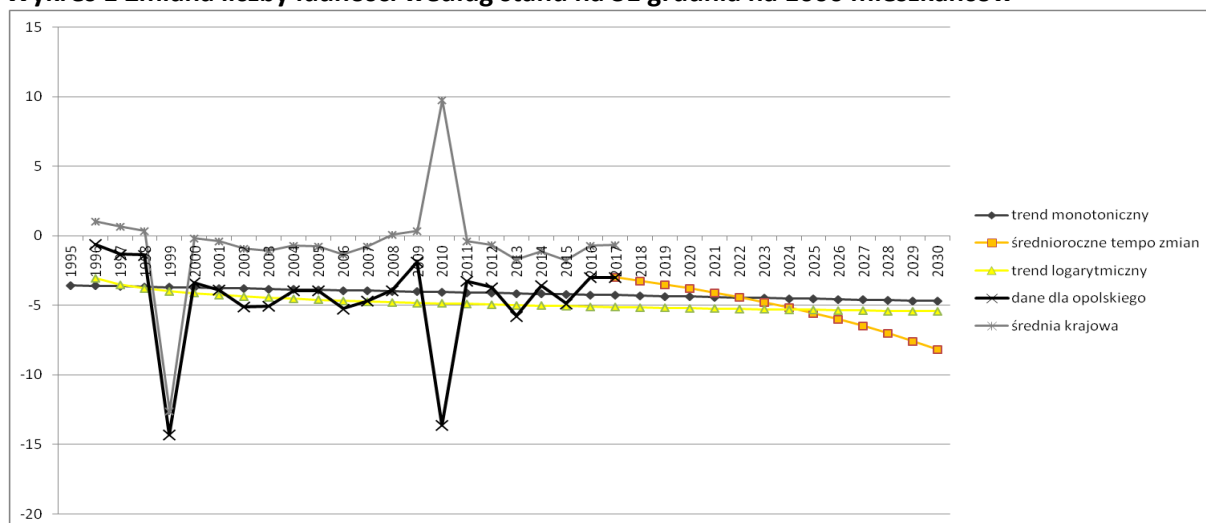

Źródło: GUS

12 ZAŁĄCZNIK

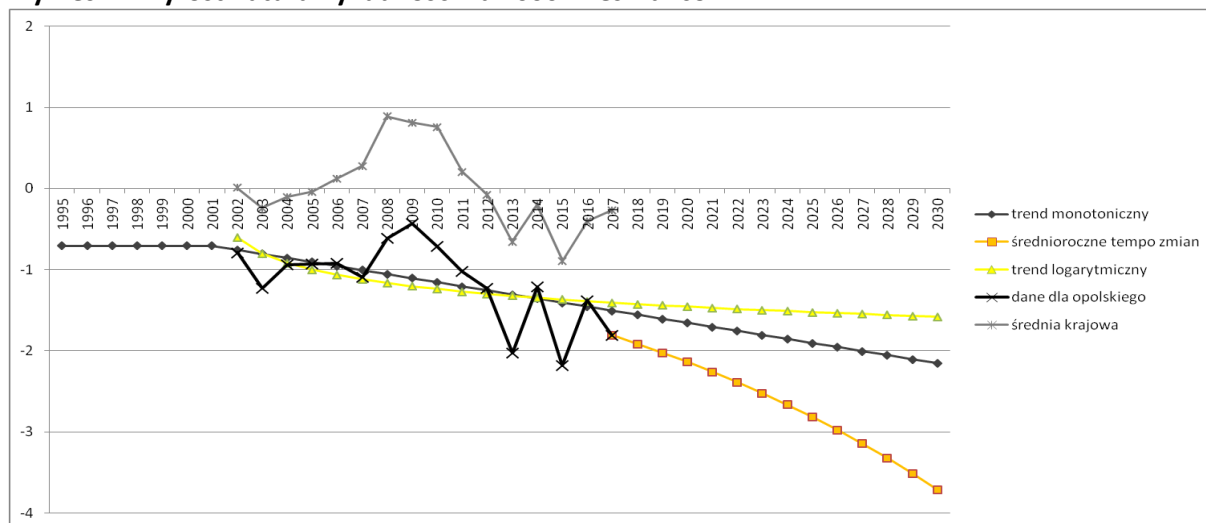
12.1 Prognozowane trendy zmian wartości wskaźników w obszarze tematycznym „społeczeństwo”

Wykres 1 Zmiana liczby ludności według stanu na 31 grudnia na 1000 mieszkańców

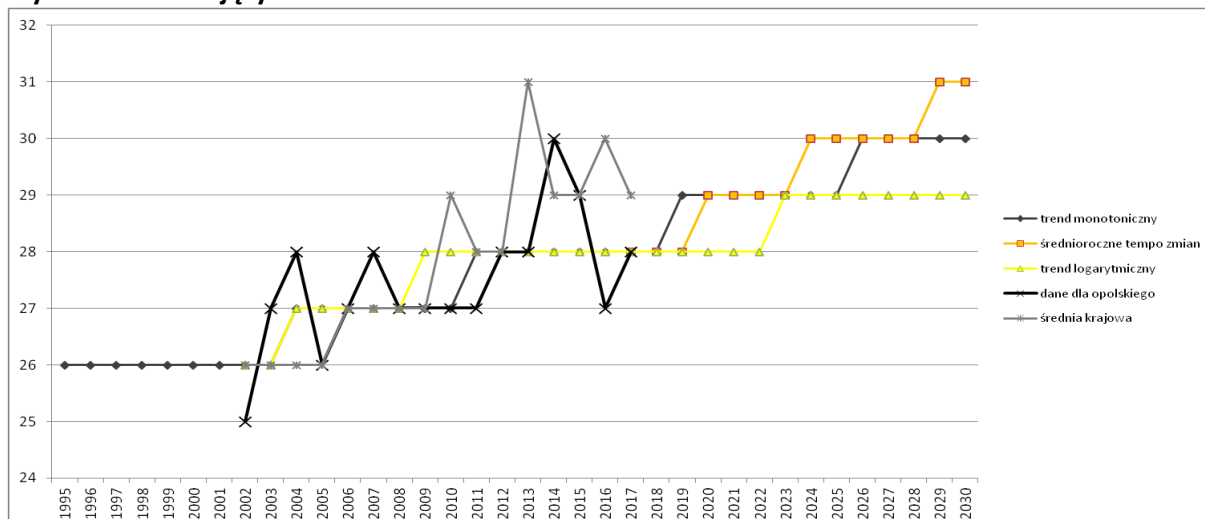
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 2 Przyrost naturalny ludności na 1000 mieszkańców

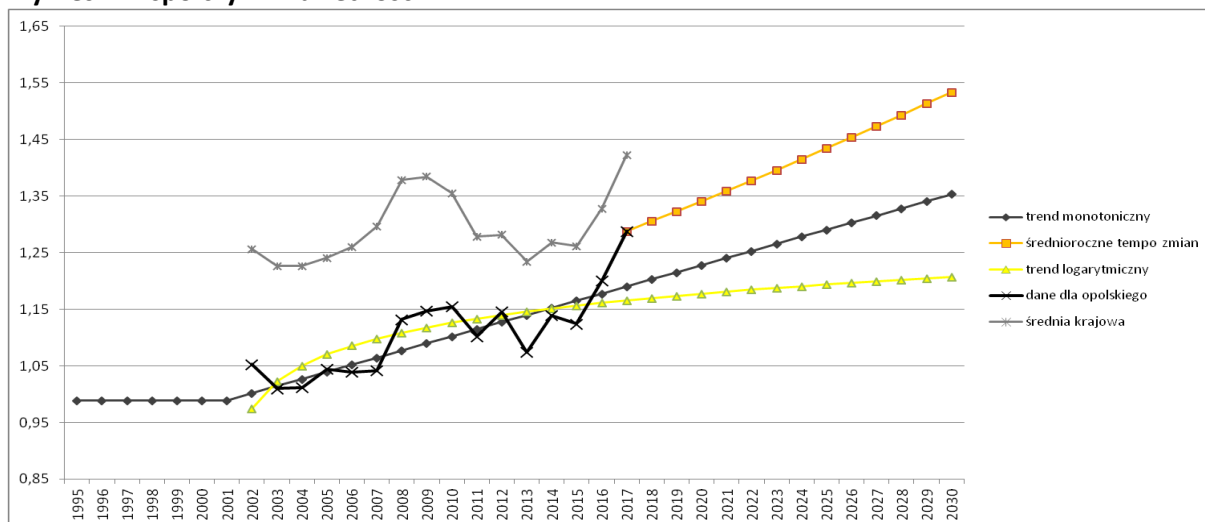
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 3 Dominujący wiek matki

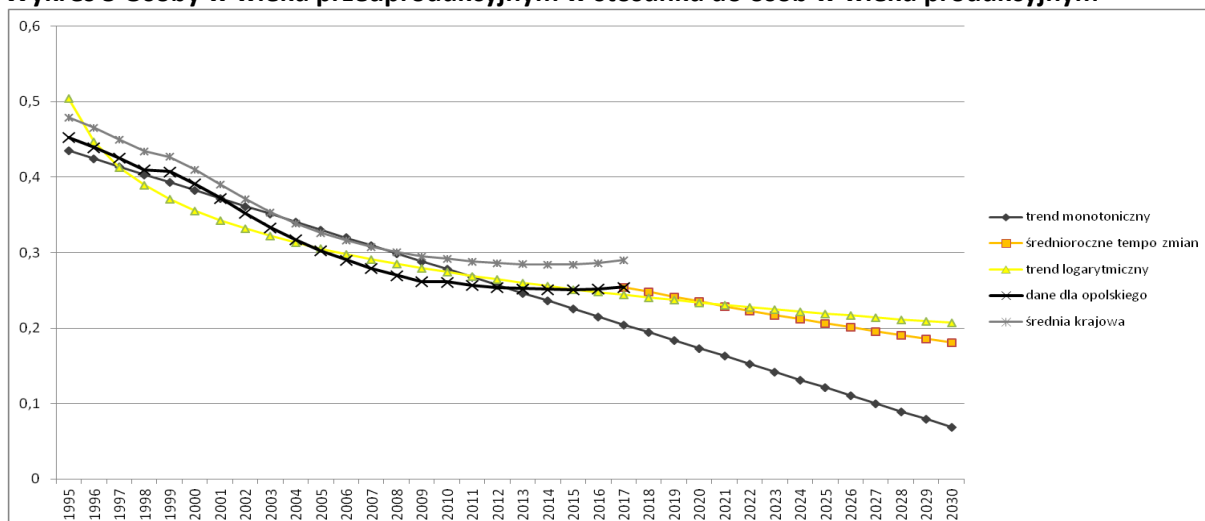
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 4 Współczynnik dzietności

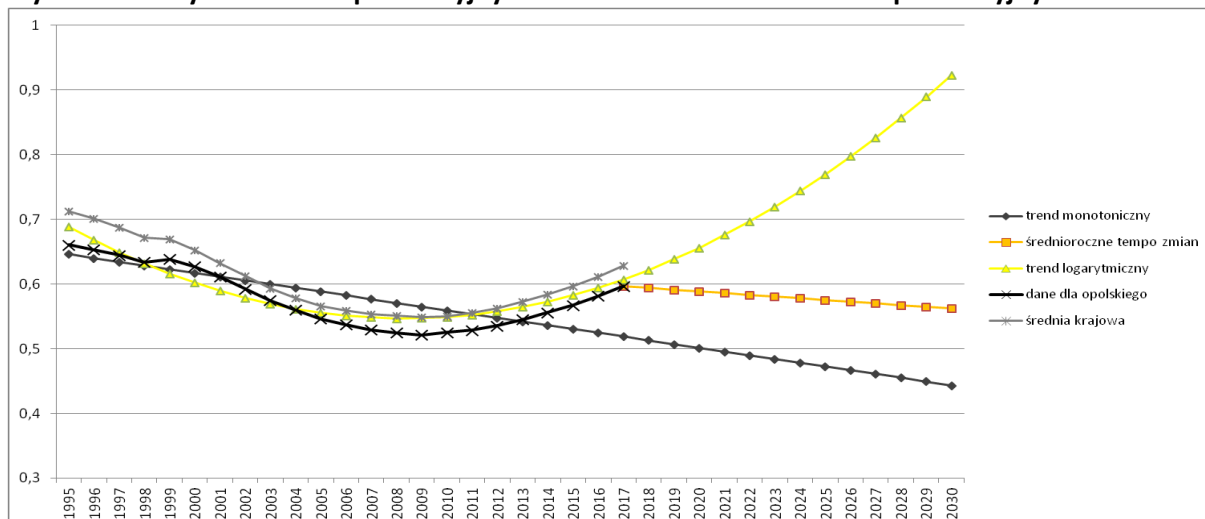
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 5 Osoby w wieku przedprodukcyjnym w stosunku do osób w wieku produkcyjnym

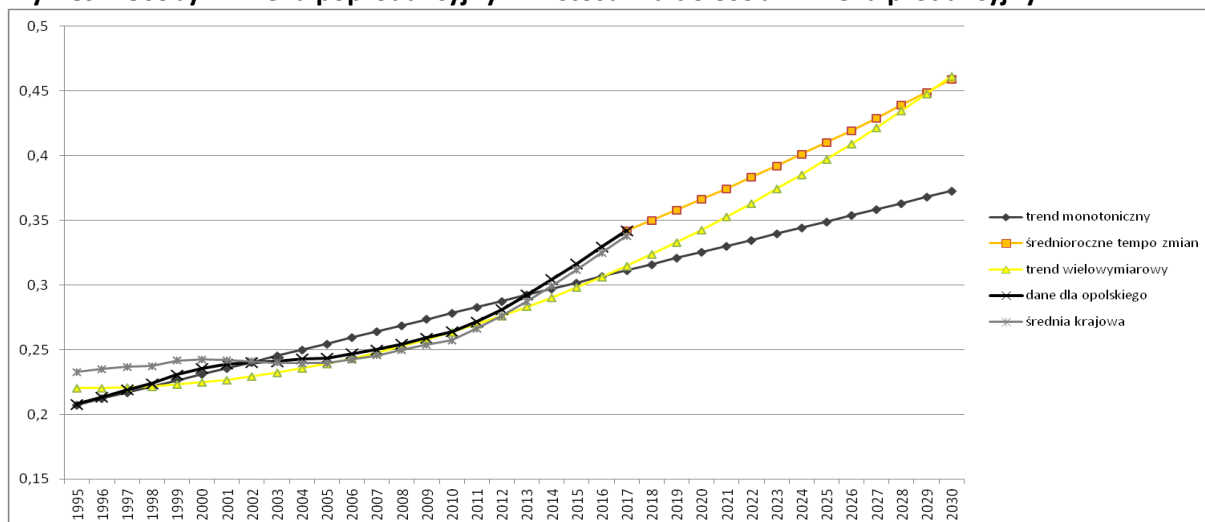
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 6 Osoby w wieku nieprodukcyjnym w stosunku do osób w wieku produkcyjnym

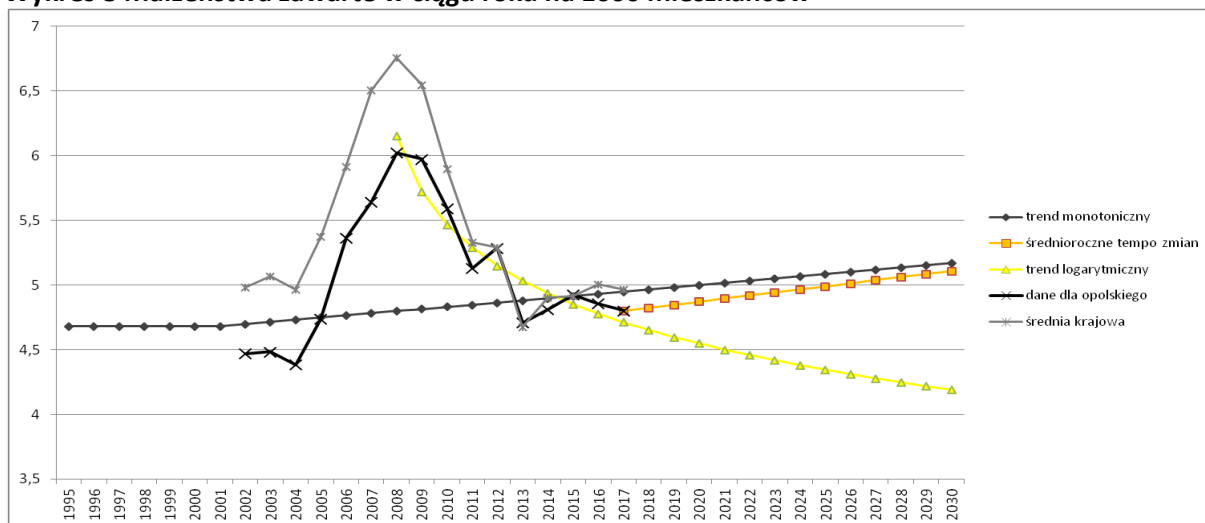
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 7 Osoby w wieku poprodukcyjnym w stosunku do osób w wieku produkcyjnym

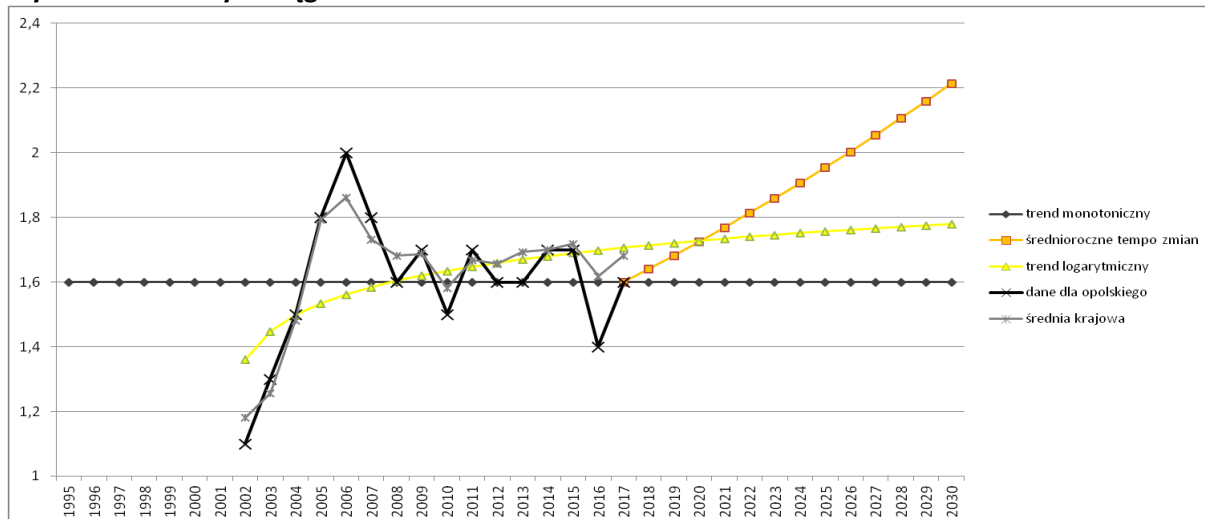
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 8 Małżeństwa zawarte w ciągu roku na 1000 mieszkańców

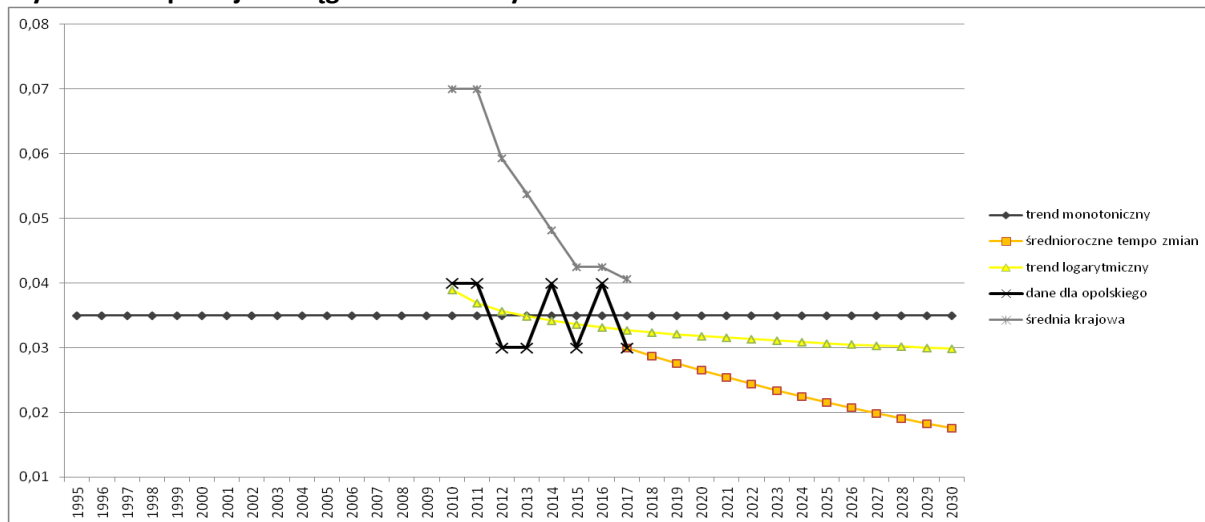
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 9 Rozwody w ciągu roku na 1000 mieszkańców

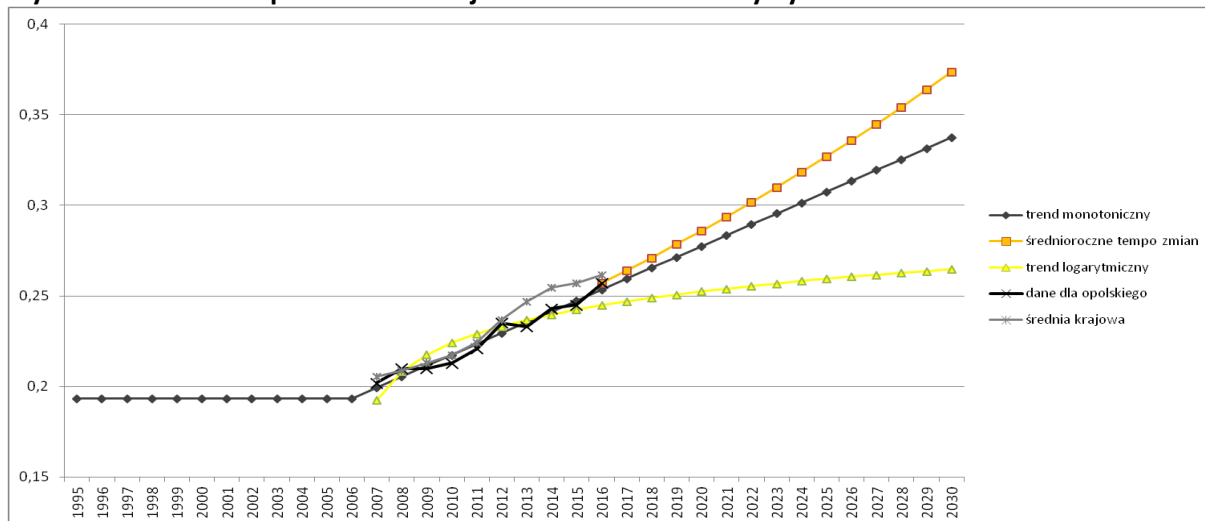
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 10 Separacje w ciągu roku na 10 tys. mieszkańców

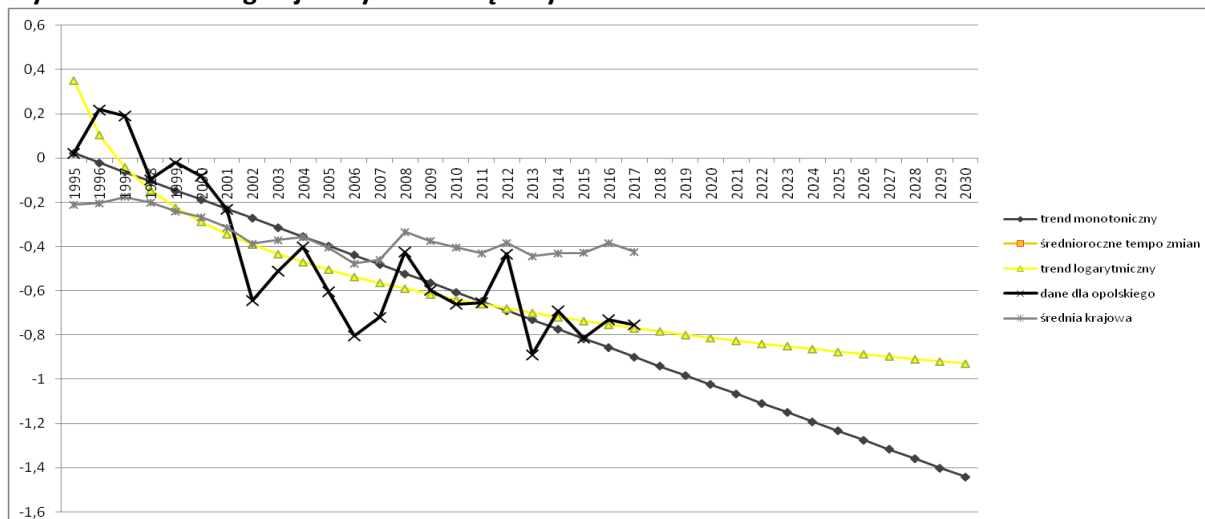
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 11 Urodzenia pozamatężskie jako odsetek urodzeń żywych

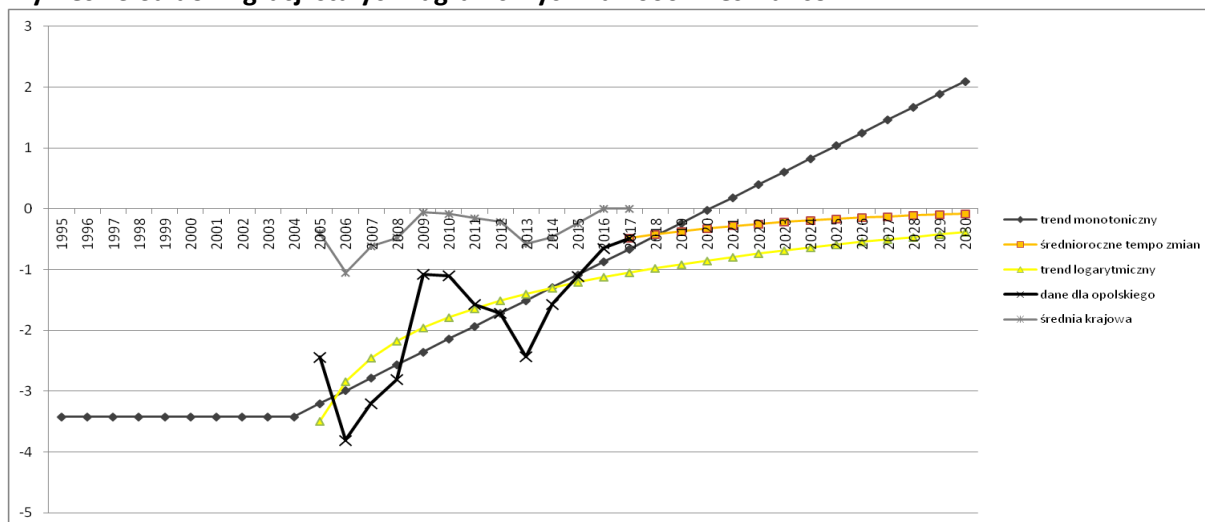
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 12 Saldo migracji stałych wewnętrznych na 1000 mieszkańców

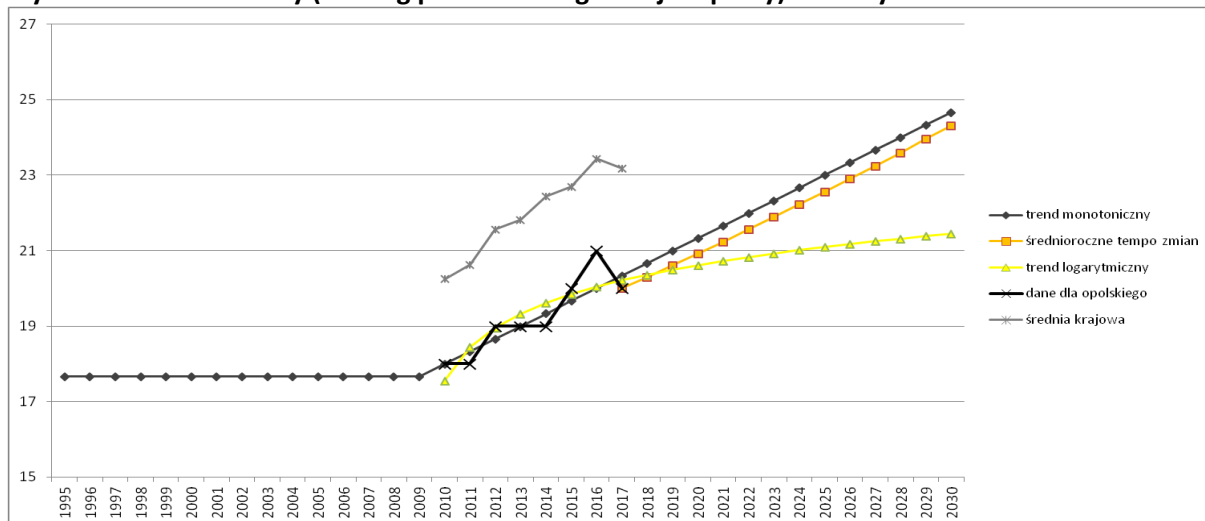
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 13 Saldo migracji stałych zagranicznych na 1000 mieszkańców

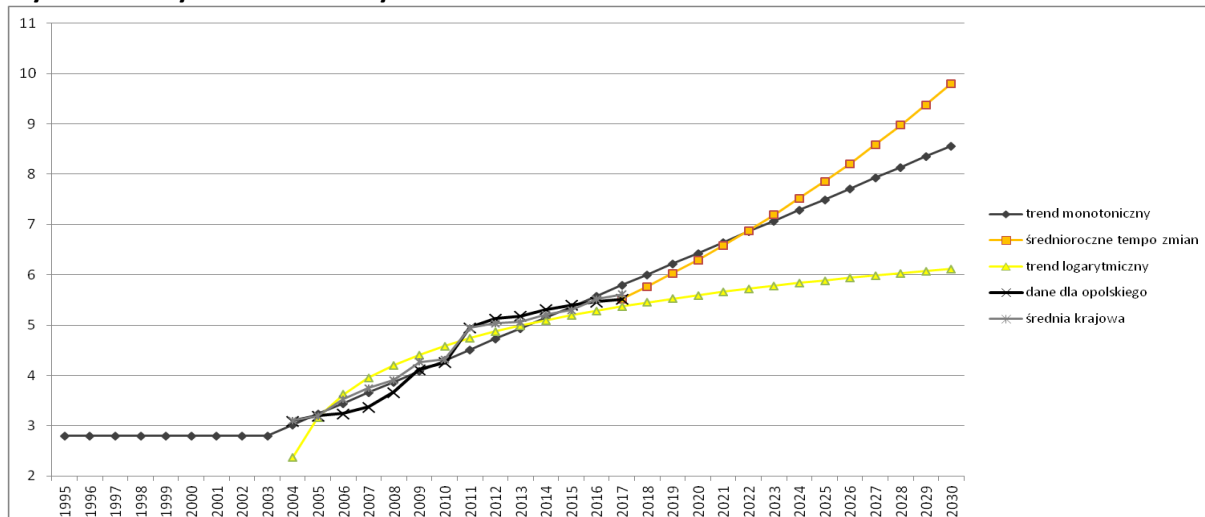
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 14 Liczba lekarzy (według podstawowego miejsca pracy) na 10 tys. Ludności

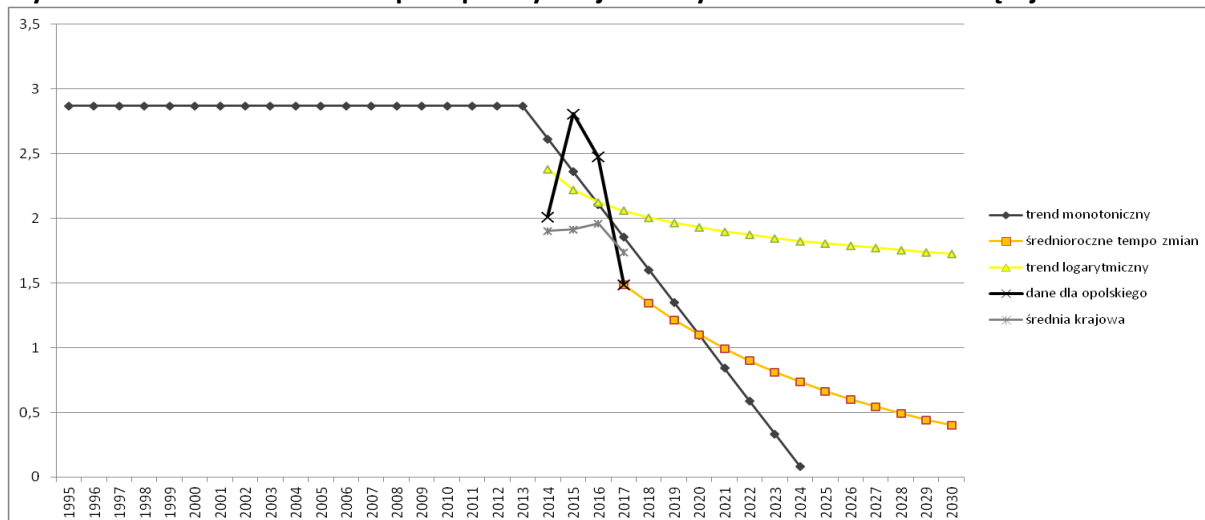
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 15 Przychodnie na 10 tys. mieszkańców

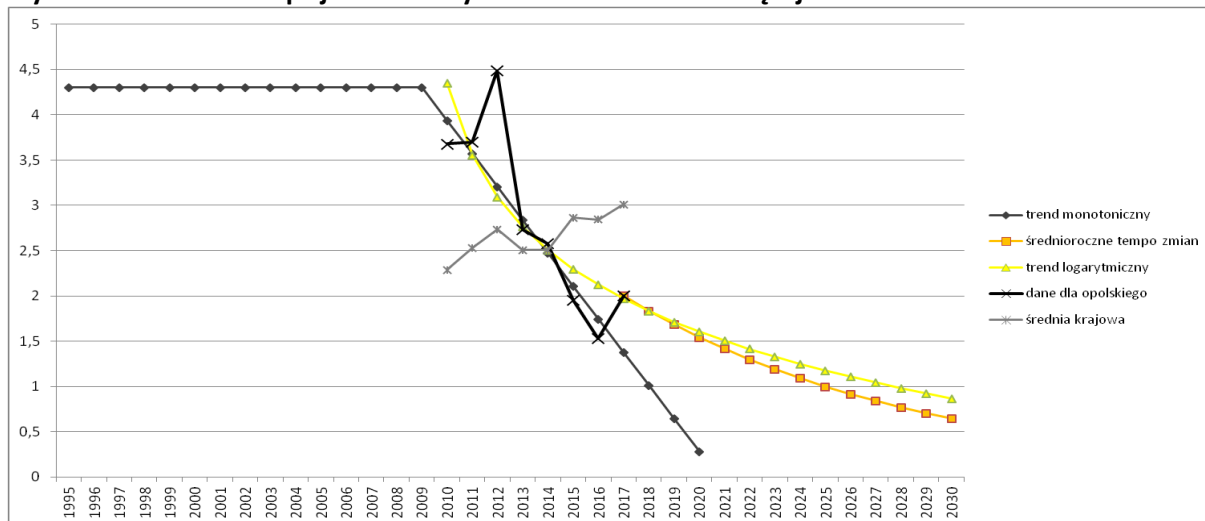
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 16 Łóżka w oddziałach opieki paliatywnej na 10 tys. osób w wieku 65 i więcej lat

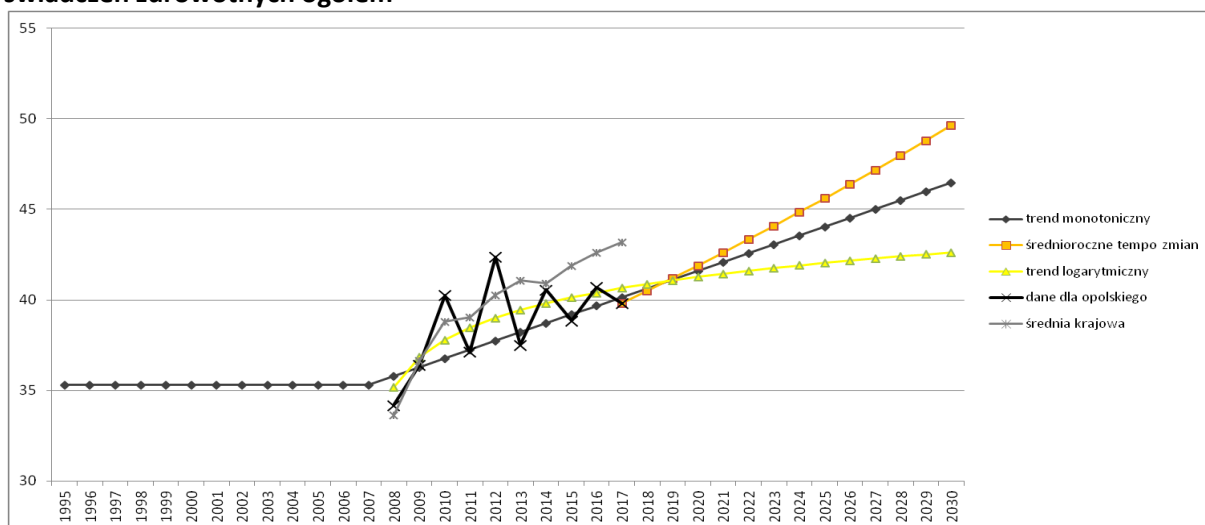
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 17 Łóżka w hospicjach na 10 tys. osób w wieku 65 i więcej lat

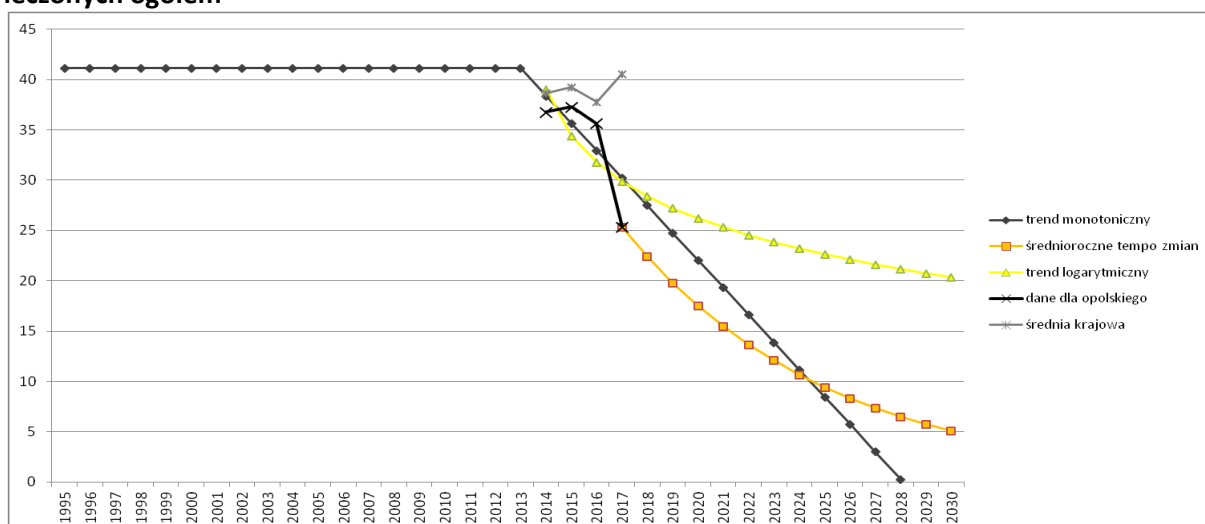
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 18 Świadczenia zdrowotne udzielone osobom w wieku 65 i więcej lat jako procent świadczeń zdrowotnych ogółem

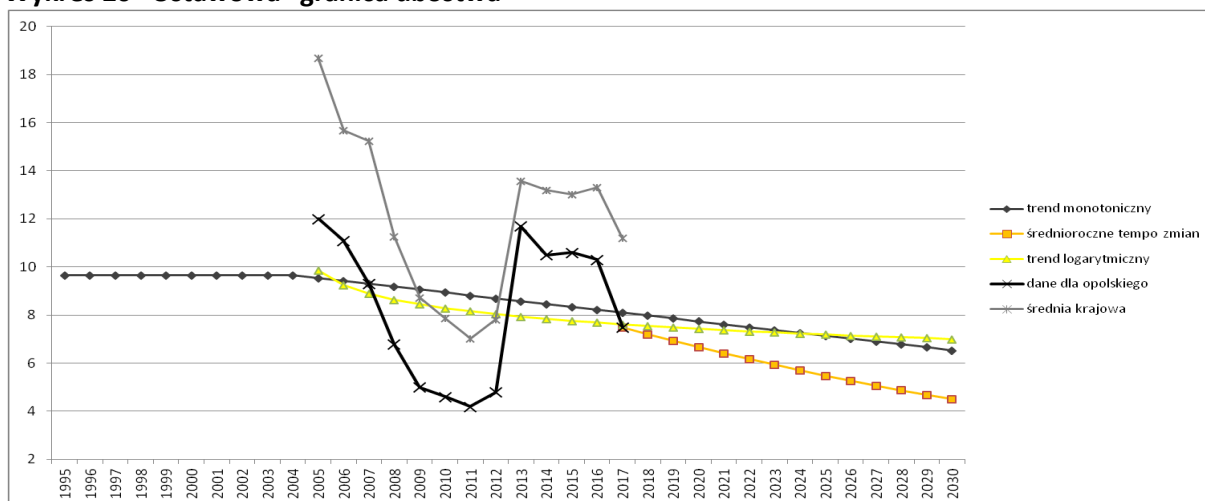
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 19 Leczeni w szpitalnych oddziałach ratunkowych w wieku 65 i więcej lat jako procent leczonych ogółem

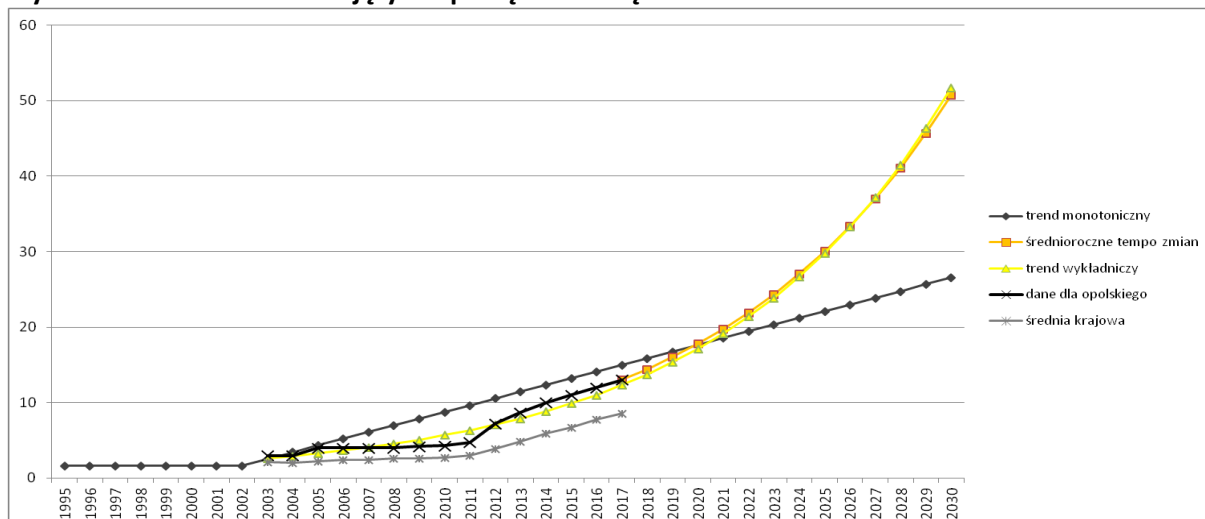
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 20 "Ustawowa" granica ubóstwa

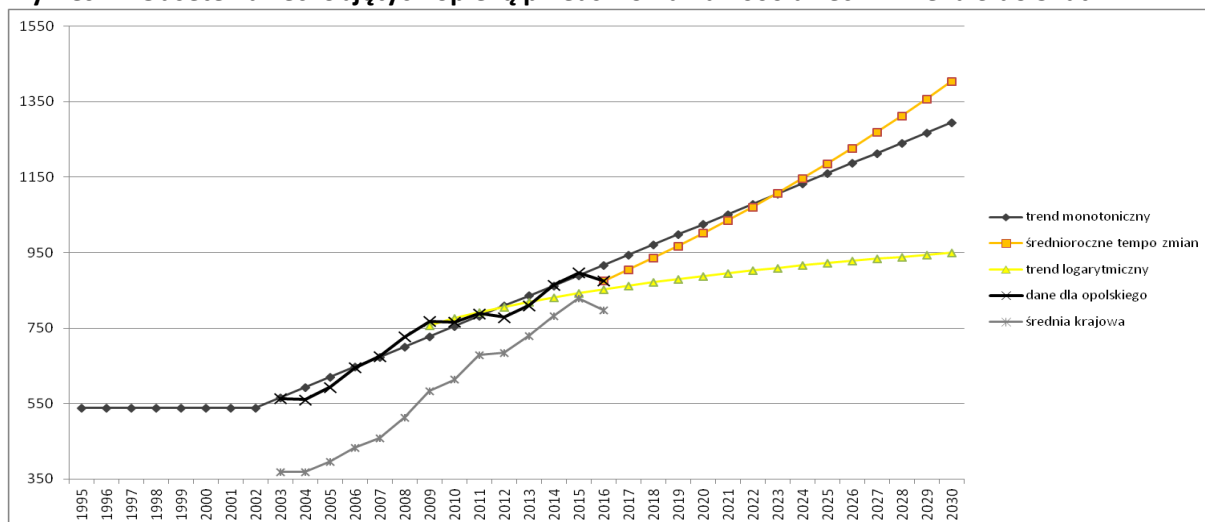
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 21 Odsetek dzieci objętych opieką żłobkową

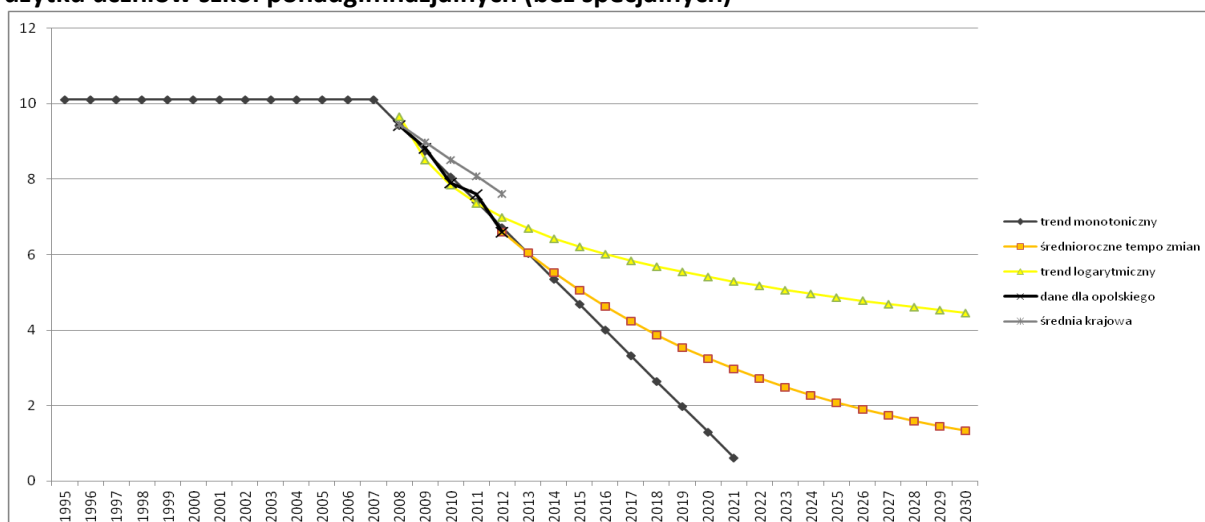
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 22 Odsetek dzieci objętych opieką przedszkolną na 1000 dzieci w wieku 3 do 5 lat

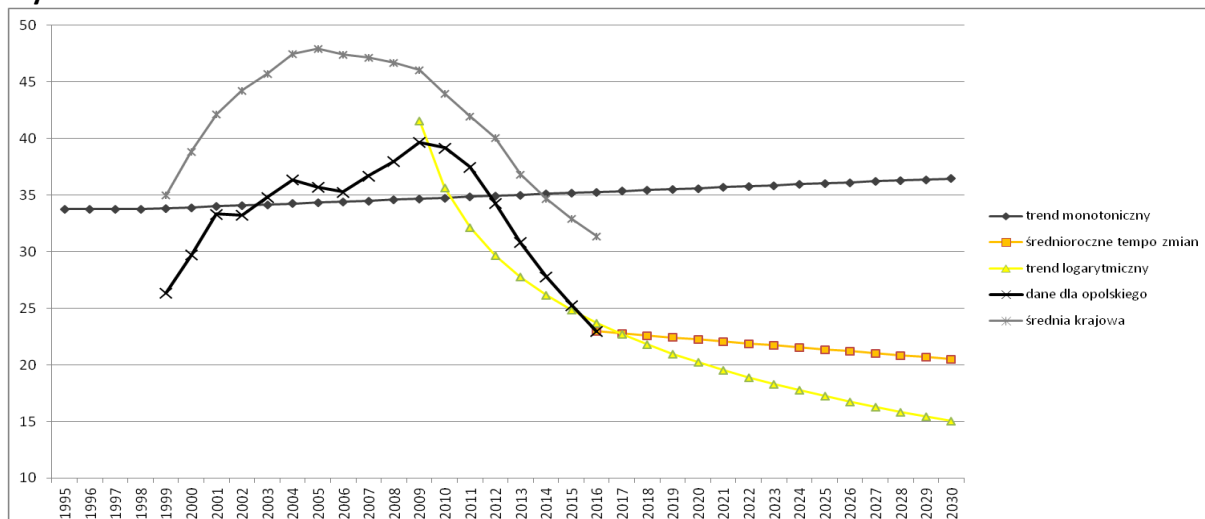
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 23 Uczniowie przypadający na 1 komputer z dostępem do Internetu przeznaczony do użytku uczniów szkół ponadgimnazjalnych (bez specjalnych)

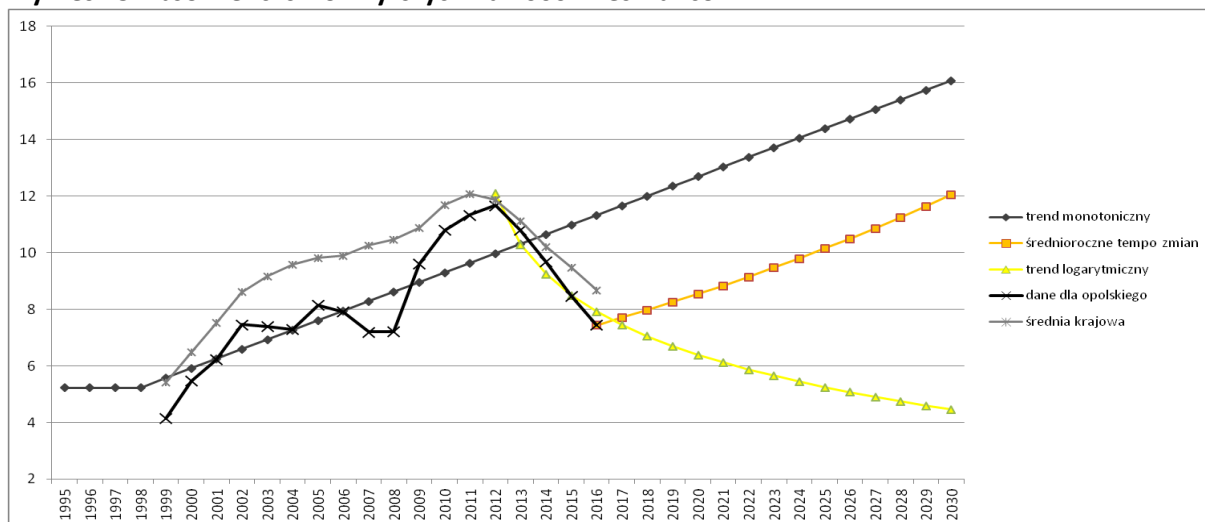
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 24 Studenci na 1000 mieszkańców

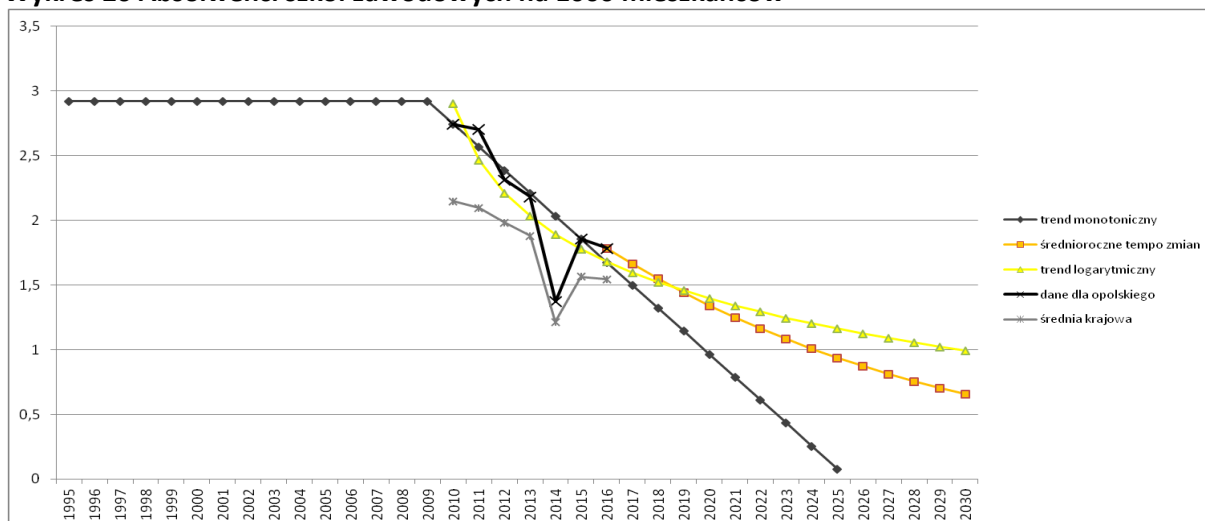
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 25 Absolwenci szkół wyższych na 1000 mieszkańców

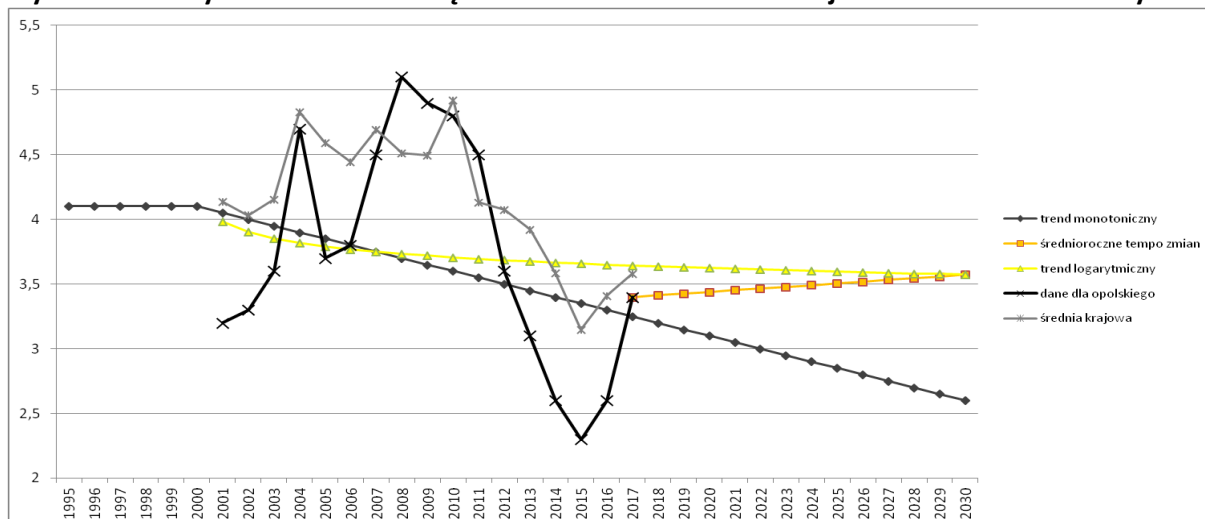
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 26 Absolwenci szkół zawodowych na 1000 mieszkańców

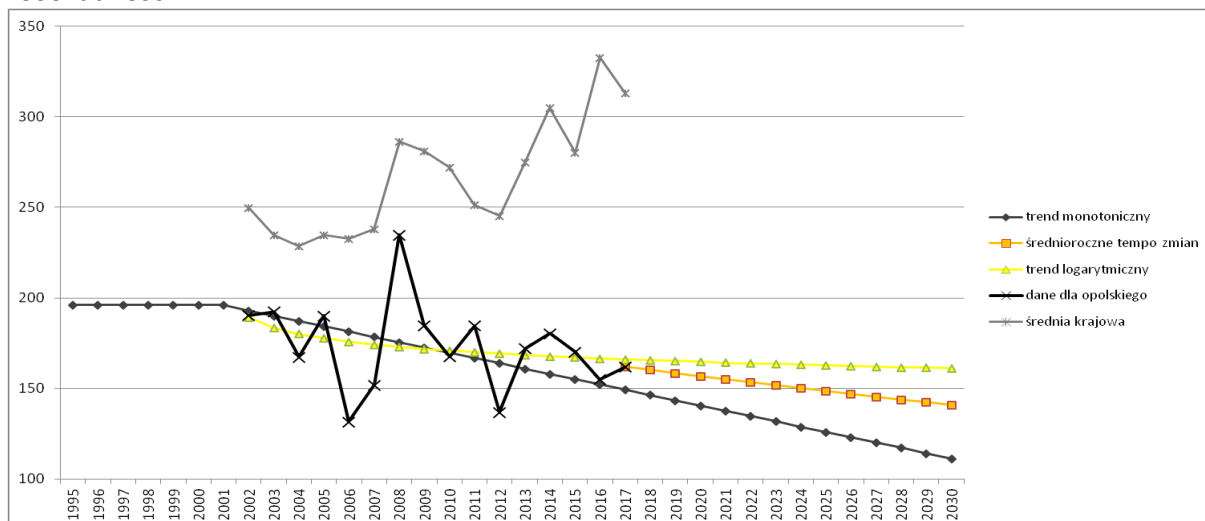
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 27 Osoby dorosłe uczestniczące w kształceniu lub szkoleniu jako odsetek osób dorosłych

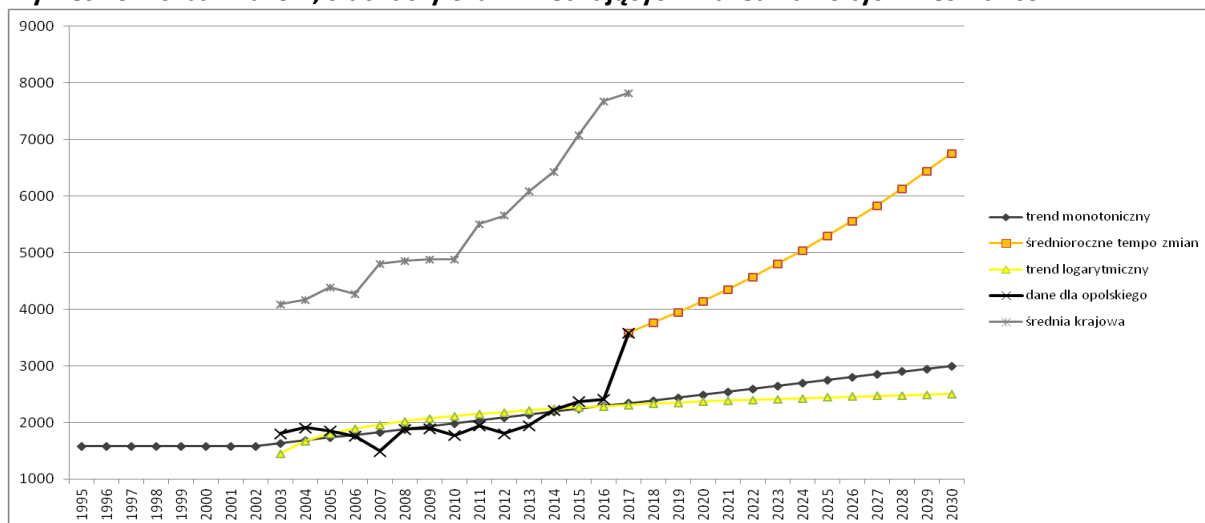
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 28 Liczba widzów, słuchaczy oraz zwiedzających w teatrach i instytucjach muzycznych na 1000 ludności

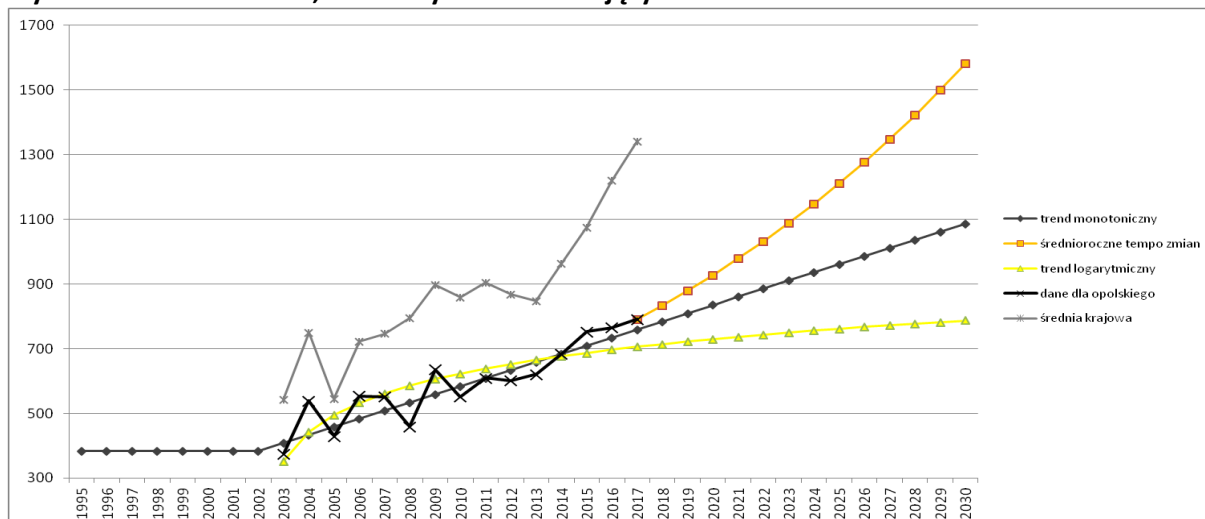
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 29 Liczba widzów, słuchaczy oraz zwiedzających muzea na 10 tys. mieszkańców

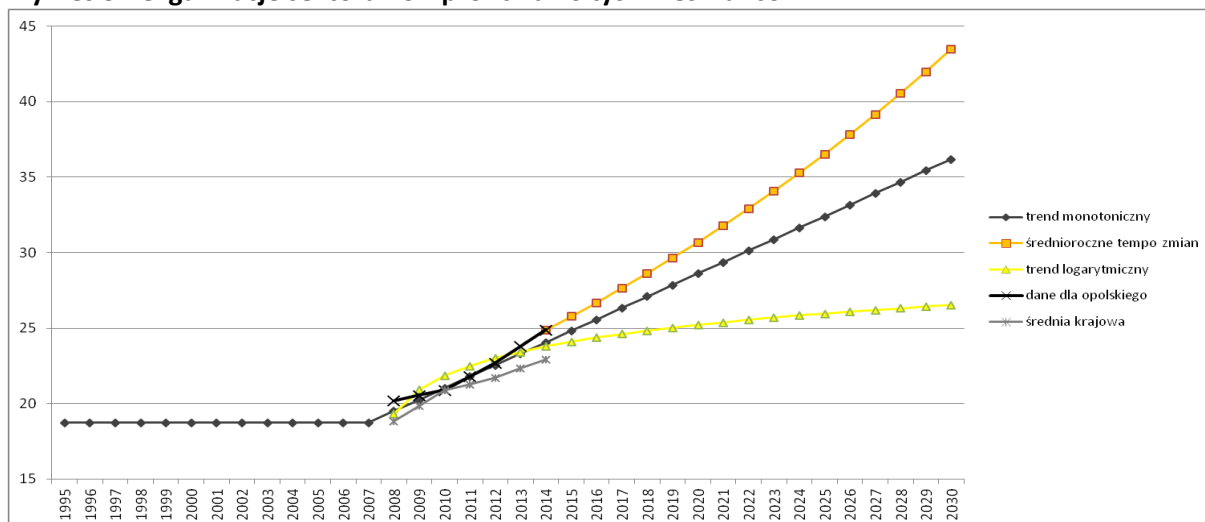
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 30 Liczba widzów, słuchaczy oraz zwiedzających w kinach na 1000 mieszkańców

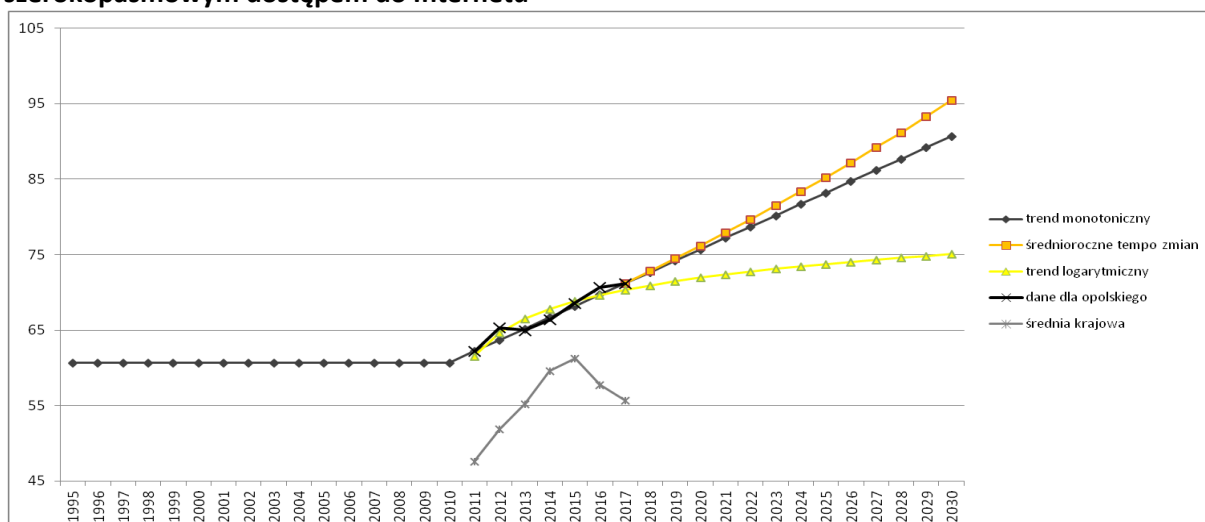
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 31 Organizacje sektora non-profit na 10 tys. mieszkańców

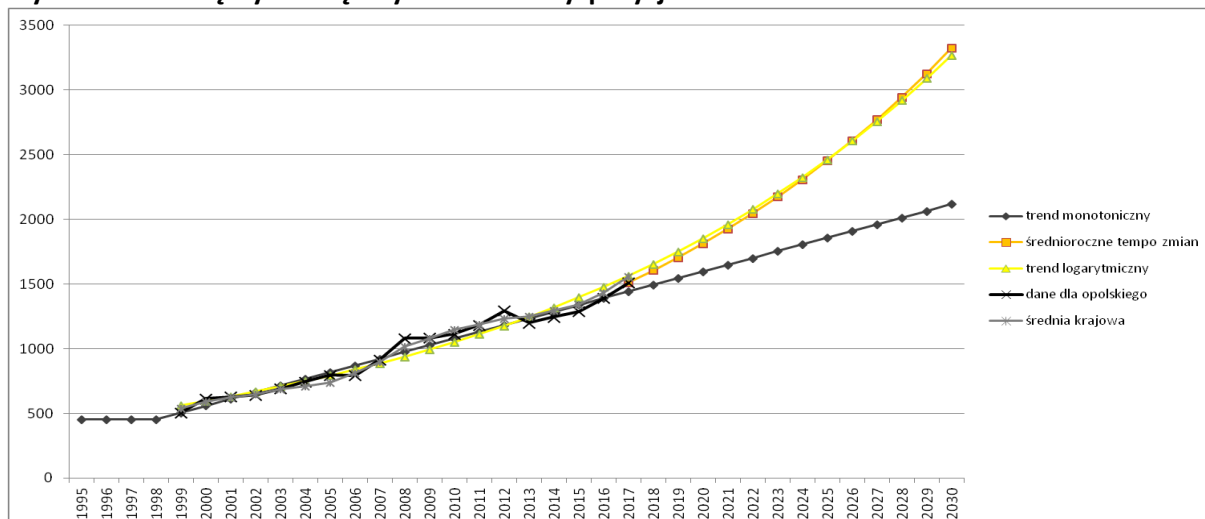
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 32 Udział gospodarstw domowych wyposażonych w komputer osobisty z szerokopasmowym dostępem do Internetu

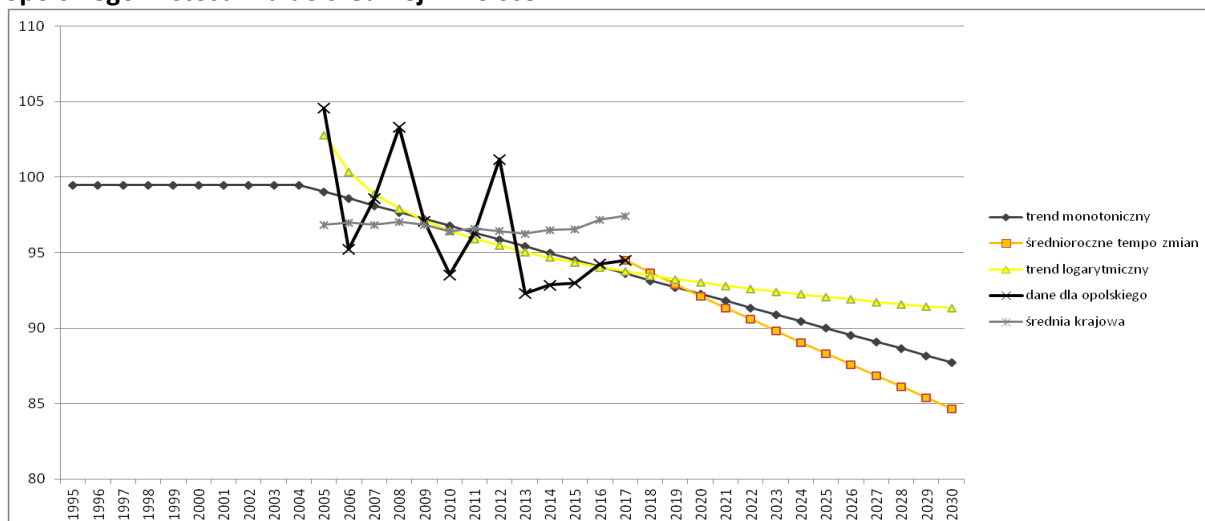
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 33 Przeciętny miesięczny dochód do dyspozycji brutto na mieszkańca

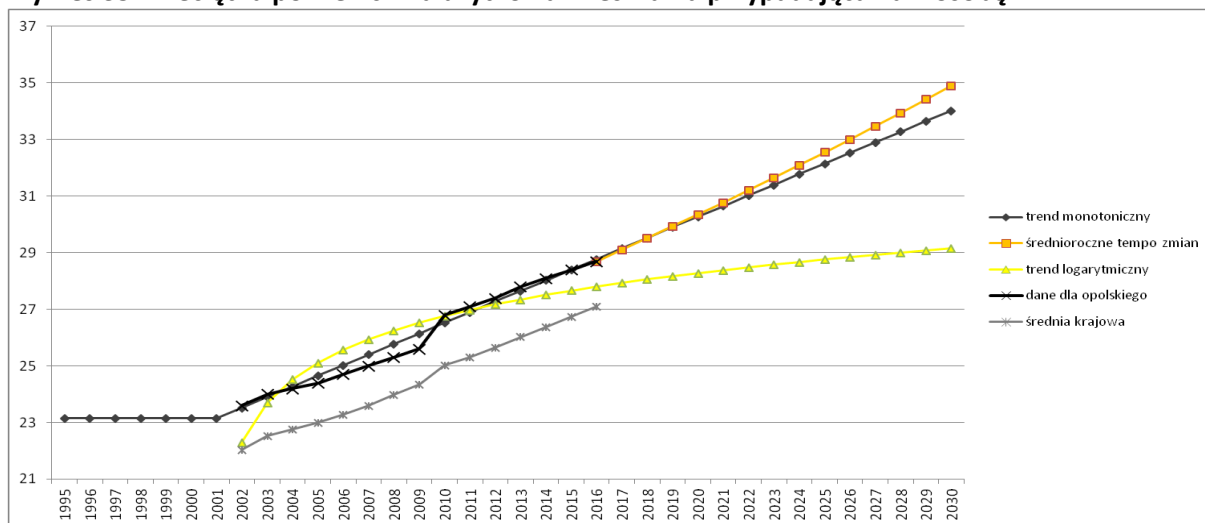
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 34 Udział przeciętnego miesięcznego dochodu do dyspozycji brutto mieszkańca województwa opolskiego w stosunku do średniej w Polsce

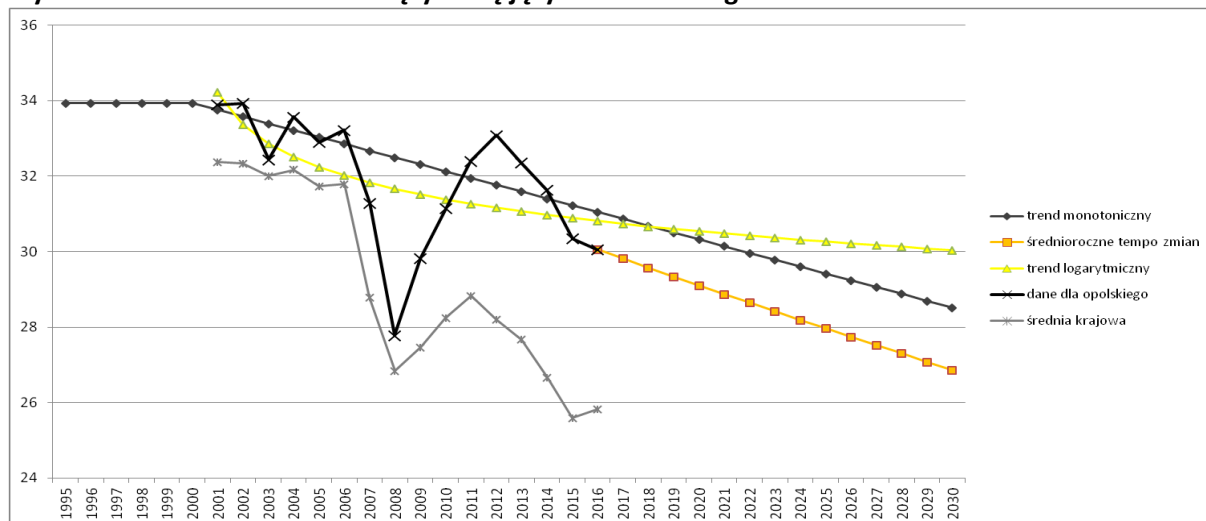
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 35 Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania przypadająca na 1 osobę

Źródło: Opracowanie własne

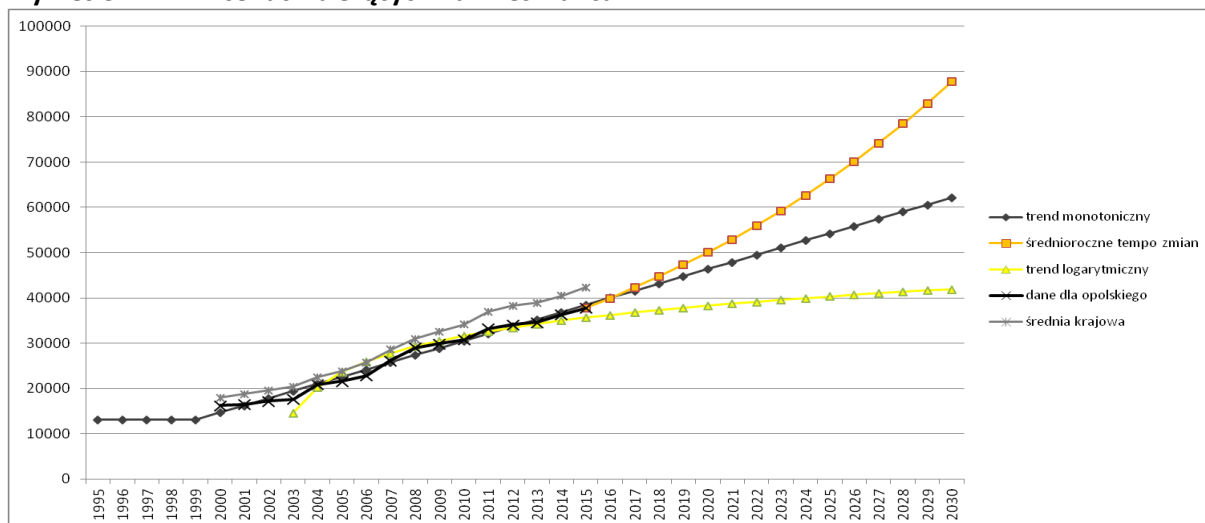
Wykres 36 Odsetek uczniów uczących się języka niemieckiego

Źródło: Opracowanie własne

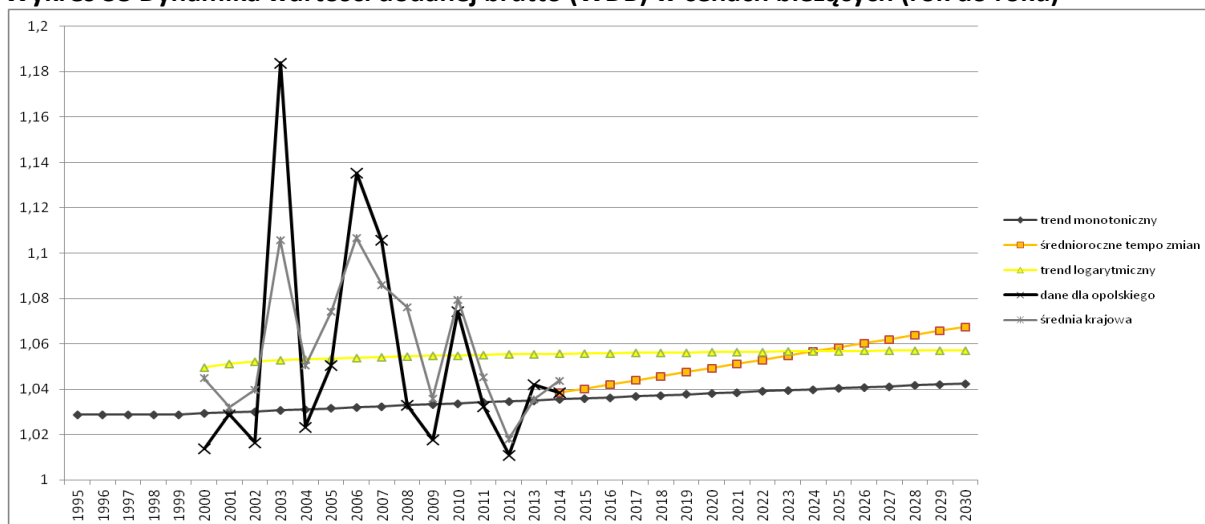
12.2 Prognozowane trendy zmian wartości wskaźników w obszarze tematycznym „gospodarka”

Wykres 37 PKB w cenach bieżących na mieszkańca

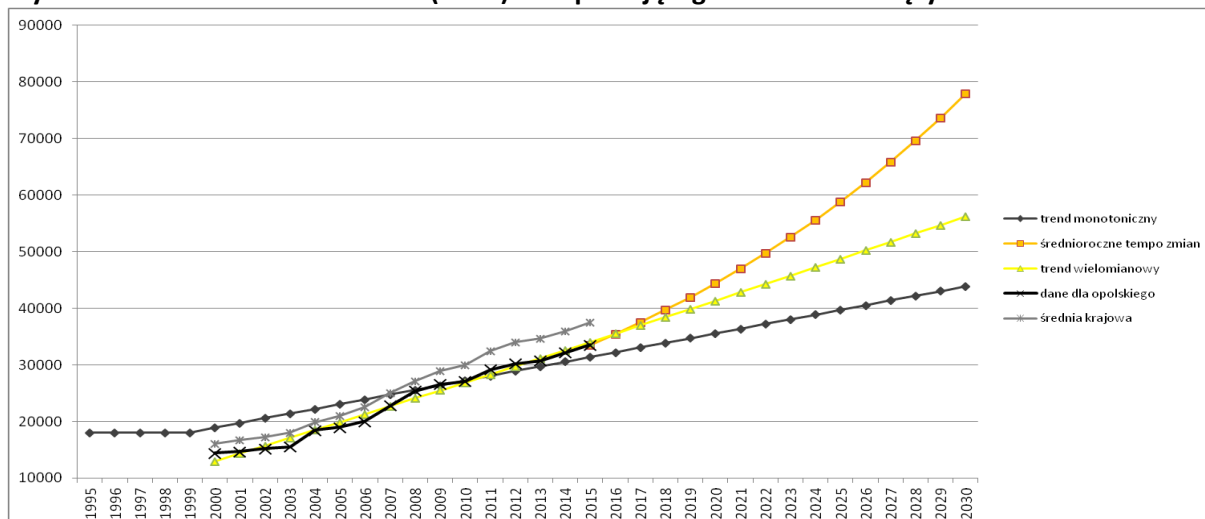
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 38 Dynamika wartości dodanej brutto (WDB) w cenach bieżących (rok do roku)

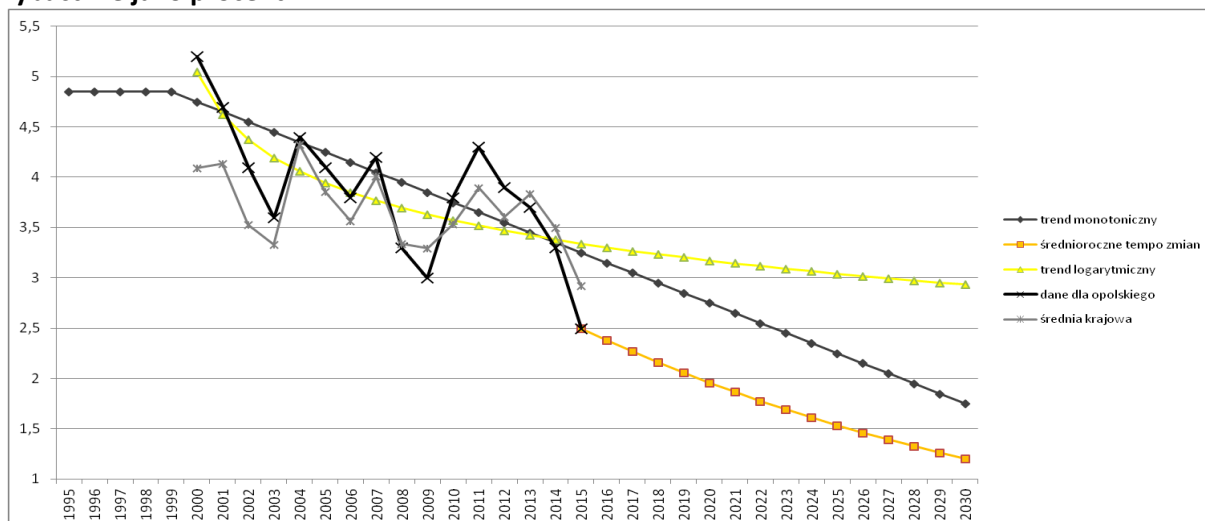
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 39 Wartość dodana brutto (WDB) na 1 pracującego w cenach bieżących

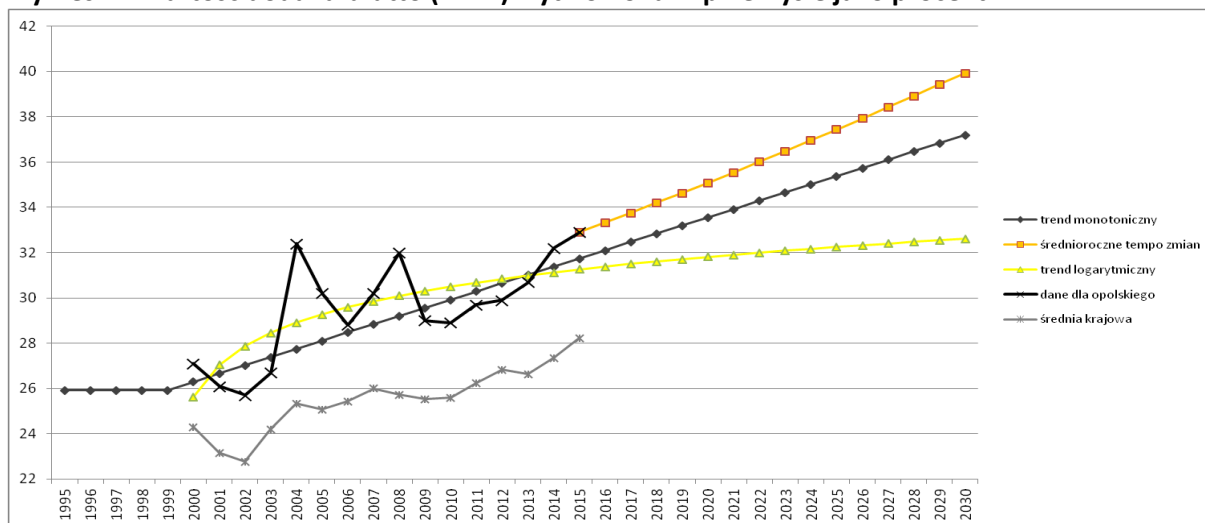
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 40 Wartość dodana brutto (WDB) wytworzona w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie jako procent WDB

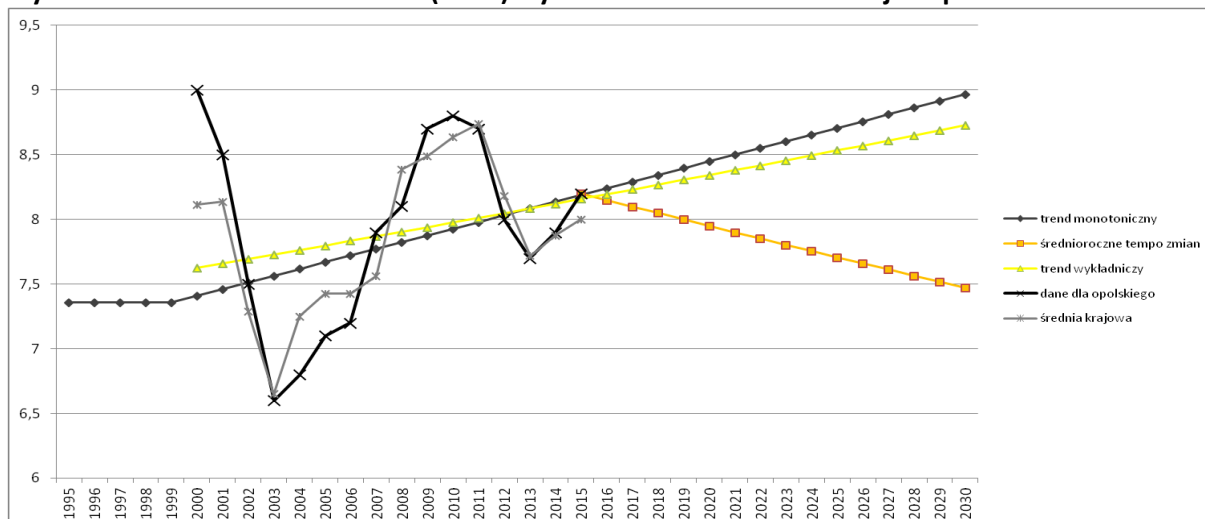
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 41 Wartość dodana brutto (WDB) wytworzona w przemyśle jako procent WDB

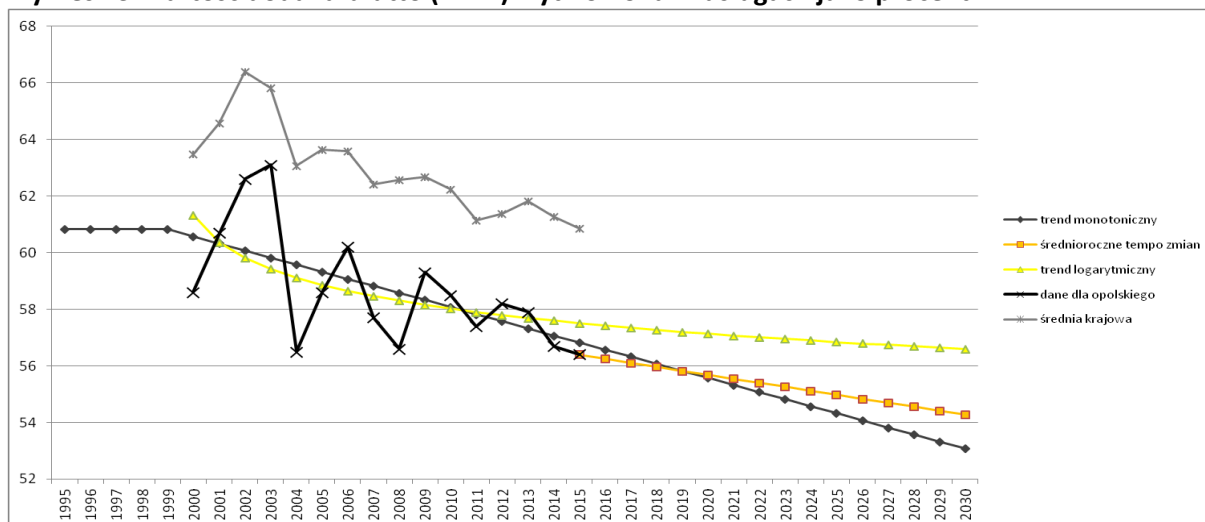
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 42 Wartość dodana brutto (WDB) wytworzona w budownictwie jako procent WDB

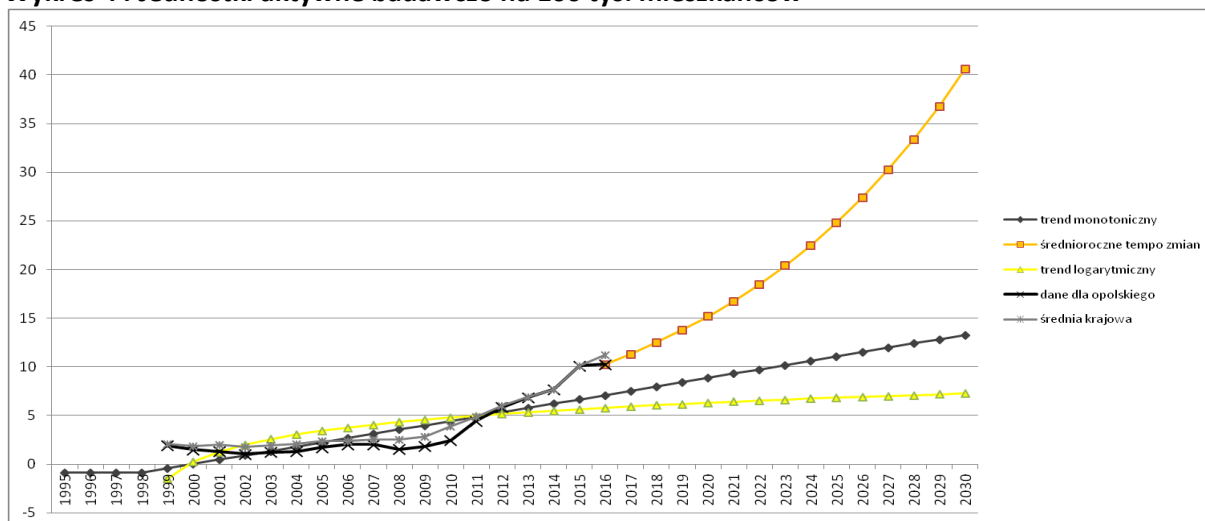
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 43 Wartość dodana brutto (WDB) wytworzona w usługach jako procent WDB

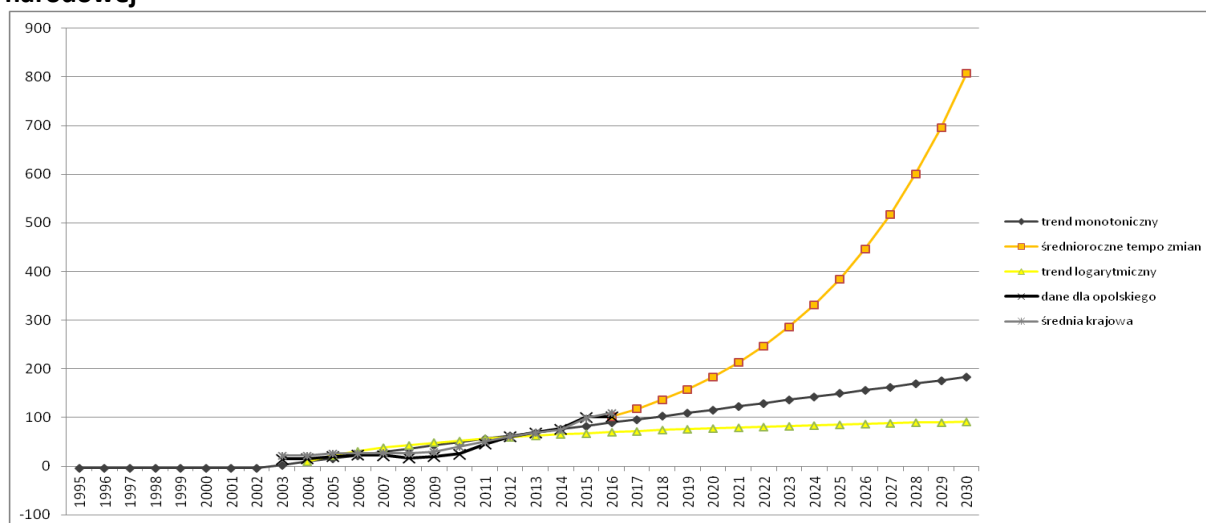
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 44 Jednostki aktywne badawczo na 100 tys. mieszkańców

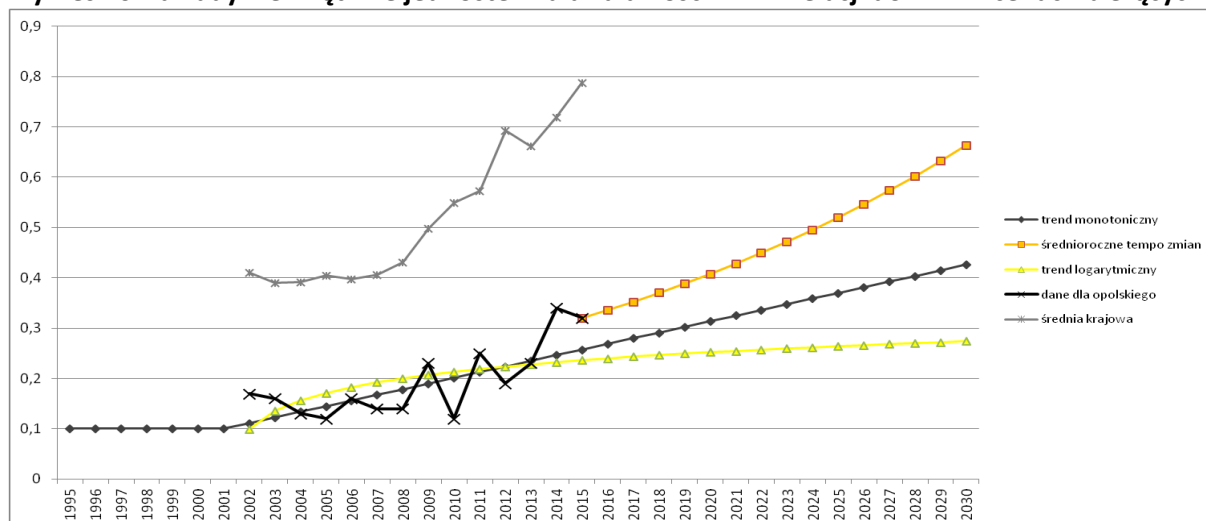
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 45 Liczba podmiotów prowadzących działalność B+R na 100 tys. podmiotów gospodarki narodowej

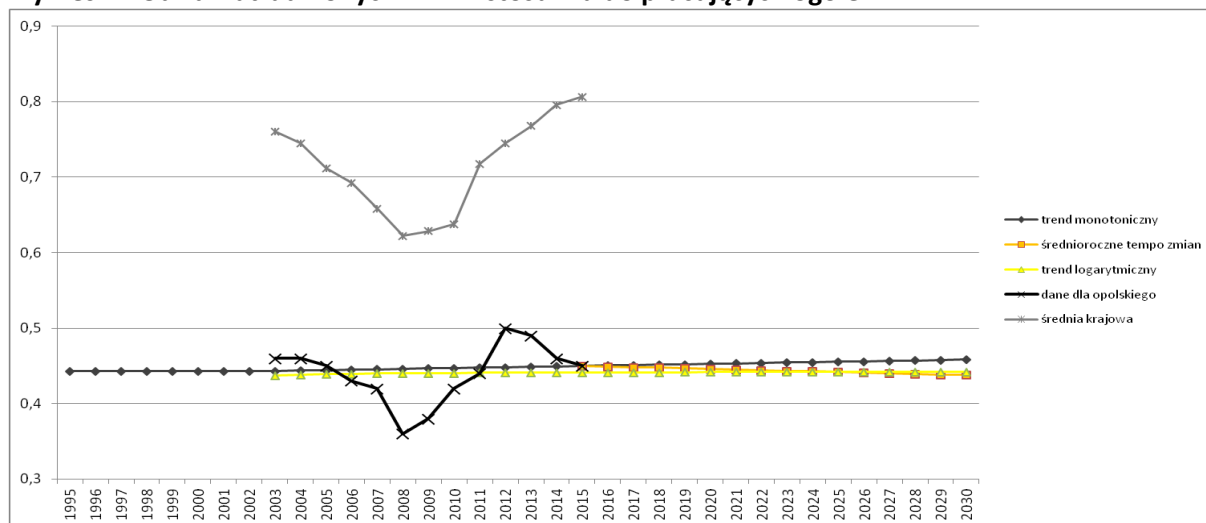
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 46 Nakłady wewnętrzne jednostek na działalność B+R w relacji do PKB w cenach bieżących

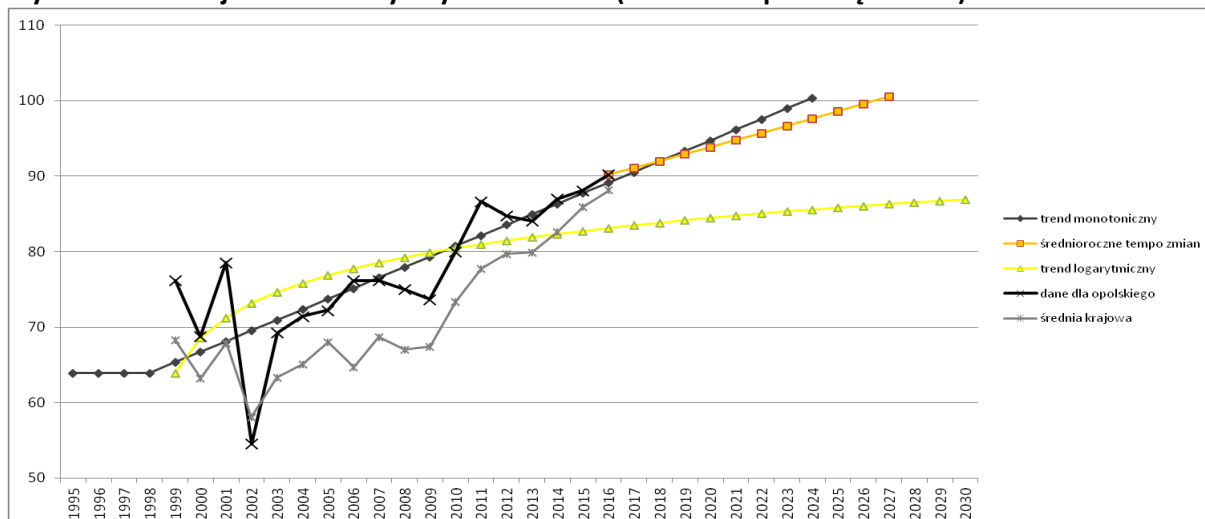
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 47 Udział zatrudnionych B+R w stosunku do pracujących ogółem

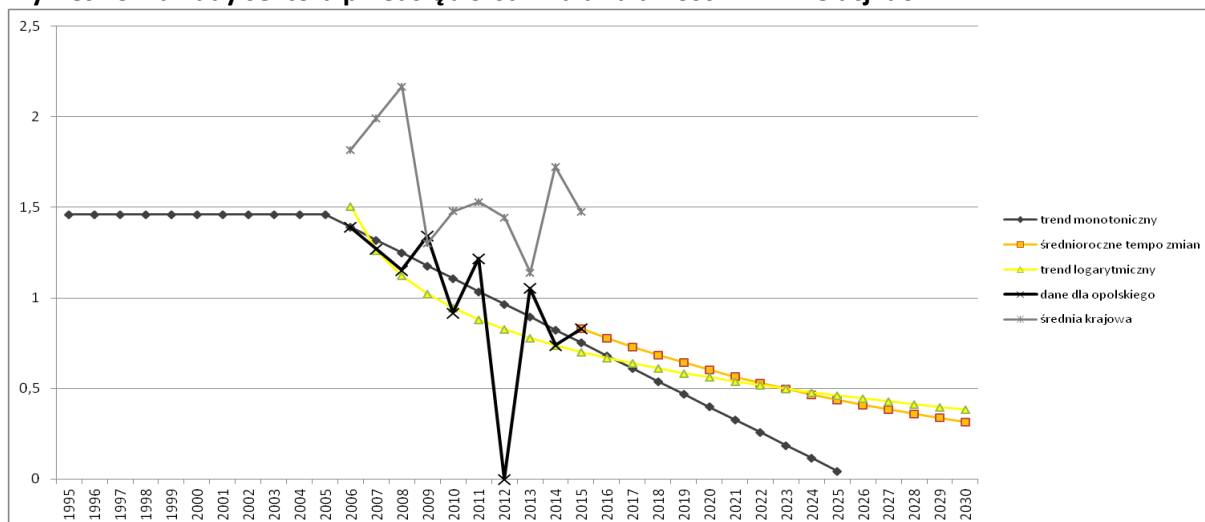
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 48 Udział jednostek aktywnych badawczo (w sektorze przedsiębiorstw)

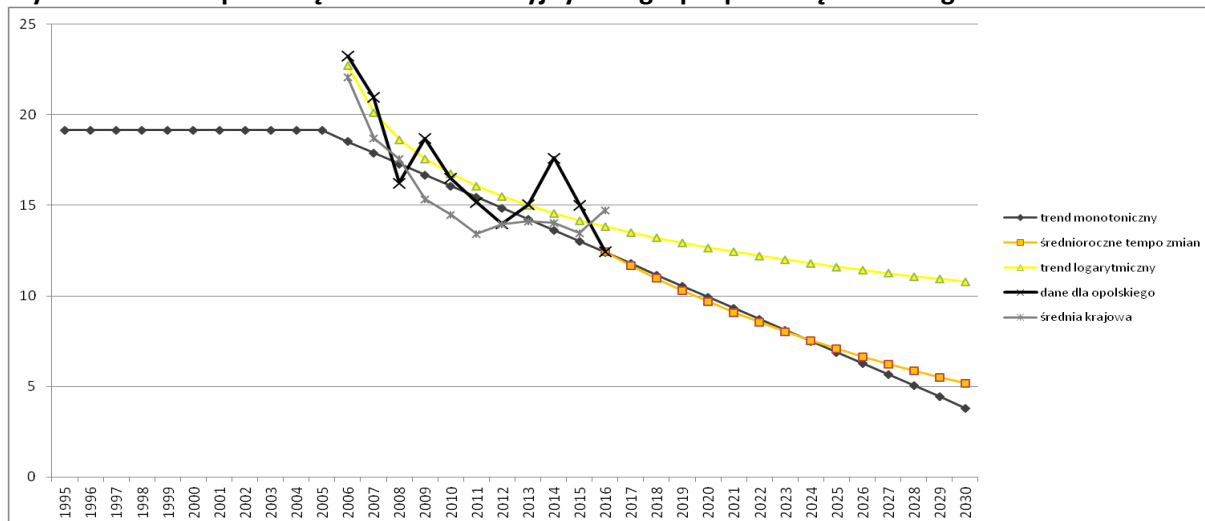
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 49 Nakłady sektora przedsiębiorstw na działalność B+R w relacji do PKB

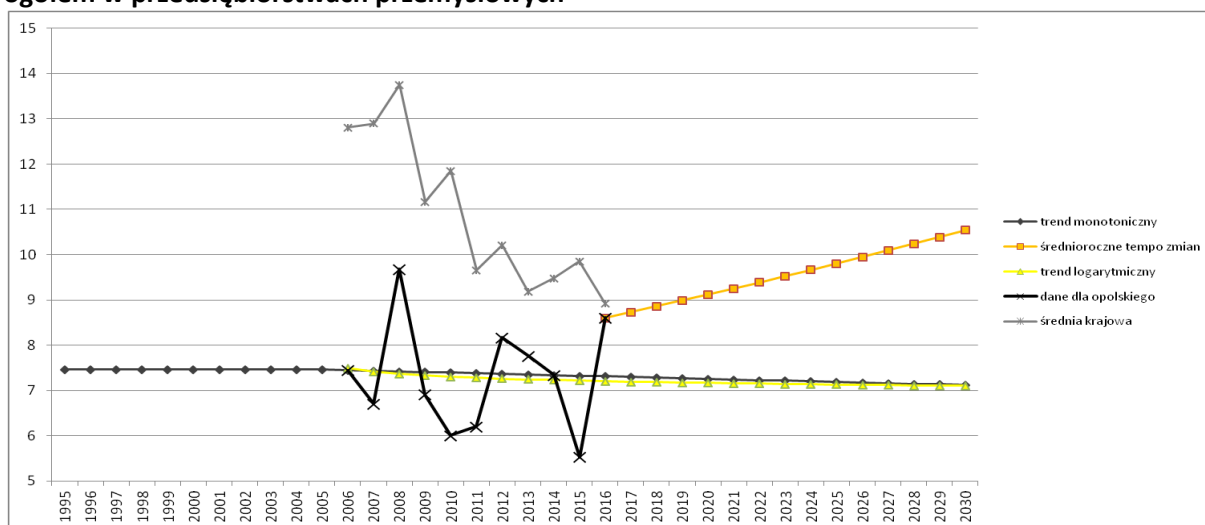
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 50 Udział przedsiębiorstw innowacyjnych w grupie przedsiębiorstw ogółem

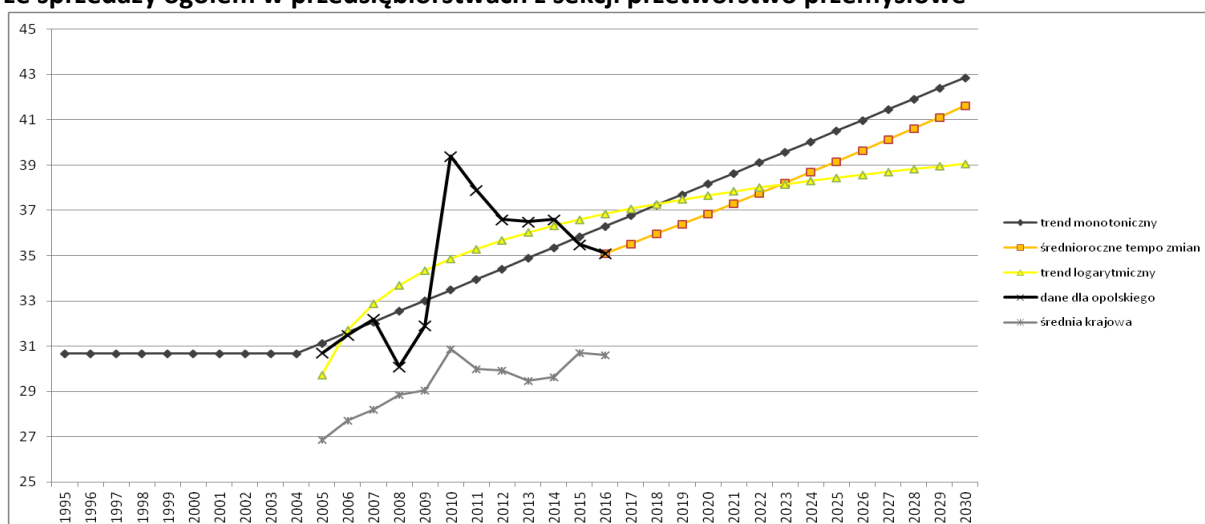
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 51 Udział przychodów netto ze sprzedaży produktów innowacyjnych w przychodach netto ogółem w przedsiębiorstwach przemysłowych

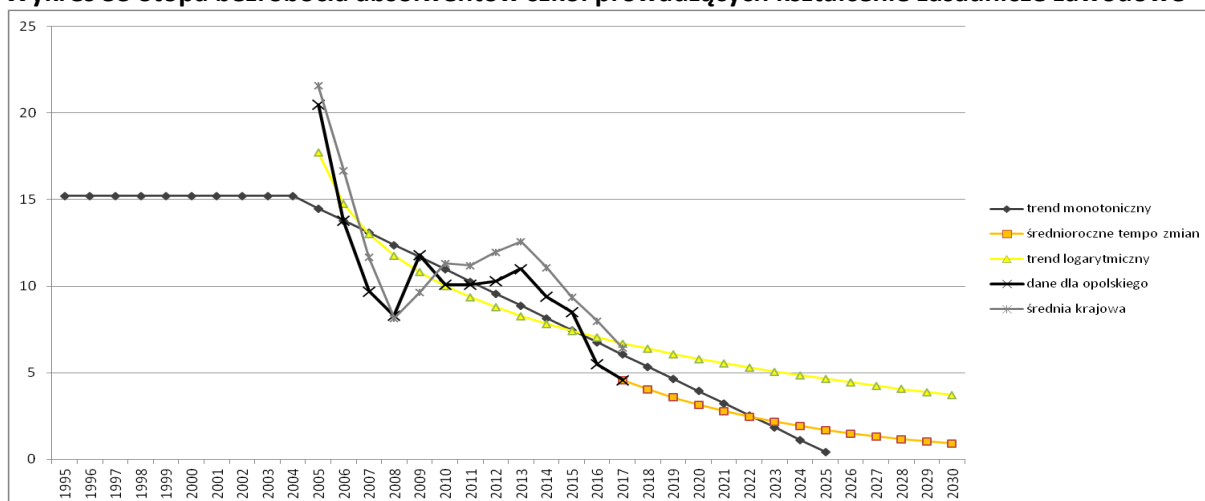
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 52 Udział przychodów netto ze sprzedaży produktów innowacyjnych w przychodach netto ze sprzedaży ogółem w przedsiębiorstwach z sekcji przetwórstwo przemysłowe

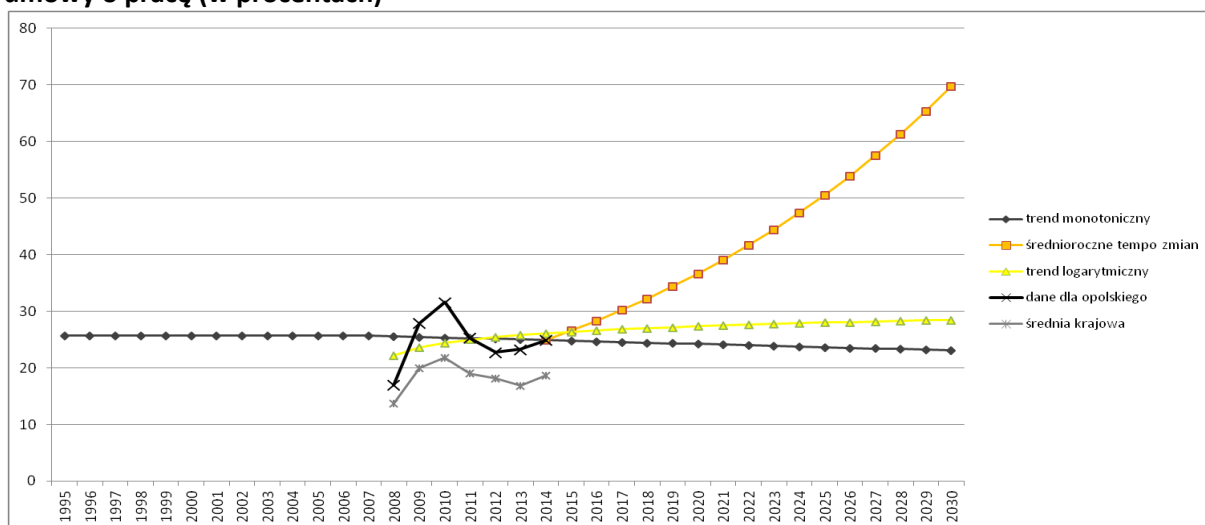
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 53 Stopa bezrobocia absolwentów szkół prowadzących kształcenie zasadnicze zawodowe

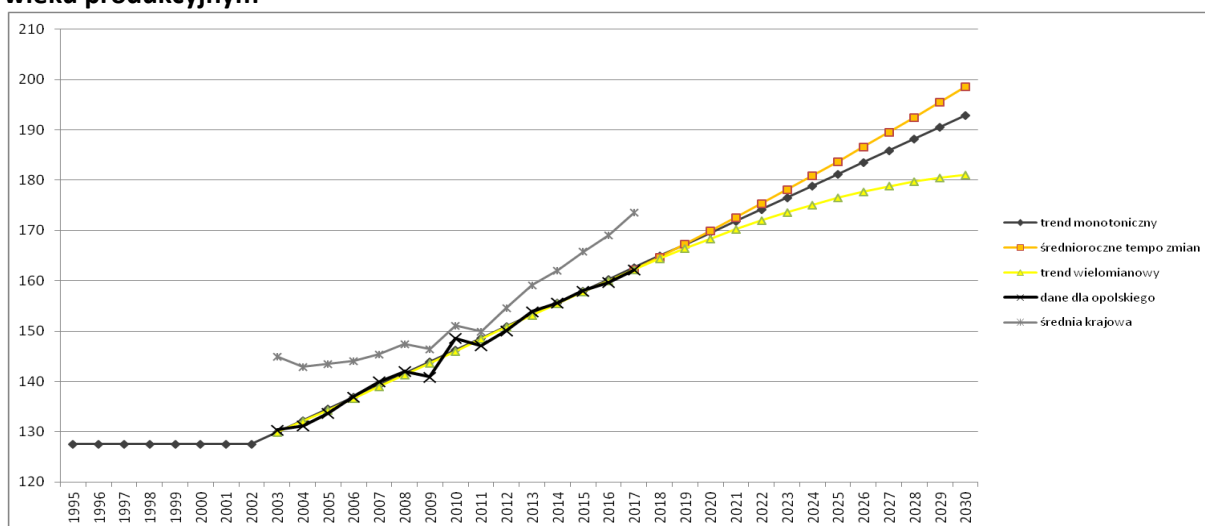
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 54 Osoby długotrwale bezrobotne do pracujących w sektorze non-profit na podstawie umowy o pracę (w procentach)

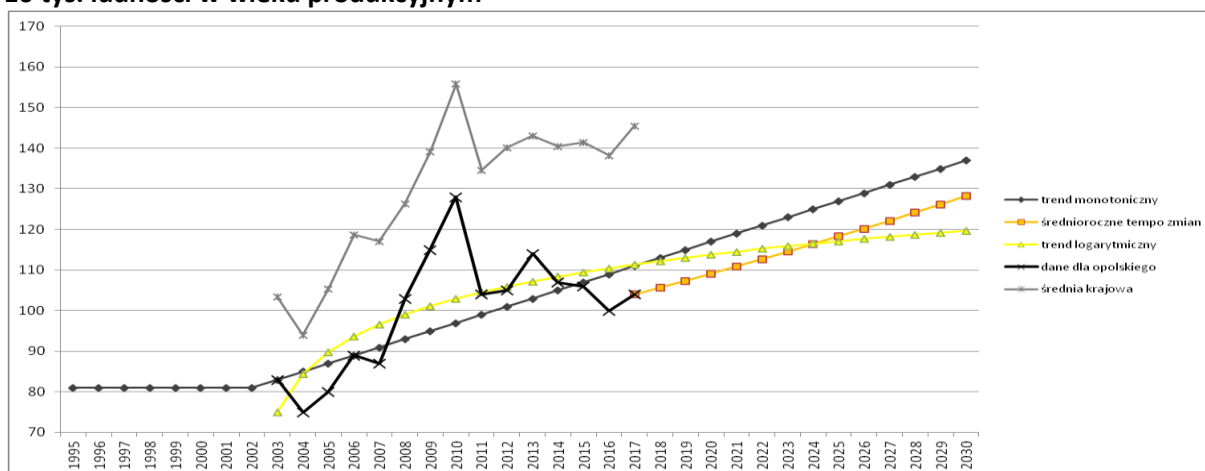
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 55 Liczba podmiotów gospodarka narodowej wpisana do REGON na 1 tys. ludności w wieku produkcyjnym

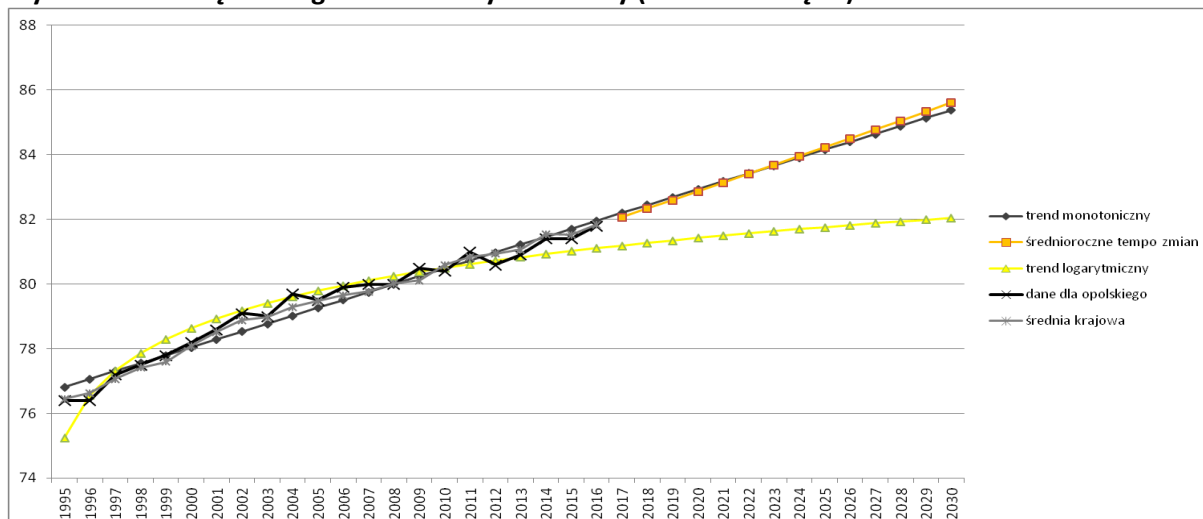
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 56 Liczba nowozarejestrowanych podmiotów gospodarka narodowej do rejestru REGON na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym

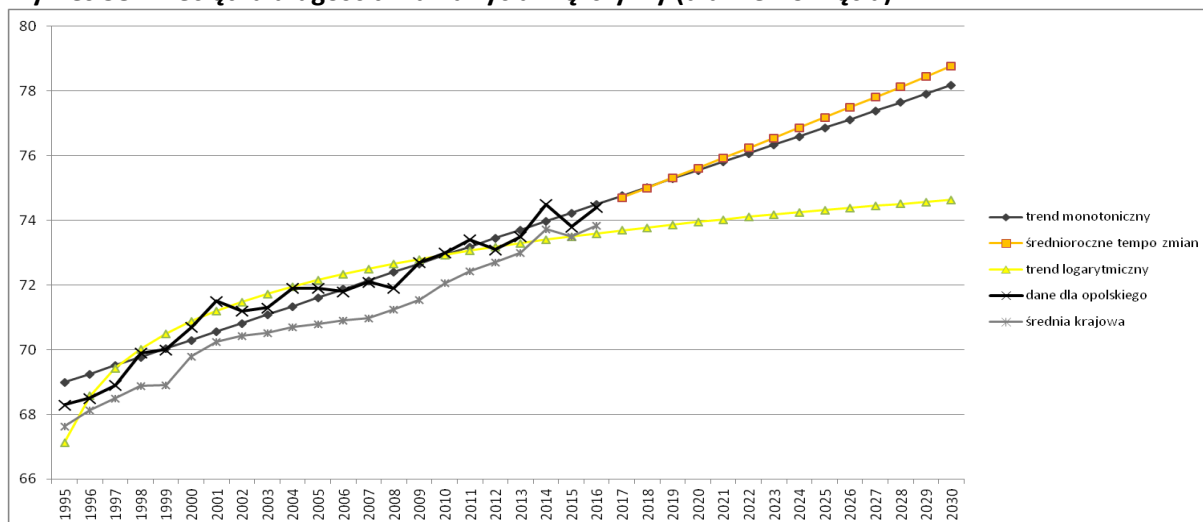
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 57 Przeciętna długość trwania życia kobiety (dla niemowlęcia)

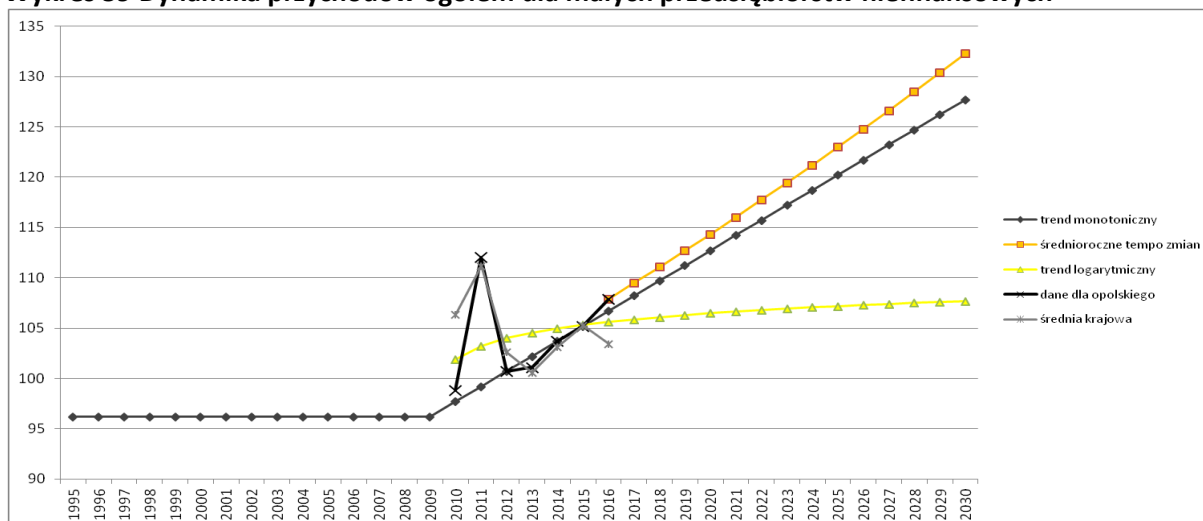
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 58 Przeciętna długość trwania życia mężczyzny (dla niemowlęcia)

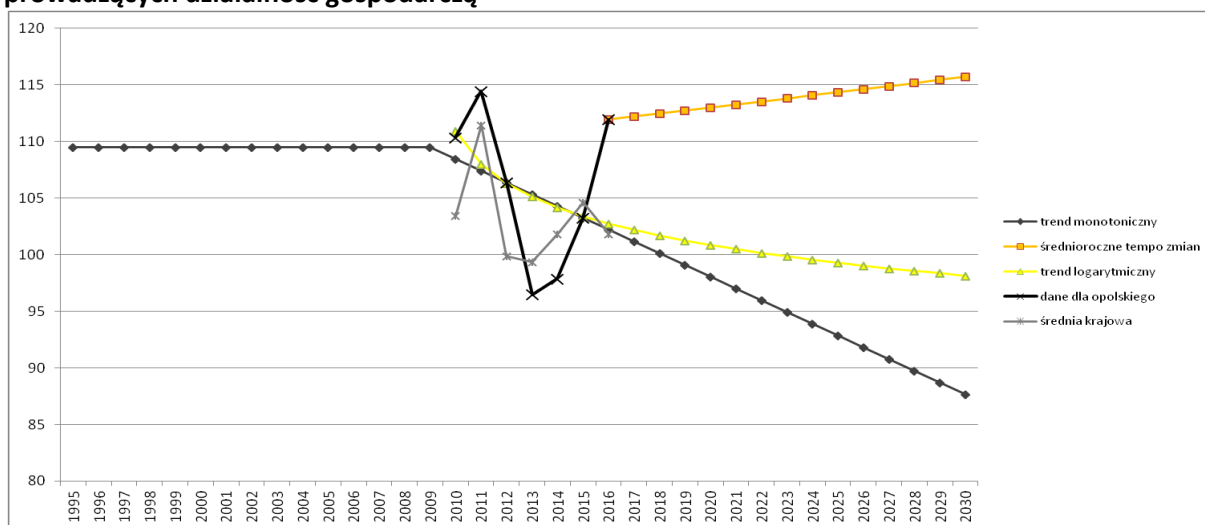
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 59 Dynamika przychodów ogółem dla małych przedsiębiorstw niefinansowych

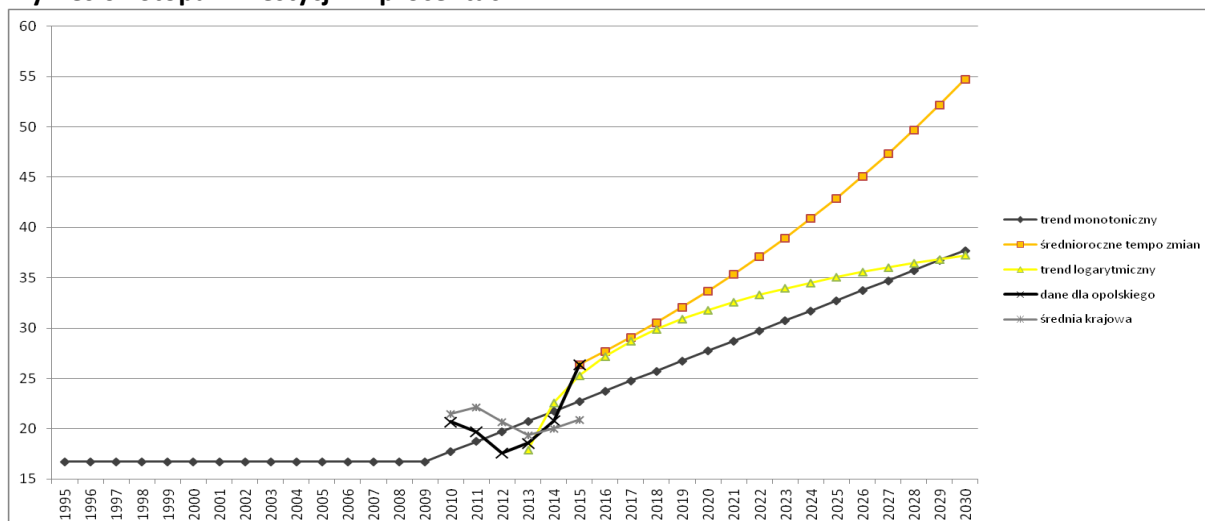
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 60 Dynamika przychodów ogółem (w procentach) w średnich podmiotach niefinansowych prowadzących działalność gospodarczą

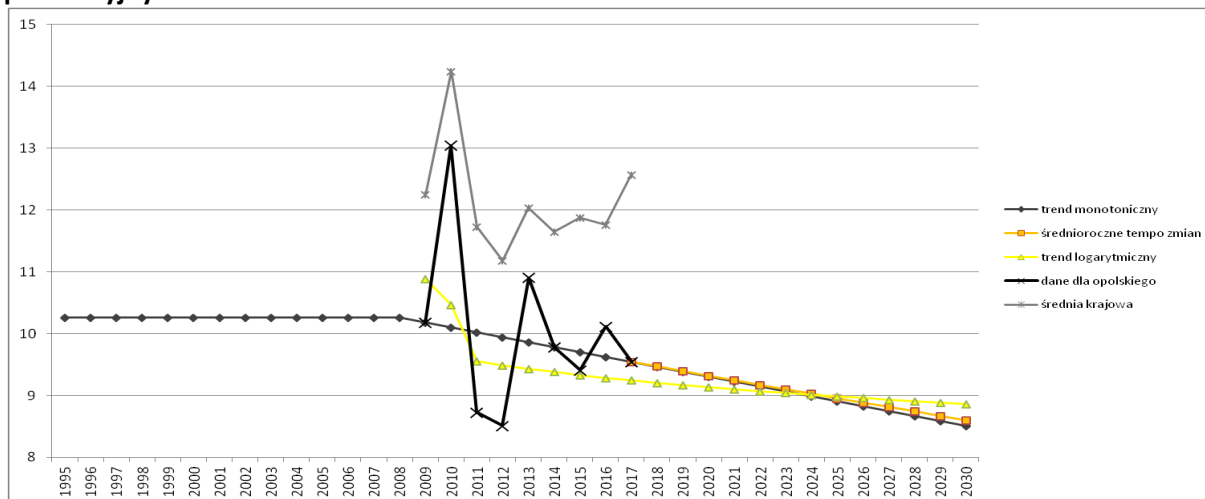
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 61 Stopa inwestycji w procentach

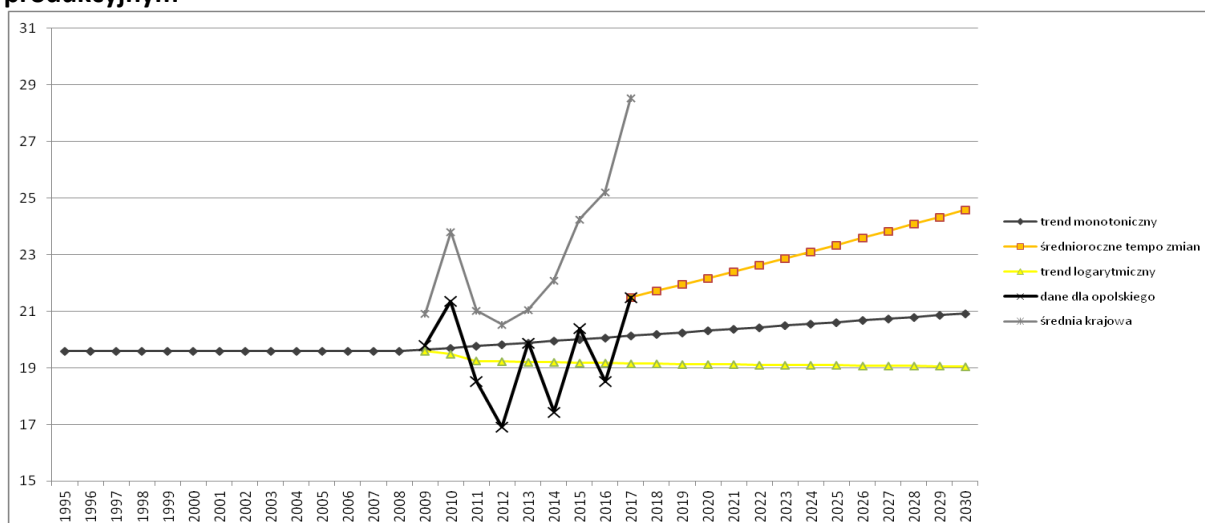
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 62 Udział nowozarejestrowanych podmiotów w przemyśle na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym

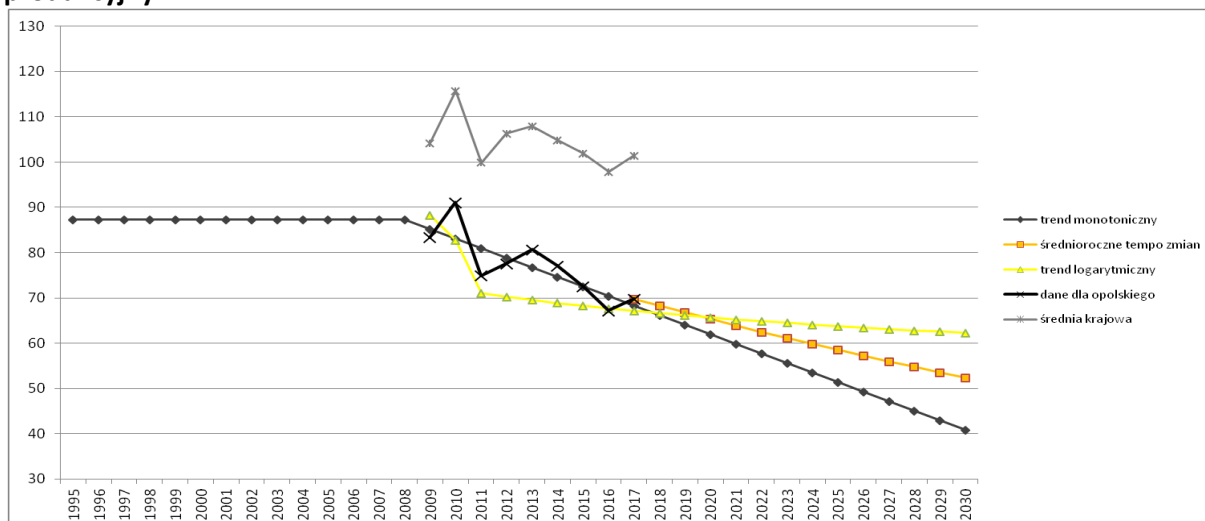
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 63 Udział nowozarejestrowanych podmiotów w budownictwie na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym

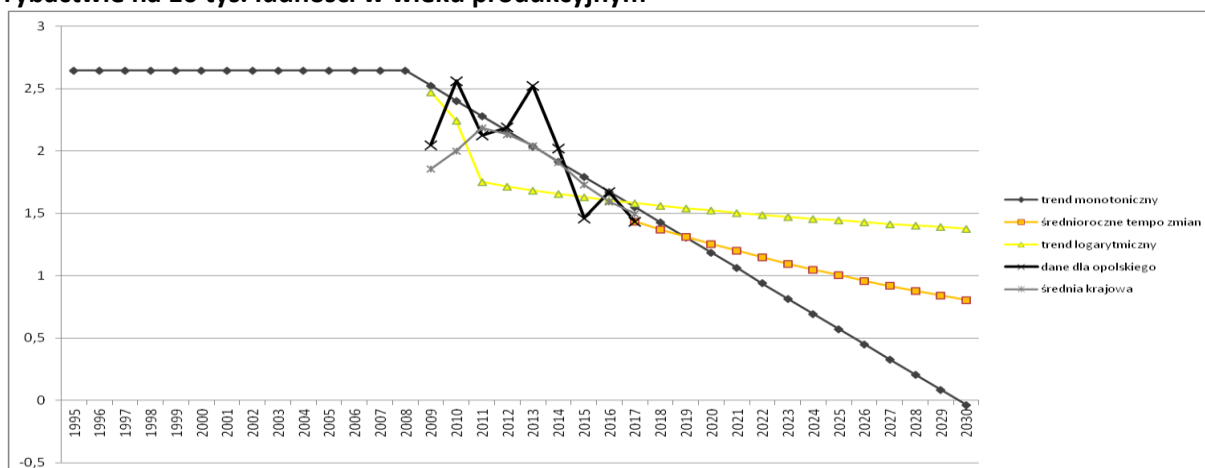
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 64 Udział nowozarejestrowanych podmiotów w usługach na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym

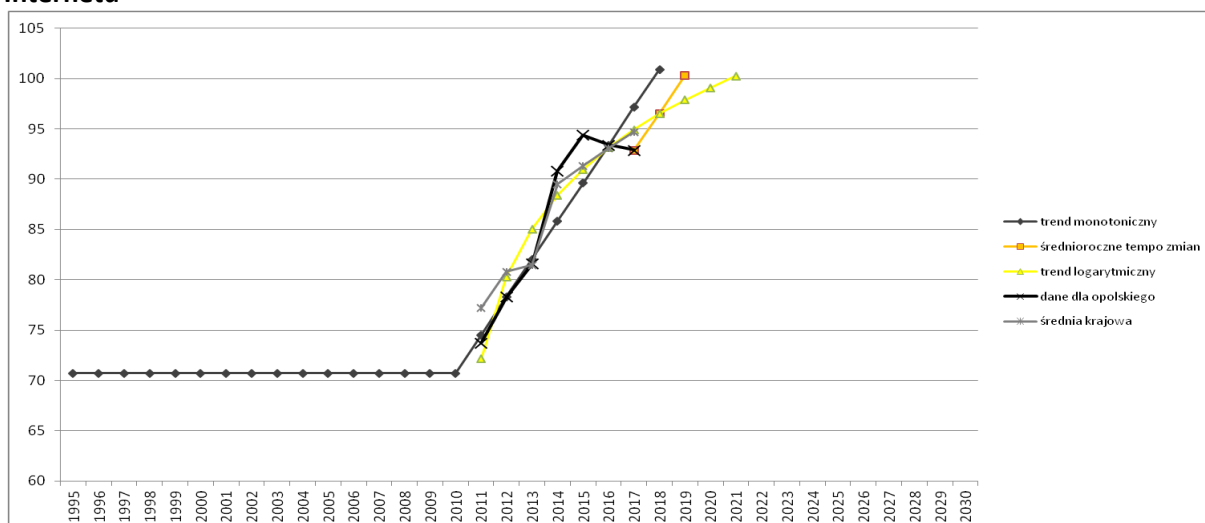
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 65 Udział nowozarejestrowanych podmiotów w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym

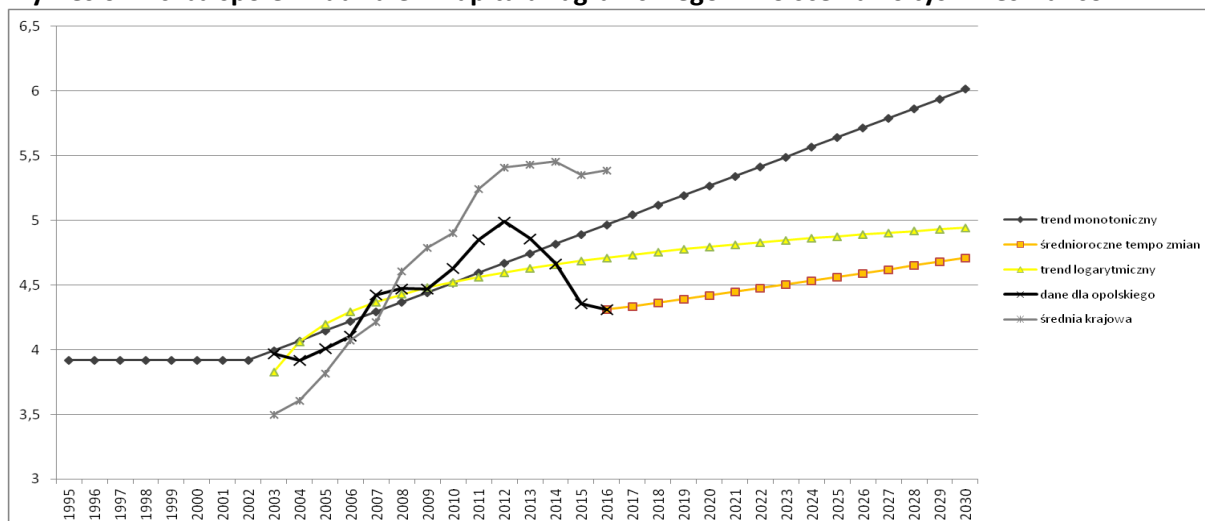
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 66 Udział przedsiębiorstw sektora niefinansowego z szerokopasmowym dostępem do Internetu

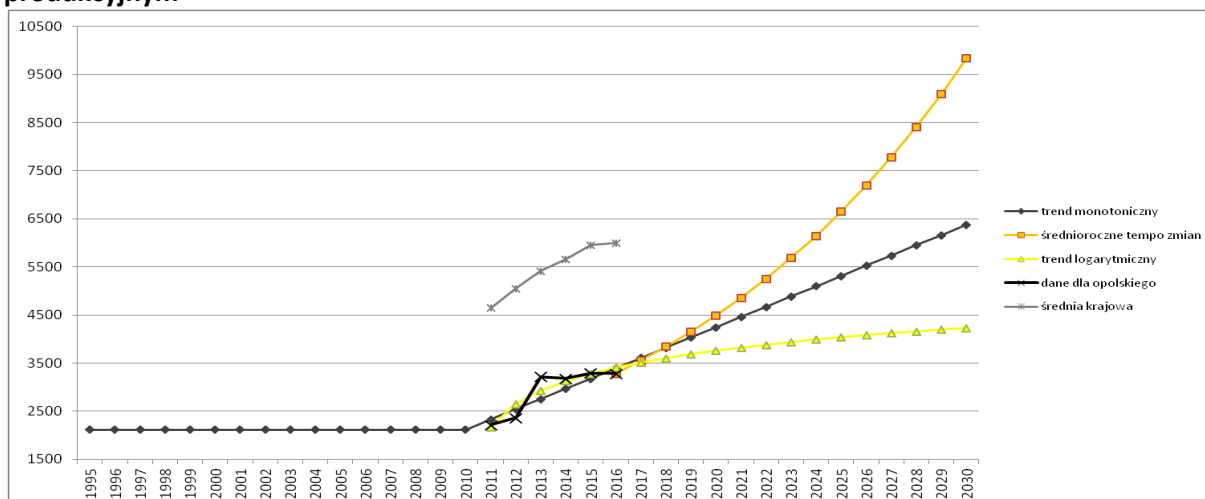
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 67 Liczba spółek z udziałem kapitału zagranicznego w Polsce na 10 tys. mieszkańców

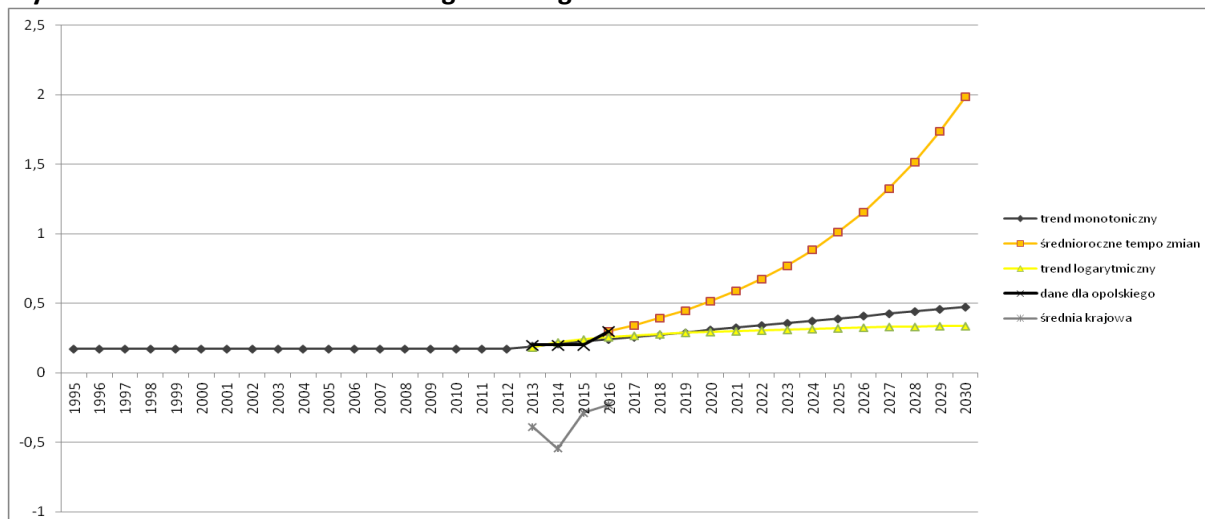
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 68 Wartość zainwestowanego kapitału zagranicznego na mieszkańca w wieku produkcyjnym

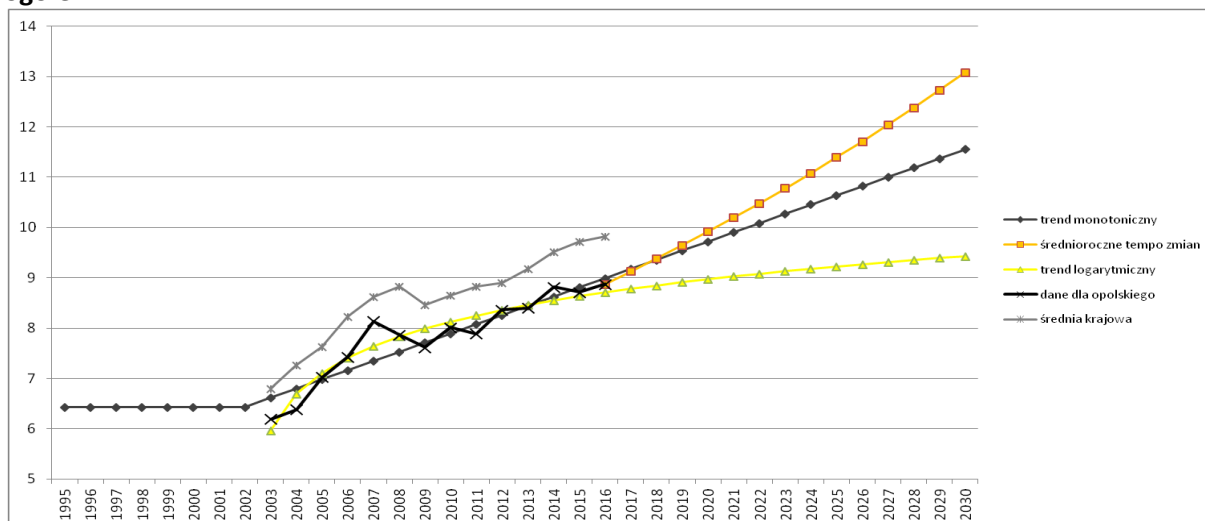
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 69 Saldo obrotów handlu zagranicznego w mld euro

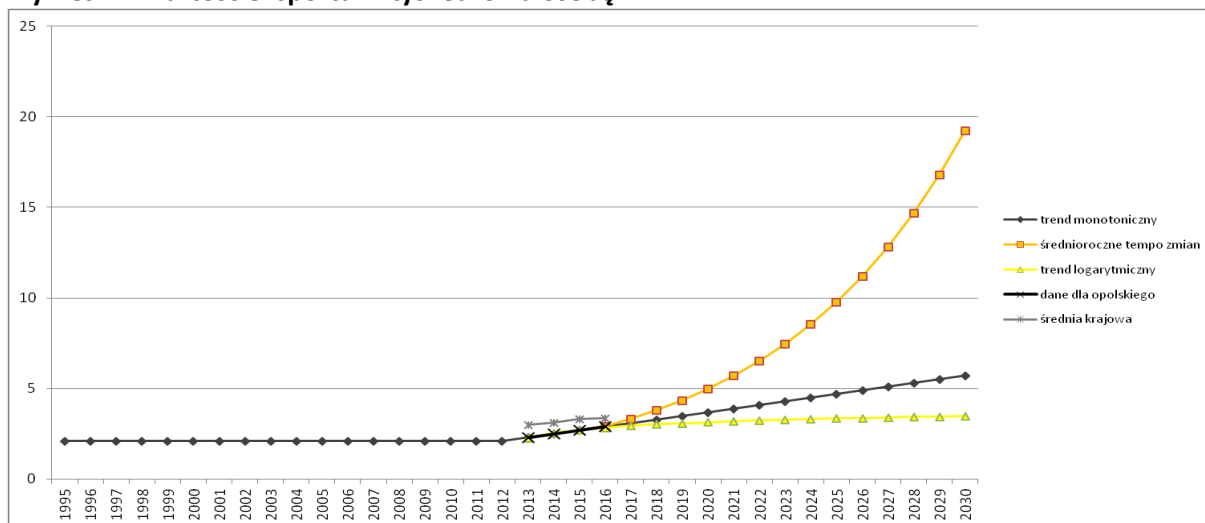
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 70 Liczba pracujących w podmiotach z udziałem kapitału zagranicznego do pracujących ogółem

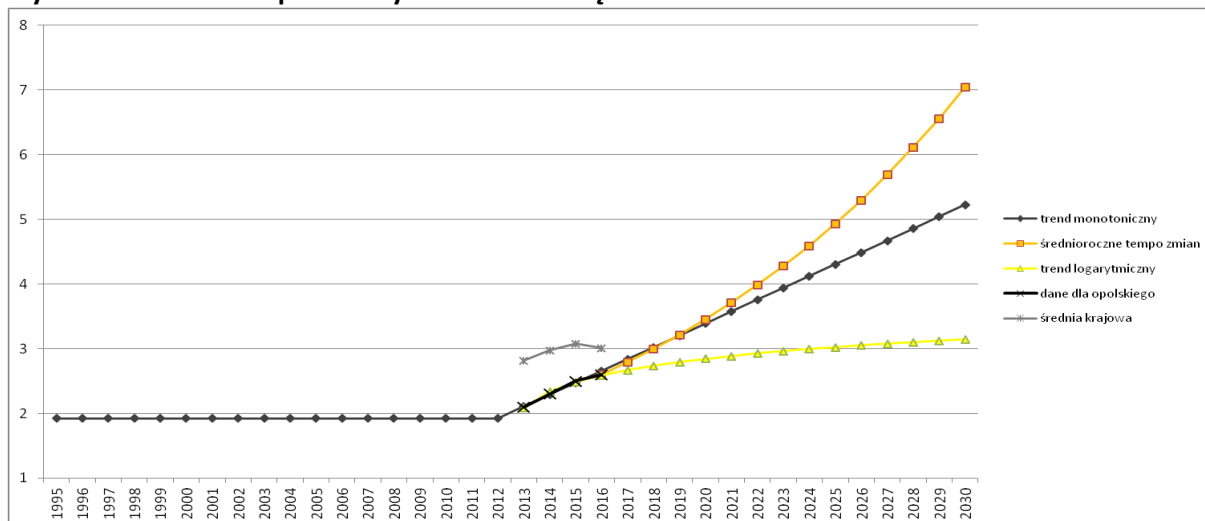
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 71 Wartość eksportu w tys. euro na osobę

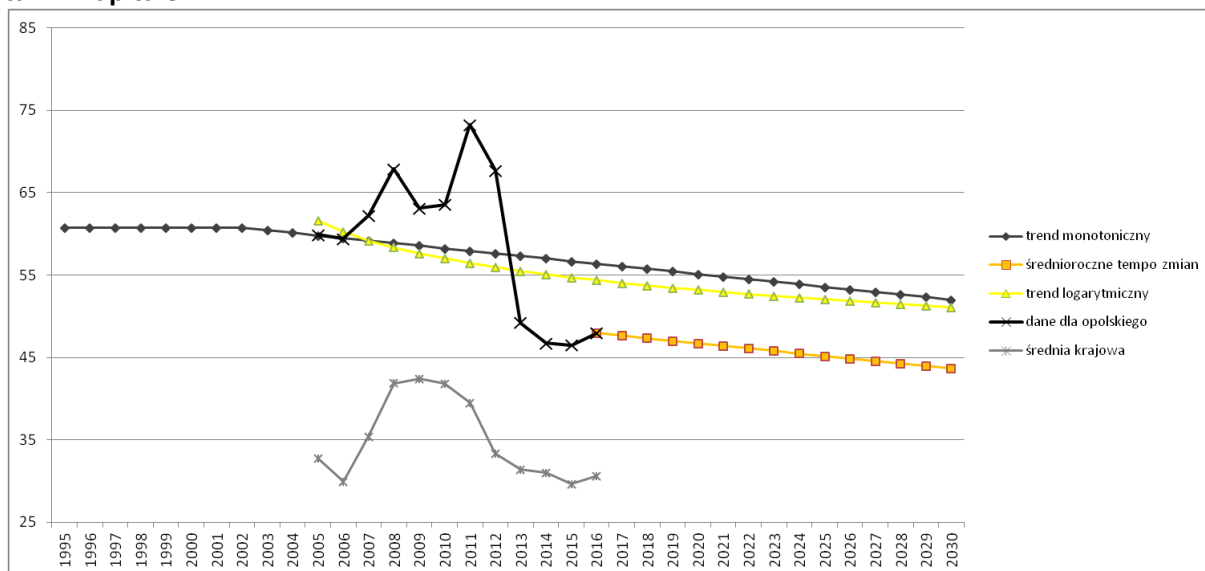
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 72 Wartość importu w tys. euro na osobę

Źródło: Opracowanie własne

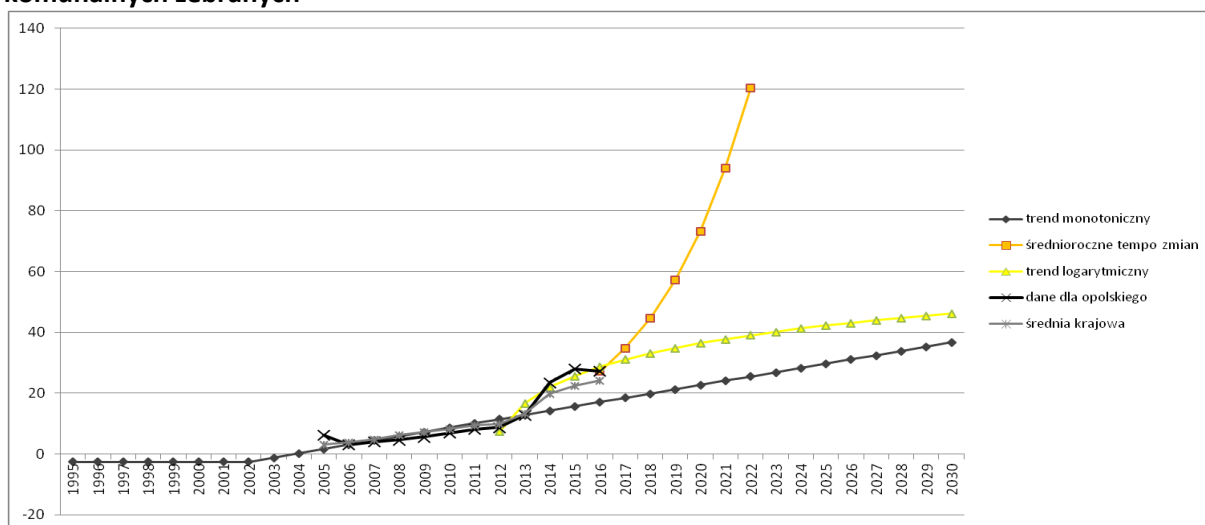
Wykres 73 Udział procentowy kapitału niemieckiego w kapitale zagranicznym ogółem podmiotów z takim kapitałem

Źródło: Opracowanie własne

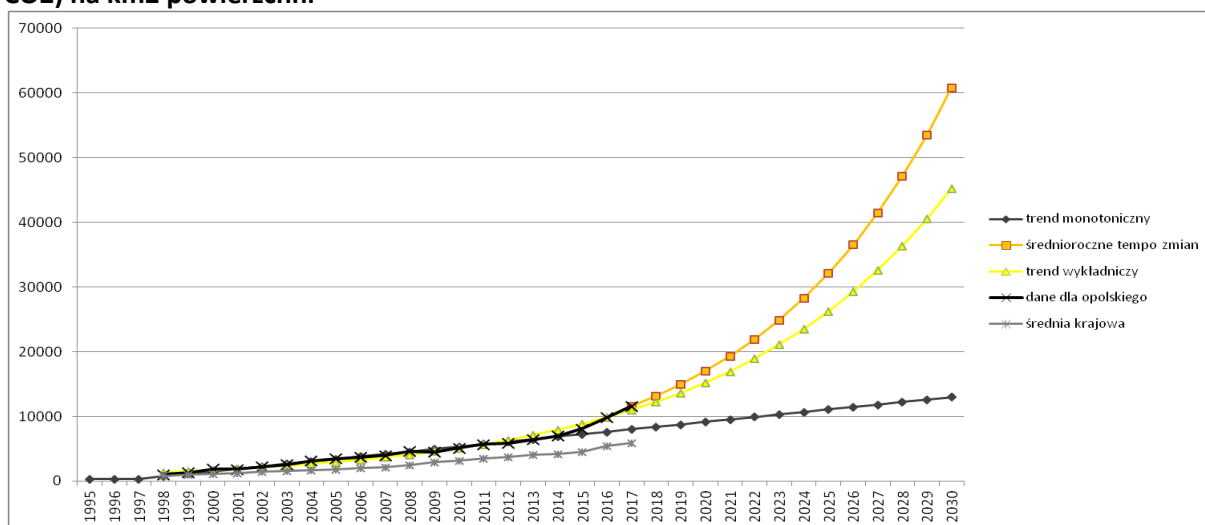
12.3 Prognozowane trendy zmian wartości wskaźników w obszarze tematycznym „przestrzeń i środowisko”

Wykres 74 Udział odpadów komunalnych selektywnie zebranych w relacji do ogółu odpadów komunalnych zebranych

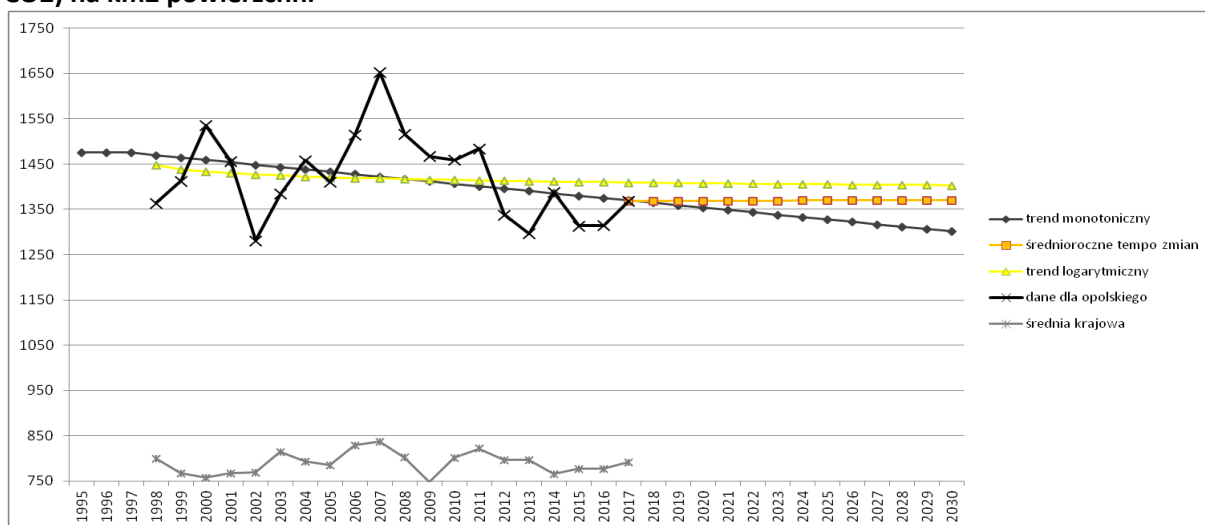
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 75 Emisja zanieczyszczeń pyłowych z zakładów szczególnie uciążliwych (łącznie z emisją CO₂) na km² powierzchni

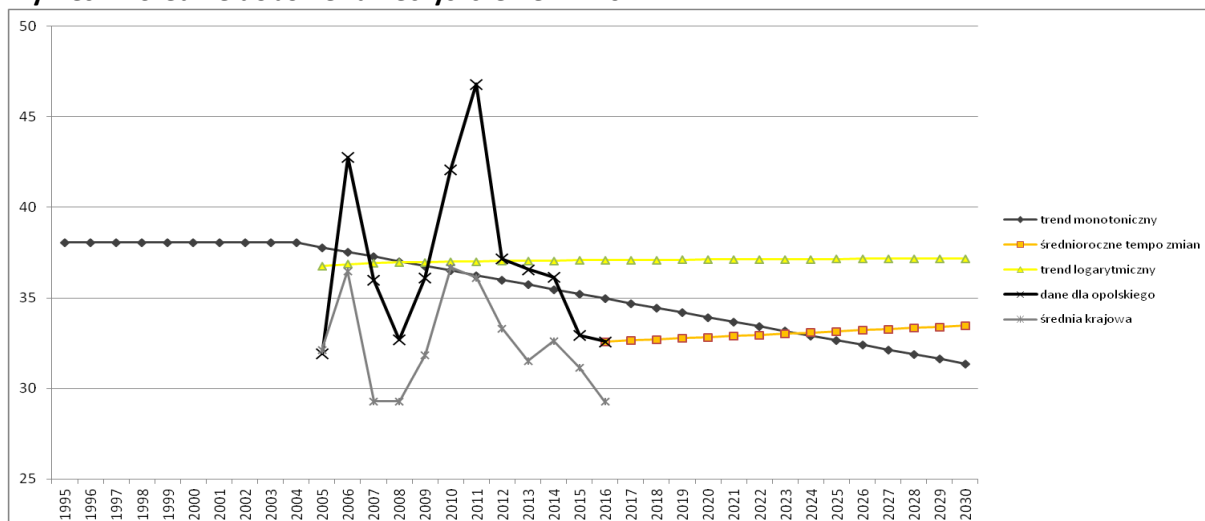
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 76 Emisja zanieczyszczeń gazowych z zakładów szczególnie uciążliwych (łącznie z emisją CO₂) na km² powierzchni

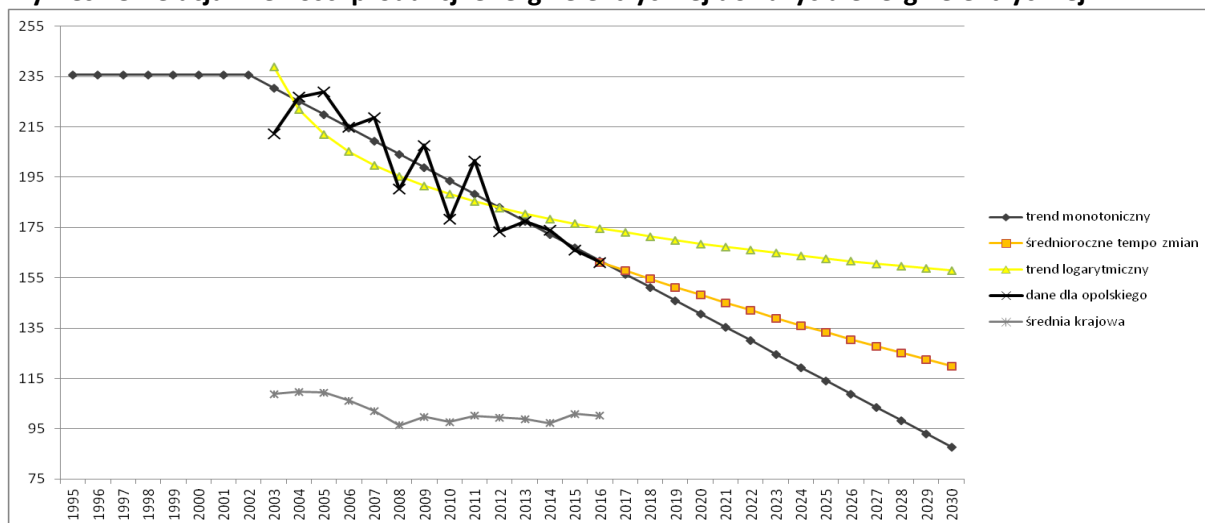
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 77 Średnie dobowe zanieczyszczenie PM₁₀

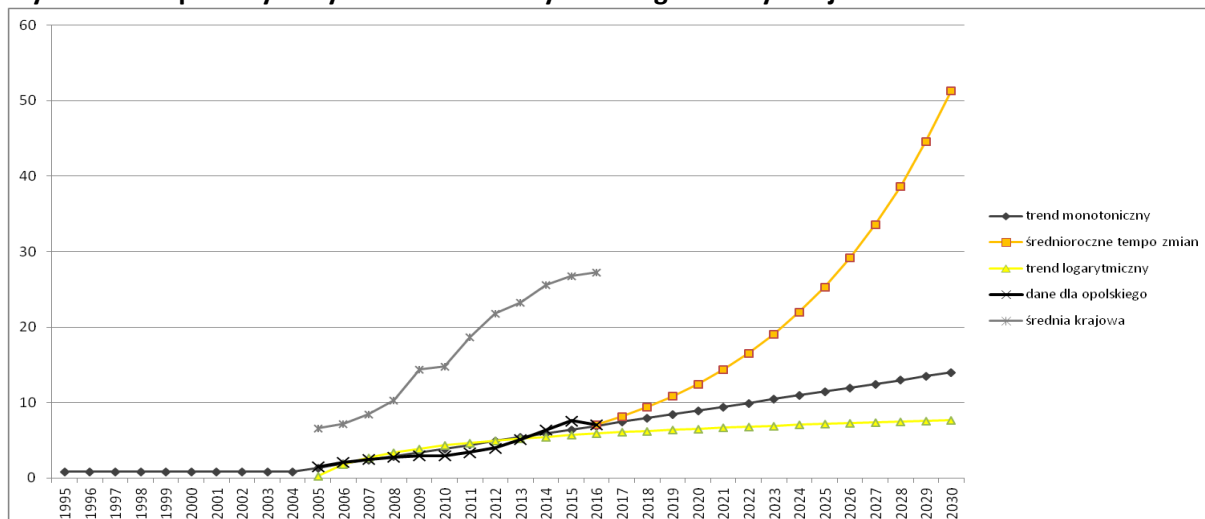
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 78 Relacja wielkości produkcji energii elektrycznej do zużycia energii elektrycznej

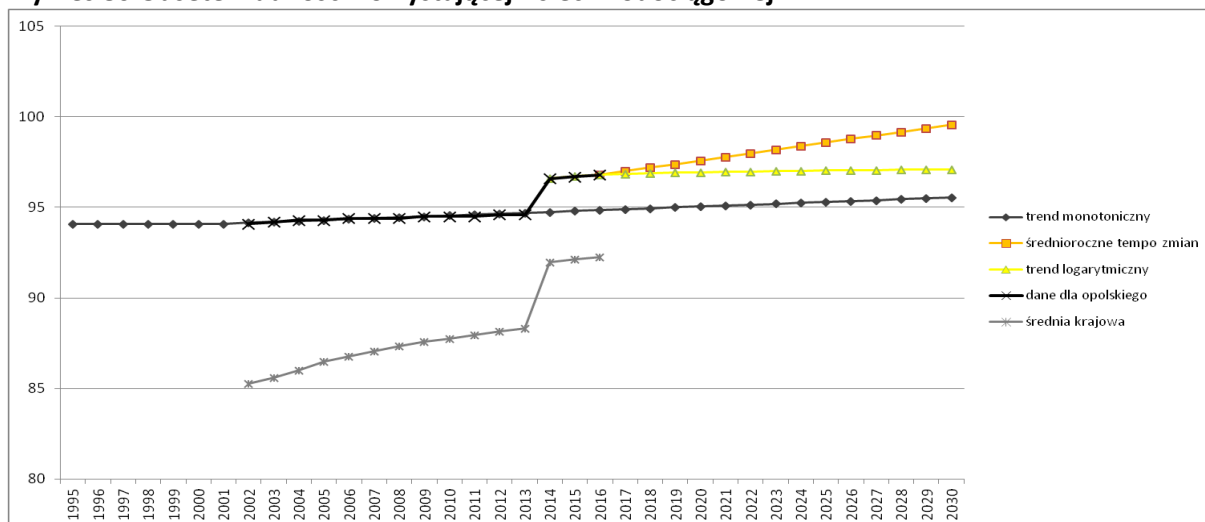
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 79 Stopień wykorzystania OZE w zużyciu energii elektrycznej

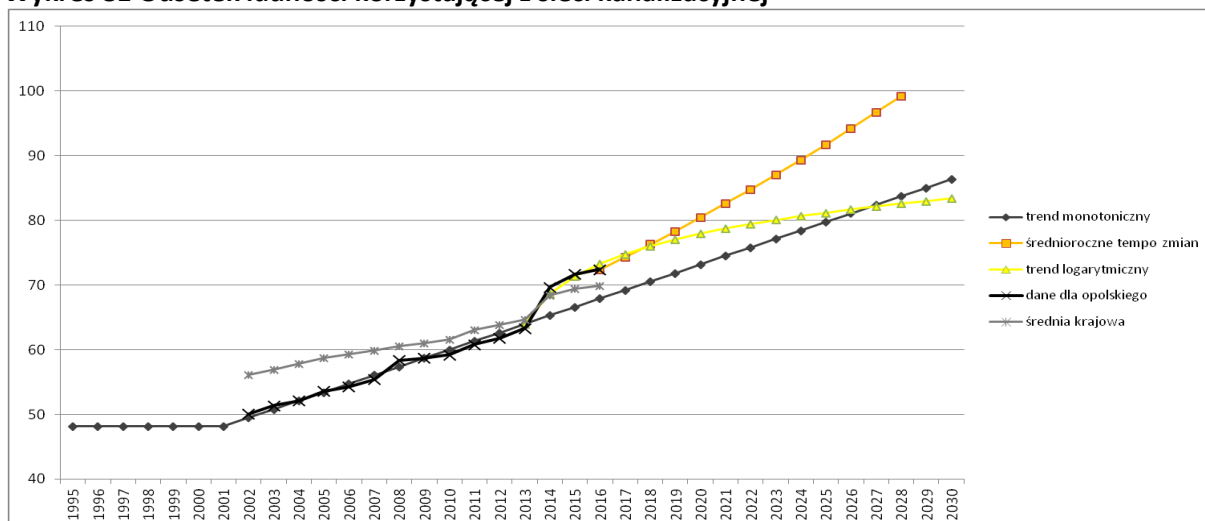
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 80 Odsetek ludności korzystającej z sieci wodociągowej

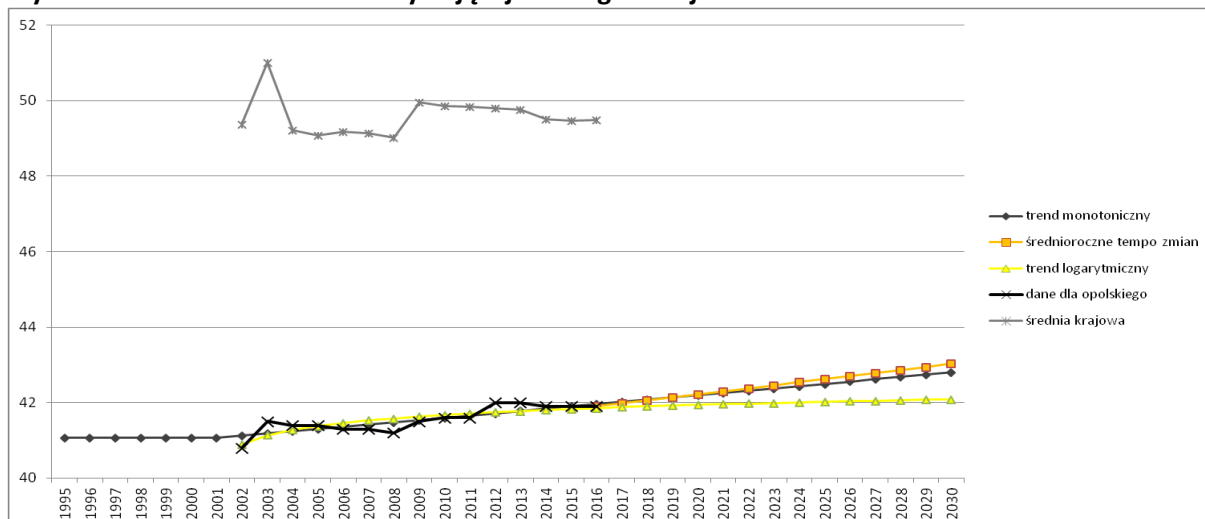
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 81 Odsetek ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej

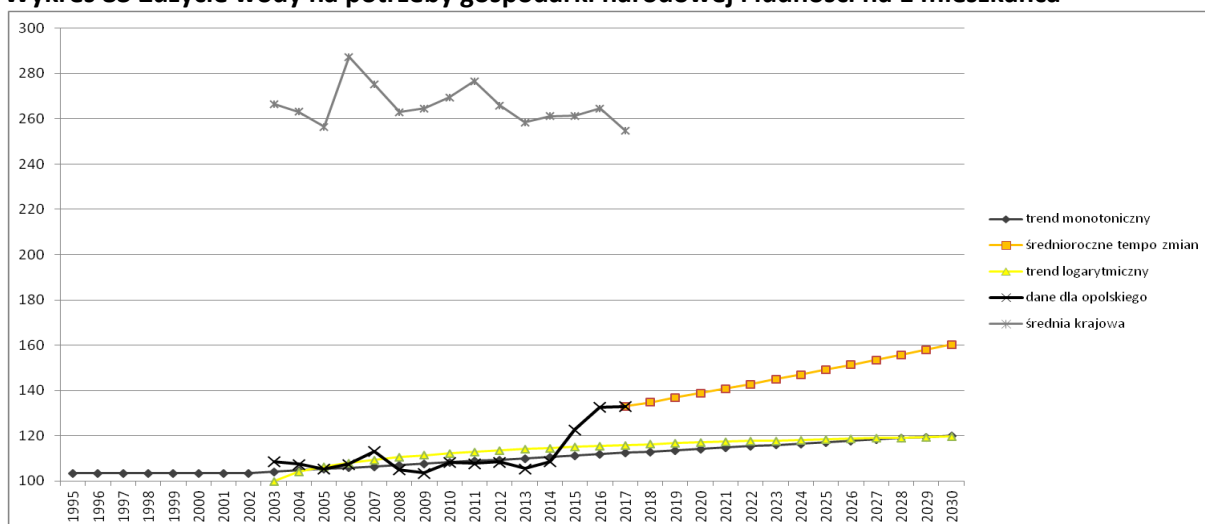
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 82 Odsetek ludności korzystającej z sieci gazowej

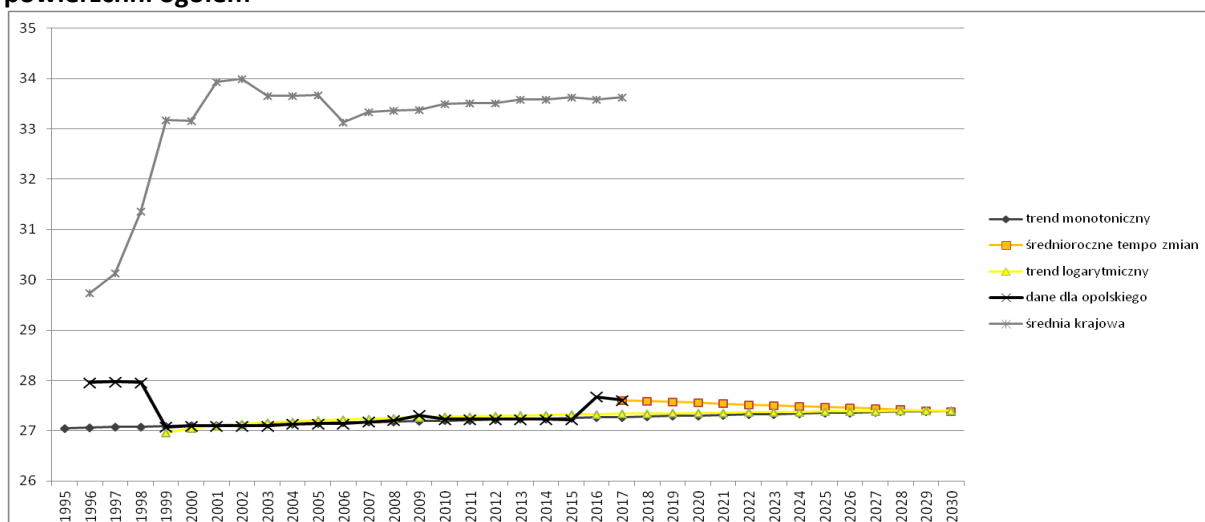
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 83 Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności na 1 mieszkańca

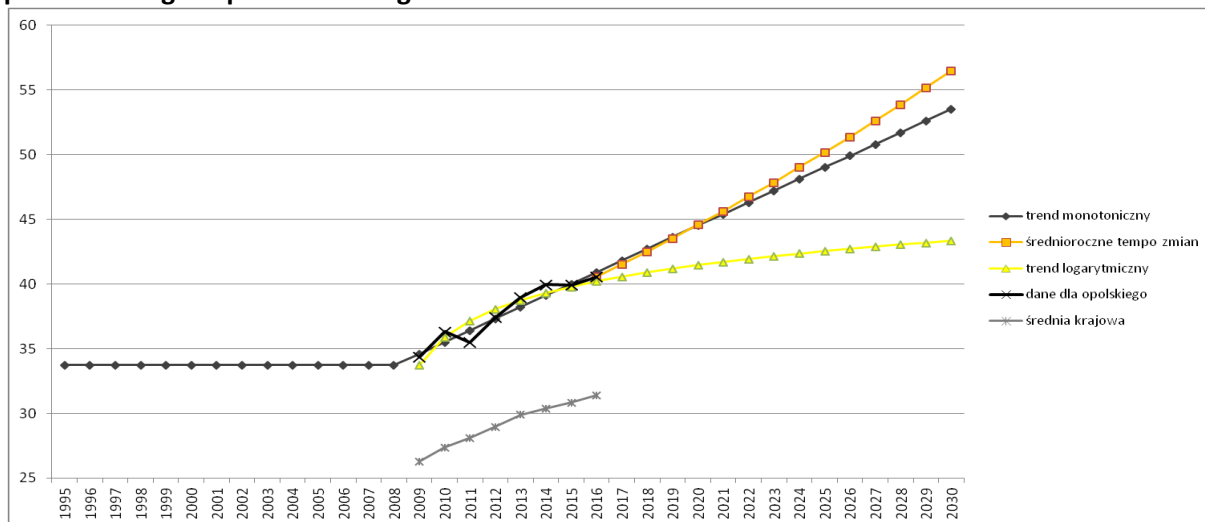
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 84 Udział obszarów o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chronionych w powierzchni ogółem

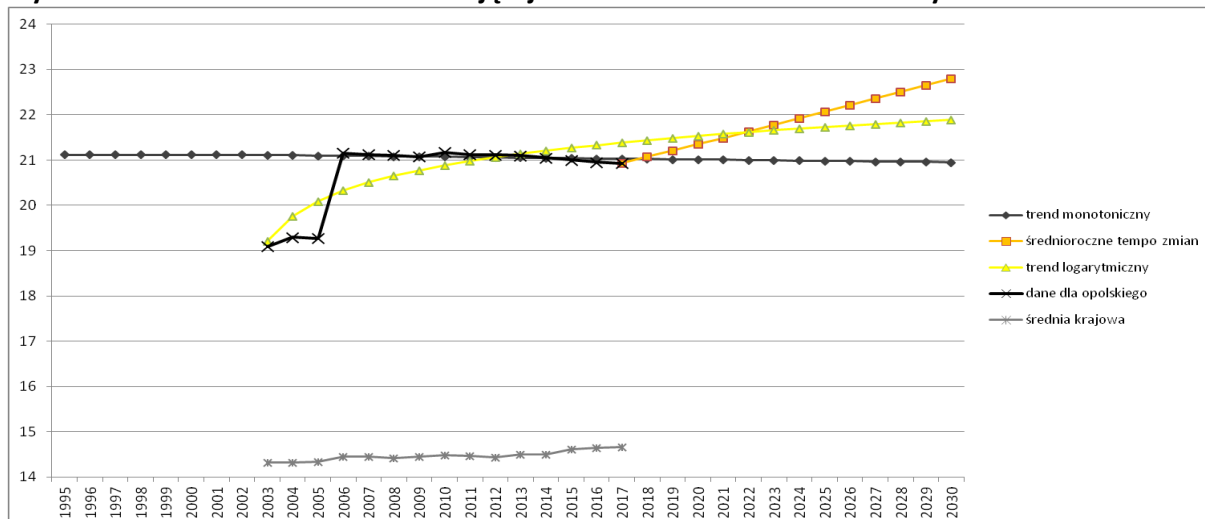
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 85 Udział powierzchni objętej obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w powierzchni ogółem

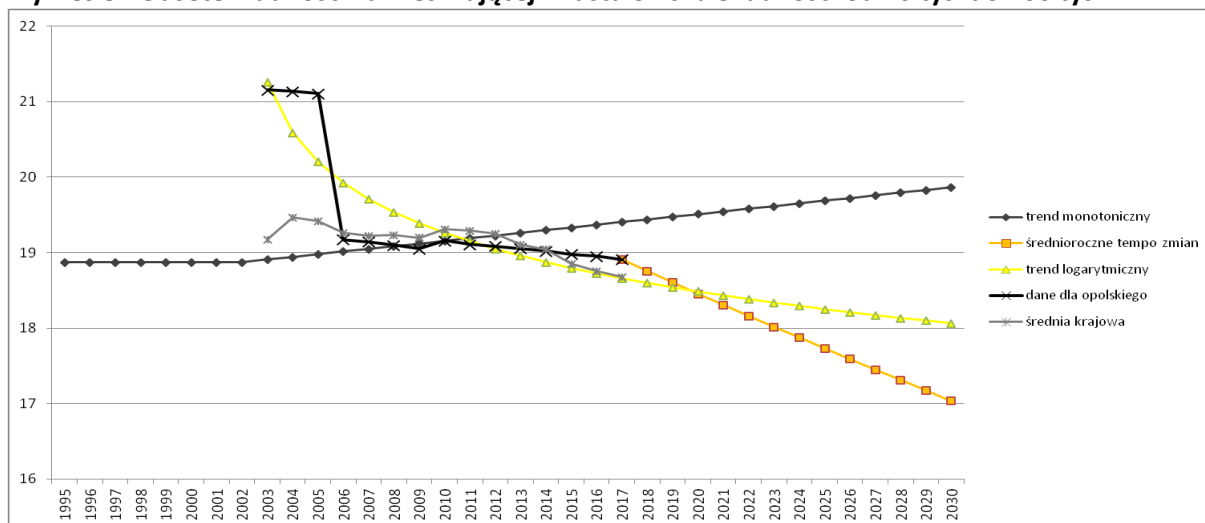
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 86 Odsetek ludności zamieszkującej miasta o liczbie ludności do 20 tys.

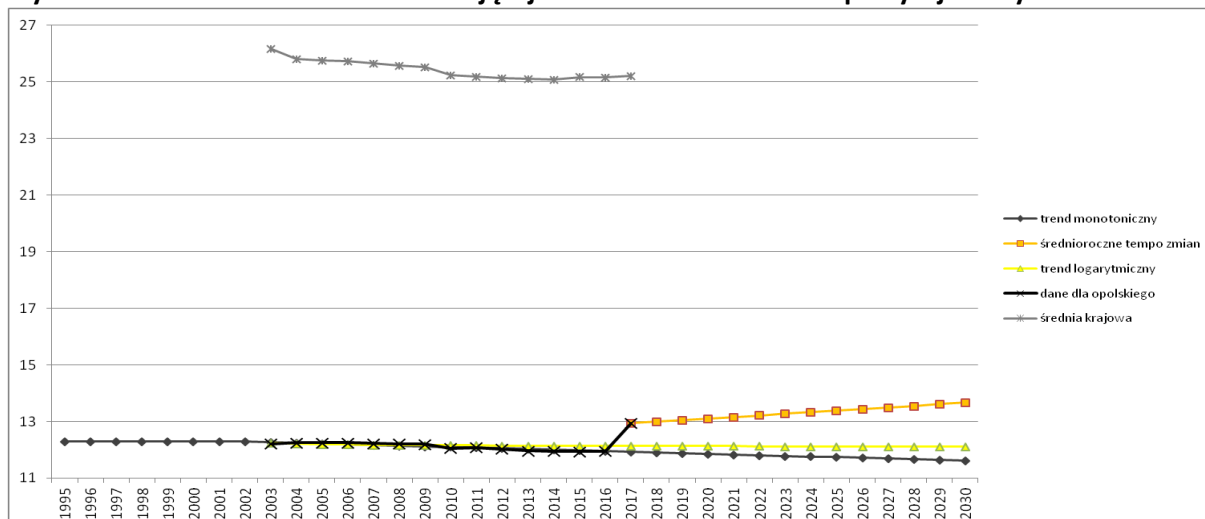
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 87 Odsetek ludności zamieszkującej miasta o liczbie ludności od 20 tys. do 100 tys.

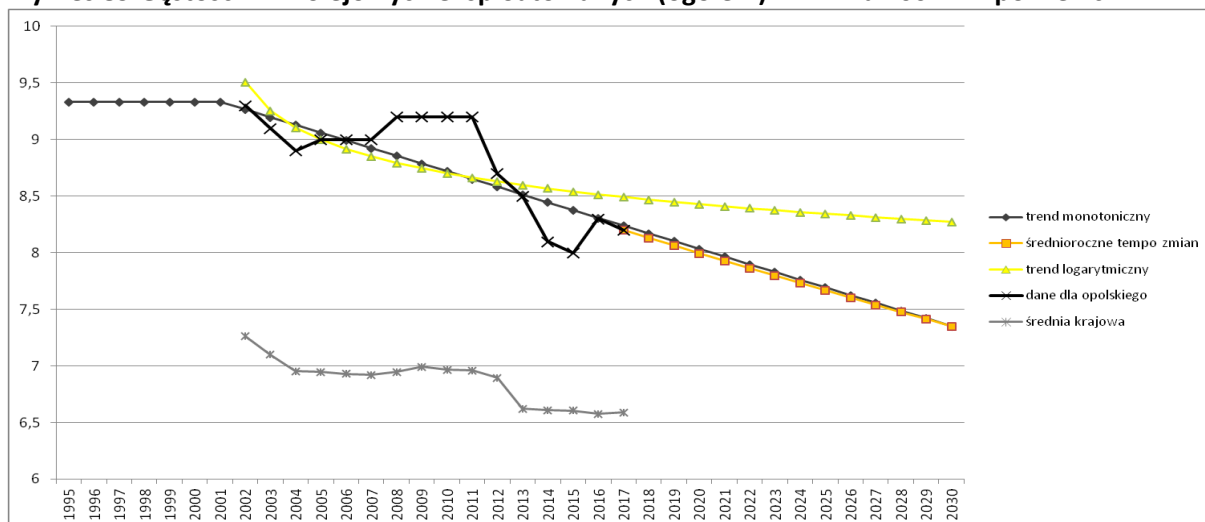
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 88 Odsetek ludności zamieszkującej miasta o liczbie ludności powyżej 100 tys.³¹

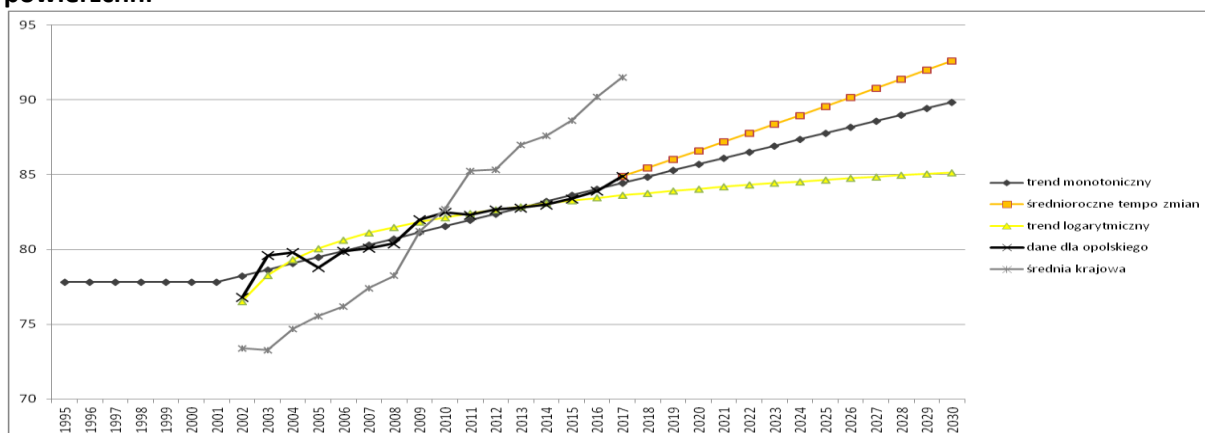
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 89 Gęstość linii kolejowych eksploatowanych (ogółem) w km na 100 km² powierzchni

Źródło: Opracowanie własne

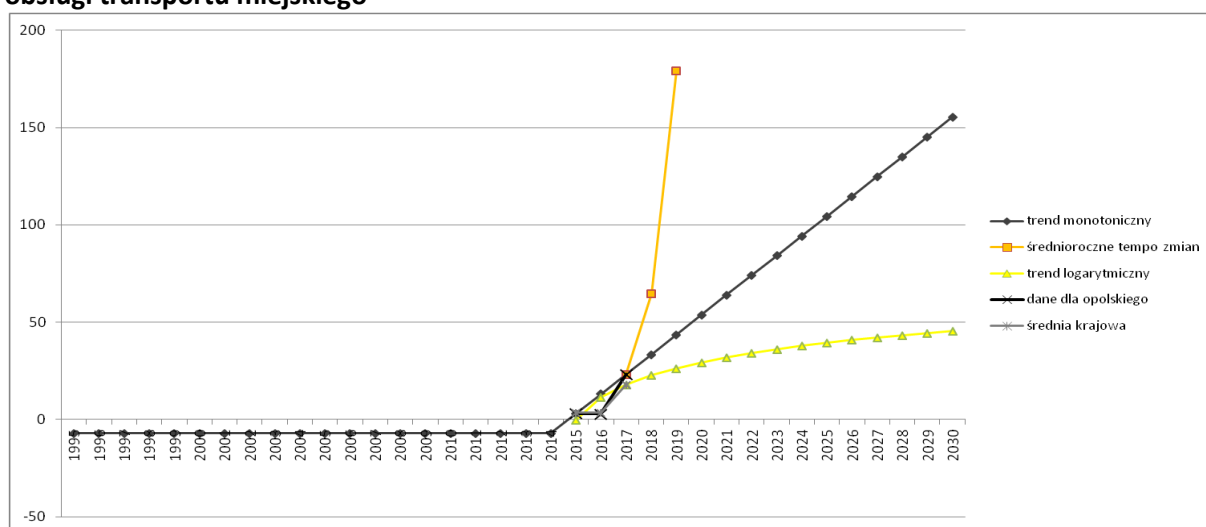
Wykres 90 Gęstość dróg publicznych o nawierzchni twardej ulepszonej w km na 100 km² powierzchni

Źródło: Opracowanie własne

³¹ Prognoza nie uwzględnia wzrostu populacji Opola będącego skutkiem zmian administracyjnych

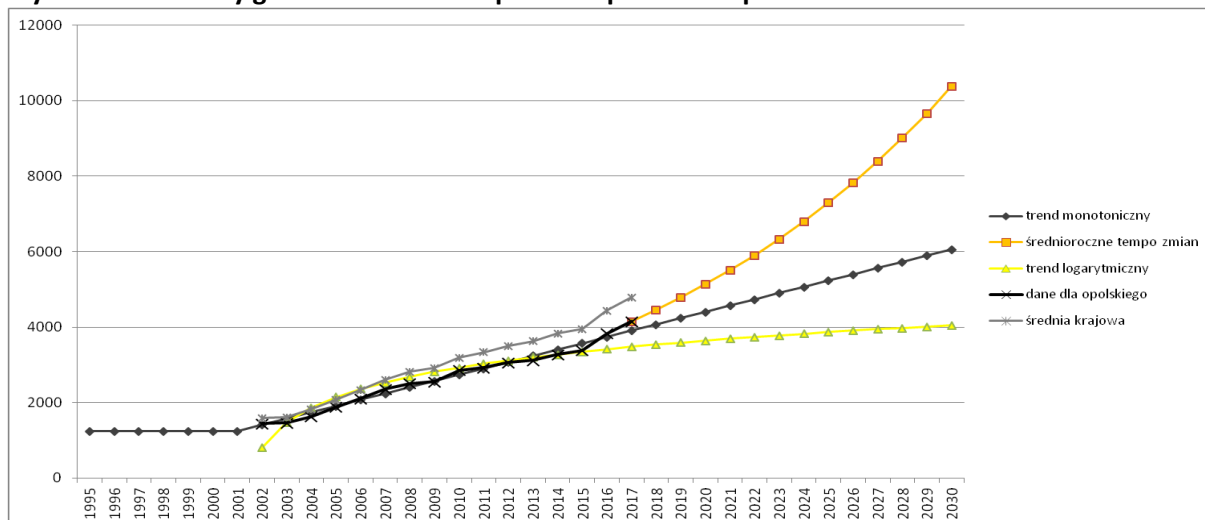
Wykres 91 Udział autobusów na alternatywne paliwo w ogólnej liczbie autobusów służących do obsługi transportu miejskiego

Źródło: Opracowanie własne

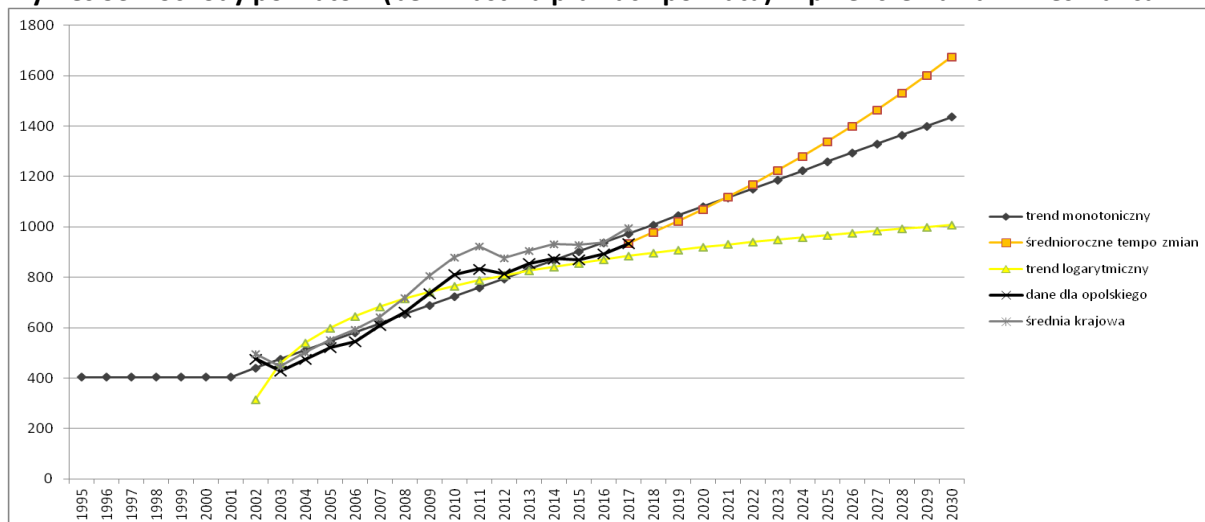
12.4 Prognozowane trendy zmian wartości wskaźników w obszarze tematycznym „samorząd”

Wykres 92 Dochody gmin z miastami na prawach powiatu w przeliczeniu na 1 mieszkańca

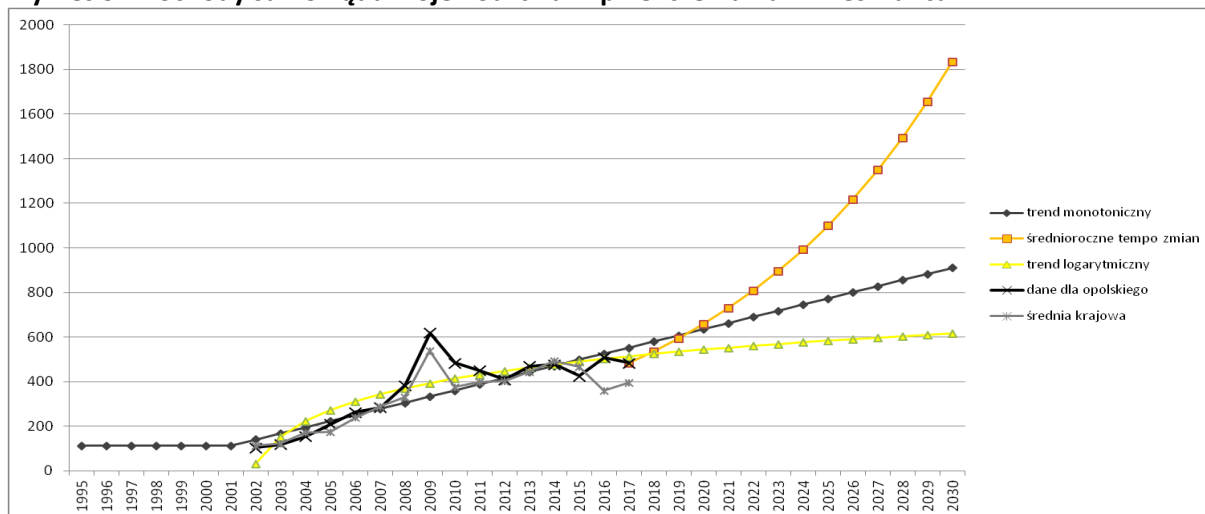
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 93 Dochody powiatów (bez miast na prawach powiatu) w przeliczeniu na 1 mieszkańca

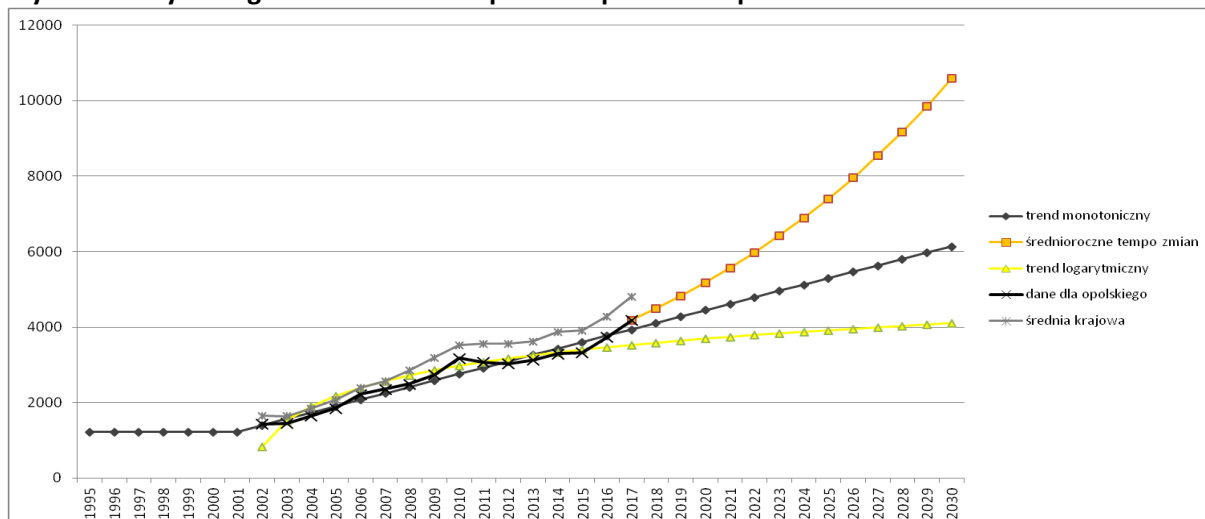
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 94 Dochody samorządu województwa w przeliczeniu na 1 mieszkańca

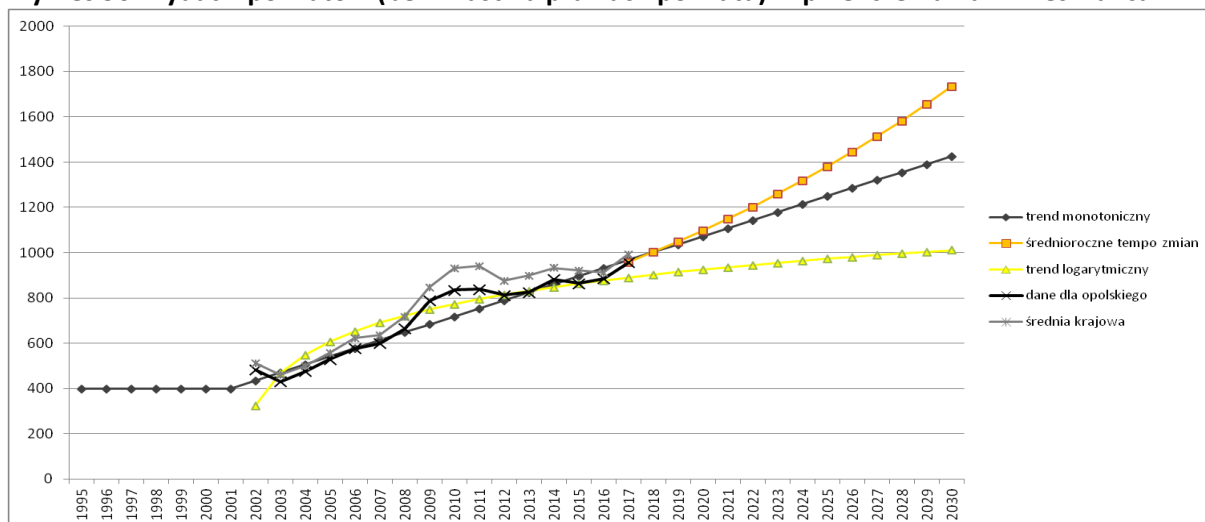
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 95 Wydatki gmin z miastami na prawach powiatu w przeliczeniu na 1 mieszkańca

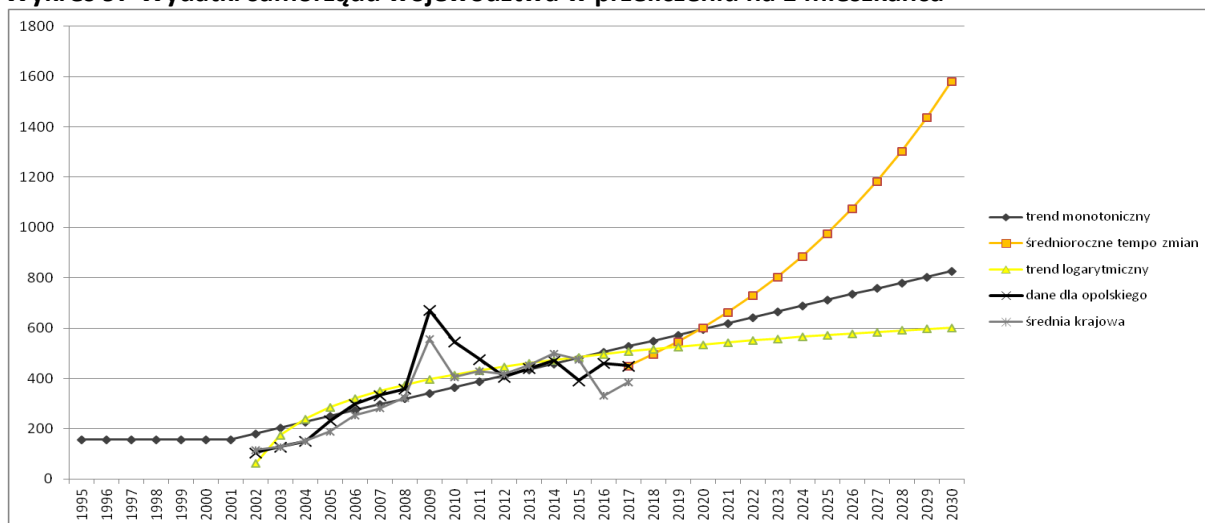
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 96 Wydatki powiatów (bez miast na prawach powiatu) w przeliczeniu na 1 mieszkańca

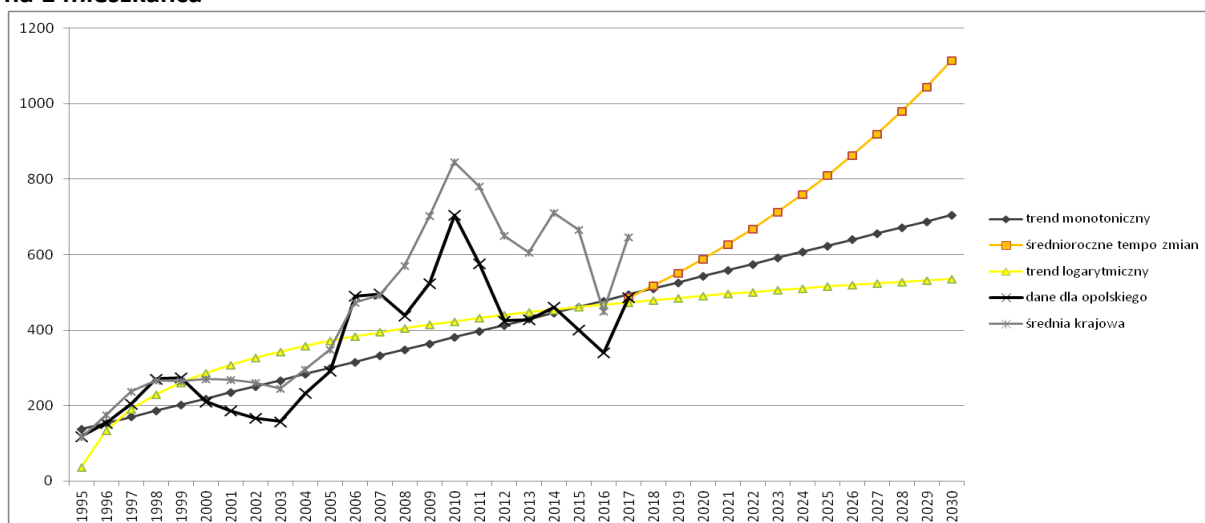
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 97 Wydatki samorządu województwa w przeliczeniu na 1 mieszkańca

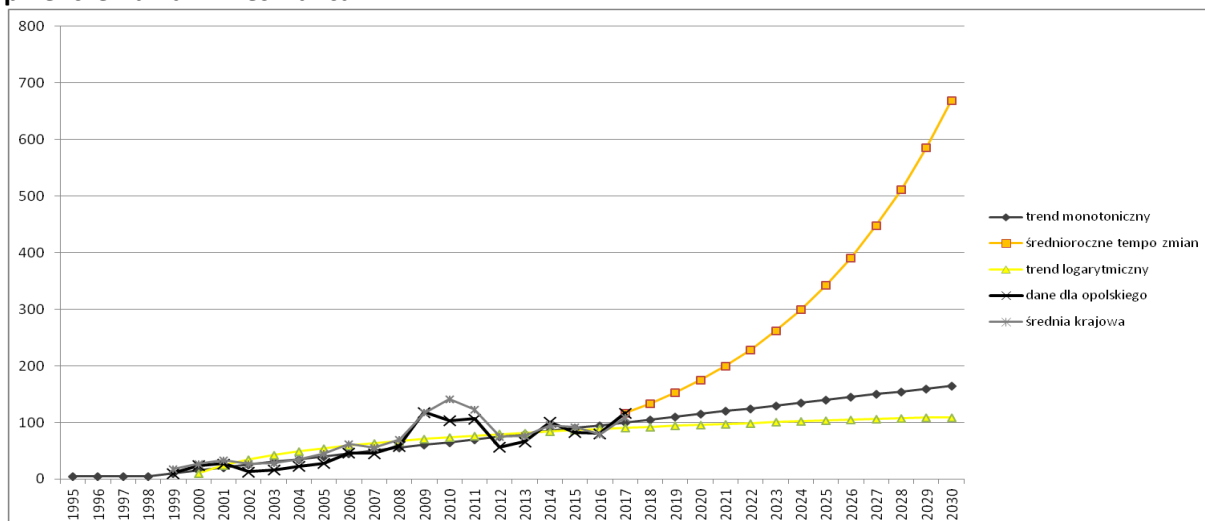
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 98 Wydatki majątkowe inwestycyjne gmin (z miastami na prawach powiatu) w przeliczeniu na 1 mieszkańca

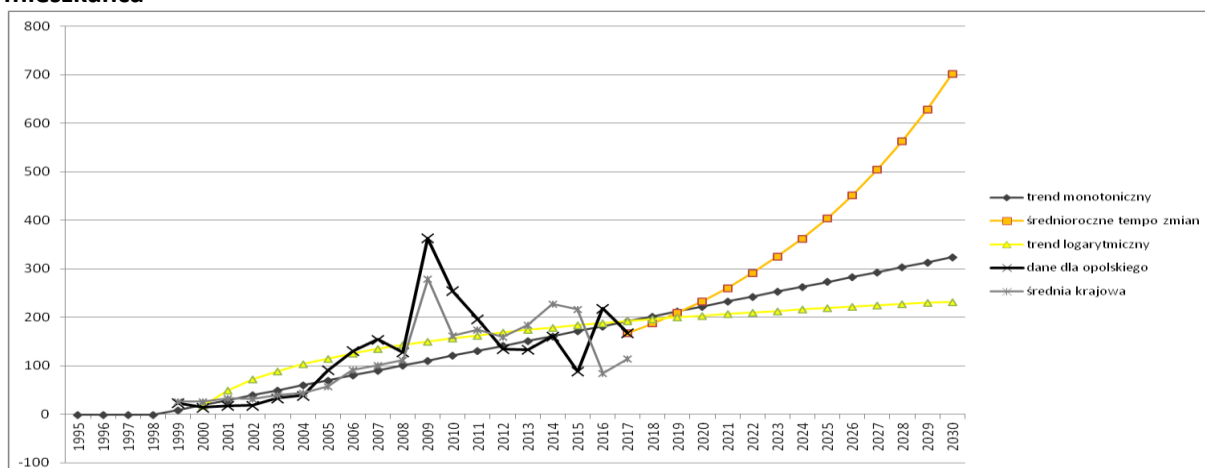
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 99 Wydatki majątkowe inwestycyjne powiatów (bez miast na prawach powiatu) w przeliczeniu na 1 mieszkańca

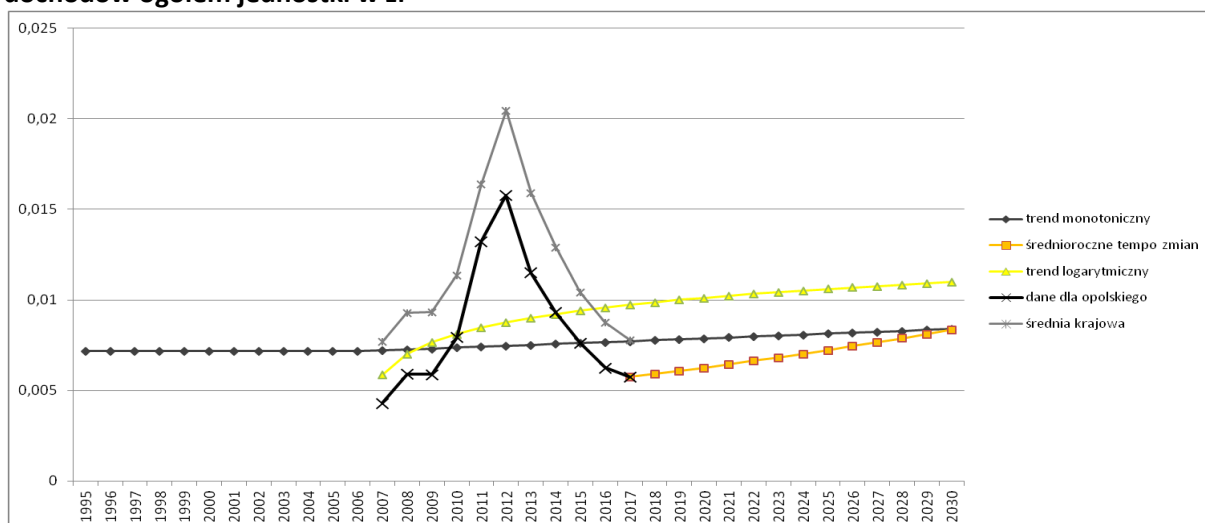
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 100 Wydatki majątkowe inwestycyjne samorządu województwa w przeliczeniu na 1 mieszkańca

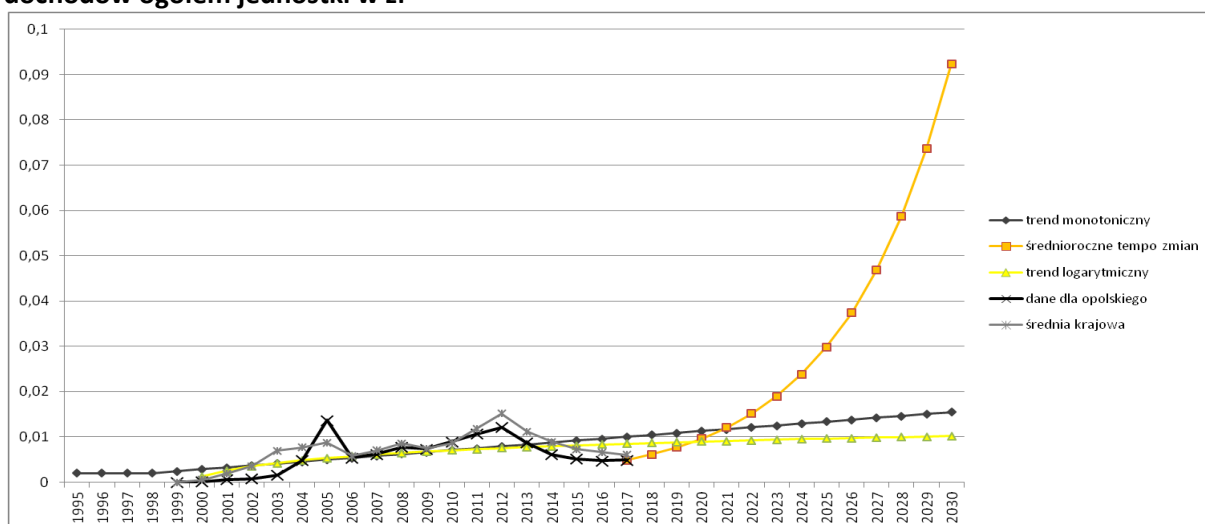
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 101 Relacja wydatków na obsługę długu w gminach (z miastami na prawach powiatu) do dochodów ogółem jednostki w zł

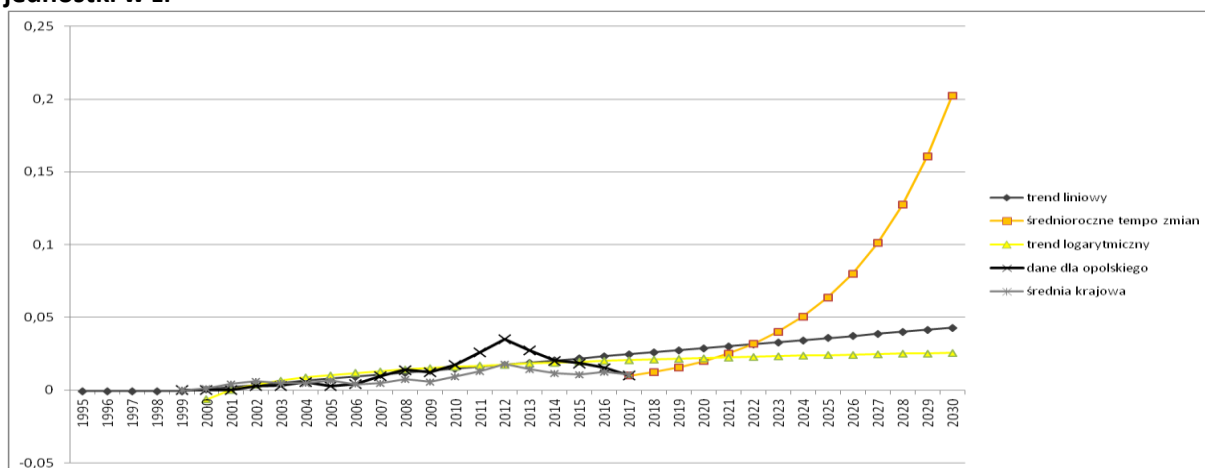
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 102 Relacja wydatków na obsługę długu w powiatach (bez miast na prawach powiatu) do dochodów ogółem jednostki w zł

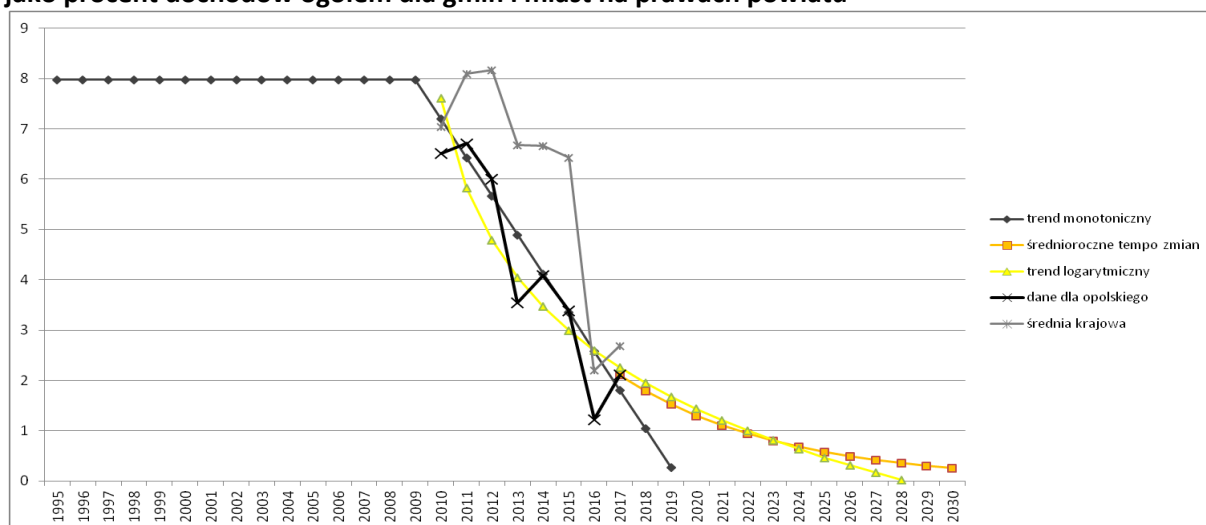
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 103 Relacja wydatków na obsługę długu samorządu województwa do dochodów ogółem jednostki w zł

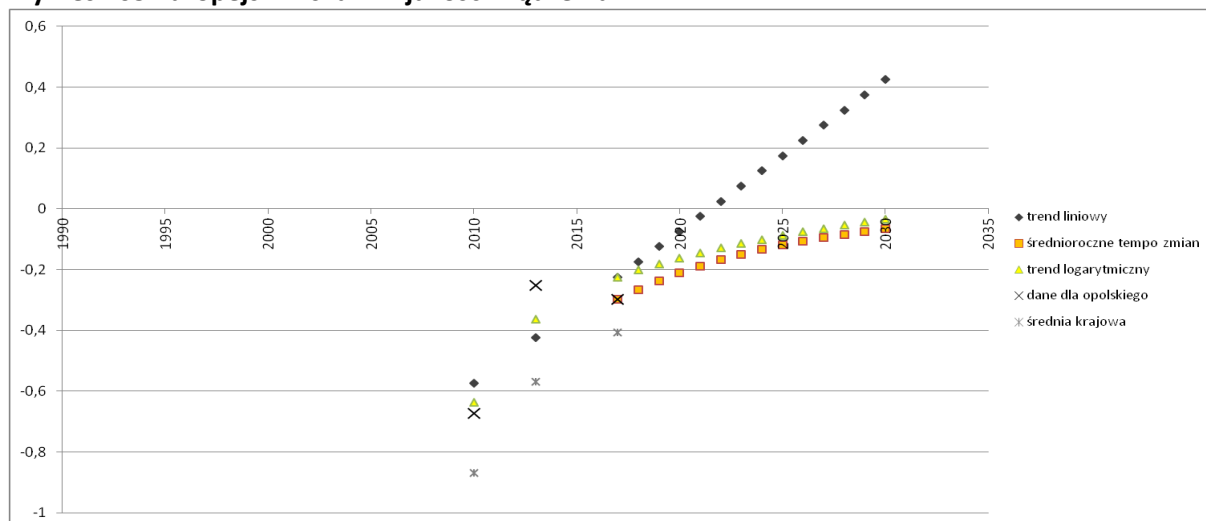
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 104 Środki na finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych razem jako procent dochodów ogółem dla gmin i miast na prawach powiatu

Źródło: Opracowanie własne

Wykres 105 Europejski wskaźnik jakości rządzenia

Źródło: Opracowanie własne

13 SPIS TABEL

Tabela 1 Analiza relacji między zjawiskami	16
Tabela 2 Analiza relacji między zjawiskami w „obszarze gospodarka”	27
Tabela 3 Analiza relacji między zjawiskami w „obszarze przestrzeń i środowisko”	36
Tabela 4 Analiza relacji między zjawiskami	41
Tabela 5 Kluczowe uwarunkowania rozwojowe zidentyfikowane w dokumentach unijnych, krajowych i regionalnych	48
Tabela 6 Kluczowe uwarunkowania rozwojowe w obszarze społeczeństwo wybrane dla województwa opolskiego	49
Tabela 7 Kluczowe uwarunkowania rozwojowe zidentyfikowane w dokumentach unijnych, krajowych i regionalnych	53
Tabela 8 Kluczowe uwarunkowania rozwojowe w obszarze gospodarka wybrane dla województwa opolskiego	55
Tabela 9 Kluczowe uwarunkowania rozwojowe zidentyfikowane w dokumentach unijnych, krajowych i regionalnych	60
Tabela 10 Kluczowe uwarunkowania rozwojowe w obszarze przestrzeń i środowisko wybrane dla województwa opolskiego	62
Tabela 11 Kluczowe uwarunkowania rozwojowe zidentyfikowane w dokumentach unijnych, krajowych i regionalnych.....	65
Tabela 12 Kluczowe uwarunkowania rozwojowe w obszarze samorząd wybrane dla województwa opolskiego	66
Tabela 13 Zestawienie wartości za ostatni rok i szacowanych wartości zmian wskaźników	69
Tabela 14 Zestawienie wartości za ostatni rok i szacowanych wartości zmian wskaźników	73
Tabela 15 Zestawienie wartości za ostatni rok i szacowanych wartości zmian wskaźników	77
Tabela 16 Zestawienie wartości za ostatni rok i szacowanych wartości zmian wskaźników	79
Tabela 17 Analiza relacji między obszarem „społeczeństwo” a pozostałymi obszarami.....	82
Tabela 18 Analiza relacji między obszarem „gospodarka” a pozostałymi obszarami.....	82
Tabela 19 Analiza relacji między obszarem „przestrzeń i środowisko” a pozostałymi obszarami.....	82
Tabela 20 Analiza relacji między obszarem „samorząd” a pozostałymi obszarami.....	82
Tabela 21 Obszary wyróżnione w analizie SWOT w Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 oraz w przyszłej Strategii Rozwoju Województwa do 2030 roku.....	90
Tabela 22 Porównanie mocnych stron w Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 oraz proponowanych w Strategii Rozwoju Województwa do 2030 roku	91
Tabela 23 Porównanie słabych stron w Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 oraz proponowanych w Strategii Rozwoju Województwa do 2030 roku	93
Tabela 24 Porównanie szans rozwoju w Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 oraz proponowanych w Strategii Rozwoju Województwa do 2030 roku	95
Tabela 25 Porównanie zagrożeń rozwoju w Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 oraz proponowane w Strategii Rozwoju Województwa do 2030 roku.....	97

14 SPIS WYKRESÓW

Wykres 1 Zmiana liczby ludności według stanu na 31 grudnia na 1000 mieszkańców.....	131
Wykres 2 Przyrost naturalny ludności na 1000 mieszkańców	131
Wykres 3 Dominujący wiek matki	132
Wykres 4 Współczynnik dzietności.....	132
Wykres 5 Osoby w wieku przedprodukcyjnym w stosunku do osób w wieku produkcyjnym	132
Wykres 6 Osoby w wieku nieprodukcyjnym w stosunku do osób w wieku produkcyjnym	133
Wykres 7 Osoby w wieku poprodukcyjnym w stosunku do osób w wieku produkcyjnym	133
Wykres 8 Małżeństwa zawarte w ciągu roku na 1000 mieszkańców.....	133
Wykres 9 Rozwody w ciągu roku na 1000 mieszkańców	134
Wykres 10 Separacje w ciągu roku na 1000 mieszkańców	134
Wykres 11 Urodzenia pozamałżeńskie jako odsetek urodzeń żywych	134
Wykres 12 Saldo migracji stałych wewnętrznych na 1000 mieszkańców	135
Wykres 13 Saldo migracji stałych zagranicznych na 1000 mieszkańców	135
Wykres 14 Liczba lekarzy (według podstawowego miejsca pracy) na 10 tys. Ludności	135
Wykres 15 Przychodnie na 10 tys. mieszkańców	136
Wykres 16 Łóżka w oddziałach opieki paliatywnej na 10 tys. osób w wieku 65 i więcej lat.....	136
Wykres 17 Łóżka w hospicjach na 10 tys. osób w wieku 65 i więcej lat.....	136
Wykres 18 Świadczenia zdrowotne udzielone osobom w wieku 65 i więcej lat jako procent świadczeń zdrowotnych ogółem.....	137
Wykres 19 Leczeni w szpitalnych oddziałach ratunkowych w wieku 65 i więcej lat jako procent leczonych ogółem.....	137
Wykres 20 "Ustawowa" granica ubóstwa	137
Wykres 21 Odsetek dzieci objętych opieką żłobkową	138
Wykres 22 Odsetek dzieci objętych opieką przedszkolną na 1000 dzieci w wieku 3 do 5 lat.....	138
Wykres 23 Uczniowie przypadający na 1 komputer z dostępem do Internetu przeznaczony do użytku uczniów szkół ponadgimnazjalnych (bez specjalnych).....	138
Wykres 24 Studenci na 1000 mieszkańców	139
Wykres 25 Absolwenci szkół wyższych na 1000 mieszkańców	139
Wykres 26 Absolwenci szkół zawodowych na 1000 mieszkańców	139
Wykres 27 Osoby dorosłe uczestniczące w kształceniu lub szkoleniu jako odsetek osób dorosłych .	140
Wykres 28 Liczba widzów, słuchaczy oraz zwiedzających w teatrach i instytucjach muzycznych na 1000 ludności	140
Wykres 29 Liczba widzów, słuchaczy oraz zwiedzających muzea na 10 tys. mieszkańców	140
Wykres 30 Liczba widzów, słuchaczy oraz zwiedzających w kinach na 1000 mieszkańców	141
Wykres 31 Organizacje sektora non-profit na 10 tys. mieszkańców.....	141
Wykres 32 Udział gospodarstw domowych wyposażonych w komputer osobisty z szerokopasmowym dostępem do Internetu	141
Wykres 33 Przeciętny miesięczny dochód do dyspozycji brutto na mieszkańca	142
Wykres 34 Udział przeciętnego miesięcznego dochodu do dyspozycji brutto mieszkańca województwa opolskiego w stosunku do średniej w Polsce	142
Wykres 35 Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania przypadająca na 1 osobę.....	142
Wykres 36 Odsetek uczniów uczących się języka niemieckiego	143
Wykres 37 PKB w cenach bieżących na mieszkańca	144
Wykres 38 Dynamika wartości dodanej brutto (WDB) w cenach bieżących (rok do roku).....	144

Wykres 39 Wartość dodana brutto (WDB) na 1 pracującego w cenach bieżących	145
Wykres 40 Wartość dodana brutto (WDB) wytworzona w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie jako procent WDB.....	145
Wykres 41 Wartość dodana brutto (WDB) wytworzona w przemyśle jako procent WDB	145
Wykres 42 Wartość dodana brutto (WDB) wytworzona w budownictwie jako procent WDB.....	146
Wykres 43 Wartość dodana brutto (WDB) wytworzona w usługach jako procent WDB	146
Wykres 44 Jednostki aktywne badawczo na 100 tys. mieszkańców	146
Wykres 45 Liczba podmiotów prowadzących działalność B+R na 100 tys. podmiotów gospodarki narodowej	147
Wykres 46 Nakłady wewnętrzne jednostek na działalność B+R w relacji do PKB w cenach bieżących	147
Wykres 47 Udział zatrudnionych B+R w stosunku do pracujących ogółem	147
Wykres 48 Udział jednostek aktywnych badawczo (w sektorze przedsiębiorstw)	148
Wykres 49 Nakłady sektora przedsiębiorstw na działalność B+R w relacji do PKB.....	148
Wykres 50 Udział przedsiębiorstw innowacyjnych w grupie przedsiębiorstw ogółem	148
Wykres 51 Udział przychodów netto ze sprzedaży produktów innowacyjnych w przychodach netto ogółem w przedsiębiorstwach przemysłowych	149
Wykres 52 Udział przychodów netto ze sprzedaży produktów innowacyjnych w przychodach netto ze sprzedaży ogółem w przedsiębiorstwach z sekcji przetwórstwo przemysłowe	149
Wykres 53 Stopa bezrobocia absolwentów szkół prowadzących kształcenie zasadnicze zawodowe	149
Wykres 54 Osoby długotrwale bezrobotne do pracujących w sektorze non-profit na podstawie umowy o pracę (w procentach)	150
Wykres 55 Liczba podmiotów gospodarka narodowej wpisana do REGON na 1 tys. ludności w wieku produkcyjnym.....	150
Wykres 56 Liczba nowozarejestrowanych podmiotów gospodarka narodowej do rejestru REGON na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym.....	150
Wykres 57 Przeciętna długość trwania życia kobiety (dla niemowlęcia)	151
Wykres 58 Przeciętna długość trwania życia mężczyzny (dla niemowlęcia).....	151
Wykres 59 Dynamika przychodów ogółem dla małych przedsiębiorstw niefinansowych.....	151
Wykres 60 Dynamika przychodów ogółem (w procentach) w średnich podmiotach niefinansowych prowadzących działalność gospodarczą	152
Wykres 61 Stopa inwestycji w procentach.....	152
Wykres 62 Udział nowozarejestrowanych podmiotów w przemyśle na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym.....	152
Wykres 63 Udział nowozarejestrowanych podmiotów w budownictwie na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym.....	153
Wykres 64 Udział nowozarejestrowanych podmiotów w usługach na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym.....	153
Wykres 65 Udział nowozarejestrowanych podmiotów w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym.....	153
Wykres 66 Udział przedsiębiorstw sektora niefinansowego z szerokopasmowym dostępem do Internetu.....	154
Wykres 67 Liczba spółek z udziałem kapitału zagranicznego w Polsce na 10 tys. mieszkańców.....	154
Wykres 68 Wartość zainwestowanego kapitału zagranicznego na mieszkańca w wieku produkcyjnym	154

Wykres 69 Saldo obrotów handlu zagranicznego w mld euro	155
Wykres 70 Liczba pracujących w podmiotach z udziałem kapitału zagranicznego do pracujących ogółem.....	155
Wykres 71 Wartość eksportu w tys. euro na osobę.....	155
Wykres 72 Wartość importu w tys. euro na osobę	156
Wykres 73 Udział procentowy kapitału niemieckiego w kapitale zagranicznym ogółem podmiotów z takim kapitałem.....	156
Wykres 74 Udział odpadów komunalnych selektywnie zebranych w relacji do ogółu odpadów komunalnych zebranych.....	157
Wykres 75 Emisja zanieczyszczeń pyłowych z zakładów szczególnie uciążliwych (łącznie z emisją CO ₂) na km ² powierzchni	157
Wykres 76 Emisja zanieczyszczeń gazowych z zakładów szczególnie uciążliwych (łącznie z emisją CO ₂) na km ² powierzchni	158
Wykres 77 Średnie dobowe zanieczyszczenie PM ₁₀	158
Wykres 78 Relacja wielkości produkcji energii elektrycznej do zużycia energii elektrycznej	158
Wykres 79 Stopień wykorzystania OZE w zużyciu energii elektrycznej	159
Wykres 80 Odsetek ludności korzystającej z sieci wodociągowej.....	159
Wykres 81 Odsetek ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej	159
Wykres 82 Odsetek ludności korzystającej z sieci gazowej.....	160
Wykres 83 Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności na 1 mieszkańca	160
Wykres 84 Udział obszarów o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chronionych w powierzchni ogółem	160
Wykres 85 Udział powierzchni objętej obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w powierzchni ogółem	161
Wykres 86 Odsetek ludności zamieszkującej miasta o liczbie ludności do 20 tys.	161
Wykres 87 Odsetek ludności zamieszkującej miasta o liczbie ludności od 20 tys. do 100 tys.....	161
Wykres 88 Odsetek ludności zamieszkującej miasta o liczbie ludności powyżej 100 tys.	162
Wykres 89 Gęstość linii kolejowych eksploatowanych (ogółem) w km na 100 km ² powierzchni.....	162
Wykres 90 Gęstość dróg publicznych o nawierzchni twardej ulepszonej w km na 100 km ² powierzchni	162
Wykres 91 Udział autobusów na alternatywne paliwo w ogólnej liczbie autobusów służących do obsługi transportu miejskiego	163
Wykres 92 Dochody gmin z miastami na prawach powiatu w przeliczeniu na 1 mieszkańca	164
Wykres 93 Dochody powiatów (bez miast na prawach powiatu) w przeliczeniu na 1 mieszkańca....	164
Wykres 94 Dochody samorządu województwa w przeliczeniu na 1 mieszkańca	164
Wykres 95 Wydatki gmin z miastami na prawach powiatu w przeliczeniu na 1 mieszkańca	165
Wykres 96 Wydatki powiatów (bez miast na prawach powiatu) w przeliczeniu na 1 mieszkańca	165
Wykres 97 Wydatki samorządu województwa w przeliczeniu na 1 mieszkańca	165
Wykres 98 Wydatki majątkowe inwestycyjne gmin (z miastami na prawach powiatu) w przeliczeniu na 1 mieszkańca	166
Wykres 99 Wydatki majątkowe inwestycyjne powiatów (bez miast na prawach powiatu) w przeliczeniu na 1 mieszkańca	166
Wykres 100 Wydatki majątkowe inwestycyjne samorządu województwa w przeliczeniu na 1 mieszkańca	166

Wykres 101 Relacja wydatków na obsługę długu w gminach (z miastami na prawach powiatu) do dochodów ogółem jednostki w zł.....	167
Wykres 102 Relacja wydatków na obsługę długu w powiatach (bez miast na prawach powiatu) do dochodów ogółem jednostki w zł.....	167
Wykres 103 Relacja wydatków na obsługę długu samorządu województwa do dochodów ogółem jednostki w zł.....	167
Wykres 104 Środki na finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych razem jako procent dochodów ogółem dla gmin i miast na prawach powiatu.....	168
Wykres 105 Europejski wskaźnik jakości rządzenia	168

WYKONAWCY

Państwowy Instytut Naukowy –
Instytut Śląski w Opolu

„Sondaż” OLGIERD GWIŹDŹ

OPRACOWAL ZESPÓŁ:

prof. dr hab. Krystian Heffner (kierownik badania)

dr hab. Teresa Sołdra-Gwiżdż prof. UO

dr hab. Brygida Solga prof. PIN IŚ

dr Piotr Gibas

mgr Olaf Gwiżdż

mgr Robert Wieczorek